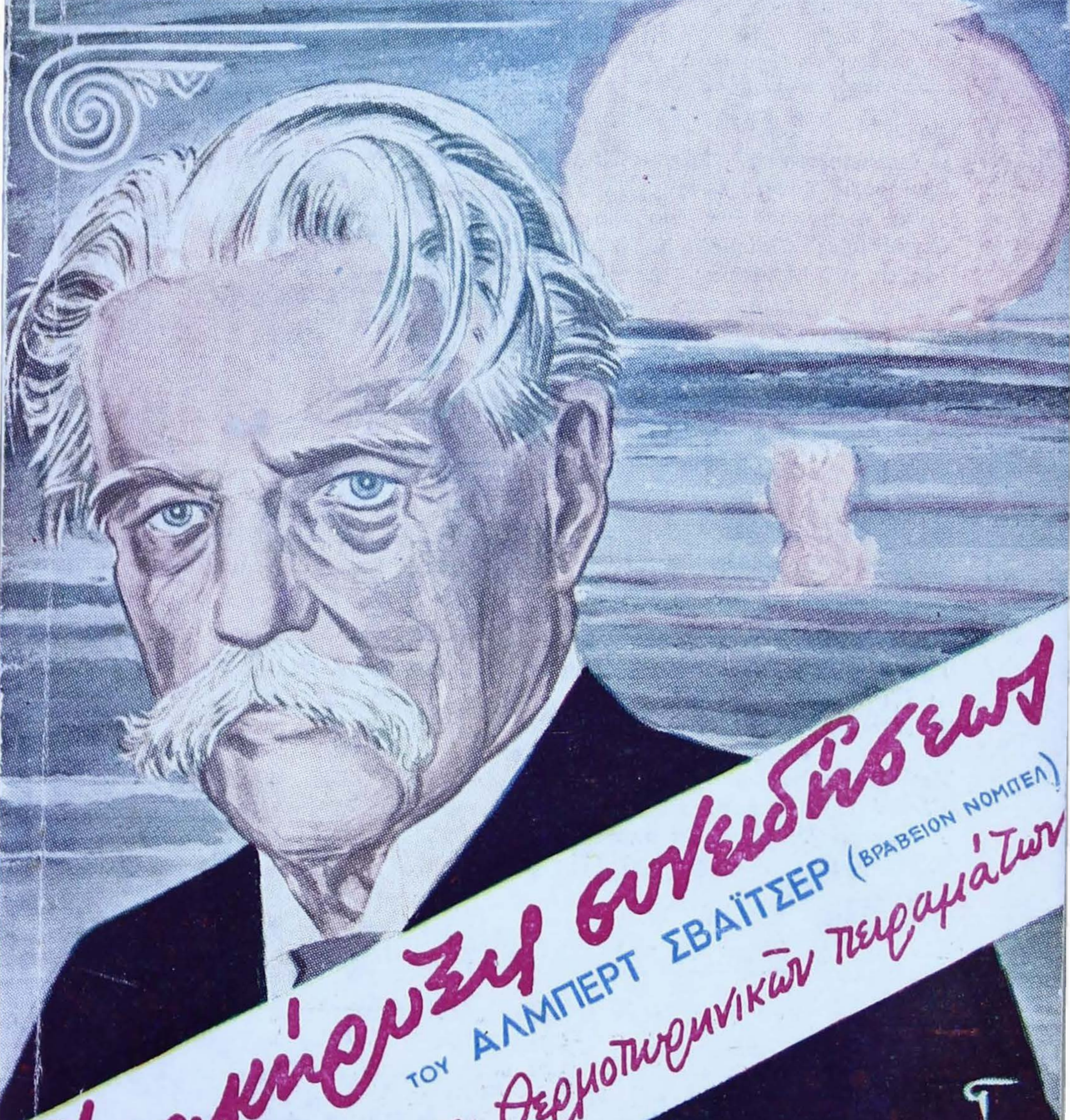
ΕΡΕΥΝΑ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΤΕΧΝΗ

ΙΛΙΣΟΣ

Διακήρυξις συνειδήσεως

του ΑΛΜΠΕΡΤ ΣΒΑΪΤΣΕΡ (ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΝΟΜΠΕΛ)

Κατά των θερμοπυρηνικών πειραμάτων

ΕΤΟΣ 2ον ΤΕΥΧΟΣ 7ον
ΑΘΗΝΑΙ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1957

"Ετος 2ον ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1957 Τεῦχος 7ον

ΙΛΙΣΟΣ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

Διευθυντής: ΚΩΣΤΗΣ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σύνθεσις ἐξωφύλλου τοῦ καλλιτέχνου Γερ. Γρηγόρη

Συνδρομὴ ἔτους 1957 Δραχ. 30 Ταχ. Δ/σις: Κ. Μελισσαρόπουλος

Ἐξωτερικοῦ Δολλ. 2 Ἐθν. Τράπεζα — Ἀθῆναι

Συμφώνως τῷ ἄρθρῳ 6 § 1 Α. Ν. 1092/38: Ἐκδότης, διευθυντὴς συντάξεως καὶ τυπογραφείου: Κωστῆς Ν. Μελισσαρόπουλος, πλατεῖα Ἐθν. Τραπέζης 3 Φιλοθέη

ΙΛΙΣΟΣ

Ἔτος 2ον = ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1957 = Τεῦχος 7ον

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΧΕΙΜΑΡΑΣ

Η ΔΙΑΚΗΡΥΞΙΣ ΤΟΥ ΑΛΜΠΕΡΤ ΣΒΑΪΤΣΕΡ

Γιά τήν κατάπαυσι τῶν θερμοπυρηνικῶν πειραμάτων

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο «ΙΛΙΣΟΣ» ἔχει τήν τιμή νά προσφέρη στό ἑλληνικό κοινόν τό κείμενον τῆς «Διακηρύξεως Συνειδήσεως», πού ὁ μεγάλος ἐπιστήμων καί ἀνθρωπιστής τοῦ αἰῶνος μας ἀπηύθυνε πρός τήν Ἐπιτροπή τοῦ Βραβείου Νόμπελ, στή Στοκχόλμη, γιά νά διαβιβασθῆ στούς λαούς ὅλου τοῦ κόσμου.

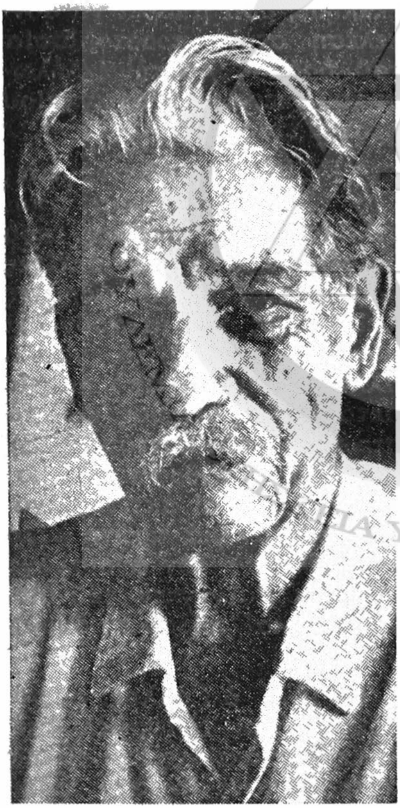
Ὁ δρ. Ἄλμπερτ Σβάϊτσερ, πού ἔχει ἀφιερώσει τή ζωή του στούς μαύρους τῆς Γαλλικῆς Ἰσημερινῆς Ἀφρικῆς καί διευθύνει τό περίφημο νοσοκομεῖο τοῦ Λαμπαρέν, πρώτη φορά ἀσχολεῖται μέ θέμα πού ἅπτεται τῆς πολιτικῆς. «Σέ ὅλη τή ζωή μου—ἐδήλωσε στούς δημοσιογράφους—ἐπιμελῶς ἀπέφυγα ν' ἀναμιχθῶ στά δημόσια πράγματα. Πολλές φορές ἦρθαν καί μοῦ ζήτησαν νά βάλω τήν ὑπογραφή μου σέ διακηρύξεις ἤ νά ζητήσουν τίς γνῶμες μου πάνω σέ πολιτικά ζητήμα-

τα. Πάντοτε αἰσθανόμουν τήν ἀνάγκη ν' ἀρνηθῶ. "Οχι γιατὶ δέν ἐνδιαφερόμουν γιά τὶς παγκόσμιες ὑποθέσεις ἤ τήν πολιτική. Τό ἐνδιαφέρον μου εἶναι μεγάλο. 'Αλλά ἔνοιωθα, ὅτι ὁ σύνδεσμός μου μέ τόν ἔξω κόσμο θά μέ ἀποσποῦσε ἀπό τό ἔργο μου καὶ τή σκέψι μου. Δέν ἤθελα νά μπλέξω σέ διενέξεις ἀνάμεσα σ' αὐτόν κ' ἐκεῖνον τόν ὅμιλο "Ηθελα νά μείνω ἀμέτοχος γιά νά μπορῶ νά μιλήσω σάν ἄνθρωπος πρός ἀνθρώπους γιά τά παντοτεινά προβλήματα μέσα καὶ γύρω ἀπό τόν ἄνθρωπο». Πρὶν λίγα χρόνια, ὅμως, ἄρχισε τήν μελέτη τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἀτομικῆς ἐνεργείας ὅταν ἀναπτύσσεται γιά πολεμικούς σκοπούς. Καὶ ἔφθασε στήν ἐπίγνωσι τοῦ χρέους του ν' ἀπευθυνθῆ στούς ἀνθρώπους γιά νά ζητήση τήν ἀφύπνισι τῶν συνειδήσεων πρός σωτηρία τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, πού ἀπειλοῦνται. «"Αλλοτε—προσέθεσε—τό νά ἰσχυρισθῆ κανείς, ὅτι ὁ πλανήτης μας θά γινόταν ἀκατάλληλος γιά τήν ἀνθρώπινη ζωή, θά ἦταν παράλογα μελοδραματικό. Σήμερα δέν εἶναι πιά, μολονότι οἱ ἄνθρωποι δέν ἔχουν ἀκόμη συλλάβει τό μέγεθος τοῦ κινδύνου Κάθε μέρα πού περνάει καὶ ἐνῶ ὁ ἥλιος ἀνατέλλη καὶ δύη, φαίνεται ν' ἀπομακρύνη τὶς τρομερές σκέψεις. Κι' ὅμως, ὑπάρχει κίνδυνος νά ἐξακολουθήση ὁ ἥλιος ν' ἀνατέλλη καὶ νά δύη καὶ τό φεγγάρι νά ἐξακολουθήση νά διασχίζη τούς οὐρανούς, ἀλλά ἡ γῆ νά ἔχη νεκρωθῆ ἀπό κάθε ζωή...» Γι' αὐτό ἀπεφάσισε νά ὑψώση τή φωνή του. "Ετσι ἀπεφάσισε νά στείλη στήν 'Επιτροπή τοῦ Βραβείου Νόμπελ τή «διακήρυξί» του, μετά τήν ἀναγγελία τῆς βραβεύσεώς του καὶ τήν πρόσκλησί του νά μιλήση πάνω σέ ζήτημα τῆς παγκόσμιας εἰρήνης. 'Η «διακήρυξίς» του δέν θά ἦταν μιά ἔκκλησις πρός ἕνα ἔθνος, ἀλλά πρός ὅλους τούς λαούς τοῦ κόσμου. Διεσαφήνισε, ὅτι δέν εἶχε σκοπό, ζητῶντας τήν κατάπαυσι τῶν ἀτομικῶν πειραμάτων, νά θέση τή Δύσι σέ μειονεκτική θέσι ἀπέναντι στήν 'Ανατολή. 'Επεδίωκε νά ἐνημερώση τόν κόσμο, ἐλπίζοντας πώς ἕνας κόσμος πληροφορημένος θά ἦταν μιά τεράστια δύναμι γιά τήν ἀληθινή εἰρήνη. 'Ο ραδιοσταθμός τοῦ "Οσλο μετέδωσε τό πλῆρες κείμενο τῆς «διακηρύξεως συνειδήσεως» καὶ ἔστειλε σ' ὅλον τόν κόσμο ἀντίγραφα. 'Από τά μεγάλα κράτη, οἱ 'Ηνωμένες Πολιτεῖες, ἡ Σοβιετική Ρωσσία καὶ ἡ Κίνα δέν μετέδωσαν ὅλο τό κείμενο. 'Ωστόσο, ἡ «διακήρυξις» ἔφθασε σ' ἑκατομμύρια ἀνθρώπων. Τώρα, ἀπό τὶς σελίδες τοῦ «'Ιλισοῦ», φθάνει ἀ κ έ ρ η α καὶ στόν ἑλληνικό λαό. 'Ο «'Ιλισός» εἶναι ξένος πρός τήν πολιτική. Θεωρεῖ τήν «διακήρυξι συνειδήσεως» τοῦ Σβάϊτσερ σάν ἕνα ἀνθρώπινο προσκλητήριο πού ἀφορᾶ ὅλους τούς ἀνθρώπους, ἀπό τούς κυβερνῆτες τῶν λαῶν μέχρι τόν πιό ταπεινό χωρικό σέ κάποια ἀποκλεισμένη λαγκαδιά, ἰδιαίτερα ὅμως τούς διανοουμένους. 'Αποδίδει τήν δέουσα βαρύτητα στήν δήλωσι τοῦ Σβάϊτσερ πώς μιά συμφωνία γιά τήν κατάπαυσι τῶν ἀτομικῶν πειραμάτων πρέπει νά εἶναι καὶ ἀπό τά δύο μέρη εἰλικρινής καὶ βάσιμη, καὶ ὄχι ὕπουλος μονομερής ἑλιγμός πού θά ἔθετε σέ κίνδυνο ὄχι μόνον τήν εἰρήνη, ἀλλά καὶ τήν ἐλευθερία

ΑΛΜΠΕΡΤ ΣΒΑΪΤΣΕΡ
Βραβεῖον Νόμπελ Εἰρήνης

Διακήρυξις συνειδήσεως

ΑΠΟ τὴν 1η Μαρτίου 1954 δοκιμάσθηκαν ὑδρογονικὲς βόμβες ἀπὸ τὶς Ἡνωμένες Πολιτεῖες στὸ νησάκι τοῦ Εἰρηνικοῦ Μπικίνι τῆς ὁμάδος Μάρσαλ καὶ ἀπὸ τὴν Σοβιετικὴ Ρωσσία στὴ Σιβηρία. Γνωρίζουμε ὅτι ἡ δοκιμὴ ἀτομικῶν ὅπλων εἶναι τελείως διαφορετικὸ πρᾶγμα ἀπὸ τὴν δοκιμὴ μὴ ἀτομικῶν. Παλαιότερα, ὅταν δοκιμαζόταν ἕνας καινούργιος τύπος γιγαντιαίου κανονιοῦ, τὸ ζήτημα ἐτελείωνε μὲ τὴν ἐκπυρσοκρότησι. Δὲν συμβαίνει ὅμως τὸ ἴδιο καὶ ὕστερα ἀπὸ τὴν ἔκρηξι μιᾶς βόμβας ὑδρογόνου. Κάτι μένει στὸν ἀέρα, δηλαδὴ ἕνας ἀνυπολόγιστος ἀριθμὸς ἀπὸ ραδιενεργὰ μόρια ποὺ ἐκπέμπουν ραδιενεργὲς ἀκτῖνες. Αὐτὸ συνέβη καὶ μὲ τὶς βόμβες οὐρανίου ποὺ ρίχθηκαν στὸ Ναγκασάκι καὶ τὴ Χιροσίμα καὶ μὲ τὶς ἄλλες ποὺ δοκιμάσθηκαν ἑπόμενα, ἐπειδὴ ὅμως οἱ βόμβες ἐκεῖνες ἦσαν μικροτέρου μεγέθους καὶ μειωμένης ἀποτελε-

σματικότητος σὲ σύγκρισι μὲ τὶς ὑδρογονικὲς βόμβες, δὲν ἐδόθηκε πολλὴ προσοχὴ στὸ γεγονός.

Δεδομένου ὅτι ραδιενεργὲς ἀκτῖνες σὲ ἀρκετὴ ποσότητα καὶ ἰσχὺ ἔχουν ἀποτελέσματα ἐπιβλαβῆ στὸ ἀνθρώπινο σῶμα, πρέπει νὰ ἐξετασθῆ κατὰ πόσον ἡ ραδιενέργεια, ποὺ ἐξελύθη ἀπὸ τὶς ὑδρογονικὲς ἐκρήξεις ποὺ ἔγιναν ὡς τώρα, ἀντιπροσωπεύει κίνδυνο, ποὺ μπορεῖ νὰ μεγαλώση μὲ καινούργιες ἐκρήξεις.

Ἀντιπρόσωποι τῶν φυσικῶν καὶ ἰατρικῶν ἐπιστημῶν βάλθηκαν νὰ μελετήσουν τὸ πρόβλημα στὸ διάστημα τῶν τρεισήμισυ χρόνων ποὺ πέρασαν ἀπὸ τότε (τὸ ρίξιμο τῆς πρώτης ὑδρογονικῆς βόμβας τὸ 1954). Ἔγιναν παρατηρήσεις πάνω στὴν κατανομή, τὴν προέλευσι καὶ τὴν φύσι τῆς ραδιενεργείας. Ἔγιναν ἀναλύσεις γιὰ τὸν τρόπο ποὺ μολύνεται ἐπιβλαβῶς τὸ ἀνθρώπινο σῶμα. Τὸ ὑλικὸ ποὺ συνελέγη, ἂν καὶ πολὺ ἀπέχει ἀπὸ τὸ νὰ εἶναι πλῆρες, μᾶς ἐπιτρέπει τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ ἐκλυθεῖσα ἀπὸ τὶς ἕως τώρα ἐκρήξεις ραδιενέργεια ἀντιπροσωπεύει γιὰ τὴν ἀνθρώπινη φυλὴ κίνδυνο, ποὺ δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ὑποτιμηθῆ, καὶ ὅτι περαιτέρω ἐκρήξεις ἀτομικῶν βομβῶν θ' αὐξήσουν αὐτὸν τὸν κίνδυνο σὲ ἀνησυχητικὴ ἔκτασι.

Αὐτὸ τὸ πόρισμα διετυπώθη κατ' ἐπανάληψιν, ἰδιαίτερα τοὺς τελευταίους λίγους μῆνες. Ἐν τούτοις, περιέργως, δὲν ἐπηρέασε τὴν δημόσια γνώμη στὸν βαθμὸ ποὺ θὰ περίμενε κανείς. Ἄτομα καὶ λαοὶ δὲν διεγέρθηκαν γιὰ νὰ δώσουν σ' αὐτὸν τὸν κίνδυνο τὴν προσοχὴ πού, δυστυχῶς, ἀξίζει. Πρέπει ὁ κίνδυνος νὰ καταδειχθῆ καὶ νὰ γίνη σαφὴς σ' αὐτούς.

Ὑψώνω τὴ φωνή μου, μαζὶ μὲ ὅλους ἐκείνους ποὺ αἰσθάνθηκαν χρέος νὰ κινηθοῦν, μιλῶντας καὶ γράφοντας, σὲ προειδοποίησι τοῦ κινδύνου. Ἡ ἡλικία μου καὶ ἡ γενναιόφρων ἐκτίμησις ποὺ τόσοι πολλοὶ ἄνθρωποι ἔδειξαν γιὰ τὸ ἔργο μου, μοῦ ἐπιτρέπουν τὴν ἐλπίδα ὅτι ἡ ἔκκλησίς μου μπορεῖ νὰ συντελέση στὴν προετοιμασία τοῦ δρόμου γιὰ τὴν ἐκδήλωσι τοῦ ἐπειγόντως ἀναγκαίου φρονήματος.

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ἡ ραδιενέργεια; Ἡ ραδιενέργεια ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀκτῖνες, ποὺ διαφέρουν ἀπὸ τὶς ἀκτῖνες φωτὸς στὸ ὅτι εἶναι ἀόρατες καὶ ἱκανὲς νὰ περνοῦν ὄχι μόνον μέσα ἀπὸ τὸ γυαλί, ἀλλὰ καὶ μέσα ἀπὸ παχεῖς μετάλλινους δίσκους καὶ τὰ στρώματα τῶν κυττάρων τῶν σωμάτων ἀνθρώπων καὶ ζώων. Αὐτὲς οἱ ἀκτῖνες ἀνακαλύφθηκαν γιὰ πρώτη φορὰ τὸ 1895 ἀπὸ τὸν φυσιολόγο Βίλχελμ Ραῖντγκεν τοῦ Μονάχου, καὶ πῆραν τὸ ὄνομά του.

Τὸ 1896 ὁ Γάλλος φυσιολόγος Ἀνρὶ Μπεκερὲλ ἀπέδειξε πὼς ἀκτῖνες τοῦ εἴδους αὐτοῦ ἀπαντοῦν στὴ φύσι. Ἐκπέμπονται ἀπὸ τὸ οὐρά-

νιο, στοιχεῖο γνωστὸ ἀπὸ τὸ 1786.

Τὸ 1898 ὁ Πιὲρ Κιουρὶ καὶ ἡ σύζυγός του ἀνεκάλυψαν σὲ μετάλλευμα οὐρανίου τὸ πιὸ δυνατὸ ραδιενεργὸ στοιχεῖο, τὸ ράδιο.

Η ΧΑΡΑ ποὺ προκάλεσε τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ ἀκτῖνες αὐτὲς ἦσαν ἐπὶ τέλους στὴ διάθεσι τῆς ἀνθρωπότητος ἦταν ἀμέριστη στὴν ἀρχή. Φάνηκε πὼς ἐπηρέαζαν τὴν σχετικὰ γρήγορη ἀνάπτυξι καὶ τὸν σχετικὰ γρήγορο μαρασμὸ τῶν κυττάρων τῶν κακοήθων ὄγκων καὶ σαρκωμάτων. Ἐκτιθέμενα σ' αὐτὲς τὶς ἀκτῖνες ἐπανειλημμένα σὲ μακρυὰ περίοδο, μερικὰ ἀπὸ τὰ τρομερὰ νεοπλάσματα μπορεῖ νὰ καταστραφοῦν.

Ὕστερα, ὅμως, ἀπὸ λίγο καιρὸ διεπιστώθη ὅτι ἡ καταστροφὴ τῶν καρκινωδῶν κυττάρων δὲν σημαίνει πάντοτε θεραπεία τοῦ καρκίνου καὶ ἀκόμη ὅτι τὰ φυσιολογικὰ κύτταρα τοῦ σώματος μπορεῖ νὰ βλαβοῦν σοβαρὰ ἂν ἐκτεθοῦν ἐπὶ μακρὸν στὴ ραδιοακτινοβολία.

Ὅταν ἡ Μαντὰμ Κιουρί, ὕστερα ἀπὸ τεσσάρων ἐτῶν χειρισμὸ τοῦ μεταλλεύματος οὐρανίου, ἔπιασε στὸ χέρι της τὸ πρῶτο γραμμάριο ραδίου, φάνηκαν στὸ δέρμα ἐγκαύματα ποὺ καμμιὰ θεραπεία δὲν μποροῦσε νὰ τὰ θεραπεύση. Μὲ τὰ χρόνια χειροτέρευε καὶ ἡ ραδιενέργεια χτύπησε τὸ νωτιαῖο της μυελὸ καὶ πέρασε στὸ αἷμα. Στὰ 1934 ὁ θάνατος ἔθεσε τέρμα στὸ μαρτύριό της.

Ἀκολούθησαν πολλὰ χρόνια χωρὶς νὰ εἴμαστε ἐνήμεροι τῶν σοβαρῶν κινδύνων ποὺ διατρέχουν ἄτομα ἐκτεθειμένα συνεχῶς σὲ ἀκτῖνες Χ. Χειριζόμενοι μηχανήματα ἀκτίνων Χ χιλιάδες γιατροὶ καὶ νοσοκόμοι ἔπαθαν ἀθεράπευτες ἀρρώστειες.

Οἱ ραδιενεργὲς ἀκτῖνες εἶναι ὑλικὰ πράγματα. Διὰ μέσου των τὸ ραδιενεργὸν στοιχεῖον ἐκπέμπει συνεχῶς καὶ ἀναγκαστικῶς λεπτὰ μόρια τοῦ ἑαυτοῦ του. Ὑπάρχουν τρία εἴδη τέτοιων ἀκτίνων, ὀνοματισμένων μὲ τὰ τρία πρῶτα γράμματα τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου: ἄλφα, βῆτα, γάμμα. Οἱ ἀκτῖνες γάμμα εἶναι οἱ σκληρότερες καὶ προκαλοῦν τὰ σοβαρώτερα ἀποτελέσματα.

Ο ΛΟΓΟΣ ποὺ τὰ στοιχεῖα ἐκπέμπουν ραδιενεργὲς ἀκτῖνες εἶναι ὅτι διατελοῦν σὲ συνεχῆ κατάστασι φθορᾶς. Ἡ ραδιενέργεια εἶναι ἡ ἐνέργεια ποὺ ἐλευθερώνεται λίγη—λίγη. Ραδιενεργὰ στοιχεῖα ὑπάρχουν κι' ἄλλα, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ οὐράνιο καὶ τὸ ράδιο. Στὴν ραδιοακτινοβολία ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τῆς γῆς προστίθεται καὶ κάποια ραδιοακτινοβολία ἀπὸ τὸ διάστημα. Εὐτυχῶς, ἡ μᾶζα ἀέρος ποὺ περιβάλλει τὴ γῆ μας μέχρις ὕψους 400 χιλιομέτρων μᾶς προστατεύει ἀπὸ τὴν ραδιοακτινοβολία. Μικρὸ μόνον μέρος της φθάνει σὲ μᾶς.

Ὑποκείμεθα, λοιπόν, διαρκῶς σὲ ραδιοακτινοβολία ποὺ ἔρχεται ἀπὸ τὴ γῆ κι' ἀπὸ τὸ διάστημα. Εἶναι, ὅμως, τόσο ἀδύνατη, ὥστε δὲν μᾶς βλάπτει. Ἰσχυρότερες πηγὲς ἀκτινοβολίας, ὅπως τὰ μηχανήματα ἀκτίνων Χ καὶ τὸ ἐκτεθειμένο ράδιο, ἔχουν, καθὼς ξέρουμε, ἐπιβλαβῆ ἀποτελέσματα σ' ὅποιον ἐκτεθῆ σ' αὐτὲς γιὰ λίγο χρόνο.

Οἱ ραδιενεργὲς ἀκτῖνες εἶναι, καθὼς εἶπα, ἀόρατες. Πῶς λοιπὸν μποροῦμε νὰ ποῦμε πὼς ὑπάρχουνε καὶ πόσο δυνατὲς εἶναι;

Χάρι στὸν Γερμανὸ φυσιολόγο Χὰνς Γκάϊγκερ, ποὺ πέθανε τὸ 1945 σὰν θῦμα τῶν ἀκτίνων Χ, διαθέτουμε ἕνα ὄργανο, ποὺ λέγεται μετρητὴς Γκάϊγκερ. Ἀποτελεῖται ἀπὸ μεταλλικὸ σωλῆνα περιέχοντα ἀραιωμένον ἀέρα καὶ δύο μεταλλικὰ ἠλεκτρόδια. Οἱ ραδιενεργὲς ἀκτῖνες ἀπ' ἔξω ἐπηρεάζουν τὸν σωλῆνα καὶ προκαλοῦν ἔκλυσι μεταξὺ τῶν δύο ἠλεκτροδίων. Ὅσο δυνατώτερη εἶναι ἡ ραδιοακτινοβολία τόσο γρηγορώτερα ἡ μιὰ ἔκλυσι ἀκολουθεῖ τὴν ἄλλη. Ἕνα μικρὸ ἐξάρτημα συνδεδεμένο μὲ τὸν σωλῆνα ἐπιτρέπει τὴν ἀκρόασι τῶν ἐκλύσεων. Ὁ μετρητὴς Γκάϊγκερ λειτουργεῖ σὰν τύμπανο ὅταν οἱ ἐκλύσεις εἶναι δυνατές.

Πλαστικὲς προσωπίδες γιὰ τὴν ραδιενέργεια δοκιμάζονται σὲ μπρούντζινα κεφάλια

Ὑπάρχουνε δυὸ εἴδη ἀτομικῶν βομβῶν—βόμβες οὐρανίου καὶ βόμβες ὑδρογόνου. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς βόμβας οὐρανίου ὀφείλεται στὴ διαδικασία ποὺ ἐλευθερώνει ἐνέργεια μὲ τὴ διάσπασι τοῦ πυρῆνος τοῦ οὐρανίου. Στὴν βόμβα ὑδρογόνου ἡ ἐλευθέρωσις ἐνεργείας εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα μετατροπῆς τοῦ ὑδρογόνου σὲ ἥλιον. Εἶναι ἐνδιαφέρον νὰ σημειωθῆ ὅτι ἡ δεύτερη αὐτὴ διαδικασία εἶναι ὅμοια μ' ἐκείνην ποὺ συμβαίνει στὸ κέντρον τοῦ ἡλίου καὶ τὸν ἐφοδιάζει μὲ τὴν αὐτο—ἀνανεωτικὴ ἐνέργεια, ἡ ὁποία ἐκδηλώνεται μὲ μορφὴ φωτὸς καὶ θερμότητος.

Ἀπὸ ἀπόψεως ἀρχῆς, τὸ ἀποτέλεσμα ἀμφοτέρων τῶν βομβῶν εἶναι τὸ ἴδιο. Ἀλλὰ σύμφωνα μὲ διάφορους ὑπολογισμοὺς τὸ ἀποτέλεσμα μιᾶς ἀπὸ τὶς τελευταῖες βόμβες ὑδρογόνου εἶναι 2.000 φορὲς ἰσχυρότερο τῆς βόμβας ποὺ ρίχθηκε στὴ Χιροσίμα.

Σ' αὐτὲς τὶς δύο βόμβες προσετέθη τελευταίως καὶ ἡ βόμβα κοβαλτίου, ἕνα εἶδος ὑπερ — ἀτομοβόμβας. Εἶναι ὑδρογονικὴ βόμβα περιβεβλημένη μὲ στρῶμα κοβαλτίου. Καὶ αὐτῆς τῆς βόμβας τὸ ἀποτέλεσμα ὑπολογίζεται πολλαπλασίως ἰσχυρότερο ἀπὸ τῆς μεγαλύτερης ὑδρογονικῆς βόμβας.

Ἡ ἔκρηξις μιᾶς ἀτομικῆς βόμβας δημιουργεῖ ἕνα ἀσυλλήπτως μεγάλον ἀριθμὸ ὑπερβολικὰ μικρῶν μορίων ραδιενεργῶν στοιχείων ποὺ φθείρονται ὅπως τὸ οὐράνιο καὶ τὸ ράδιο. Μερικὰ ἀπὸ αὐτὰ τὰ μόρια φθείρονται πολὺ γρήγορα, ἄλλα πολὺ ἀργὰ καὶ μερικὰ ἐξαιρετικῶς ἀργά. Τὸ δυνατώτερο ἀπὸ τὰ στοιχεῖα αὐτὰ παύει νὰ ὑφίσταται μόνον δέκα δευτερόλεπτα μετὰ τὴν ἔκρηξι τῆς βόμβας. Ἀλλὰ σ' αὐτὸ τὸ βραχὺ διάστημα μπορεῖ νὰ σκοτώση μεγάλον ἀριθμὸ ἀνθρώπων σὲ περίμετρο ἀρκετῶν μιλίων.

Τὰ ἀπομεινάδια εἶναι τὰ λιγώτερο δυνατὰ στοιχεῖα. Αὐτὰ ἔχουμε ν' ἀντιμετωπίσουμε στὴν ἐποχή μας, γιατὶ ἀπὸ τὶς ραδιενεργὲς ἀκτῖνες ποὺ ἐκπέμπουν προέρχεται ὁ κίνδυνος, γιὰ τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ γίνουμε ἐνήμεροι.

ΑΠΟ ΑΥΤΑ τὰ στοιχεῖα μερικὰ ὑφίστανται γιὰ ὧρες, ἄλλα γιὰ ἑβδομάδες, μῆνες, χρόνια ἢ ἑκατομμύρια χρόνων, ὑποβαλλόμενα σὲ παρατεταμένη φθορά. Πλέουν στὰ ψηλότερα στρώματα ἀέρος σὰν νέφη ραδιενεργοῦ σκόνης. Τὰ βαρυὰ μόρια πέφτουν κάτω πρῶτα. Τὰ ἐλαφρότερα μένουν στὸν ἀέρα περισσότερο χρόνο ἢ παρασύρονται μὲ τὴ βροχὴ καὶ τὸ χιόνι. Κανένας δὲν μπορεῖ νὰ πῆ μὲ βεβαιότητα πόσος χρόνος θὰ χρειασθῆ γιὰ νὰ ἐξαφανισθοῦν ὅλα τὰ στοιχεῖα ποὺ σηκώθηκαν ψηλὰ στὸν ἀέρα μὲ τὶς ἐκρήξεις. Μερικοὶ ὑπολογίζουν, ὅτι αὐτὸ δὲν θὰ συμβῆ νωρίτερα ἀπὸ τριάντα ἢ σαράντα χρόνια ἀπὸ σήμερα.

Ὅταν ἤμουν παιδὶ εἶχα παρατηρήσει, ὅτι ἡ σκόνη ποὺ σηκώθηκε στὸν ἀέρα ἀπὸ τὴν ἀνατίναξι τοῦ 1883 στὸ νησὶ Κρακάτοα τοῦ συμπλέγματος Σούντα διεκρίνετο μετὰ δύο χρόνια καὶ σὲ τέτοια ἔκτασι, ὥστε τὰ ἡλιοβασιλέμματα ἔπαιρναν μιὰ ξεχωριστὴ λαμπρότητα.

Ἐκεῖνο ποὺ μποροῦμε νὰ βεβαιώσουμε εἶναι, ὅτι τὰ ραδιενεργὰ νέφη θὰ μεταφέρωνται διαρκῶς ἀπὸ τοὺς ἀνέμους γύρω ἀπὸ τὸν πλανήτη μας καὶ ὅτι ἕνα μέρος τῆς σκόνης, εἴτε ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ βάρος της, εἴτε κατεβασμένη ἀπὸ βροχή, χιόνι, ὁμίχλη καὶ δροσιά, λίγη—λίγη, θὰ πέση κάτω στὴ σκληρὴ ἐπιφάνεια τῆς γῆς, στὰ ποτάμια καὶ στοὺς ὠκεανούς.

Τί φύσεως εἶναι αὐτὰ τὰ μόρια ραδιενεργῶν στοιχείων ποὺ ἡ ἔκρηξις τῆς βόμβας τ' ἀνέβασε ψηλὰ στὸν ἀέρα καὶ τώρα ξαναπέφτουν κάτω ;

Εἶναι παράξενες παραλλα-

γὲς τῶν συνήθων μὴ ραδιενεργῶν στοιχείων. Ἔχουν τὶς ἴδιες χημικὲς ἰδιότητες, ἀλλὰ διάφορο ἀτομικὸ βάρος. Τὰ ὀνόματά τους συνοδεύονται πάντα ἀπὸ τὸ ἀτομικό τους βάρος. Τὸ ἴδιο στοιχεῖο μπορεῖ νὰ συναντηθῆ σὲ διάφορες ραδιενεργὲς ποικιλίες. Δίπλα στὴν Ἰωδίνη ποὺ ζῆ μόνον δεκάξη μέρες, ἔχουμε τὴν Ἰωδίνη 129, ποὺ ζῆ 200.000. 000 χρόνια.

Ἐπικίνδυνα στοιχεῖα αὐτοῦ τοῦ εἴδους εἶναι τὰ ἑξῆς: Φώσφορον 32, Ἀσβέστιον 45, Ἰωδίνη 131, Σίδηρος 55, Βισμούθιον 210, Πλουτώνιον 239, Κιούριον 144, Στρόντιον 89, Καίσιον 137. Ἐὰν ἡ ὑδρογονικὴ βόμβα περιβληθῆ μὲ κοβάλτιον, θὰ πρέπει νὰ προστεθῆ στὸν κατάλογο τὸ Κοβάλτιον 60.

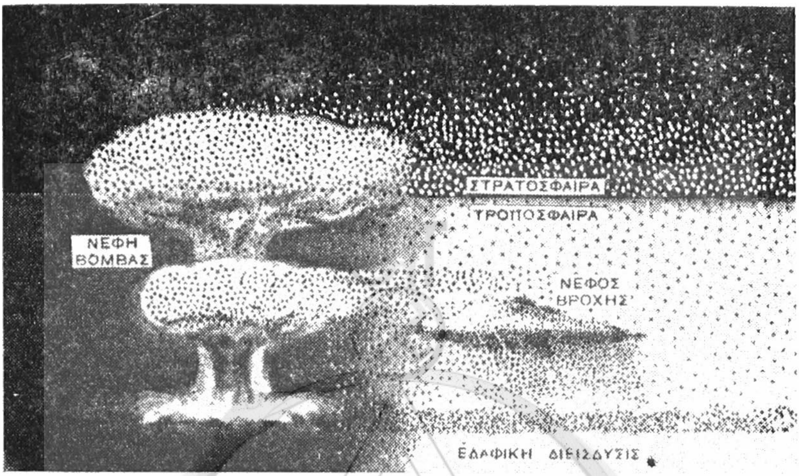
Ἰδιαίτερα ἐπικίνδυνα εἶναι τὰ στοιχεῖα ποὺ συνδυάζουν μακροβιότητα μὲ σχετικὰ ἰσχυρὴ ἀποτελεσματικὴ ραδιενέργεια. Ἀνάμεσά τους, τὴν πρώτη θέσι κατέχει τὸ Στρόντιον 90. Εἶναι παρὸν σὲ πολὺ μεγάλες ποσότητες στὴ ραδιενεργὸ σκόνη. Τὸ Κοβάλτιον 60 ἐπίσης πρέπει νὰ ἀναφερθῆ ὡς ἰδιαίτερα ἐπικίνδυνο.

Ἡ ραδιενέργεια τοῦ ἀέρος, ἐπηυξημένη ἀπὸ τὰ στοιχεῖα αὐτά, δὲν μπορεῖ νὰ μᾶς βλάψη ἐξωτερικά, γιατὶ δὲν εἶναι ἀρκετὰ δυνατή, ὥστε νὰ εἰσχωρήση ἀπὸ τὸ δέρμα. Ἀπὸ τὴν ἀναπνοή, ὅμως, εὔκολα εἰσχωροῦνε στὸ σῶμα μας τὰ ραδιενεργὰ στοιχεῖα. Ἀλλὰ ὁ κίνδυνος ποὺ κατατάσσεται πάνω ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους εἶναι ὁ προερχόμενος ὅταν πίνουμε ραδιενεργὸ νερὸ καὶ ὅταν τρῶμε ραδιενεργὸ τροφὴ ἐξ αἰτίας τῆς ηὐξημένης ραδιενεργείας τοῦ ἀέρος.

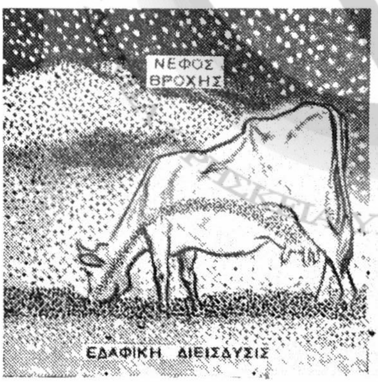
Ἡ βροχὴ ποὺ ἔπεσε στὴν Ἰαπωνία ὕστερ' ἀπὸ τὶς ἐκρήξεις τοῦ Μπικίνι καὶ τῆς Σιβηρίας ἦταν τόσο ραδιενεργός, ὥστε τὸ νερὸ δὲν ἦταν πόσιμο. Καὶ ἀκόμη: Ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου, ὅπου ἔγιναν τελευταῖα ἀναλύσεις, φθάνουν ἐκθέσεις γιὰ τὴν πτώση ραδιενεργῶν βροχῶν. Σὲ πολλὰ μέρη διεπιστώθη, ὅτι τὸ νερὸ ἦταν ἀκατάλληλο πρὸς πόσιν ἐξ αἰτίας τῆς ραδιενεργείας.

ΤΟ ΝΕΡΟ γίνεται ραδιενεργὸ σὲ σημαντικὴ ἔντασι ὕστερα ἀπὸ μακρὲς περιόδους δυνατῆς βροχοπτώσεως. Καὶ ὅπου πέφτει ραδιενεργὸς βροχή, τὸ ἔδαφος γίνεται κι' αὐτὸ ραδιενεργό— καὶ μάλιστα σὲ ψηλότερο βαθμό. Τὸ ἔδαφος δὲν γίνεται ραδιενεργὸ μόναχα μὲ τὴ βροχή, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ραδιενεργὸ σκόνη ποὺ πέφτει πάνω του Καὶ ἀπὸ τὸ ἔδαφος γίνεται ραδιενεργὸς καὶ ἡ βλάστησις. Τὰ ραδιενεργὰ στοιχεῖα περνοῦν ἀπὸ τὸ ἔδαφος στὰ φυτά, ὅπου ἀποθηκεύονται. Αὐτὸ εἶναι σημαντικό, διότι μὲ τὴν πορεία αὐτῆς τῆς διαδικασίας μπορεῖ νὰ ἀπειλούμεθα ἀπὸ σημαντικὴ ποσότητα ραδιενεργείας.

Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΟΥ ΣΤΡΟΝΤΙΟΝ 90 ΑΠΟ ΤΗΝ ΒΟΜΒΑ ΣΤΑ ΚΟΚΚΑΛΑ

Μετὰ τὴν ἔκρηξι, τὰ ἀτομικὰ σωματίδια φθάνουν στὴν στρατόσφαιρα (ὕψος 7 μίλια). Κατεβαίνουν πολὺ ἀργά. Ὅσα, ὅμως, φθάσουν στὴν τροπόσφαιρα (κάτω τῶν 7 μιλίων) μεταφέρονται στὴ γῆ, συνήθως μὲ τὴν βροχή. Τὰ μισὰ σωματίδια ἔχουν προσγειωθῆ ἕνα μῆνα μετὰ τὴν ἔκρηξι

Οἱ συνέπειες τῶν ἀτομικῶν πειραμάτων: Ἡ ραδιενεργὸς διείσδυσις μολύνει τὴν βλάστησι. Ἐν συνεχείᾳ φθάνει στὸ γάλα τῆς ἀγελάδος.

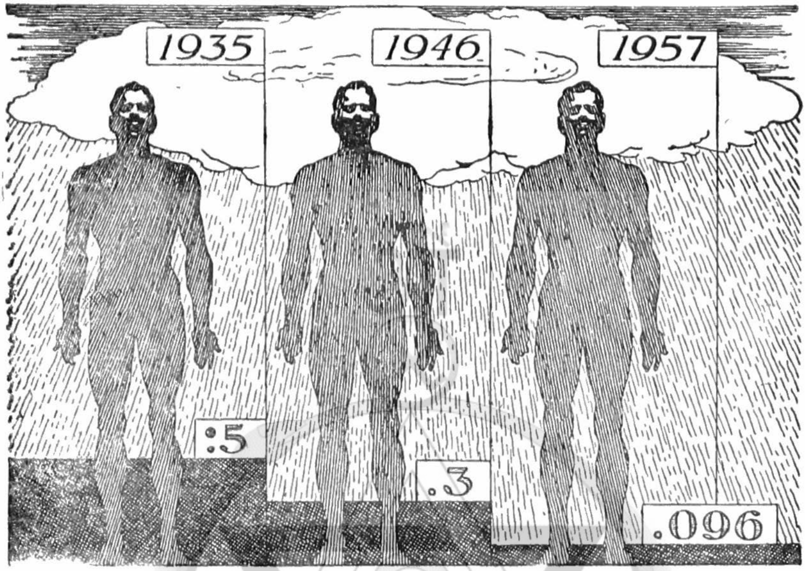
Τὰ παιδιὰ κινδυνεύουν περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἐφήβους, διότι τὸ Στρόντιον 90 προσελκύεται ἀπὸ τὰ ἀναπτυσσόμενα κόκκαλα.

Τὰ ραδιενεργὰ στοιχεῖα στὴ χλόη, ὅταν φαγωθοῦν ἀπὸ ζῶα ποὺ τὸ κρέας τους εἶναι φαγώσιμο, θ' ἀπορροφηθοῦν καὶ θ' ἀποθηκευθοῦν στὰ σώματά μας. Στὴν περίπτωσι ἀγελάδων ποὺ βόσκουν σὲ μολυσμένο ἔδαφος, ἡ ἀπορρόφησις γίνεται μὲ τὸ γάλα ποὺ πίνουμε. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο τὰ μικρὰ παιδάκια τρέχουν ἰδιαίτερα τὸν κίνδυνο νὰ ἀπορροφήσουν ραδιενεργὰ στοιχεῖα. Ἐπίσης ὅταν τρῶμε μολυσμένο τυρὶ καὶ φροῦτα, τὰ ἀποθηκευμένα σ' αὐτὰ ραδιενεργὰ στοιχεῖα μεταφέρονται σὲ μᾶς. Καὶ τί σημαίνει αὐτὸ τὸ ἀποθήκευμα ραδιενεργοῦ ὑλικοῦ, κατεφάνη σαφῶς ἀπὸ τὶς παρατηρήσεις ποὺ ἔγιναν ὅταν, σὲ μιὰ περίπτωσι, ἀνελύθη ἡ ραδιενέργεια τοῦ ποταμοῦ Κολόμπια στὴ βόρειο Ἀμερική. Ἡ ραδιενέργεια εἶχε προκληθῆ ἀπὸ τὶς ἀτομικὲς ἐγκαταστάσεις τοῦ Χάμφορδ, ποὺ παράγουν πλουτώνιον γιὰ τὶς ἀτομικὲς βόμβες καὶ χύνουν στὸν ποταμὸ τὸ χρησιμοποιημένο νερό τους. Ἡ ραδιενέργεια τοῦ νεροῦ τοῦ ποταμοῦ ἦταν ἀσήμαντη. Ἀλλὰ ἡ ραδιενέργεια τοῦ πλαγκτοῦ τοῦ ποταμοῦ ἦταν 2.000 φορὲς μεγαλύτερη, οἱ πάπιες ποὺ τρέφονται μὲ τὸ πλαγκτὸν εἶχαν 40.000 φορὲς μεγαλύτερη ραδιενέργεια καὶ τὰ ψάρια 15.000 φορές. Σὲ μικρὰ χελιδόνια ποὺ οἱ γονεῖς τους τὰ ἐτάϊσαν μὲ σκουλήκια ἀπὸ τὸν ποταμό, διεπιστώθη ραδιενέργεια 500.000 φορὲς μεγαλύτερη καὶ στὸν κροκὸ τοῦ αὐγοῦ θαλασσοπουλιῶν βρέθηκε ραδιενέργεια μεγαλύτερη κατὰ 1.000.000 φορές.

Ἐπίσημες καὶ ἀνεπίσημες πηγὲς μᾶς βεβαιώνουν κάθε τόσο, πὼς ἡ αὔξησις τῆς ραδιενεργείας στὸν ἀέρα δὲν ξεπερνᾶ τὸ ποσὸν ποὺ μπορεῖ χωρὶς ἐπιβλαβῆ ἀποτελέσματα ν' ἀνεχθῆ τὸ ἀνθρώπινο σῶμα. Αὐτὸ ὅμως εἶναι ἀποφυγὴ τοῦ προβλήματος. Διότι κι' ἂν δὲν προσβαλλώμεθα ἄμεσα ἀπὸ τὸ ραδιενεργὸ ὑλικὸ τοῦ ἀέρος, προσβαλλόμεθα ἔμμεσα ἀπὸ ὅ;τι ἔπεσε στὴ γῆ, πέφτει καὶ θὰ πέση. Ἀπορροφοῦμε ραδιενέργεια πίνοντας νερὸ και τρώγοντας τροφὲς ζωϊκὲς καὶ φυτικές, στὴν ἴδια ἔκτασι ποὺ ραδιενεργὰ στοιχεῖα ἀποθηκεύονται στὴ βλάστησι τῆς περιοχῆς ὅπου ζοῦμε. Ἀτυχῶς γιὰ μᾶς, ἡ φύσις συσσωρεύει ὅ,τι πέφτει κάτω ἀπὸ τὸν ἀέρα.

Κανένα ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τῆς ραδιενεργείας τοῦ ἀέρος, ποὺ προκαλεῖται ἀπὸ τὴν ἔκρηξι ἀτομικῶν βομβῶν, δὲν εἶναι τόσο ἀσήμαντο, ὥστε νὰ μὴ μπορεῖ, μὲ τὸν καιρό, νὰ γίνη κίνδυνος γιὰ μᾶς μὲ τὴν αὔξησι τῆς ἀποθηκευομένης στα σώματά μας ραδιενεργείας. Ἡ ἀπορροφώμενη ραδιενέργεια δὲν σκορπίζεται, ἔστω, σὲ ὅλα τὰ κύτταρά μας. Συγκεντρώνεται σὲ ὡρισμένα μέρη τοῦ σώματος, ἰδιαίτερα στὰ κόκκαλα, ἐπίσης στὴ σπλῆνα καὶ τὸ συκῶτι. Ὅσα ὄργανα ἐπηρεάζονται ἀπὸ αὐτὲς τὶς πηγὲς

Η ΜΕΓΙΣΤΗ ΑΝΕΚΤΗ ΔΟΣΙΣ ΡΑΔΙΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Ὁ πίνακας αὐτὸς δείχνει πόσο ἔχουν συσταλῆ τὰ ὅρια ἀσφαλείας, συνεπείᾳ τῆς αὐξήσεως τῆς ραδιενεργείας. Οἱ ἀριθμοὶ εἶναι ἑβδομαδιαῖα κλάσματα Ραῖντγκεν

εἶναι εἰδικὰ ἐκτεθειμένα στὴ ραδιενέργεια. Σὲ ὅ,τι ἡ ραδιενέργεια ὑστερεῖ σὲ δύναμι, τὸ ἀντισταθμίζει ὁ χρόνος. Δουλεύει ἀδιάκοπα μέρα καὶ νύχτα.

Πῶς ἡ ραδιενέργεια ἐπηρεάζει τὰ κύτταρα ἑνὸς ὀργάνου;

Μὲ τὸν ἰονισμό, ἂς ποῦμε δηλαδὴ μὲ τὴν ἠλεκτρικὴ φόρτισι. Αὐτὴ ἡ ἀλλαγὴ σημαίνει, ὅτι ἡ χημικὴ διαδικασία ποὺ καθιστᾶ τὰ κύτταρα ἱκανὰ νὰ ἐκτελέσουν τὴ λειτουργία τους στὸ σῶμα μας, δὲν ἐξελίσσεται πλέον καθὼς θὰ ἔπρεπε. Τὰ κύτταρα δὲν εἶναι πιὰ ἱκανὰ νὰ ἐκτελέσουν τὰ καθήκοντα ποὺ εἶναι ζωτικῆς σημασίας γιὰ μᾶς. Πρέπει ἐπίσης νὰ ἔχουμε ὑπ' ὄψει μας, ὅτι μεγάλος ἀριθμὸς κυττάρων ἑνὸς ὀργάνου μπορεῖ νὰ ἐκφυλισθοῦν ἢ νὰ πεθάνουν λόγῳ τῆς ραδιενεργείας.

ΤΙ ΑΡΡΩΣΤΕΙΕΣ προξενοῦνται ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴ ραδιενέργεια; Οἱ ἴδιες ποὺ εἶναι γνωστὸ πὼς προξενοῦνται ἀπὸ τὴν ἐξωτερικὴ ραδιοακτινοβολία.

Κυρίως εἶναι σοβαρὲς ἀσθένειες τοῦ αἵματος. Τὰ κύτταρα τοῦ ἐρυθροῦ μυελοῦ τῶν ὀστῶν, ὅπου σχηματίζονται τὰ ἐρυθρᾶ καὶ τὰ λευκὰ αἱμοσφαίρια, εἶναι πολὺ εὐαίσθητα στὶς ραδιενεργὲς ἀκτῖ-

νες. Τά σωματίδια, πού βρίσκονται σέ μεγάλους ἀριθμούς στό αἷμα, αὐτά εἶναι πού τοῦ ἐπιτρέπουν νά παίζη τόν τόσο σημαντικό του ρόλο. Ἐάν τά κύτταρα τοῦ μυελοῦ τῶν ὀστῶν εἶναι βλαμμένα ἀπό τήν ραδιοακτινοβολία, θά παραγάγουν πολύ λίγα ἤ ἀνώμαλα, ἐκφυλισμένα αἱμάτινα σωματίδια. Καί οἱ δύο περιπτωσεις, ὁδηγοῦν σέ ἀσθένειες τοῦ αἵματος καί, ἐνίοτε, σέ θάνατο. Ἀπό τέτοιες ἀσθένειες πέθαναν τά θύματα τῶν ἀκτίνων Χ καί τῶν ἀκτίνων ραδίου.

Μιά ἀπό τίς ἀσθένειες αὐτές ἔπληξε τούς Ἰάπωνες ψαράδες πού τούς πέτυχε στό πλοῖο τους ραδιενεργός τέφρα 240 μίλια μακριά ἀπό τό Μπικίνι ὕστερ' ἀπό τήν ἔκρηξι μιᾶς ὑδρογονικῆς βόμβας. Μέ μία ἐξαίρεσι, οἱ ἄλλοι σώθηκαν ὅλοι, γιατί ἦσαν δυνατοί καί προσεβλήθησαν σχετικά μαλακά, μέ συνεχεῖς μεταγγίσεις αἵματος.

Στίς μνημονευθεῖσες περιπτώσεις ἡ ραδιοακτινοβολία ἦλθε ἀπ' ἔξω. Ἀτυχῶς εἶναι πολύ πιθανόν ὅτι καί ἡ ἐκ τῶν ἔσω ραδιοακτινοβολία πού προσβάλλει τόν μυελό τῶν ὀστῶν καί διαρκεῖ ἐπί ἔτη θά ἔχη τά ἴδια ἀποτελέσματα, ἰδιαιτέρως ἀφότου ἡ ραδιοακτινοβολία εἰσχωρήση ἀπό τόν ἱστό τῶν ὀστῶν στόν μυελό τῶν ὀστῶν. Καθώς ἀνέφερα, τά ραδιενεργά στοιχεῖα ἀποθηκεύονται κατά προτίμησιν στούς ἱστούς τῶν ὀστῶν

ΟΧΙ ΜΟΝΟΝ ἡ δική μας ὑγεία ἀπειλεῖται ἀπό τήν ἐσωτερική ραδιοακτινοβολία, ἀλλά καί τῶν ἀπογόνων μας. Εἶναι γεγονός ὅτι τά κύτταρα τῶν ἀναπαραγωγικῶν ὀργάνων εἶναι ἰδιαίτερα τρωτά στήν ραδιοακτινοβολία, ἡ ὁποία σ' αὐτές τίς περιπτώσεις προσβάλλει τούς πυρῆνες σέ τόση ἔκτασι, πού εἶναι ὁρατή μέ τό μικροσκόπιο.

Ἡ βαθειά ζημιά αὐτῶν τῶν κυττάρων ἀντιπροσωπεύει βαθειά ζημιά γιά τούς ἀπογόνους μας.

Σημαίνει γέννησι βρεφῶν νεκρῶν ἤ μέ φυσικά καί νοητικά ἐλαττώματα.

Εἶναι γεγονός—μολονότι ἀπαιτεῖται ἔλεγχος τῶν στατιστικῶν δημοσιευμάτων τοῦ Τύπου—ὅτι στό Ναγκασάκι, στά χρόνια πού ἀκολούθησαν τό ρίξιμο τῆς ἀτομικῆς βόμβας, συνέπεσε μεγάλος ἀριθμός γεννήσεων νεκρῶν ἤ παραμορφωμένων παιδιῶν.

Γιά νά διαπιστωθοῦν τ' ἀποτελέσματα τῆς ραδιενεργείας στίς ἑπόμενες γενεές, ἔγιναν συγκριτικές μελέτες μεταξύ τῶν ἀπογόνων τῶν γιατρῶν πού ἐχρησιμοποιοῦσαν μηχανήματα ἀκτίνων Χ ἐπί ὡρισμένα χρόνια καί τῶν ἀπογόνων ἄλλων γιατρῶν. Τό ὑλικό τῆς μελέτης περιλαμβάνει περίπου 3.000 γιατρούς κάθε κατηγορίας. Καί διεπιστώθη ἀξιοσημείωτη διαφορά. Μεταξύ τῶν ἀπογόνων τῶν ραδιολόγων τό ποσοστό ἀποβολῆς ἔφθασε στά 1.403,

ἐνῷ μεταξὺ τῶν ἀπογόνων τῶν μὴ ραδιολόγων ἦταν μόνον 1.222. Στὴν πρώτη ὁμάδα 6.01 τοῖς ἑκατὸν τῶν παιδιῶν εἶχαν σύμφυλα μειονεκτήματα, ἐνῷ μόνον 4.82 τοῖς ἑκατὸν στὴ δεύτερη. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ὑγιῶν παιδιῶν τῆς πρώτης ὁμάδος ἦταν 80.42 τοῖς ἑκατόν, ἐνῷ τῆς δεύτερης ἦταν αἰσθητὰ ἀνώτερος, ἤτοι 83.23 τοῖς ἑκατόν.

Πρέπει νὰ ὑπομνησθῇ ὅτι καὶ ἡ πιὸ ἀσθενὴς ἐσωτερικὴ ραδιοακτινοβολία μπορεῖ νὰ ἔχῃ ἐπιβλαβῆ ἀποτελέσματα στοὺς ἀπογόνους μας.

Τὸ καθολικὸ ἀποτέλεσμα τῆς ζημιᾶς τῶν ἀπογόνων ἀπὸ προγόνους ποὺ ἐξετέθησαν σὲ ραδιενεργὲς ἀκτῖνες δὲν θὰ ἐκδηλωθῇ σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους τῆς γενετικῆς, στὶς ἄμεσα ἑπόμενες γενεές. Τὰ πλήρη ἀποτελέσματα θὰ φανοῦν 100 ἢ καὶ 200 χρόνια ἀργότερα. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο ἀδυνατοῦμε ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ ἀναφέρουμε περιπτώσεις σοβαρῆς ζημιᾶς ἀπὸ ἐσωτερικὴ ἀκτινοβολία. Στὴν ἔκτασι ποὺ σήμερα ἔχει αὐτὴ ἡ ραδιενέργεια δὲν εἶναι τόσο δυνατὴ καὶ δὲν ἔχει ἀκόμη διαρκέσει ἀρκετὰ ὥστε νὰ προκαλέσῃ τέτοια ζημιά. Ἀλλὰ ἀπὸ τὰ γνωστὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐξωτερικῆς ἀκτινοβολίας μποροῦμε νὰ συμπεράνουμε τί πρέπει νὰ περιμένουμε στὸ μέλλον ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴ ἀκτινοβολία. Ἐὰν δὲν εἶναι τόσο ἰσχυρὴ ὅσο ἡ πρώτη, μπορεῖ ν' ἀποβῇ ἐπιδρῶντας λίγο—λίγο καὶ ἀδιάκοπα. Καὶ στὶς δυὸ περιπτώσεις τὸ ἀποτέλεσμα θὰ εἶναι τὸ ἴδιο.

Τὰ ἀποτελέσματά τους συσσωρεύονται.

Πρέπει ἐπίσης νὰ θυμόμαστε ὅτι ἡ ἐσωτερικὴ ἀκτινοβολία, ἀντίθετα πρὸς τὴν ἐξωτερική, δὲν εἰσδύει στὰ στρώματα τῆς ἐπιδερμίδος, στοὺς ἱστοὺς ἢ τοὺς μῦς γιὰ νὰ θίξῃ τὰ ὄργανα. Ἐργάζεται σὲ στενὸ κύκλο καὶ χωρὶς καμμιὰ ἐξασθένησι τῆς δυνάμεώς της.

Ὅταν ἀντιληφθοῦμε κάτω ἀπὸ τί συνθῆκες προχωρεῖ ἡ ἐσωτερικὴ ἀκτινοβολία, θὰ πάψουμε νὰ τὴν ὑποτιμοῦμε. Ἔστω καὶ ἂν δὲν μποροῦμε, μιλῶντας γιὰ τὴν ἐσωτερικὴ ἀκτινοβολία, ν' ἀναφέρουμε τωρινὲς διαπιστώσεις, παρὰ νὰ ἐκφράζουμε τὸν φόβο μας, αὐτὸς ὁ φόβος τόσο πολὺ βασισμένος εἶναι στὰ πράγματα, ὥστε ἔχει τὸ βάρος μιᾶς πραγματικότητος γιὰ τὸν καθορισμὸ τῆς στάσεώς μας. Εἴμαστε ἀναγκασμένοι, κάθε αὔξησι τοῦ ὑφισταμένου κινδύνου μὲ τὴν περαιτέρω δημιουργία ραδιενεργῶν στοιχείων ἐξ αἰτίας ἐκρήξεων ἀτομικῶν βομβῶν, νὰ τὴν θεωροῦμε σὰν καταστροφὴ γιὰ τὴν ἀνθρώπινη φυλή, καταστροφὴ ποὺ πρέπει νὰ προληφθῇ.

Ἀπειλούμεθα ἀπὸ τὸν μέγιστο καὶ τρομερώτερο τῶν κινδύνων.

Τὸ ὅτι τὰ ραδιενεργὰ στοιχεῖα ποὺ δημιουργοῦνται ἀπὸ

μᾶς, παραμένουν στὴ φύσι, εἶναι ἕνα καταπληκτικὸ γιὰ τὴν ἱστορία τῆς γῆς καὶ τῆς ἀνθρώπινης φυλῆς γεγονός. Τὸ νὰ παραλείψουμε νὰ ἐκτιμήσουμε τὴν σημασία του καὶ τὶς συνέπειές του θὰ ἦταν τρέλλα, ποὺ ἡ ἀνθρωπότης θὰ τὴν ἐπλήρωνε πολὺ ἀκριβά. Διαπράττουμε παραφροσύνη μὲ τὴν ἀπερισκεψία. Δὲν πρέπει νὰ συρθοῦμε ὅλοι μαζὶ στὸν κατήφορο τόσο ποὺ νὰ εἶναι πολὺ ἀργά. Πρέπει νὰ συνέλθουμε καὶ νὰ βροῦμε τὸ θάρρος νὰ ἐγκαταλείψουμε τὴν τρέλλα καὶ ν' ἀντικρύσουμε τὴν πραγματικότητα.

Αὐτό, ἄλλως τε, σκέπτονται καὶ οἱ πολιτικοὶ τῶν κρατῶν ποὺ παράγουν ἀτομικὲς βόμβες. Ἀπὸ τὶς ἐκθέσεις ποὺ λαμβάνουν εἶναι ἐπαρκῶς πληροφορημένοι καὶ ἔχουν μορφώσει κρίσι, ὥστε πιστεύουμε πὼς συναισθάνονται τὶς εὐθῦνες τους.

Ἡ Ἀμερικὴ καὶ ἡ Σοβιετικὴ Ρωσσία καὶ ἡ Βρετανία λένε ἡ μιὰ στὴν ἄλλη καὶ ξαναλένε, ὅτι τίποτε ἄλλο δὲν θέλουν παρὰ μιὰ συμφωνία γιὰ νὰ σταματήσουν τὰ πειράματα ἀτομικῶν ὅπλων. Ταυτόχρονα, ὅμως, λένε πὼς δὲν μποροῦνε νὰ σταματήσουν τὰ πειράματα, ὅσο δὲν γίνεται τέτοια συμφωνία.

Γιατί δὲν συμφωνοῦν; Ὁ ἀληθινὸς λόγος εἶναι γιατὶ δὲν ὑπάρχει στὴ χώρα τοῦ καθενὸς κοινὴ γνώμη ποὺ νὰ τὸ ἀπαιτῆ. Οὔτε καὶ στὶς ἄλλες χῶρες ὑπάρχει τέτοια κοινὴ γνώμη, ἐξαιρέσει τῆς Ἰαπωνίας. Στὴν Ἰαπωνία διεμορφώθη ἡ κοινὴ γνώμη, διότι ἔγινε ἀντιληπτὸν ὅτι σιγὰ σιγὰ θὰ γίνουν ὁ στόχος τῶν συνεπειῶν ὅλων τῶν πειραμάτων.

ΜΙΑ ΣΥΜΦΩΝΙΑ αὐτοῦ τοῦ εἴδους προϋποθέτει ἀξιοπιστία καὶ ἐμπιστοσύνη. Πρέπει νὰ ὑπάρξουν ἐγγυήσεις ὅτι ἡ συμφωνία δὲν θὰ ὑπογραφῆ ἀπὸ κάποιον μὲ τὴν ὑστεροβουλία νὰ ἐξασφαλίση σημαντικὰ πλεονεκτήματα τακτικῆς, ποὺ τὰ προβλέπει μόνον ὁ ἴδιος.

Ἡ κοινὴ γνώμη ὅλων τῶν ἐνδιαφερομένων ἐθνῶν πρέπει νὰ ἐμπνεύση καὶ ν' ἀποδεχθῆ τὴν συμφωνία.

Ὅταν δημιουργηθῆ κοινὴ γνώμη στὶς ἐνδιαφερόμενες χῶρες καὶ σ' ὅλα τὰ ἔθνη, γνώμη πληροφορημένη γιὰ τοὺς κινδύνους ποὺ περικλείει ἡ ἐξακολούθησις τῶν πειραμάτων καὶ καθοδηγημένη ἀπὸ τὴν λογικὴ σύνέπεια τῆς ἐνημερώσεως αὐτῆς, τότε οἱ πολιτικοὶ θὰ μπορέσουν νὰ καταλήξουν σὲ συμφωνία γιὰ νὰ σταματήσουν τὰ πειράματα.

Δὲν χρειάζονται δημοψηφίσματα, οὔτε ἐπιτροπὲς γιὰ νὰ ἐκδηλώσουν αὐτὴν τὴν κοινὴ γνώμη. Μόνη της θὰ γίνη αἰσθητή.

Τὸ τέλος τῶν περαιτέρω πειραμάτων ἀτομικῶν ὅπλων θὰ ἀνατείλη τὶς ἡλιαχτίδες τῆς ἐλπίδος ποὺ τόσον καιρὸ τὶς περιμένει ἡ πάσχουσα ἀνθρωπότης.

Δώδεκα χρόνια μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου, ὁ τάφος τῆς Ἄννας Φράνκ λουλουδίζει ἀπὸ τὴν γερμανικὴ νεολαία.

ΑΝΝΑ ΦΡΑΝΚ

Σύμβολο καταδίκης τῶν φυλετικῶν διακρίσεων καὶ τῆς μισαλλοδοξίας

Η ΑΝΝΑ Φρὰνκ ἔχει γίνει τὸ εἴδωλο τῶν ἑκατομμυρίων Γερμανῶν νέων. Ὁ τάφος της, σὲ μιὰ γωνιὰ τοῦ ἄλλοτε στρατοπέδου Μπέργκεν—Μπέλσεν, εἶναι τόπος προσκυνήματος καὶ πολλῶν χιλιάδων νέων ἀπὸ πολλὰ ἔθνη τῆς Εὐρώπης. Βλέπει κανεὶς νὰ συρρέουν ἀπὸ κάθε σημεῖον τοῦ ὁρίζοντος καὶ μὲ κάθε συγκοινωνιακὸν μέσον ἀγόρια καὶ κορίτσια ἀπὸ 12 ἐτῶν καὶ ἄνω, ἀκόμη καὶ νέοι 25 ἐτῶν, ὅσο θὰ ἦταν καὶ ἡ ἄτυχη Ἑβραιοπούλα ἂν ἐπιζοῦσε ἀπὸ τὰ μαρτύρια ποὺ ἡ Χιτλερικὴ μάστιγα ἐπέβαλε σὲ μιὰ ὁλόκληρη φυλή. Βλέπει κανεὶς νέους ἀπὸ τὸ Ἀμβοῦργο, κορίτσια μὲ ἀλογοουρά, νεαροὺς μὲ δερμάτινα μπλουζὸν καὶ ποδιὲς μὲ καρρὼ σὰν τῶν στρατοπέδων προσφύγων, κοντὲς κυλότες τῆς Βαυαρίας καὶ μελαγχολικὰ κοστούμια τῆς ἀνατολικῆς Γερμανίας. Φθάνουν μὲ καμιόνια, μὲ ἁμάξια, ὁμαδικά, τάξεις σχολείων ὁλόκληρες ἢ καὶ σύλλογοι, καθὼς ἡ «Λέσχη τῶν ἐρασιτεχνῶν τοῦ Ρὸκ'ν ρὸλλ τοῦ Ντύσελντορφ», τῶν ὀπαδῶν τῆς τζὰζ τῆς Φραγκφούρτης καὶ μικρότερες ὁμάδες παιδιῶν, ποὺ ἔσπασαν τὸν κουμπαρᾶ τους γιὰ νὰ πραγματοποιήσουν τὸ προσκύνημα. Φθάνουν μὲ βέσπες ζευγάρια καὶ πεζοὶ ἀκόμη.

Κρατοῦν ἀγκαλιὲς λουλούδια, τὰ πιὸ εἰλικρινῆ λουλούδια, τὰ πιὸ ἁπλᾶ, παπαροῦνες καὶ τουλίπες, ποὺ τὶς ἀγόρασαν ἢ τὶς ἐ-

μάζεψαν οἱ ἴδιοι. Στὴν ἔρημο τοῦ στρατοπέδου ἀναζητοῦν τὸν τάφο τῆς μικρῆς Ἑβραίας, ποὺ τῆς ἔχουν χαρίσει τὴν καρδιά τους. Δὲν ὑπάρχουν ἐκεῖ ἀτομικοὶ τάφοι. Μέσα σὲ λίγους μῆνες, σὲ λίγα τετραγωνικὰ χιλιόμετρα πέθαναν δεκάδες χιλιάδες ἀνθρώπων. Ὑπάρχουν μεγάλοι ξύλινοι σταυροὶ μ᾽ ἐπιγραφές: «Ἐνθάδε κεῖνται 500 νεκροί», «Ἐνθάδε 1.000». Στὸ μέσον τοῦ στρατοπέδου ὑπάρχει ἕνας σταυρὸς μὲ τὴν ἐπιγραφή:«Ἐνθάδε 10.000».

Οἱ νέοι ἀφήνουν λουλούδια σὲ ὅλους τοὺς ὁμαδικοὺς τάφους. Τὰ πρόσωπά τους ζαρώνουν καὶ συνοφρυώνονται, ὅταν ἀναλογίζωνται τί κακὸ ἀνέχθηκαν οἱ πατέρες τους. Ἕνα κοριτσάκι στὴν ἡλικία τῆς Ἄννας, μὲ σφιγμένη τὴ γροθιά της, μουρμούρισε: «Τὰ κτήνη ποὺ ἔκαμαν αὐτά, οἱ βρωμιάρηδες ποὺ τ᾽ ἀνέχθηκαν αὐτά!». Ἕνας νέος σὲ ἡλικία στρατεύσεως φώναξε: «Ὁρκίζομαι νὰ μὴ χρησιμοποιήσω τὸ ὅπλο παρὰ μονάχα γιὰ τὴν προστασία τοῦ λαοῦ».

Τριγύρω ἀπὸ ἕνα νέο σχηματίζεται πυκνὴ συγκέντρωσις. Τί συμβαίνει; Εἶναι ὁ Χὰνς Νάρρο Νάσσεν, παληὸ μέλος τῆς χιτλερικῆς νεολαίας, ὁ ὁποῖος, γιὰ νὰ ἐξαγνισθῇ, προσηλυτίσθηκε στὸν Ἑβραϊσμὸ τὸ 1946 καὶ πολιτογραφήθηκε Ἰσραηλίτης τὸ 1948. Φέρνει στὸν τάφο τῆς Ἄννας Φρὰνκ τὸν χαιρετισμὸ τοῦ Ἰσραήλ, πρὸς τὴν γερμανικὴ νεολαία. Τί μποροῦσε νὰ εἰπῇ αὐτὸς ὁ παληὸς χιτλερικὸς στοὺς σημερινοὺς νέους; «Εἴθε—φώναξε—σεῖς νὰ φανῆτε τολμηρότεροι ἀπὸ μᾶς, μπροστὰ στὸ κακὸ ποὺ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους».

«Ἄννα, Ἀννούλα μου, σ᾽ ἀγαπῶ σὰν ἀδελφούλα μου», ψιθύριζε ἕνα δακρυσμένο κοριτσάκι. «Ἡ Ἄννα Φρὰνκ—ἔλεγε ἕνας νέος—εἶναι ἕνας μάρτυρας. Διδάσκει καὶ σπέρνει γιὰ τὶς ἐρχόμενες γενεὲς τὸ σπόρο τοῦ ἀνθρωπισμοῦ καὶ τῆς ἐλευθερίας. Ποτὲ πιὰ δὲν θ᾽ ἀνεχθοῦμε ὅ,τι ἀνέχθηκαν οἱ πατέρες μας».

Αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς λατρείας πρὸς τὴν Ἄννα Φρὰνκ ἄρχισε ἀπὸ τὴν δημοσίευσι τοῦ περιφήμου Ἡμερολογίου της.

Ἡ οἰκογένειά της—πλούσιοι ἔμποροι τῆς Φραγκφούρτης—μετὰ τὴν ἐπικράτησι τοῦ Χίτλερ κατέφυγαν στὴν Ὁλλανδία καὶ ἐγκατεστάθησαν στὸ Ἄμστερνταμ. Ἐκεῖ τοὺς βρῆκε ἡ χιτλερικὴ ἐπιδρομὴ καὶ γιὰ νὰ σωθοῦν κρύφθηκαν στὸ κρυφὸ διώροφο «πατάρι», στὸ πίσω μέρος ἑνὸς καταστήματος. Ἡ Ἄννα,

τότε 13 ἐτῶν, ἄρχισε νὰ γράφη τὶς σκέψεις της καὶ ὅλα τὰ γεγονότα τῆς ἡμέρας στὸ ἡμερολόγιό της, ποὺ τοῦ ἔδωσε τὸ ὄνομα μιᾶς ὑποθετικῆς φίλης της, γιὰ νὰ τὸ αἰσθάνεται σὰν κάτι ζωντανό. Ἦταν ἡ «Κίττυ» μὲ τὴν ὁποία κουβέντιαζε κάθε βράδυ. Μιὰ παροιμία λέει πὼς τὸ χαρτὶ εἶναι πιὸ ὑπομονητικὸ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο. Τὸ χαρτὶ τοῦ ἡμερολογίου ὄχι μόνον ὑπέμεινε ὅσα ἡ μικρὴ Ἄννα τοῦ ἐμπιστεύθηκε, ἀλλὰ καὶ τὰ διετήρησε καὶ τὰ παρέδωσε σ' ὅλον τὸν κόσμο σὰν ἕνα ντοκουμέντο κατὰ τῶν φυλετικῶν διακρίσεων καὶ τῆς μισαλλοδοξίας.

Στὶς 20 Ἰουνίου 1942 γράφει: «Μετὰ τὸν Μάϊο τοῦ 1940 γρήγορα πέταξαν οἱ καλοὶ καιροί. Ἦρθαν οἱ Γερμανοὶ καὶ ἄρχισαν τὰ δεινὰ τῶν Ἑβραίων. Μὲ ταχύτητα ὁ ἕνας ἀντιεβραϊκὸς νόμος ἀκολουθοῦσε τὸν ἄλλον. Οἱ Ἑβραῖοι πρέπει νὰ ἔχουν στὸ στῆθος τους ἕνα κίτρινο ἀστέρι, οἱ Ἑβραῖοι δὲν πρέπει νὰ κυκλοφοροῦν πάνω σὲ ποδήλατα, οἱ Ἑβραῖοι ἀπαγορεύεται νὰ ἐπιβαίνουν στὰ τραῖνα καὶ νὰ ὁδηγοῦν αὐτοκίνητα. Μπορεῖ νὰ ψωνίζουν μόνον ἀπὸ 3—5 μ.μ. καὶ τότε μόνον σὲ μαγαζιὰ ποὺ ἔχουν ἐπιγραφὴ «Ἰουδαϊκὸ κατάστημα». Οἱ Ἑβραῖοι πρέπει νὰ κλείνωνται στὰ σπίτια τους ἀπὸ τὶς 8 τὸ βράδυ. Δὲν μποροῦν οὔτε στὸν κῆπο τους νὰ μένουν μετὰ τὴν ὥρα αὐτή. Ἀπαγορεύεται νὰ πηγαίνουν στὰ θέατρα, στοὺς κινηματογράφους καὶ ἄλλα κέντρα ψυχαγωγίας. Οἱ Ἑβραῖοι δὲν ἐπιτρέπεται νὰ παρακολουθοῦν ἀθλητικὲς συναντήσεις, οὔτε σὲ δημόσια λουτρὰ νὰ πηγαίνουν, οὔτε σὲ ἀθλητικὰ γήπεδα. Οἱ Ἑβραῖοι ἀπαγορεύεται νὰ ἐπισκέπτωνται Χριστιανούς. Δὲν δικαιοῦνται νὰ πηγαίνουν παρὰ μόνον σὲ ἑβραϊκὰ σχολεῖα. Ἔτσι, δὲν μπορούσαμε νὰ κάμουμε αὐτὸ καὶ ἦταν ἀπηγορευμένο νὰ κάμουμε ἐκεῖνο».

Τὸ χειρότερο, ὅμως, ἦταν ἡ συγκέντρωσις τῶν Ἑβραίων στὰ στρατόπεδα τοῦ θανάτου, ποὺ γιὰ νὰ τ' ἀποφύγουν ἡ οἰκογένεια Φρὰνκ κλείσθηκε στὸ κρυφὸ πατάρι καὶ ἔζησε ἐκεῖ πλέον ἀπὸ δυὸ χρόνια. Ἐπὶ πολλὲς ὧρες ὑποχρεωμένοι νὰ τηροῦν ἀπόλυτη σιωπή, γιὰ νὰ μὴ προδοθοῦν στὸ προσωπικὸ τοῦ καταστήματος ἢ σὲ γείτονες, σὲ μιὰ σιωπὴ ποὺ τρομάζει, καὶ σὲ τόσους ἄλλους περιορισμούς.

Σ' αὐτὸ τὸ καταθλιπτικὸ περιβάλλον, ἡ μικρὴ Ἄννα βλέπει τὸν κόσμο μὲ καινούργιο μάτι. Οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖ μέσα, ποὺ μαζὶ μὲ τὴν οἰκογένειά της «φιλοξενοῦνται», ἐκδηλώνουν ὅλη τὴν ἀσχήμια τους, ἐξ αἰτίας τῆς νευρικότητος καὶ τῶν στερήσεων. Ὁ ἀγαπητός της Πέτερ εἶναι ἄθρησκος, μιλάει σκωπτικὰ γιὰ τὸν Χριστό, βλαστημάει. Ἡ Ἄννα δὲν εἶναι χριστιανή, ἀλλὰ ἐνοχλεῖται, γιατὶ αἰσθάνεται σεβασμὸ πρὸς κάθε θρησκεία. Καὶ γράφει στὶς 6 Ἰουλίου 1944 στὸ ἡμερολόγιο πρὸς τὴν φανταστικὴ «ἀγαπημένη Κίττυ»:

«Οἱ ἄνθρωποι ποὺ ἔχουν μιὰ θρησκεία πρέπει νὰ αἰσθάνωνται χαρωποί, γιατὶ δὲν εἶναι μικρὸ τὸ δῶρο νὰ μπορῆ κανεὶς νὰ πιστεύη σὲ οὐράνια πράγματα. Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ τρέμη κανεὶς

τὴν μετὰ θάνατον τιμωρία, τὸ καθαρτήριο, ἡ κόλασι καὶ ὁ παράδεισος εἶναι πράγματα ἀπαράδεκτα ἀπὸ πολλοὺς ἀνθρώπους, ὡστόσο ἡ θρησκεία, ἀδιάφορο ποιά, προφυλάσσει τὸν ἄνθρωπο πάνω στὸ σωστὸ δρόμο. Ὄχι ἀπὸ τὸ φόβο τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ἀπὸ σεβασμὸ στὴν τιμὴ καὶ τὴ συνείδησι τοῦ καθενός. Τί εὐγενικὸ καὶ καλὸ θὰ ἦταν γιὰ καθέναν, τὸ βράδυ πρὶν πλαγιάση νὰ κοιμηθῆ, νὰ ἀνακαλέση στὴ μνήμη του τὰ περιστατικὰ ὅλης τῆς ἡμέρας καὶ νὰ κρίνη τί ἦταν κακὸ καὶ τί καλό. Στὸ ξεκίνημα τῆς ἑπόμενης ἡμέρας, προσπαθεῖ νὰ βελτιώση τὸν ἑαυτό του. Ὁ καθένας μπορεῖ νὰ τὸ κάμη αὐτό, δὲν κοστίζει τίποτε καὶ εἶναι πολὺ ἐπιβοηθητικό. Ὅποιος δὲν τὸ ξέρει, θὰ τὸ ἀντιληφθῆ μὲ τὴν πεῖρα, πὼς «ἡ καθαρὴ συνείδησι δυναμώνει τὸν ἄνθρωπο».

Στὶς 15 Ἰουλίου 1944 γράφει:

«Τί δύσκολοι καιροί! Ἰδανικά, ἐλπίδες καὶ ὄνειρα ξυπνοῦν μέσα μας, γιὰ νὰ συναντήσουν τὴν φρικτὴ ἀλήθεια καὶ νὰ συντριβοῦν. Εἶναι θαῦμα πὼς δὲν ἔχασα τὰ ἰδανικά μου. Φαίνεται τόσο παράλογο καὶ δύσκολο νὰ ἔχη κανεὶς ἰδανικὰ τέτοια ἐποχή. Καὶ ὅμως θὰ τὰ διατηρήσω, στὸ πεῖσμα τῶν πάντων, γιατὶ πιστεύω πὼς οἱ ἄνθρωποι εἶναι πραγματικὰ καλοὶ στὸ βάθος τῆς καρδιᾶς τους. Δὲν μπορῶ, βέβαια, νὰ χτίσω τὶς ἐλπίδες μου σὲ θεμέλια ποὺ ἀποτελοῦνται ἀπὸ σύγχυσι, ἀθλιότητα καὶ θάνατο. Βλέπω τὸν κόσμο νὰ ἐπιστρέφη βαθμηδὸν στὴν ἀγριότητα. Ἀκούω τὸν κεραυνὸ ποὺ πλησιάζει γιὰ νὰ μᾶς καταστρέψη ὅλους, αἰσθάνομαι τὰ μαρτύρια ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων, κι᾽ ὅμως, ὅταν σηκώνω τὰ μάτια μου στὸν οὐρανό, σκέπτομαι ὅτι ὅλα θὰ πᾶνε καλά, ὅτι αὐτὴ ἡ σκληρότης θὰ πάρη τέλος, ὅτι θὰ ξαναγυρίσουν ἡ γαλήνη καὶ ἡ εἰρήνη. Πρέπει νὰ φυλάξω τὰ ἰδανικά μου, γιατὶ ἴσως ἔρχεται ὁ καιρός, ποὺ θὰ μπορῶ νὰ τὰ ζήσω».

Μὲ τὴν ἐπιγραμματικὴ φράσι: «Πιστεύω, ὅτι στὸ βάθος κάθε ἀνθρώπου ὑπάρχει τὸ καλό», κατεβαίνει ἡ αὐλαία στὸ θεατρικὸ ἔργο ποὺ ἔγινε μὲ διασκευὴ τοῦ ἡμερολογίου. Στὴ Γερμανία τὸ θεατρικὸ ἔργο παιζόταν ὅλον τὸν χειμῶνα ἀπὸ 20 θιάσους ταυτοχρόνως. Τὸ κοινὸν τόσο ἦταν συγκινημένο ποὺ ἐτηροῦσε βαθειὰ σιωπὴ μετὰ τὸ πέσιμο τῆς αὐλαίας. «Ποτὲ ἄλλοτε δὲν εἶχε συμβῆ τέτοιο πρᾶγμα», ἐδήλωσε ἕνας θεατρώνης τοῦ Ἀμβούργου.

Ἦταν ἡ σιωπὴ τῆς συμπόνοιας γιὰ τὴν μικρὴ Ἑβραιοποῦλα, ποὺ μαζὶ μὲ τοὺς γονεῖς της καὶ ὅλους τοὺς ἄλλους τοῦ κρυψῶνα σύρθηκε στὸ στρατόπεδο τοῦ Μπέλσεν, καὶ πέθανε τὸν Μάρτιο τοῦ 1945, δύο μῆνες πρὶν ἀπὸ τὴν ἀπελευθέρωσι τῆς Ὁλλανδίας. Ἦταν μιὰ ἐκδήλωσις γιὰ τὴν Ἄννα Φράνκ—σύμβολο καταδίκης τῆς μισαλλοδοξίας, γιὰ τὴν Ἄννα Φράνκ—μήνυμα ἐλπίδος γιὰ ἕνα καινούργιο κόσμο...

Κατακόμβες

Ποτὲ τὴν κατακόμβη μὴν ἀφίνης·
κι' ἂν σὲ διώκουν Νέρωνες καὶ Διοκλητιανοί,
κι' ἂν στ' ἀμφιθέατρον ὅπ' ὁ ὄχλος ἀλαλάζει
οἱ πάνθηρες τ' ἀδέρφια σου ξεσχίζουν.
Τὶς ὕβρεις, τὰ μαρτύρια νὰ προτιμᾷς,
τὴν ἀγωνία νὰ 'χης πάντα τοῦ θανάτου,
μὰ τῶν Ρωμαίων τοὺς Θεοὺς μὴν προσκυνήσης,
μὴ γελαστῆς γιὰ τῶν εἰδώλων τὴ λατρεία.

Ποτὲ τὴν κατακόμβη μὴ ξεχάνης,
μὰ σιγαλὰ στῆς νύχτας τὰ σκοτάδια,
μακρυὰ σου ἀφήνοντας τὰ φῶτα τῶν ὀργίων,
νὰ τρέχης τὸ λυχνάρι σου ν' ἀνάβης.
Πάντοτε τὸ στεφάνι νὰ προσμένης,
στὸ θυμιατό σου μοσκολίβανο νὰ βάζης·
θὰ 'ρθῆ μιὰ μέρα ποὺ οἱ Ρωμαῖοι θὰ χαθοῦνε
κ' οἱ κατακόμβες θὲ νὰ γίνουν ἐκκλησίες.

Κ. Ν. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

Ποῦ εἶναι ἡ ἀλήθεια;

Ἢ πῶς γεννιέται ὁ πόλεμος στὸ νοῦ τῶν ἀνθρώπων

'Από τὸ δελτίο τῆς ΟΥΝΕΣΚΟ

Ο ἀκόλουθος βουδδιστικὸς μῦθος, μὲ τίτλο «Ποῦ εἶναι ἡ ἀλήθεια ;», δείχνει «πῶς γεννιέται ὁ πόλεμος στὸ νοῦ τῶν ἀνθρώπιων».

Ἦταν μιὰ φορὰ στὴ βόρεια Ἰνδία δυὸ δυνατὲς φυλές : Οἱ Σάκυα, ποὺ ἀνῆκε σ' αὐτὴν καὶ ὁ ἴδιος ὁ Βούδδας, καὶ οἱ Κυλίγυα. Χρόνια ζοῦσαν σὲ ἀπόλυτη ἁρμονία. Ἀλλά, ἕνα ὡραῖο πρωΐ, κήρυξαν μεταξύ τους πόλεμο. Φρικτὲς φῆμες εἶχαν σκορπίσει πρὶν σὲ κάθε στρατόπεδο, ὕστερα οἱ ἄνδρες ἔπιασαν τὰ ὅπλα καὶ ὡρκίσθηκαν νὰ ξεπλύνουν τὴν... φανταστικὴ προσβολή.

Τὴν ἴδια κιόλας ἡμέρα οἱ στρατοὶ προχώρησαν στὸ πεδίο τῆς μάχης. Οἱ πολεμισταὶ ξιφούλκησαν καὶ ἦσαν ἕτοιμοι νὰ ὁρμήσουν, ὅταν εἶδαν ἕνα ἄνθρωπο νὰ προχωρῆ μόνος καὶ ἄοπλος στὸ μέσον τῆς πεδιάδας. Ἦταν ὁ Βούδδας. Κάθησε πάνω σ' ἕνα κούτσουρο καὶ περίμενε. Τὸ νέο

διαδόθηκε ἀμέσως στ' ἀντίπαλα στρατόπεδα καὶ οἱ δυὸ βασιληάδες πῆγαν νὰ γονατίσουν μπροστά του.

«Φίλε μου», εἶπε ὁ Βούδδας μὲ ἁπαλὴ φωνή, στρεφόμενος πρὸς τὸν βασιληᾶ τῶν Κολίγυα, «ποιὸς λόγος σᾶς ἔφερε δῶ ; Γιατί ἐκρίνατε καλὸ νὰ κηρύξετε πόλεμο ;».

«Κύριε», ἀπάντησε ὁ βασιληᾶς τῶν Κολίγυα, «πρόκειται γιὰ ἀπαίσια μηχανορραφία. Οἱ Σάκυα μᾶς προκαλοῦν ἀδιάκοπα καὶ μὲ κάθε τρόπο. Μᾶς ἀποκαλοῦν δειλοὺς καὶ ζωοκλέπτες, ἀκόμη καὶ ἀσεβεῖς ἐπειδή, λένε, «δὲν ἐδώσαμε στοὺς ἀνθρώπους ἕνα Πρίγκηπα τοῦ Φωτός, ἕνα Θεό...».

«Ἀλλά», διέκοψε ὁ Βούδδας, «ποιὰ εἶναι τὰ γεγονότα, τὰ λόγια ἢ τὰ ὄνειρα ποὺ σᾶς ἔσπρωξαν νὰ κηρύξετε πόλεμο ;».

«Πρίγκηπα ἀνάμεσα στοὺς πρίγκηπες», ἀπάντησε ὁ βασιληᾶς τῶν Κολίγυα, «θὰ σᾶς διηγηθῶ, ἢ μᾶλλον νὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ φωνάξω τὸν Πρωθυπουργό μου ποὺ εἶναι ἐνήμερος γιὰ ὅλες τὶς λεπτομέρειες».

Ἔτσι, ἐκλήθη ὁ Πρωθυπουργὸς μπροστὰ στὸν Βούδδα καὶ ὁ κύριός του τὸν διέταξε νὰ πῆ γιατὶ οἱ Κολίγυα εἶχαν κηρύξει πόλεμο.

«Ὦ ! Πρίγκηπα», ἀπάντησε ὁ Πρωθυπουργός, «ἐκήρυξα τὸν πόλεμο ἐξ αἰτίας τῶν προκλήσεων τῶν Σάκυα μὲ λόγια καὶ γεγονότα».

«Ἀλλά», ἐπέμεινε ὁ Βούδδας, «ποιὰ εἶναι ἐπὶ τέλους τὰ γεγονότα, ποιὰ εἶναι τὰ λόγια ;».

Ὁ Πρωθυπουργὸς φάνηκε νὰ στενοχωρῆται. «Πρίγκηπα τῶν ἀνθρώπων», εἶπε, «ἂν ἐπιτρέπετε νὰ φωνάξω τὸν ἰδιαίτερο γραμματέα μου ποὺ ξέρει τὴν ὑπόθεσι καλύτερα ἀπὸ τὸν καθένα».

Κάλεσαν τὸν ἰδιαίτερο γραμματέα. «Ἐκθέσετε στὸν Βούδδα τὰ περιστατικὰ ποὺ μᾶς ἀνάγκασαν νὰ κηρύξουμε τὸν πόλεμο στοὺς Σάκυα», τὸν διέταξε ὁ Πρωθυπουργός.

«Πρίγκηπα ἀνάμεσα στοὺς πρίγκηπες», ἐδήλωσε ἐκεῖνος, «μᾶς ἔλουζαν μὲ βρωμερὲς βρισιές, μᾶς ἔλεγαν ζωοκλέπτες καὶ ἄνανδρους, ὥστε ὡρκισθήκαμε στὴν πρώτη εὐκαιρία νὰ τοὺς ἐκδικηθοῦμε. Εἴμαστε, ἄλλως τε, κ' ἐμεῖς λαὸς πολεμικός...».

«Ἀλλά, φίλε μου», ξανάπε ὁ Βούδδας, «μιλῆστε μου λεπτομερῶς γι' αὐτὲς τὶς προκλήσεις».

«Ἡ μνήμη μὲ προδίδει, Κύριε, ἀλλὰ ὁ βοηθός μου θὰ σᾶς ἱκανοποιήση πλήρως. Ἐπιτρέψετε νὰ τὸν φωνάξω...».

«Φωνάχτε τον, φωνάχτε τον», εἶπε ὁ Βούδδας, «ἂν εἴσθε πεπεισμένος, ὅτι θὰ μπορέση ν' ἀπαντήση».

«Εἶμαι πεπεισμένος, Κύριε, εἶναι προικισμένος μὲ μνήμη ἐξαιρετική».

Δυστυχῶς, ἡ ἐξαιρετικὴ μνήμη ἔσβησε σὰν ἀπὸ μαγεία. «Ζητῶ συγγνώμην», ἐψιθύρισε, «δὲν θυμᾶμαι πολὺ καλά. Βέβαια ἐκηρύξαμε τὸν πόλεμο, ἀλλὰ ἐπρόκειτο περὶ αἰτίας πολὺ σοβαρᾶς».

«Γιὰ νὰ δοῦμε», εἶπε ὁ ἰδιαίτερος γραμματεύς, «κάμετε μιὰ προσπάθεια. Δὲν μπορεῖ νὰ λησμονήσατε».

«Ναί, πραγματικά, νομίζω

πῶς θυμοῦμαι. Ἐπρόκειτο γιὰ τὸ νερό», πρόσθεσε κάπως ταραγμένος.

Ὅλος ὁ κόσμος, ἀκόμη καὶ τὰ κοράκια ποὺ πετοῦσαν τριγύρω, ἔσκασαν στὰ γέλια. Ἀλλά, ὁ Βούδδας δὲν γελοῦσε. Ὑπομονητικά, ἐξακολούθησε τὴν ἔρευνα γιὰ «τὰ πραγματικὰ αἴτια τῆς ρήξεως».

Ὁ Πρωθυπουργὸς φώναξε τὸν προσωπάρχη. Ὑποκλίθηκε πρὸ τοῦ Βούδδα. Στὸ ἐρώτημα ποὺ τοῦ ἔθεσε, ἀπάντησε, ὅτι ἦταν ζαλισμένος καὶ δὲν θυμόταν, ἀλλὰ θὰ ἤξερε ἀσφαλῶς ὁ προϊστάμενος πρακτικογράφος. Ἐκλήθη ὁ προϊστάμενος πρακτικογράφος, ὕστερα ὁ ὑποπροϊστάμενος, ὕστερα ὁ βοηθός του, τέλος ὁ τμηματάρχης, ἀλλὰ κανένας τους δὲν θυμόταν ἐπακριβῶς τὴν αἰτία κηρύξεως τοῦ πολέμου. Φώναξαν τότε τὸν ἀρχηγὸ τοῦ χωριοῦ, ὁ ὁποῖος ἔτυχε νὰ βρίσκεται ἀνάμεσα στὸ στρατὸ τῶν Κολίγυα. Λεγόταν Ἀνάντα Σιμχάλα.

«Φίλε μου», τοῦ εἶπε ὁ Βούδδας, «γιατί ἐκυκλοφορήσατε φῆμες ἐναντίον τῶν Σάκυα καὶ γιατί παραταχθήκατε γιὰ πόλεμο ;».

«Πρίγκηπα», εἶπε ὁ ἀρχηγὸς τοῦ χωριοῦ, «τὰ πράγματα ἔγιναν ἔτσι : Ἕνα χρόνο, δυὸ χρόνια, τρία χρόνια, δὲν εἴχαμε βροχή. Τὸ χωριὸ πέθαινε ἀπὸ δίψα. Τὰ ποτάμια στέρεψαν καὶ δὲν ἔφθανε τὸ νερὸ οὔτε νὰ ξεδιψάση ἕνα ταῦρο. Καὶ ξέρετε πῶς ἔχουμε πολλοὺς ταύρους».

«Ξέρω», εἶπε ὁ Βούδδας μὲ γλύκα, «ἀλλὰ ἐξακολουθῆστε».

«Λοιπόν, Πρίγκηπα», εἶπε ὁ Ἀνάντα Σιμχάλα, «ἔμαθα πῶς οἱ Σάκυα κατεσκεύαζαν ἕνα φράγμα ἀπὸ πέτρα καὶ λάσπη γιὰ νὰ στρέψουν τὸ ποτάμι πρὸς τὰ χωράφια τους. Ἐφώναξα ἐκδίκησι διότι ἦταν δίκαιο νὰ πάρουν αὐτοὶ ὅλο τὸ νερό, ὅταν πεθαίνουμε ἀπὸ δίψα ; Τὴν ἑπομένη, πῆγα στὸ κοινοτικὸ γραφεῖο, ἔδωσα στὸν γραμματικὸ καρύδες καὶ λουλούδια. Μοῦ εἶπε πῶς ἦταν σύμφωνος μαζί μου. Μίλησε στὸν προϊστάμενό του, ὁ προϊστάμενός του μίλησε στὸν δικό του καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς, μέχρις ὅτου...».

«Μέχρις ὅτου... ;», ρώτησε ὁ Βούδδας.

«Μέχρις ὅτου, ἕνα ὡραῖο πρωΐ, ἡ κοινότης ἐκήρυξε τὸν πόλεμο καὶ μόλις ποὺ πρόλαβα νὰ ζωσθῶ τὸ σπαθὶ καὶ νὰ φορέσω τὴ στολή μου. Βλέπετε, ὦ Πρίγκηπα ὅλων τῶν ἀνθρώπων, εἴμαστε φτωχοὶ ἄνθρωποι καὶ ἐγώ, στὸ χωριό μου, γνώρισα τὴν πιὸ βαρειὰ δυστυχία...»

Ξαφνικά, ὁ ἀρχηγὸς τοῦ χωριοῦ σταμάτησε. Φαινόταν ἐνοχλημένος καὶ ἔσκυψε τὸ κεφάλι. Ἔγινε μακριὰ σιωπή, ὕστερα ἀκούσθηκε τοῦ Βούδδα ἡ φωνή. «Βλέπετε, φίλοι μου, κάνετε πόλεμο γιὰ λίγο νερὸ ποὺ μάλιστα δὲν ὑπάρχει. Πηγαίνετε, ἀμαθεῖς ἄνθρωποι, ἀκολουθῆτε τὸν εὐγενικὸ καὶ ἁγνὸ δρόμο τῆς ἀληθείας. Μὲ τὴν ἐμπιστοσύνη καὶ τὴν πίστι πρέπει νὰ ἀπαντᾶτε στὴν ἔχθρα. Αὐτὸς εἶναι ὁ αἰώνιος νόμος».

Ἔτσι ἔγινε εἰρήνη ἀνάμεσα στοὺς Κολίγυα καὶ στοὺς Σάκυα...

Σωτ. Σκίπη

Μακάριος ὁ ὁδοιπόρος

Μακάριος ὁ ὁδοιπόρος τῆς ζωῆς,
μακάριος τῆς ζωῆς ὁ ἐρημίτης

πού ξέρει πάντα νά θωρεῖ
τῆς Γῆς τήν ὄψη τήν ἀέναη
καθώς τήν ἐπρωτόσυρε ὁ Θεός
ἀπό τόΧάος καί τήν ἔφερε στόφῶς

πάντα μέ τό ἴδιο δέος
καί τή χαρά τήν παιδική,
σμιγμένα ὅπως τό ἅλας
μέ τό ἱερό σιτάρι,
πού γίνουνται ψωμί.

Κι ἐμπρός στό θέαμά της,
ὁ κόσμος πόσο ὡραῖος
εἶναι, νά λέη κρυφά
καί νά βλογάει τή Μοῖρα
πού τοὔγραψε ὡς διαβάτης
νά ζεῖ καί νά περνᾶ
γιά λίγο ἀνάμεσά της.

Καί νἄχει συντροφιά του
ὡς τή στερνή στιγμή,
πού μέσα στοῦ Θανάτου
τό νέφος θά κρυφτεῖ,

τό μαγεμένο ἀηδόνι,
πού τή Δημιουργία,
μέ τή λειτουργική του
φωνή μεταρσιώνει
καί στό θνητό τή θεία
κάνει νά μή ξεχνᾶ
ποτέ καταγωγή του.

Μακάριος ὁ ὁδοιπόρος τῆς ζωῆς,
μακάριος τῆς ζωῆς ὁ ἐρημίτης,

ὁπού βαθιά κατέχει,
τή σάρκα τήν ἀνθρώπινη,
φορῶντας ἡ ψυχή του,
γιατί ἦρθ' ἐδῶ στή γῆ
κι ὅταν γδυθεῖ ἀπ' αὐτή,

Ποιό δρόμο θενά πάρει,
—στόν Ἥλιο ἤ στό Φεγγάρι;—
πόσες ζωές θά δώσει
τριγύρα του ἡ ζωή του,
πλάσματα πόσα ὡραῖα
θά βγοῦν ἀπ' τό κορμί του,

σέ πόσες συνειδήσεις
ἄλλες θά χωριστεῖ
κι ἡ μνήμη του σέ πόσες
μνῆμες μικρές θά μπεῖ.

Γι' αὐτό σά σέ καθρέφτη
στό Σύμπαν τό ἴνδαλμά του
ξανοίγει ὁλημερίς,
γι' αὐτό θαρρεῖ πώς εἶναι,
—στιγμή ὑπερούσια μεῖνε!—
τοῦ κόσμου ὁ ποιητής.

Καί ζῶντας τήν ἀκέρια
ἀπό τό πρίν ζωή του,
στή Γῆ ζεῖ καί στά Αἰθέρια,
καί μές στά ὁράματά του

πιό πέρ' ἀπ' τοῦ Θανάτου
τά σύνορα, στῶν Πλανητῶν
τούς κόσμους, στοῦ Ἐμπυραίου
τούς κόλπους! Κι εἶν'ὁ νοῦς του
γεμᾶτος ἀπό κύκλους
τῶν ἄστρων μουσικῆς,
στά ὕψη κι αὐτός Πλανήτης!

Μακάριος ὁ ὁδοιπόρος τῆς ζωῆς,
μακάριος τῆς ζωῆς ὁ ἐρημίτης!...

Ο ΚΡΙΣΝΑΜΟΥΡΤΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΙΔΕΙΑ

Τὸ οὐσιαστικὸ πρόβλημα εἶναι ὁ ἐκπαιδευτὴς

Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ τελευταῖο βιβλίο του περὶ ἐκπαιδεύσεως

Ἀποστολὴ τῆς ἐκπαιδεύσεως εἶναι ἡ διάπλασις ὡλοκληρωμένων ἀνθρωπίνων ὄντων, ἑπομένως εὐφυῶν.

Σκοπός της εἶναι ἡ ἀποκατάστασις εὐφυῶν σχέσεων ὄχι μόνον ἀνάμεσα σ' ἕνα ἄτομο κι' ἄλλο, μὰ ἐπίσης ἀνάμεσα στὸ ἄτομον καὶ τὴν κοινωνία γενικά.

Τὸ οὐσιαστικὸ πρόβλημα τῆς ἐκπαιδεύσεως εἶναι ὁ ἐκπαιδευτής.

Ἀληθινὴ ἐκπαίδευσις εἶν' ἐκείνη ποὺ ἀφυπνίζει τὴν νόησι καὶ τείνει στὴν ὡλοκληρωμένη ζωή.

Γιὰ μιὰ σωστὴ ἐκπαίδευσι, εἶναι φανερὸ πὼς ὀφείλουμε νὰ νοιώσουμε τὴ σημασία τῆς ζωῆς στὸ σύνολό της, καὶ γι' αὐτὸ χρειάζεται νὰ μποροῦμε νὰ σκεφθοῦμε, ὄχι πάνω σὲ στερεὰ λογική, ἀλλὰ εὐθέως καὶ ἐν πνεύματι ἀληθείας.

Στὸν τωρινό μας πολιτισμό, ἔχομε διαιρέσει τὴ ζωὴ σὲ τόσα διαμερίσματα, ὥστε ἡ ἐκπαίδευσις δὲν ἔχει πολὺ νόημα, πλὴν τῆς διδασκαλίας μιᾶς εἰδικῆς τέχνης ἢ ἐπαγγέλματος. Ἀντὶ νὰ ἀφυπνίζῃ στὸ ἄτομο ἕνα ὡλοκληρωμένο νοῦ, ἡ ἐκπαίδευσις τὸν ἐνθαρρύνει νὰ προσαρμοσθῇ σὲ κάποιο μοδέλο καὶ ἑπομένως τὸν ἐμποδίζει νὰ ἀντιληφθῇ τὸν ἑαυτό του σὰν συνολικὴ ἐξέλιξι.

Παράγουμε, ὅπως γίνεται μὲ τὰ καλούπια, ἀνθρώπινους τύπους, ποὺ τὸ κύριον ἐνδιαφέρον τους εἶναι νὰ βροῦν κάποια ἀσφάλεια ἢ νὰ γίνουν κάτι τὸ ἐνδιαφέρον ἢ νὰ περάσουν τὸν καιρό τους εὐχάριστα, μὲ ὅσον τὸ δυνατὸν λιγώτερη σκέψι.

Ἡ συμβατικὴ ἐκπαίδευσις δὲν μᾶς ἐπιτρέπει, παρὰ πολὺ δύσκολα, νὰ φθάσουμε σὲ ἀνεξάρτητη σκέψι. Ἡ προσαρμογὴ ὁδηγεῖ στὴ μετριότητα. Τὸ νὰ διαφέρῃ κανεὶς ἀπὸ τὴν ὁμάδα ἢ ν' ἀνθίσταται στὸ περιβάλλον εἶναι δύσκολο καὶ συχνὰ ἐπικίνδυνο...

Ὅλη μας ἡ ἐκπαίδευσις, ὅλες μας οἱ ἐπιδράσεις τοῦ περιβάλ-

λοντος, μᾶς ἐμπνέουν τὸν φόβο τοῦ διαφορισμοῦ πρὸς τοὺς γείτονές μας... καὶ μᾶς καθιστοῦν ἐπίπλαστα εὐλαβεῖς πρὸς τὴν ἐξουσία καὶ τὴν παράδοσι.

Ἡ ἐκπαίδευσις τῶν ἡμερῶν μας εἶναι τέλεια χρεωκοπία, διότι παραχωρεῖ τὰ πρωτεῖα στὴν τεχνική. Δίνοντας σ' αὐτὴν τέτοια ἐξαιρετική σημασία, καταστρέφουμε τὸν ἄνθρωπο. Μὲ τὸ νὰ καλλιεργοῦμε τὴν ἱκανότητα καὶ τὴν εἰδικότητα δίχως κατανόησι τῆς ζωῆς, ἀναπτύσσουμε τὴν βαναυσότητα, προκαλοῦμε πολέμους καί, στὸ τέλος, θέτουμε τὴν φυσική μας ἀσφάλεια σὲ κίνδυνο.

Ἡ τεχνικὴ κατάρτισις, ὅσο καὶ νἆναι ἀναγκαία, δὲν θὰ λύση μὲ κανένα τρόπο τὶς ψυχολογικές μας συγκρούσεις, τὶς ἐσωτερικὲς πιέσεις μας· καὶ ἐπειδὴ ἀποκτοῦμε γνῶσι δίχως νὰ κατανοήσουμε τὴν ὁλικὴ πορεία τῆς ζωῆς, ἡ τεχνολογία ἔγινε μέσο καταστροφῆς μας. Ὁ ἄνθρωπος, ποὺ μπορεῖ νὰ διασπάση τὸ ἄτομον, ἀλλὰ δὲν ἔχει ἀγάπη στὴν καρδιά του, εἶναι τέρας.

Ἔχει κάτι πιὸ σημαντικὸ νὰ ἐπιτελέση ἡ καλὴ ἐκπαίδευσις, πέραν τῆς ἐνθαρρύνσεως διδασκαλίας μιᾶς τεχνικῆς : νὰ βοηθήση τὸν ἄνθρωπο νὰ νοιώση μὲ τὴν πεῖρα τὴν ὡλοκληρωμένη πορεία τῆς ζωῆς. Αὐτὴ ἡ ἄμεση πεῖρα θὰ δώση στὴν ἱκανότητα καὶ τὴν τεχνικὴ τὴν ἀληθινή τους θέσι.

Χρειαζόμαστε ἀνθρώπινα ὄντα ὡλοκληρωμένα, εὐφυᾶ καὶ ἐλεύθερα. Γιὰ τοῦτο μᾶς χρειάζεται ἐκπαίδευσις ἀληθινή, βασισμένη στὴν κατανόησι τοῦ πραγματικοῦ. Ἡ κατανόησις δὲν ἔρχεται παρὰ σ' ἐκεῖνον ποὺ γνωρίζει τὸν ἑαυτό του, δηλαδὴ κατέχει στὴν ἐντέλεια τὴν ἴδια του ψυχολογικὴ πορεία. Ἔτσι, στὴν ἀληθινὴ σημασία τοῦ ὅρου, ἐκπαίδευσις εἶναι ἡ ἀντίληψις τοῦ ἑαυτοῦ, διότι μέσα μας συναθροίζεται ἀκέρηα ἡ ὕπαρξις.

Ἡ ἐκπαίδευσις πρέπει νὰ βοηθάη τὸ ἄτομο νὰ ὡριμάζη ἐλεύθερα, νὰ καταναλίσκεται σὲ ἀγάπη καὶ ἀνθρωπισμό. Μ' αὐτὸ ὀφείλομε ν' ἀσχολούμεθα καὶ ὄχι νὰ διαμορφώνουμε τὸ παιδὶ σύμφωνα μ' ἕνα προκαθωρισμένο ἰδεῶδες μοδέλο.

Ἡ πειθαρχία εἶναι εὔκολο μέσον γιὰ νὰ κρατοῦμε τὸ παιδὶ στὸ χέρι μας, ἀλλὰ δὲν τὸ βοηθάει νὰ ἀντιληφθῆ τὰ προβλήματα ποὺ θέτει ἡ ζωή.

Ὅταν ἐκπαιδεύωμε τὰ παιδιά μας μ' ἕνα ὡρισμένο σύστημα σκέψεως ἢ μὲ μιὰ καθωρισμένη πειθαρχία, ὅταν τὰ μαθαίνουμε νὰ σκέπτωνται σὲ πλαίσια καταστρωμένα, τὰ ἐμποδίζουμε νὰ γίνουν ὡλοκληρωμένοι ἄνδρες καὶ γυναῖκες, συνεπῶς εἶναι ἀνίκανοι νὰ σκέπτωνται εὐφυῶς, δηλαδὴ νὰ προσεγγίζουν τὴ ζωὴ σὰν ἑνότητα.

Ἀλλά, ὁ ὑψηλότερος προορισμὸς τῆς παιδείας εἶναι ἀκριβῶς ἡ διάπλασις ὡλοκληρωμένων ἀτομικοτήτων, ἱκανῶν νὰ θεωροῦν τὴ ζωὴ στὸ σύνολό της.

Τὸ παιδὶ εἶναι προϊὸν ταυτόχρονα τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ παρόντος. Εἶναι λοιπὸν ἤδη ὑποτεταγμένο. Ἐφόσον τοῦ μεταβιβάσωμε καὶ τὸ δικό μας ἀπόθεμα ἐπιδράσεων, παρατείνουμε ταυτόχρονα καὶ τὴν δική του

ὑποταγὴ καὶ τὴν δική μας.

Ἂν θέλουμε νὰ βοηθήσουμε τὸ παιδὶ νὰ ἐλευθερωθῆ ἀπὸ τὶς συνθῆκες τοῦ ἐγώ, ποὺ προξενοῦν τόσο πόνο, ὀφείλει καθένας μας νὰ τροποποιήση βαθειὰ τὴ στάσι του καὶ τὶς σχέσεις του μὲ τὸ παιδί.

Ἡ ἀληθινὴ παιδεία συνίσταται στὴν κατανόησι τοῦ παιδιοῦ τέτοιου ποὺ εἶναι, δίχως νὰ τοῦ ἐπιβάλουμε τὴν εἰκόνα ποὺ τέτοιο νομίζομε πῶς πρέπει νὰ γίνη. Γιὰ νὰ βοηθήσουμε τὸ παιδὶ πρέπει νὰ τοῦ ἀφιερώσουμε τὸν ἀναγκαῖο χρόνο γιὰ νὰ τὸ μελετήσωμε καὶ νὰ τὸ παρατηρήσωμε. Αὐτὸ ἀπαιτεῖ ὑπομονή, ἀγάπη, σταθερότητα.

Ὁ καλὸς παιδαγωγὸς δὲν προσκολλᾶται σὲ μιὰ μέθοδο, ἀλλὰ μελετάει κάθε παιδὶ ἀτομικά. Στὶς σχέσεις μας μὲ τὰ παιδιὰ καὶ τοὺς ἐφήβους, δὲν ἔχομε νὰ κάμωμε μὲ μηχανισμοὺς ποὺ μπορεῖ νὰ ἐπισκευασθοῦν, ἀλλὰ μὲ ζωντανὰ ὄντα ἐντυπωσιαζόμενα, μεταβαλλόμενα, διστακτικά, ἀφοσιωτικά. Γιὰ ν' ἀσχοληθοῦμε μαζί τους, πρέπει νὰ διαθέτουμε μεγάλη κατανόησι, τὴ δύναμι τῆς ὑπομονῆς καὶ ἀγάπη.

Ἐνόσω θὰ θεωροῦμε τὴν ἐπιτυχία σὰν σκοπό, δὲν θὰ λυτρωθοῦμε ἀπὸ τὸν φόβο, διότι ἡ ἐπιθυμία ἐπιτυχίας περιέχει ἀναπόφευκτα τὸν φόβο ἀποτυχίας. Νὰ γιατὶ δὲν θὰ πρέπει νὰ διδάσκωμε στοὺς νέους τὴ λατρεία τῆς ἐπιτυχίας.

Μιὰ ἄλλη ἀποστολὴ τῆς παιδείας εἶναι ἡ δημιουργία νέων ἀξιῶν. Ὁ παιδαγωγὸς ὀφείλει νὰ διαθέτη ὅλη τὴ σκέψι του, ὅλη τὴ φροντίδα του καὶ τὴν στοργή του στὴν δημιουργία καταλλήλου περιβάλλοντος καὶ στὴν ἀνάπτυξι τῆς κατανοήσεως, ὥστε φθάνοντας τὴν ὡριμότητά τους τὰ ἄτομα νὰ μποροῦν νὰ προσεγγίσουν εὐφυῶς τὰ προβλήματα ποὺ θ' ἀνακύψουν μπροστά τους. Γιὰ νὰ μπορέση ὅμως νὰ σταθῆ σ' αὐτὸ τὸ ρόλο, πρέπει ὁ παιδαγωγὸς νὰ κατανοήση ὁ ἴδιος τὸν ἑαυτό του.

Κατὰ κανένα τρόπο δὲν πρέπει ν' ἀντιτίθενται οἱ ἐπιδράσεις τοῦ σπιτιοῦ καὶ τοῦ σχολείου. Λοιπόν, γονεῖς καὶ δάσκαλοι ὀφείλουν ν' ἀρχίσουν νὰ μετεκπαιδεύωνται οἱ ἴδιοι.

Ἡ ἀληθινὴ ἐκπαίδευσις ξεκινάει ἀπὸ τὴν δική μας μεταμόρφωσι.

Ἡ ἀληθινὴ θρησκευτικὴ ἐκπαίδευσις συνίσταται στὴ βοήθεια τοῦ παιδιοῦ ὥστε νὰ ἀποκτήση εὐφυῶς συνείδησι τοῦ ἑαυτοῦ του, νὰ διακρίνη δίχως τὴ βοήθεια ἄλλου τὸ πρόσκαιρο ἀπὸ τὸ ἀληθινό, ν' ἀντιλαμβάνεται τὶς σχέσεις ποὺ διατηρεῖ μὲ τοὺς ὁμοίους του καὶ μὲ ὁλόκληρη τὴ φύσι. Ἡ ἀληθινὴ θρησκεία εἶναι ἡ ἀγωγὴ τῆς ἐλευθερίας στὴν ἀναζήτησι τῆς ἀλήθειας.

Ἡ εὐφυΐα εἶναι ἡ σύλληψις τοῦ οὐσιώδους.

Μονάχα στὴν ἀτομικὴ ἐλευθερία μπορεῖ ν' ἀνθίσουν ἡ ἀγάπη καὶ τὸ ἀνθρώπινο καὶ αὐτὴν τὴν ἐλευθερία μπορεῖ νὰ τὴν προσφέρη μονάχα μιὰ παιδεία βασισμένη στὴ γνῶσι τοῦ ἑαυτοῦ.

Τὸ νὰ εἶναι κανεὶς δημιουργικός, σημαίνει νὰ εἶναι σὲ μιὰ κατάστασι ὅπου ἡ ἀλήθεια εἰσέρχεται σὲ ὕπαρξι.

ΜΕΝΤΙΟΥΜ ΚΑΙ ΓΙΟΓΚΙ

Κατὰ τί διαφέρουν;

Μελέτη ὑπὸ ★ ★ ★

(Ἐδημοσιεύθη χωρὶς ὑπογραφὴ γιὰ πρώτη φορὰ στὶς 8 Μαΐου 1882, στὸ Theosophist. Ἂν καὶ δὲν εἶναι γνωστὸς ὁ συγγραφεύς, ἡ μελέτη ἀποδίδεται σὲ ἕναν ἀπὸ τοὺς ὑψηλότερους «Τσέλας» ἢ μεμυημένους ποὺ συνεδέθησαν μὲ τὴν ἀρχικὴ φάσι τῆς θεοσοφικῆς κινήσεως. Οἱ ὑποσημειώσεις εἶναι τῆς Ε.Π. Μπλαβάτσκυ).

ΓΙΟΓΚΙ εἶναι ἕνας ἄνθρωπος ποὺ ἐγύμνασε τὸν ἑαυτό του μὲ μακρὰ πειθαρχία σώματος καὶ πνεύματος καὶ ἔγινε ἱκανὸς νὰ προκαλῇ φαινόμενα καὶ νὰ δέχεται κατὰ βούλησιν ἀπόκρυφες ἐπικοινωνίες. Ἡ ἀκολουθουμένη διαδικασία, κατὰ τὴν θεωρία, εἶναι ὅτι παραλύει, ἂς ποῦμε, τὸν φυσικό του ἐγκέφαλο καὶ ὑποβάλλει τὸ νοῦ του σὲ πλήρη παθητικότητα μ' ἕνα ἀπὸ τὰ πολυάριθμα συστήματα ποὺ διαθέτει, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἕνα συνίσταται στὸν μαγνητισμὸ τῆς δεύτερης σειρᾶς ἰδιοτήτων, ποὺ κατέχει καὶ ἀσκεῖ ὁ πνευματικὸς ἢ ἐσώτερος ἄνθρωπος. Ἡ ψυχὴ ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὸ σῶμα καὶ μὲ τὴ σειρά της χρησιμοποιεῖται γιὰ νὰ ἐλευθερώσῃ τὸ πνεῦμα, τὸ ὁποῖον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἔρχεται σὲ ἄμεση ἐπαφὴ μὲ τὸ ἐπιθυμητὸν ἀντικείμενον. Ἐπὶ παραδείγματι: Μία τηλεγραφικὴ γραμμὴ μὲ σταθμοὺς Α,Β,Γ,Δ,Ε, σὲ συνήθεις περιπτώσεις, στέλνει μηνύματα ἀπὸ τὸν σταθμὸ Α στὸν Β, ἀπὸ τὸν Β στὸν Γ καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς. Ἀλλά, ὅταν οἱ διάφοροι σταθμοὶ εἶναι συνδεδεμένοι, τὸ μήνυμα μπορεῖ νὰ φθάσῃ στὸν Ε ἀπὸ τὸν Α χωρὶς νὰ τὸ ἀντιληφθοῦν οἱ ἐνδιάμεσοι σταθμοί. Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο, ὅταν τὰ νεῦρα γίνωνται παθητικά, ἡ δύναμις τῶν «Γιόγκι» ἐλέγχει τὶς ἄλλες ἰδιότητες καὶ τελικὰ καθιστᾷ τὸ πνεῦμα ἱκανὸ νὰ δεχθῇ μιὰ ἐπικοινωνία, ποὺ διαφορετικὰ θὰ ἀδυνατοῦσε, διότι θὰ χρειαζόταν ἡ ἐνέργεια διαφόρων μεσαζόντων.

Ἡ μαγνητικὴ δύναμις στρέφεται πρὸς κάθε ἰδιαίτερη ἰδιότητα, τοιουτοτρόπως αὐτὴ ἡ ἰδιότης ἐγκαθιστᾷ εὐθεῖα γραμμὴ μὲ τὸ πνεῦμα (1), τὸ ὁποῖον δεχόμενον τὶς ἐντυπώσεις, τὶς διαβιβάζει στὸ φυσικὸν σῶμα (2).

Τὸ πνεῦμα δὲν μπορεῖ νὰ δράξῃ τὶς ἀνακοινώσεις ποὺ ἐπιθυ-

---

(1) Ἕκτον στοιχεῖον— πνευματικὴ ψυχή.

(2) Στὴν κανονικὴ ἢ φυσικὴ κατάστασι, αἱ αἰσθήσεις μεταβιβάζονται ἀπὸ τὸ κατώτερο φυσικὸ στὸ ὑψηλότερο πνευματικὸ σῶμα, ἤτοι ἀπὸ τὸ 1ο στὸ 6ο στοιχεῖον (τὸ 7ον δὲν εἶναι ὠργανωμένο ἢ καθωρισμένο σῶμα, ἀλλὰ ἄπειρη καὶ ἑπομένως μὴ ὑποβεβλημένη σὲ ὅρους κατάστασις), ὁπότε οἱ ἰδιότητες ἑκάστου σώματος ὀφείλουν ν' ἀφυπνίσουν τὶς ἰδιότητες τοῦ ἑπομένως ἀνωτέρου καὶ

μεῖ νὰ δεχθῆ, ἀβοήθητο ἀπὸ τὴν φυσικὴ ὀργάνωσι, ἀκριβῶς ὅπως στὴν περίπτωσι ἑνὸς ψυχοπαθοῦς τὸ πνεῦμα εἶναι παρόν, ἀλλὰ εἶναι χαμένη ἡ ἰδιότης τοῦ λογικοῦ καί, ἑπομένως, τὸ πνεῦμα μόνον δὲν μπορεῖ νὰ καταστήση ἕναν ἄνθρωπο ὑγιῆ. Ἢ ὅπως στὴν περίπτωσι ἑνὸς τυφλοῦ, τὸ πνεῦμα καὶ οἱ λογικὲς δυνάμεις εἶναι σῶες, ἀλλὰ ἡ ἰδιότης τῆς ὁράσεως εἶναι κατεστραμμένη, ἑπομένως ἡ ψυχὴ τοῦ τυφλοῦ ἀδυνατεῖ νὰ συλλάβη τὶς ἐντυπώσεις ποὺ θὰ τοῦ ἐστέλλοντο διὰ τῶν ὀπτικῶν νεύρων.

Τὸ πνεῦμα εἶναι *ἀθάνατον στοιχεῖον* (*ἀρχή;*) καὶ δὲν μπορεῖ μὲ κανένα τρόπο νὰ μειωθῆ. Μολονότι δέ, μέχρις ὡρισμένης ἐκτάσεως, εἶναι ὑποκείμενο στὸ σῶμα καὶ τὶς ἰδιότητές του κατὰ τὴν διάρκεια τῆς χρονικῆς περιόδου ποὺ εἶναι προσκολλημένο στὸ σῶμα, μπορεῖ, *διὰ μέσου* τοῦ σώματος, νὰ ἐλευθερωθῆ σὲ ψηλότερο ἢ χαμηλότερο βαθμό, ὥστε νὰ καταστῆ ἱκανὸ νὰ δρᾶ ἀνεξάρτητα ἀπὸ *τὰ ἄλλα στοιχεῖα*. Αὐτὸ δύναται νὰ ἐπιτευχθῆ μὲ μαγνητικὴ ἰσχὺ ἢ νευρικὴ ἰσχὺ καὶ ἔτσι ὁ πνευματικὸς ἄνθρωπος καθίσταται ἱκανὸς νὰ δέχεται ἐπικοινωνίες ἀπὸ ἄλλα πνεύματα, νὰ διασχίζη τὸν χῶρο καὶ νὰ προκαλῆ ποικίλα φαινόμενα, παίρνοντας ὅποιο σχῆμα καὶ ὅποια μορφὴ ἐπιθυμεῖ.

Τὸ μυστικὸ τῆς θεωρίας εἶναι τοῦτο, ὅτι ὁ Γιόγκι, κατέχοντας τὴν δύναμι τοῦ αὐτομαγνητισμοῦ καὶ κρατῶντας ὑπὸ τὸν τέλειο ἔλεγχό του ὅλα *τὰ ἐσωτερικά του στοιχεῖα*, βλέπει ὁ,τιδήποτε ἐπιθυμεῖ νὰ ἰδῆ, ἀπορρίπτοντας ὅλες τὶς στοιχειώδεις ἐπιδράσεις ποὺ τείνουν νὰ μολύνουν τὴν ἁγνότητά του.

Τὸ μέντιουμ δέχεται τὶς ἐπικοινωνίες διαφορετικά. Αὐτὸ *ἐπιθυμεῖ* τὰ «πνεύματα» κι' αὐτὰ προσελκύονται πρὸς αὐτό, ἐνῶ οἱ μαγνητικὲς ἐπιρροές των ἐλέγχουν τὶς ἰδιότητές του, σὲ ὅση ἀναλογία αὐτὲς οἱ μαγνητικὲς δυνάμεις εἶναι ἰσχυρὲς καὶ τὸ ὑποκείμενον ἔχει παθητικότητα. Τὸ νευρικὸ ρευστὸ στέλλει τὶς ἐντυπώσεις πρὸς τὴν ψυχὴ ἢ πνεῦμα κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο, συχνὰ καὶ μὲ τὰ ἴδια

νὰ διαβιβάσουν διαδοχικὰ τὸ μήνυμα ἕως ὅτου φθάση στὸ τελευταῖο (τὴν πνευματικὴ ψυχὴ) καὶ τότε αὐτὸ ξαναστέλνει ἀντίστροφα τὸ μήνυμα πρὸς τὸ σῶμα. Ὅταν οἱ ἰδιότητες μερικῶν «σωμάτων» (χρησιμοποιοῦμε αὐτὴ τὴ λέξι, ἐλλείψει καλύτερης) εἶναι λιγώτερο ἀνεπτυγμένες, δὲν πετυχαίνουν νὰ διαβιβάσουν σωστὰ τὸ μήνυμα πρὸς *τὸ ὑψηλότερο στοιχεῖον* καὶ δὲν πετυχαίνουν ἐπίσης νὰ παραγάγουν τὴ σωστὴ ἐντύπωσι στὶς φυσικὲς αἰσθήσεις, ὅπως ἕνα τηλεγράφημα μπορεῖ νὰ ξεκίνησε ἀλάθητα καὶ νὰ μπερδεύτηκε καὶ νὰ ἔγινε δυσνόητο ἀπὸ τὸν χειριστὴ κάποιου ἐνδιαμέσου σταθμοῦ. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος, ποὺ μερικοὶ ἄνθρωποι, ἂν καὶ προικισμένοι μὲ μεγάλες διανοητικὲς ἱκανότητες καὶ συλληπτικὲς ἰδιότητες, συχνὰ εἶναι τελείως ἀνίκανοι νὰ ἐκτιμήσουν, ἂς ποῦμε, τὶς καλλονὲς τῆς φύσεως, ἢ κάποια ἠθικὴ ἰδιότητα, ὅσο τέλεια κι' ἂν εἶναι ἡ ἰδιαίτερη ἠθικὴ ἰδιότης τους, διότι ἡ πνευματικὴ ἀντίληψις θὰ εἶναι πάντοτε ἀτελής, ἐκτὸς ἐὰν τὸ πρωτότυπο ὑλικὸ ἢ ἀρχικὴ φυσικὴ ἐντύπωσις περάση ἀπὸ τὸ κύκλωμα μέσα ἀπὸ τὸ κόσκινο κάθε «*στοιχείου*» (ἀπὸ τὸ 1, 2, 3, 4, 5, 6 στὸ 7 καὶ κατόπιν ἀπὸ τὸ 7, 6, 5, 4, 3, 2, στὸ 1) καὶ ἐὰν κάθε «κόσκινο» εἶναι ἐν τάξει. Ὁ Γιόγκι, ὁ ὁποῖος, μὲ σταθερὴ ἐκπαίδευσι καὶ ἀδιάκοπη ἐπαγρύπνησι, διατηρεῖ τὸ ἑπταδικό του ὄργανο σὲ καλὸ συντονισμὸ καὶ τοῦ ὁποίου τὸ πνεῦμα ἔχει τέλειο ἔλεγχο πάνω σ' ὅλα, μπορεῖ, κατὰ βούλησιν, καὶ παραλύοντας τὴ λειτουργία τῶν 4 ἐνδιαμέσων *στοιχείων* νὰ ἐπικοινωνήση ἀπὸ τὸ πνεῦμα μὲ τὸ σῶμα καὶ ἀντιστρόφως, κατ' εὐθεῖαν.

ἀποτελέσματα, ὅπως στὴν περίπτωσι τῶν Γιόγκι, ἀλλὰ μὲ αὐτὴν τὴν σημαντικὴ διαφορὰ ὅτι δὲν εἶναι ἐκεῖνες ποὺ τὸ μέντιουμ ἢ ὁ πνευματιστὴς ἐπιθυμεῖ, ἀλλὰ ὅ,τι τὰ πνεύματα (ἐ π ι ρ ρ ο ὲ ς τ ῶ ν σ τ ο ι χ ε ι α κ ῶ ν) ἐπιθυμοῦν. Γι' αὐτὸ συμβαίνει ἐνίοτε (στὸν πνευματισμὸ) νὰ τίθεται ἐρώτημα γιὰ ἕνα θέμα καὶ νὰ λαμβάνεται ἀπάντησις διαφορετικῆς φύσεως, ἄσχετη πρὸς τὸ θέμα, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον κατὰ τὴ διάθεσι τῶν «στοιχειακῶν». Ὁ πνευματιστὴς ἀδυνατεῖ νὰ προκαλέση κατὰ βούλησιν ἕνα καθωρισμένο ἀποτέλεσμα—ὁ Γιόγκι δύναται. Ὁ πνευματιστὴς ὑπόκειται στὸν κίνδυνο πονηρῶν ἐπιρροῶν, ποὺ μειώνουν τὶς ἰδιότητες ὑπὸ τὸν ἔλεγχο τῆς ψυχῆς, οἱ ὁποῖες ἰδιότητες (ὑποκείμενες εὐκολώτερα στὸ πονηρό, παρὰ στὸ ἀγαθό, καθὼς καὶ κάθε πρᾶγμα ποὺ ἔχει μέσα του μεγάλο ποσοστὸ ἀκάθαρτης ὕλης) γρήγορα ἐπηρεάζονται. Ὁ Γιόγκι ὑπερνικᾶ τὸν κίνδυνον αὐτόν, καὶ οἱ ἰδιότητές του εἶναι ὑπὸ τὸν πλήρη ἔλεγχό του, διότι ἡ ψυχή του ἀπέκτησε μεγαλύτερη ἐξουσία ἐργαζομένη καὶ κυριαρχοῦσα σ' αὐτὲς τὶς ἰδιότητες, οἱ ὁποῖες, ἂν καὶ ἡ ψυχὴ εἶναι κυβερνήτριά τους, εἶναι ὅμως καὶ ὑποχείριά τους ἐπίσης. Θὰ δώσω μιὰ σαφέστερη ἐπεξήγησι : Μία μπαταρία γεννᾶ ἠλεκτρισμό,τὰ σύρματα στέλλουν τὸ ρεῦμα. καὶ ὁ μηχανισμὸς τίθεται σὲ κίνησι. Ἔτσι ἀκριβῶς, ἡ ψυχὴ εἶναι ἡ γεννήτρια ἢ μπαταρία, τὰ νεῦρα τὰ σύρματα, καὶ οἱ ἰδιότητες ὁ ὑπὸ κίνησιν μηχανισμός. Ὁ Γιόγκι σχηματίζει ἄμεση σύνδεσι ἀνάμεσα στὴν πνευματικὴ του ψυχὴ καὶ ὅποια ἰδιότητα, καί, μὲ τὴν ἰσχὺ τῆς γυμνασμένης θελήσεώς του, δηλαδὴ μὲ μαγνητικὴ ἐπιρροή, συγκεντρώνει ὅλες τὶς δυνάμεις του στὴν ψυχή, ποὺ τὸν καθιστᾶ ἱκανὸ νὰ δράξη τὸ ὑποκείμενο τῆς ἔρευνάς του καὶ νὰ τὸ ἐξαποστείλη πίσω στὰ φυσικὰ ὄργανα, μέσῳ τῶν διαφόρων μέσων ἐπικοινωνίας. (3)

Ἐὰν ὁ Γιόγκι ἐπιθυμῆ νὰ ἰδῆ ἕνα ὅραμα, τὰ ὀπτικά του νεῦρα δέχονται τὸ μαγνητικὸ ρευστό· ἐὰν χρειάζεται ἀπάντησι σ' ἕνα ἐρώτημα, ἐπιφορτίζονται μ' αὐτὸ οἱ ἰδιότητες τῆς σκέψεως καὶ ἀντιλήψεως, καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς. Ἐὰν ἐπιθυμῆ νὰ διασχίση τὸν χῶρο πνευματικά, τὸ ἐπιτυγχάνει εὔκολα μεταφέροντας τὴν ἰδιότητα τῆς θελήσεως (4) καὶ ἀνάλογα μὲ τὴν μεγαλύτερη ἢ μικρότερη δύναμι ποὺ ἔχει ἀποκτήσει, μπορεῖ νὰ παράγη ἀποτελέσματα μικρότερα ἢ μεγαλύτερα.

Ἡ ψυχὴ τοῦ μέντιουμ δὲν γίνεται γεννήτρια. Δὲν εἶναι μπαταρία. Εἶναι σὰν ἕνα πλατύστομο δοχεῖο ἀπὸ τὸ Λεύντεν, ποὺ εὔκολα γεμίζει ἀπὸ τὴ μαγνητικὴ ἐπιρροὴ τῶν «πνευμάτων». Οἱ ἰδιότητες τίθενται εἰς ἐνέργειαν καθὼς τὰ λεγόμενα πνεύματα τὶς κινοῦν ἀπὸ τὸ δοχεῖο ποὺ ἐγέμισαν μὲ τὰ δικά τους ρεύματα. Αὐτὰ τὰ ρεύματα, σὰν μαγνητικὰ ποὺ εἶναι, ἀναλαμβάνουν τὴν ἀγαθὴ ἢ πονηρὴ διάθεσι τῶν ἀοράτων. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἐπιρροὴ τῶν πράγματι ἀγαθῶν πνευμάτων δὲν ἀφήνεται στὴ γῆ μετὰ θάνατον, στὴν πραγματικότητα, δ ὲ ν ὑπάρχουν ἀγαθὰ πνεύματα, ἀσχέτως τοῦ ὅτι μερικὰ μπορεῖ νὰ μὴν εἶναι ἐπιβλαβῆ, ἐνῶ ὑπάρχουν ἄλλα γεμᾶτα μὲ ἀληθινὴ διαβολικότητα. Γεννᾶται τὸ ἐρώτημα : πῶς ἡ ἐπιρροὴ τῶν κακῶν πνευμάτων ἀ π ο μ έ ν ε ι, ἀφοῦ παύη νὰ ὑφίσταται στὴ γῆ μετὰ θάνατον ἡ ψυχή ; Ἀκριβῶς, καθὼς τὸ φῶς τοῦ ἥλιου φωτίζει ἕνα ἀντικείμενο κ' ἐκεῖνο ἀντανακλᾶ μερικὲς ἀόρατες ἐνεργὲς ἀκτῖνες, οἱ ὁποῖες, συγκεντρούμενες σὲ μιὰ φωτογραφικὴ μηχανὴ παράγουν μιὰ λανθάνουσα εἰκόνα πάνω στὴ φωτογραφικὴ

(3) Ἢ καὶ κατ' εὐθεῖαν, ὅπως πιστεύουμε ὅτι συχνότερα συμβαίνει.

(4) Ἀπὸ τὸ φυσικὸ πρὸς τὸ Πνευματικὸ σῶμα καὶ συγκεντρώνοντάς την ἐκεῖ—ἔτσι ἐμεῖς τὸ ἐννοοῦμε.

πλάκα, ἔτσι καὶ οἱ κακὲς ροπὲς τοῦ ἀνθρώπου ἀναπτύσσονται καὶ σχηματίζουν ἀτμόσφαιρα γύρω του, ἡ ὁποία τόσο πολὺ διαποτίζεται ἀπὸ τὴ μαγνητική του ἐπίδρασι, ὥστε αὐτὸ τό—ἂς ποῦμε—ἐξωτερικό του κέλυφος συγκρατεῖ τὶς λανθάνουσες ἐντυπώσεις καλῶν ἢ κακῶν πράξεων. Μετὰ θάνατον, αὐτὲς προσκολλῶνται σὲ ὡρισμένα σημεῖα, ἀλλὰ καὶ ταξιδεύουν μὲ ταχύτητα σκέψεως ὅπου ἐξασκεῖται μιὰ ἰσχυρότερη ἐπιρροὴ ἕλξεως, εἶναι δὲ λιγώτερο ἐπικίνδυνες γιὰ τοὺς κοινοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι τὶς ἕλκουν λιγώτερο, πέρισσότερο δὲ γιὰ τοὺς πνευματιστάς, οἱ ὁποῖοι τὶς προσελκύουν μὲ τὴν ἄτακτη δύναμι τῆς θελήσεώς των, ἤτοι μὲ τὴν κακοκυβερνωμένην μαγνητική τους δύναμι. Δὲν μᾶς ἔχει συμβῆ συχνὰ νὰ συναντήσουμε ἕνα ἄνθρωπο ἄγνωστό μας, ποὺ δὲν ξέρουμε τίποτε ὑπὲρ αὐτοῦ ἢ ἐναντίον του, κι' ὅμως τὸ παρουσιαστικό του νὰ εἶναι ἀπωθητικὸ καὶ ἡ ἁπλῆ του θέα νὰ μᾶς προκαλῆ αὐθόρμητα αἰσθήματα δυσπιστίας καὶ ἀπαρεσκείας; Ἀντιθέτως, δὲν μᾶς ἔχει συμβῆ συχνὰ νὰ συναντήσουμε ἕνα ἄνθρωπο, πού, μὲ τὴν πρώτη ματιά, φαίνεται νὰ μᾶς ἑλκύη καὶ νοιώθουμε ὅτι θὰ μπορούσαμε νὰ τὸν κάμωμε φίλο καί, ἄν, κατὰ τύχην, σχετισθοῦμε μαζί του νὰ μᾶς εὐχαριστῆ τόσο ἡ συντροφιά του; Ἀφηνόμαστε νὰ τὸν ἀκοῦμε νὰ μιλάη, καὶ μεταξύ μας γεννιέται μιὰ κάποια συμπάθεια, ποὺ ἀδυνατοῦμε νὰ ἐξηγήσουμε. Αὐτὸ τί ἄλλο εἶναι παρὰ ὅτι τὸ ἐξωτερικό μας κέλυφος ἔρχεται εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸ δικό του καὶ συμμετέχει στὶς μαγνητικὲς ἐπιδράσεις ἐκείνου τοῦ κελύφους ἢ ἐγκαθιστᾶ ἀλληλεπικοινωνία;

Ἔτσι καὶ τὸ μέντιουμ ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὸ ἴδιο του πνεῦμα καὶ συχνὰ ἡ ἀντίδρασις τῶν νεύρων του μαγνητίζει τυχαίως μερικὲς ἰδιότητες, ἐνῶ τὰ στοιχειώδη πνεύματα μαγνητίζουν τὶς ἄλλες αἰσθήσεις. Ἢ ἕνα περιπλανώμενο ρεῦμα φθάνει σ' ὡρισμένη ἰδιότητα, ποὺ δὲν τὴν ἔχει ἐπηρεάσει ὁ μαγνητισμός των καὶ ἔτσι προκαλοῦνται μερικὰ ἀπὸ τὰ ἀκατανόητα μηνύματα, ποὺ εἶναι τελείως ἄσχετα μὲ τὸ ἀναμενόμενον καὶ μὲ τὴν συχνότητά τους ἀπετέλεσαν πάντοτε τὴν πέτρα σκανδάλου ὅλων τῶν «συνεδριάσεων».

Σιγᾶν τήν ἀλήθειαν χρυσόν ἐστί θάπτειν.

Πυθαγόρας

Ἀρετῆς βέβαιαι δ' εἰσὶν αἱ κτήσεις μόναι.

Σοφοκλῆς

Τὸ νικᾶν αὐτόν ἑαυτόν πασῶν νικῶν πρώτη καὶ ἀρίστη· τὸ δέ ἡττᾶσθαι αὐτόν ὑφ' ἑαυτοῦ αἴσχιστον καὶ κάκιστον.

Δημόκριτος

Εἰ βούλει ἄλυπον βίον ζῆν, τὰ μέλλοντα συμβαίνειν, ὡς ἤδη συμβεβηκότα λογίζου.

Ἐπίκτητος

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ
τὸ μεγάλο ἐρώτημα

Ἄρθρο τοῦ P. L. Vidyarth
στὸ Indian Theosophist

ΡΩΤΗΣΕ μιὰ φορὰ ἕναν Ἰνδὸ Σοφὸ ἕνας δόκιμος ἀπὸ τὴ δύσι: — Ὑπάρχει τίποτε πιὸ πέρα ἀπὸ τὴν ὑλικὴ ὕπαρξι τοῦ ἀνθρώπου; Κι' ἂν ὑπάρχη, πῶς μπορῶ ἐγὼ νὰ τὸ νοιώσω γιὰ τὸν ἑαυτό μου;

Καὶ ὁ Σοφὸς ἀπάντησε: —Τί εἶναι αὐτὸ τὸ «ἐγώ»; Πρῶτα προσπάθησε νὰ καταλάβης τί εἶναι τὸ «ἐγώ», καὶ ὕστερα τὸ κάθε τὶ θὰ φανῆ καθαρά.

Τί ἔκαμε ὁ Δυτικὸς δόκιμος καὶ τί ἐπετέλεσε δὲν εἶναι καλὰ γνωστό, ἀλλὰ ἕνα ἄλλο πρόσωπο, ποὺ θεωρεῖ τὸν ἑαυτό του σὰν συνηθισμένον ἄνθρωπο, δοκίμασε νὰ βαδίση στὸ δρόμο ποὺ ὑπέδειξε ὁ σοφός. Τὸ πρῶτο βῆμα ἦταν: «Ὄχι αὐτό· ὄχι αὐτό· δὲν εἶμαι τὸ σῶμα αὐτό. Δὲν εἶμαι ἡ δέσμη τῶν σκέψεων ποὺ ἐλεύθερα τρέχουν στὸν ἐγκέφαλό μου. Οὔτε εἶμαι τὸ ὁλικὸ ἄθροισμα τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ συγκινήσεων ποὺ φαίνεται νὰ κρατοῦνε πάνω μου τόσο γερὴ λαβή. Τότε, τί εἶμαι;»

Ἡ παράδοσις ἐνέχει μεγάλη δύναμι καὶ κατὰ τὴν Ἰνδικὴ παράδοσι ὁ ἄνθρωπος εἶναι μιὰ ἀκτῖνα τοῦ Παντοδύναμου. Ἔτσι ἢ ἀλλοιῶς, αὐτὴ ἡ ἰδέα κυρίεψε τὸν ἐρευνητή. Ὁ ἀληθινὸς ἑαυτός του δὲν ἦταν ἄλλο παρὰ μιὰ ἀκτῖνα τοῦ Παντοδύναμου, ἕνα μέρος τοῦ Παντοκράτορος.

Δὲν μπόρεσε, ὡστόσο, νὰ κρατηθῆ γιὰ πολὺ σ' αὐτὴ τὴν ἄποψι· τὸ κορμὶ ὑπενθύμισε τὴν ὕπαρξί του. Αἰσθάνθηκε πονοκέφαλο καὶ γρήγορα ἀνεκάλυψε, ὅτι καλὰ εἶναι νὰ ἀσχολῆται κανεὶς μὲ πετάγματα τῆς φαντασίας ὅταν τὰ πράγματα πᾶνε ὁμαλά, ὅταν ὅμως συμβαίνη μιὰ ἐνόχλησι στὴ φυσικὴ ἢ στὴ νοητικὴ σφαῖρα, ἡ συνειδητότης τρέφεται πρὸς τὸ κέντρο αὐτῆς τῆς ἐνοχλήσεως μέσα στὸ σῶμα. Τότε τὸ «ἐγὼ» γίνεται ἄπειρα περιγραμμένο καὶ περιωρισμένο.

Τὸ ὄχημα τῆς σκέψεως ξεκίνησε ξανά. Μπορεῖ νὰ εἶμαι μιὰ ἀκτῖνα ἀπὸ τὸν παγκόσμιο κι' ἀστραφτερὸν ἥλιο, ἀλλὰ αὐτὴ ἡ ἀκτῖνα εἶναι κιβωτισμένη καὶ φυλακισμένη σὲ κάλυκες, νοητικὸ καὶ φυσικό. Ὅταν ἕνα πρόσωπο εἶναι στὴ φυλακή, ὀφείλει νὰ ὑπακούη στοὺς κανονισμοὺς τῆς φυλακῆς. Ὅταν κάνετε ἕνα παιγνίδι, ἂς ποῦμε σκάκι, πρέπει νὰ προσπαθήσετε νὰ διευθετήσετε τὶς δυνάμεις σας ἔτσι, ὥστε νὰ αἰχμαλωτίσετε τὸν βασιλῆα τοῦ ἀντιπάλου σας, χωρὶς νὰ παραβῆτε ἢ ἁπλῶς νὰ ἀπομακρυνθῆτε ἀπὸ τοὺς κανόνες τοῦ παιγνιδιοῦ.

Θέλοντας καὶ μή, ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει νὰ παίξη τὸ παιγνίδι· ἔχει λεχθῆ ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ ξεφύγη ἀπὸ τὸ παιγνίδι οὔτε καὶ δραπετεύοντας, δηλαδὴ αὐτοκτονῶντας. Ἑπομένως, πρέπει νὰ ἀνακαλύψη τοὺς νόμους τοῦ παιγνιδιοῦ καὶ νὰ τὸ παίξη ὅσο μπορεῖ καλύτερα. Παίζοντας καλὰ καὶ κερδίζοντας, μπορεῖ νὰ κερδίση κάτι τὸ οὐσιαστικό. Ἔτσι ἀνατρέχουμε στοὺς Ἠθικοὺς Φιλοσόφους.

Ἀναλύοντας κανεὶς τὴ ζωή, ἀνακαλύπτει τρεῖς ὄψεις—τὸ κτῆνος, τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν Θεό. Ἕνας συνηθισμένος ἄνθρωπος εἶναι κτῆνος 90 ο)ο. Τρώγει, γκρινιάζει καὶ ἀναπαράγει σὰν κάθε ἄλλο ζῶο. Τὰ 90 ο)ο τῆς ζωῆς μας εἶναι ζωὴ ζώου. Τὸ πλεῖστον τοῦ χρόνου μας καταναλίσκεται στὸ νὰ κερδίζουμε τὰ πρὸς τὸ ζῆν, νὰ προσπαθοῦμε νὰ ξεπεράσουμε τοὺς ἄλλους, σὲ ἐργασία καὶ σὲ ἀπόλαυσι ἀνέσεων. Ἕως ἐδῶ ὁ ἄν-

θρωπος εἶναι ζῶο καὶ ὄχι κατ' ἐξαίρεσιν.

Τί μερίδιο ἀνθρώπου ὑπάρχει στὸν ἄνθρωπο; Ὁ ἐγωϊσμός, ἡ ἐπιθυμία τῆς ἐπιδείξεως. Ἀσφαλῶς, ἕνα ζῶο δὲν διακοσμεῖται, φυσικὰ ἢ νοητικά, γιὰ νὰ δείξη πὼς εἶναι καλύτερο ἀπὸ τὰ ἄλλα τῆς ἀγέλης του. Ὁ ἄνθρωπος, ὅμως, ξοδεύει σημαντικὸ μέρος τοῦ ἑαυτοῦ του σὲ (μάταιη) ἐπίδειξι. Αὐτὸ εἶναι χαρακτηριστικὸ τοῦ «ἀνθρώπινου» στοιχείου στὸν ἄνθρωπο.

Καὶ τί εἶναι Θεός; Ἂς καταφύγουμε σὲ μιὰ παραβολή: Ἕνας ἄνθρωπος ἔχει 4 παιδιά. Τὸ ἕνα εἶναι ἀξιωματικὸς ποὺ εἰσπράττει μεγάλο μισθὸ καὶ εἶναι σεβαστὸς ἀπὸ ὅλους. Τὸ ἄλλο εἶναι νομικὸς ποὺ διευθύνει ἕνα ἐπικερδὲς γραφεῖο. Τὸ τρίτο εἶναι ἐμπορευόμενος, εὔπορος κι' εὐτυχής. Ἀλλὰ τὸ τέταρτο εἶναι ἀνάπηρος, ἀνίκανος νὰ φροντίση τὸν ἑαυτό του. Μάλιστα εἶναι καὶ γκρινιάρης. Ὄχι σχέσεις δὲν ἔχει, καθὼς οἱ εὐτυχισμένοι ἀδελφοί του, ἀλλὰ οὔτε μὲ τοὺς γείτονες ἐπαφή. Μερικοὶ τὸν ὑποστηρίζουν μὲ κρύα καρδιά, ἄλλοι τὸν ἀνέχονται ἁπλῶς. Ἀλλὰ ὁ πατέρας ἀγαπάει τὸ ἴδιο καὶ τὰ τέσσαρα παιδιά του, ἂν καὶ φροντίζει περισσότερο τὸ ἀνάπηρο καὶ δύστροπο παιδί του. Ξέρει ὅτι τὰ ἄλλα μποροῦν νὰ κυττάξουν τὸν ἑαυτό τους, ἀλλὰ ἐκεῖνο τὸ ἄτυχο ἔχει ἀνάγκη τῆς βοηθείας του καὶ τοῦ τὴν προσφέρει πάντα. Ὅπως ἕνας πατέρας, ὁ Θεὸς πρέπει ν' ἀγαπάη ὅλους τὸ ἴδιο, ἀλλὰ νὰ προσέχη περισσότερο ἐκείνους ποὺ ἔχουν μεγαλύτερη ἀνάγκη.

Ἕνας συνηθισμένος ἄνθρωπος ἔχει μέσα του τὸ σπόρο αὐτῆς τῆς θεϊκῆς ἰδιότητος τῆς ἀγάπης ὅλων, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐνεργοῦ βοηθείας ἐκείνων ποὺ ἔχουν περισσότερη ἀνάγκη συνδρομῆς Ὁ σπόρος, ὅμως, μένει ὑποανεπτυγμένος στὸν συνηθισμένο ἄνθρωπο.

Ὁ σωστὸς δρόμος εἶναι νὰ ὑποτάξουμε σὲ ἔλεγχο τὶς ζωϊκὲς δραστηριότητες, νὰ πνίξουμε τὶς κτηνώδεις ροπές, νὰ ἀπαλλαγοῦμε ἀπὸ τὴν ἐγωϊστικὴ ἐπίδειξι, νὰ πάψουμε νὰ ἐκμεταλλευώμεθα οἱ μὲν τοὺς δέ, ὅσο εἶναι δυνατόν. Νὰ προσπαθοῦμε ν' ἀναπτύσσουμε τὶς θεϊκὲς ἰδιότητες τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ὑπηρεσίας

Ὅταν συναναστρεφώμεθα ἄλλους, ἂς θέτουμε τὸ ἐρώτημα: Ποιὰ θὰ ἦταν ἡ συμπεριφορά μου, ἂν ὁ ἄλλος ἄνθρωπος ἦταν παιδί μου ἢ συγγενής μου; Ἂν δὲν μποροῦμε νὰ κάμουμε τίποτε, τουλάχιστο ἂς εὐχώμεθα καλὰ γιὰ ὅλους, καθὼς εὐχόμαστε γιὰ τοὺς δικούς μας καὶ τοὺς ἀγαπητούς μας. Ὀφείλουμε νὰ συντελέσωμε μὲ τὸν ὀβολό μας στὴ γενικὴ εὐημερία, μὲ ὅποιον τρόπο καλύτερα μποροῦμε.

Ὑπάρχει στὴν Ἰνδικὴ παράδοσι ἕνα εἰδικὸ σημεῖο. Δὲν λέμε ὅτι ἐργαζόμεθα πρὸς χάριν τῆς ἀνθρωπότητος. Ἡ ἰδέα περὶ ἀνθρωπότητος εἶναι Δυτική. Ἐμεῖς οἱ Ἰνδοὶ δὲν ἐξαιροῦμε τὸ μεγάλο ζωϊκὸ βασίλειο, οὔτε καὶ τὴν φυτικὴ ζωή. Διδάσκουμε στὰ παιδιά μας νὰ μὴ θίγουν τὰ δένδρα ὅταν σκοτεινιάση, διότι κοιμοῦνται καὶ εἶναι κακὸ νὰ ἐνοχλοῦνται ὅσοι κοιμοῦνται. Διδάσκουμε τὰ παιδιά μας νὰ μὴ κόβουν ἄγουρα φροῦτα, διότι θὰ προκαλέσουν πόνο στὸ εὐαίσθητο φυτό—μόνο τὸ ὥριμο φροῦτο δὲν προκαλεῖ πόνο στὸ κόψιμο, σὰν τὸ μεγαλωμένο νύχι. Λέμε: Εὐτυχία σὲ ὅλα τὰ ὄντα! Λέμε: Εἴθε τὸ Σύμπαν, ὅλος ὁ Κόσμος, ὡς καὶ κάθε φυλλαράκι χλόης, νὰ νοιώσουν ἱκανοποίησι! Ἡ ὑπηρεσία πρὸς τὰ πάντα, μὲ ὅλη μας τὴν ἱκανότητα, εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς δρόμους τῆς ὑψηλότερης πνευματικῆς προόδου, τῆς Θεοσέβειας.

ΧΡΙΣΤΟΥ ΡΙΖΟΠΟΥΛΟΥ

Ἡ Ἀνεξιθρησκεία
ΣΤΟ ΡΗΓΑ ΦΕΡΑΙΟ

Βούλγαροι κι Ἀρβανῖτες, Ἀρμένοι καὶ Ρωμιοί,
ἀράπηδες καὶ ἄσπροι, μὲ μιὰ κοινὴ ὁρμή,
γιὰ τὴν ἐλευθερίαν νὰ ζώσωμεν σπαθί...

Ο ΘΟΥΡΙΟΣ τοῦ Ρήγα (Στιχ. 45—47)

ΤΙ ΝΑ' ΧΕ στὸ βάθος τῆς ψυχῆς του ὁ Πρωτοψάλτης τῆς ἑλληνικῆς Ἐλευθερίας, ὅταν συνέθετε τὸν ἐπαναστατικό του Θούριο καὶ τὸ Σύνταγμά του γιὰ τὴν ἐλεύθερη καὶ ἁρμονικὴ συμβίωσι τῶν κατοίκων μιᾶς μεγάλης περιοχῆς, χωρὶς διάκρισι φυλῆς, πίστεως ἢ χρώματος—

αἰτήματα, ποὺ ἐξακολουθοῦνε κι ὕστερ' ἀπὸ 160 χρόνια, δυστυχῶς, νὰ εἶναι πρωτοπορειακά;

Ἡ αὐστηρὴ ἱστορικὴ ἔρευνα δὲ μπόρεσε νὰ φωτίση ἀπόλυτα καθαρὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ρήγα—ποὺ γιορτάζει ἐφέτος ἡ Ἑλλάδα τὰ 200 χρόνια ἀπ' τὴ γέννησί του— ἂν καὶ σχηματίσθηκε πολὺ ὀγκώδης βιβλιογραφία. Ἕνα σωρὸ ἔγγραφα, ποὺ θὰ ἦσαν ἀποκαλυπτικά, χάθηκαν ἀπὸ τὸν ἄμεσο καὶ στενὸ συνεργάτη τοῦ Πρωτομάρτυρα, τὸν Περραιβό, σὲ διάφορες καταδρομὲς τῆς τύχης. Τὸ ὅτι δὲν σώθηκαν ἔγγραφα οὔτε ἀπὸ ἄλλη πηγή, γιὰ νὰ δώσουν ἀδιάψευστη κι ἀκλόνητη μαρτυρία στοὺς μεταγενέστερους, δὲν εἶναι ἀνεξήγητο, ἂν ζυγισθῆ σωστὰ ἡ τρομοκρατία ποὺ ἀκολούθησε τὴν ἀνακάλυψι τῆς «συνωμοσίας» τοῦ Ρήγα. Ὁ Περραιβός, σχολιάζοντας τὴν πληροφορία ὅτι ὁ Ἀλῆ πασᾶς ἐζήτησε ἀπὸ τὸν πασᾶ τοῦ Βελιγραδίου νὰ τοῦ στείλη τὸν Ρήγα, «αὐτὸς δὲ ὑπέσχετο νὰ τὸν διευθύνη ἀσφαλῶς εἰς τὸν Σουλτᾶνον» [1], λέει πὼς δὲν ἐνήργησε φρόνιμα ἐκεῖνος, ποὺ εἰσηγήθη αὐτὸν τὸν τρόπο ἀπελευθερώσεως τοῦ Ρήγα, γιατὶ «εἰ μὲν ὁ Ρήγας διευθύνετο εἰς τὸν Ἀλῆ πασᾶν, ἐκεῖνοι, ὅσοι, εἴτε Ἕλληνες, εἴτε Τοῦρκοι, ἤθελον τολμήσει νὰ τὸν καλημερίσωσιν, ἔμελλον νὰ λάβωσιν εἰς ἀνταμοιβὴν τὴν ἀγχόνην, ἢ τὴν ποδοθραυσίαν, ἤ, κατ' ἐπιείκειαν, τὴν ποδοκκάκην». Ἀνάλογο κίνδυνο ἔτρεχαν καὶ ὅσοι θ' ἀπεκαλύπτετο πὼς εἶχαν ἐπαφὴ ἑταιρικὴ μὲ τὸν Ρήγα, γι' αὐτὸ καθένας θὰ ἐφρόντισε νὰ κάψη κάθε χαρτί, ἀκόμη κι ἂν δὲν ἦταν παρὰ ἔντυπο.

Ἔτσι, μόνον ἐνδείξεις ἀναπτύσσονται γιὰ τὴν οὐσία τῆς ἀνεξιθρησκείας, ποὺ ὑψώνεται πάνω ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ Ρήγα, σὰν τὸ πιὸ δροσερὸ κι ἀκτινοβόλο λουλούδι.

Κατὰ τὸν καθηγητὴ τῆς ἱστορίας καὶ ἀκαδημαϊκὸ Κ. Ἄμαντο, ὁ πλατὺς φιλελευθερισμὸς τοῦ Ρήγα, καθὼς ἐκδηλώνεται στὸν Θούριο, δὲν ἦταν παρὰ τακτικὴ ἐνέργεια. «Ὅταν—γράφει—ὁ Ρήγας εἰς τὸν ὕμνον του ἐκάλει ὅλους τοὺς Ἀνατολίτας εἰς συνεργασίαν κατὰ τῆς τυραννίας, ἡ ἐποχὴ ἦτο διάφορος, οἱ Ἕλληνες δὲν ἐφαίνοντο ἀκόμη ἱκανοὶ νὰ ἀναλάβουν τὸν ἀγῶνα κατὰ τῆς τυραννίας μόνοι

---

1. Ἕνας Κυρίτζης, γιατρὸς τῶν Ἰωαννίνων, εἰσηγήθη στὸν Ἀλῆ ὅτι ὁ Ρήγας ἦταν χρησιμος στην ὑπηρεσία του. Ὁ Κυριτζης ἦταν μέλος τῆς μυστικῆς ἑταιρίας τοῦ Ρήγα καὶ πολὺ πιθανὸν ν' ἀπέβλεπε σὲ μιὰ σύμπραξι Ἀλῆ καὶ Ρήγα κατὰ τῆς Πύλης. Αὐτὴ ἡ ἰδιότης τοῦ Κυρίτζη, ἂν συνδυασθῆ με την πληροφορία τοῦ Γάλλου συγγραφέως Τεκτονικῆς ἱστορίας F Clavel ὅτι ὁ Ἀλῆς εἶχε μυηθῆ σὲ κάποια ἑταιρία, ἡ ὁποία εἰσῆγε εἰς τὶς τάξεις της «ὀπαδοὺς ἀπὸ ὅλας τὸς θρησκείας», δεν ἀποκλειεται νὰ ἦταν ἡ ἴδια ἡ ἑταιρία τοῦ Ρήγα, ὁπότε ἐξηγεῖται τὸ διάβημα πρὸς σωτηρίαν ἑνὸς «ἀδελφοῦ». Καὶ αὐτὴ ἡ ὑπόθεσις ἐνισχύεται ἀπὸ τὸ ὅτι πολλοὶ Ὀθωμανοι φιλελεύθεροι, ὑπότροφοι τοῦ Ἀλῆ στὴν Εὐρώπη, πολέμησαν στὸ πλευρο τῶν Ἑλλήνων.

των. Ὁ Ρήγας ἐκάλει καὶ τοὺς φιλελευθέρους Τούρκους εἰς συνεργασίαν, εἶχε δὲ προφανῶς ὑπ᾽ ὄψιν ὄχι μόνον τοὺς ὁμόφρονας τοῦ Πασβάνογλου, ἀλλὰ καὶ τοὺς περιφήμους Καραοσμάνογλου, οἱ ὁποῖοι εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ἀνεγνώρισαν τὴν χρησιμότητα τῶν Χριστιανῶν καὶ ὑπεστήριζαν αὐτοὺς πολλαχῶς».[2] Ἀλλὰ ὁ καθηγητὴς Ἀπόστ. Δασκαλάκης δέχεται κίνητρα καθαρῶς ἰδεολογικά. Καὶ ὑποστηρίζει[3] ὅτι ἂν καὶ ὁ Ρήγας μπορεῖ νὰ ὀνομασθῇ «τέκνον τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, μὲ τὰς ἀρχὰς τῆς ὁποίας εἶχε γαλουχηθῆ, ἐκ τῆς βυζαντινῆς παραδόσεως καὶ ὄχι ἐκ τῶν ἀρχῶν τῆς γαλλικῆς ἐπαναοτάσεως ἐπήγασεν ἡ βασικὴ ἰδέα τοῦ Ρήγα, ὅπως ἀπελευθερώσῃ ὄχι μόνον τοὺς Ἕλληνας, ἀλλ᾽ ὅλους ἐν γένει τοὺς Βαλκανικοὺς λαοὺς καὶ συγκροτήσῃ ἓν κράτος μὲ τὰ παλαιὰ περίπου σύνορα τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, εἰς τὸ ὁποῖον θὰ ἔζων κοινὸν καὶ ἴσον πολιτικὸν βίον ὅλοι οἱ ἐντὸς τῶν ἐδαφῶν αὐτῶν βιοῦντες λαοί, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν Τούρκων». Κατὰ τὸν ἴδιο καθηγητή, ἡ βασικὴ ἰδέα τοῦ Ρήγα δὲν ἦταν ἕνα κήρυγμα τότε πρωτοπορειακό, ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ χαρακτηρισθῇ σήμερα «προδρομικὸ» γιὰ τὸ σύγχρονο σύνθημα «βαλκανικῆς ὁμοσπονδίας» τῶν συγκροτημένων κρατῶν, ὅπως θέλει ὁ Κορδᾶτος[4], ἀλλὰ ἕνα βίωμα τοῦ καιροῦ ἐκείνου, ἀφοῦ ἦταν ἀκόμη ζωντανὴ στοὺς Βαλκανικοὺς λαοὺς ἡ παράδοσις τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους. Καὶ ὁ καθηγητὴς Διον. Ζακυθηνός,[5] ἀποκρούοντας τὴν ἑρμηνεία τῆς «ὁμοσπονδίας», μὲ ἔνταξι συγκεκροτημενων ἐθνικῶν μονάδων σ᾽ ἕναν εὐρύτερο πολιτικὸ ὀργανισμό, ὑποστηρίζει ὅτι ὁ Ρήγας «ἑλληνικὴν ὠνειρεύθη τὴν πολιτείαν του... μίαν καὶ καθολικὴν ἐξ ὑπαρχῆς τὴν ἠθέλησε καὶ ὄχι συνισταμένην ἐπὶ μέρους αὐτονομιῶν», ἦταν δηλ. ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὸ Βυζάντιο. Ἀλλά, ὁ ἱστοριοδίφης Φάνης Μιχαλόπουλος, ἐξετάζοντας τὸ ζήτημα χρονολογικά, γράφει[6] ὅτι τὰ σπέρματα τῆς ἰδεολογίας τοῦ Ρήγα γιὰ ἑνιαία ἀπελευθέρωσι τῶν βαλκανικῶν λαῶν καλλιεργήθηκαν «κατὰ τὴν ἐποχὴ τῆς γραμματείας του στὸν Ἀλέξανδρο Ὑψηλάντη», ποὺ εἶναι γνωστὸ ὅτι εἶχε σχέδιο ἑνώσεως τῶν Σλάβων τῆς Βαλκανικῆς μέσα στὸ Ἑλληνικὸ ἔθνος. Καὶ αὐτὴ ἡ γνώμη βασίζεται στὸν Ἰω. Φιλήμονα, ὁ ὁποῖος[7] περιγράφει τὴν μετάβασι τοῦ Ρήγα στὴν Κωνσταντινούπολι, σὲ ἡλικία περίπου 25 ἐτῶν, τὴν συνάντησί του μὲ

---

2. περ. «Ἑλληνικα», 1932, σ. 42.
3. περ. «Ἑλληνικη Δημιουργια», 1951, σ. 183.
4. Ι. Κορδάτου, Νεοελλ. Πολιτικὴ Ἱστορία, 1925, σ. 117.
5. περ. «Ἐκλογη», Ἰούν. 1948, σ. 670.
6. Φ. Μιχαλοπούλου, Ρήγας Βελεστινλῆς.
7. Ἰ. Φιλήμονος Δοκιμιον Ἱστ. Ἑλλην. Ἐπαν. Β σ. 10

τὸν πρίγκιπα καὶ τὴν πρόσληψί του ὡς γραμματικοῦ. Κοντὰ στὸν Ὑψηλάντη, λέει ὁ Φιλήμων, ὁ Ρήγας «καταρτίστηκε πολιτικῶς». Ἔχομε, λοιπόν, νὰ δισλέξωμε, γιὰ τὴν ἑρμηνεία τῆς πολιτικῆς τοῦ Ρήγα: Ἁπλῆ τακτικὴ ἀγῶνος, ἐπίδρασι τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, τῆς βυζαντινῆς παραδόσεως, τῆς ρωσσικῆς πολιτικῆς (ποὺ ἐξυπηρετοῦσαν οὐσιαστικὰ ὅλοι οἱ Ὑψηλάντηδες). Ἀλλά, θα ἦταν σφάλμα κάθε ἀπομόνωσις. Αὐτὲς οἱ ἐπιδράσεις ἦσαν βάσιμες ὅλες. Ἐπὶ πλέον, ὑπῆρχε καὶ μιὰ ἄλλη, πιὸ βασικὴ καὶ πιὸ θεμελιώδης ἐπίδρασις ἐπὶ τοῦ Ρήγα: Τοῦ Τεκτονισμοῦ. Ἡ μελέτη αὐτῆς τῆς ἐπιδράσεως, ἔστω μὲ τὰ ἐλάχιστα ὑπάρχοντα στοιχεῖα, μπορεῖ νὰ φωτίσῃ καὶ νὰ ἐξηγήσῃ πολλά. Καὶ σωστὰ ὑποστηρίζει ὁ διευθυντὴς τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Βουλῆς Στ. Σκοπετέας, ὅτι ἡ ἀβεβαιότης, ἡ σύγχυσις καὶ ἡ ἀντιγνωμία τῶν μελετητῶν τοῦ ἐθνομάρτυρος «ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι κατὰ τὸ στάδιον τῶν ἱστορικῶν ἐρευνῶν παρελείφθη ἢ δὲν ἐξετιμήθη ἐπαρκῶς ὁ τεκτονικὸς παράγων».[8] Ἡ παροῦσα μελέτη σκοπὸ ἔχει, ἀκριβῶς, μιὰ προσπάθεια πορείας μέσα στὸ λαβύρινθο τῆς σκοτεινῆς καὶ συγκρουόμενης βιβλιογραφίας μὲ τὸν μῖτο τοῦ Τεκτονισμοῦ.

Πρὸς τὸ τέλος τοῦ 18ου αἰῶνος, βρισκόμαστε σὲ μιὰ ἐποχὴ ὅπου ἕνα τεράστιο φιλελεύθερο ὑπόγειο ρεῦμα ἀρδεύει ὅλη τὴν Εὐρώπη. Μυστικὲς ἑταιρίες συνιστῶνται παντοῦ καὶ μεταλαμπαδεύουν τὶς ἰδέες τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἰσότητος τῶν ἀνθρώπων, ἄσχετα μὲ τὴν κοινωνική τους τάξι. Ὑπάρχει ἕνας ὁλόκληρος κόσμος ποὺ ἐκφράζεται σ' αὐτὰ τὰ ἐπαναστατικὰ κηρύγματα: ὁ κόσμος τῆς ἐργασίας, ἐναντίον τοῦ Κλήρου καὶ τῆς Ἀριστοκρατίας. Αὐτὴ ἡ τρίτη τάξις ἀποτελεῖ τὸ κοινωνικὸ ἔδαφος τῶν νέων ἰδεῶν, οἱ ὁποῖες διαδίδονται εἴτε μὲ τὸ δίκτυο τὸ ἴδιο τοῦ Τεκτονισμοῦ, εἴτε μὲ τεκτονικῆς διαρθρώσεως πατριωτικὲς ὀργανώσεις. Τὸ 1717 εἶναι τὸ ἔτος τῆς βεβαίας ὀργανώσεως τοῦ Τεκτονισμοῦ στὴν Ἀγγλία. Σὲ 8 χρόνια πήδησε στὴ Μάγχη καὶ ἔφερε στὴ Γαλλία τὶς ἰδέες τοῦ ἀνερχομένου νέου πολιτισμοῦ. Ὅπως ἔχει παρατηρηθεῖ στὶς παραμονὲς ἱστορικῶν ἀλλαγῶν, τὰ προοδευτικώτερα στοιχεῖα τῆς παλαιᾶς τάξεως ἐλευθερώνονται ἀπὸ τὰ συντηρικὰ δεσμὰ καὶ πρωτοποροῦν. Ἔτσι καὶ στὴ Γαλλία, πολλοὶ εὐγενεῖς ἔκρουσαν τὴν θύρα τεκτονικῶν στοῶν, ἕτοιμοι νὰ συνομολογήσουν[9] μὲ τοὺς ἁπλοὺς ἀστοὺς καὶ τοὺς διανοουμένους ὅτι ἡ ἔννοια τῆς ἀδελφότη-

8. περ. «Ἐπιστημονικὰ Χρονικά», ἄρθρο «Τεκτονισμὸς» στὸ παράρτημα Ἐγκυκλ. σ. 61.

9. Στὸν «Μαγεμένο Αὐλό», ὁ Μότσαρτ, ποὺ ἦταν Τέκτων, ἔχει ἕναν ὡραῖο διάλογο: «Εἶναι πρίγκιπας»—Εἶναι κάτι περισσότερο, εἶναι ἄνθρωπος !».

τος ὅλων τῶν ἀνθρώπων εἶναι πολὺ ἀνώτερη ἀπὸ τὰ χωρίσματα σὲ τάξεις. Καὶ εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι ὁ Μοντεσκιέ—ἕνας ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους πνευματικοὺς προδρόμους τῆς ἐπαναστατικῆς κοσμογονίας τοῦ 1789—συνώδευσε στὴν τελετὴ μυήσεως, σὰν ἀνάδοχος, τὸν κόμητα Σαίν—Φλορεντέν. Βασιλικὸ διάταγμα ἔκλεινε τὴν πόρτα τῆς Αὐλῆς στοὺς εὐγενεῖς, ποὺ θὰ τολμοῦσαν νὰ γίνουν ἐλευθεροτέκτονες, δηλ. ἀρνηταὶ τῆς προνομιακῆς τους τάξεως. Καὶ οἱ ἁπλοῖ πολῖται ἀπειλοῦντο μὲ φυλάκισι. Ὡστόσο, 629 στοὲς ὑπῆρχαν στὴ Γαλλία, ἀπὸ τὶς ὁποῖες 65 μόνον μέσα στὸ Παρίσι, τὴν ἐποχὴ τῆς ἐπαναστάσεως, ἡ ὁποία, μπορεῖ νὰ μὴν ὠργανώθηκε ἀπὸ τὶς στοές, ἀφοῦ πλεῖστα μέλη τους ἦσαν εὐγενεῖς, ποὺ ἔπεσαν ἀργότερα τὰ κεφάλια τους στὸ καλάθι τοῦ δημίου, ἀλλά, ὁπωσδήποτε, γαλουχήθηκε πνευματικῶς μέσα στὸν τεκτονισμό. Καὶ ἡ περίφημη «Διακήρυξις τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτου», ποὺ τὴν εἰσηγήθηκε ὁ Λαφαγιὲτ (τέκτων κι αὐτός), εἶχε προηγουμένως συνταχθεῖ μέσα στὴν τεκτονικὴ στοὰ τῆς Αΐξ Ἡ τριλογία τῆς ἐπαναστάσεως «Ἐλευθερία, ἰσότης, ἀδελφότης» ἦταν ἤδη ἔμβλημα τεκτονικό. Ἀπο τὴ Γαλλία ξεχύθηκε σ' ὅλη τὴν Εὐρώπη ὁ τεκτονικὸς φιλελευθερισμός.

Ἐνῶ ὅμως πρέπει ν' ἀναγνωρισθῆ ἡ μεγάλη συμβολὴ τῆς γαλλικῆς μεταπολιτεύσεως, θὰ ἦταν πλάνη νὰ ὑποστηριχθῆ πὼς ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1789 διέδωσε πρωταρχικὰ τὶς νέες ἰδέες : τὸ σωστὸ εἶναι ὅτι οἱ νέες ἰδέες εἶχαν φθάσει πρωτύτερα, μὲ τὸν τεκτονισμὸ καὶ τὶς ἄλλες τεκτονογενεῖς ὀργανώσεις, τὶς συνήντησε τὸ γαλλικὸ κῦμα καὶ τὶς ἐδυνάμωσε. Ὁλόκληρα 45 χρόνια πρὶν ἀπὸ τὴ γαλλικὴ ἐπανάστασι εἶχε συστηθεῖ στὴν Κωνσταντινούπολι ἡ τεκτονικὴ στοὰ τῶν «Ἐλευθερων κονιάτων», ποὺ ἡ ὕπαρξίς της ἀπὸ τὸ 1744 εἶναι βεβαιωμένη ἀπὸ λεπτομερῆ καὶ διαφωτιστικὸ κώδικα, εὑρισκόμενον στὸ Ἅγ. Ὄρος. Ἐπίσης, 22 χρόνια πρὶν ἀπὸ τὴν ἐπανάστασι, στὰ 1777, λειτουργεῖ στὴν Ἕρμανστατ τῆς Αὐστρίας τεκτονικὴ στοὰ «Τῆς ἐστεμμένης ἀγκύρας», πρὸς τιμὴν τοῦ μεγάλου βαθμούχου Ἀλεξάνδρου Μουρούζη, ὀσποδάρου τῆς Βλαχίας Στὰ 1784 λειτουργεῖ στὴ Ρωσσία τεκτονικὴ ἑλληνικὴ στοὰ μὲ σκοπὸ «τὴν ἀπελευθέρωσι τῶν λαῶν ἀπὸ τῆς ὀθωμανικῆς τυραννίας». Αὐτὰ τὰ δεδομένα [10] ἀποδεικνύουν ὅτι ὁ τεκτονισμὸς ἐστάθηκε ἡ διώρυγα γιὰ νὰ φθάση στὴν ἴδια τὴ Γαλλία καὶ ὕστερα στὴν ἄλλη Εὐρώπη καὶ τις βαλκανικὲς χῶρες τὸ φιλελεύθερο ρεῦμα, πού, ἀργότερα ἐξελίχθηκε στὰ δημοκρατικα καὶ ἀπε-

10. Διον. Καλογεροπούλου. Συμβολη εἰς την ἱστοριαν τῆς ἀνα τας ἑλληνικας χώρας ἐλευθέρας τεκτονικῆς, περ. «Πυθαγορας Γνωμων» 1932, σ. 85.

λευθερωτικὰ κινήματα. Εἰδικὰ γιὰ τὴν ἑλληνικὴ ἐπανάστασι, ἡ τεκτονικὴ στοὰ δὲν ἔδωσε ἁπλῶς τὰ «τυπικά» της στὴ Φιλικὴ Ἑταιρία[11], ἀλλὰ καὶ σὲ πολλὲς περιπτώσεις ἐχρησίμευσε σὰν «ἐκπαιδευτικὸ φροντιστήριο», καθὼς ἀφηγεῖται στ' ἀπομνημονεύματά του ὁ Νικ. Ὑψηλάντης, στὸ σημεῖο ὅπου ἀναφέρει τὰ τῆς μυήσεως τοῦ Φαναριώτου εὐπατρίδου Γεωργίου Κατακουζηνοῦ, πρῶτα καὶ δοκιμαστικὰ στὸν τεκτονισμὸ καὶ ἔπειτα στὴ Φιλικὴ Ἑταιρία: «Οὕτω ἐσκεπτόμην ὅτι καθ' ὅσον τὸ οὖς του θὰ ἐξοικειοῦτο πρὸς τὰς λέξεις τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀδελφότητος, ἡ ψυχή του θὰ κατεμάνθανεν ἀσφαλῶς νὰ τὰς ἐκτιμήση. Οὕτως ὥστε, ἐάν τις, διὰ νὰ συμπληρώση τὴν ἔννοιαν τῶν λέξεων τούτων, ἔφθανε νὰ προσθέσῃ ἀργότερον τὸ ὄνομα τῆς Ἑλλάδος, τότε ὁ μήπω λαβὼν εὐκαιρίαν νὰ τὰς ἀκούση προφερομένας ὁμοῦ, ἀντὶ ν' ἀνοίξῃ διάπλατα ἐξ ἐκπλήξεως τὰ μάτια του, θὰ τὰ ᾐσθάνετο μᾶλλον πλημμυριζόμενα ὑπὸ δακρύων». [12]

Ἂς δοῦμε τώρα τὶ συναντήσεις εἶχε στὴ ζωή του ὁ Ρήγας μ' αὐτὸ τὸ ὑπόγειο φιλελεύθερο ρεῦμα μέχρι νὰ διαμορφώση τὴν ἰδεολογία του.

Τὸ 1757 γίνεται δεκτὸ σὰν ἔτος τῆς γεννήσεώς του, στὸ Βελεστῖνο τῆς Θεσσαλίας, ἀπὸ εὐκατάστατους γονεῖς ποὺ εἶχαν καὶ τὴν ἔφεσι καὶ τὰ μέσα νὰ σπουδάσουν πλατύτερα τὸ γυιό τους. Τοπικὲς παραδόσεις ἀναφέρουν ὅτι ὁ Ρήγας μαθήτευσε στὴ Ζαγορὰ ἢ στ' Ἀμπελάκια κι ἔγινε δάσκαλος. Νεώτεροι ἐρευνητὲς δέχονται ὅτι μπορεῖ νὰ εἶναι ἀληθινὲς καὶ οἱ δύο πληροφορίες, νὰ μαθήτευσε δηλ. ὁ Ρήγας καὶ στὴ Ζαγορὰ καὶ στ' Ἀμπελάκια.[13] Γιὰ τὴ δική μας ἔρευνα, λίγη σημασία μπορεῖ νὰ ἔχῃ αὐτὴ ἡ λεπτομέρεια, γιατὶ καὶ οἱ δύο κωμοπόλεις εἶχαν ἀναπτύξει λαμπρὴ ἐμπορικὴ δράσι, εἶχαν ἐπαφὴ μὲ τὸ ἐξωτερικὸ (πλῆθος Πηλιορεῖρες ἦσαν ἐγκατεστημένοι στὴν Πόλι, τὴ Ρωσσία καὶ τὴ Μολδοβλαχία) καὶ εἶχε φθάσει καὶ στὶς δύο τὸ φιλελεύθερο ρεῦμα. Στὴ Ζαγορὰ ὑπῆρχε κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα (ἴσως καὶ νωρίτερα) στοὰ καὶ διεσώζετο μέχρι πρό τινος, στὰ χέρια ἑνὸς παπᾶ ἔγγραφον τεκτονικὸν [14] πρὸ τοῦ 1772, τῆς ἐποχῆς δηλ. ποὺ ὁ Ρήγας ἦταν 15 ἐτῶν. Καὶ στ' Ἀμπελάκια ὑπῆρχε ὁ διάσημος Συνεταιρισμός, ποὺ ἦταν τεκτονογενής. Συνε-

11. Ἰω. Φιλήμονος. Ἱστορικὸν δοκίμιον περι τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας, σ. 142· «Οἱ αὐτουργοὶ ἐδανείσθησαν πολλοὺς κανόνας ἀπὸ τὴν Ἑταιρίαν τῶν Μασσώνων καὶ τοὺς ἐφήρμοσαν ἐπιτηδείως εἰς τὸ πνεῦμα καὶ τὰ πάθη τοῦ Ἔθνους».

12. Mémoires du Prince N. Ypsilantis σ. 67.

13. Λ. Βρανούση, Ρήγας. Βασ. Βιβλ. σ. 11.

14. Ἀν. Γούδα, Βιοι παράλληλοι, τ. Ε', σελ. ιη'.

στήθη τὴν πρωτοχρονιὰ τοῦ 1780, ἀλλά, καθὼς προκύπτει ἀπὸ τὸ πρῶτο ἄρθρο τοῦ καταστατικοῦ (...«ἀπεφασίσαμεν νὰ ἀνακαινίσωμεν καὶ συγκροτήσωμεν πάλιν τὴν κοινὴν ἡμῶν συντροφίαν καὶ ἀδελφότητα, ἀνακαλοῦντες τὰ ἀρχαῖα ἤθη ἡμῶν...» πρέπει νὰ ὑπῆρχε ἀρκετὰ παλαιότερα, ἐπομένως στὴν ἐποχὴ τῆς μαθητείας τοῦ Ρήγα, διαδεδομένο τὸ πνεῦμα τῆς τεκτονικῆς ἀδελφότητος ἀπὸ Ἀμπελακιῶτες ποὺ ἦλθαν ἀπὸ τὸ ἐξωτερικό. Ἄλλως τε, μιὰ συντροφιὰ ἀπὸ 6.000 ἑταίρους, σκορπισμένους σὲ 21 χωριὰ τῆς περιοχῆς, δὲν εἶναι ἔργο ποὺ γίνεται δίχως προεργασία. Καὶ αὐτὴ τὴν προεργασία τὴν ἔκαμαν τὰ προοδευτικὰ στοιχεῖα τῆς ἐποχῆς.[15] Κι ἂν δὲν ὑπάρχουν συγκεκριμένα χρονολογικὰ στοιχεῖα, εἶναι ἀπίθανο νὰ ἔμεναν τ' Ἀμπελάκια ἀμέτοχα τῆς γενικῆς ἑταιριστικῆς κινήσεως, στὰ χρόνια τῆς ἐφηβείας τοῦ Ρήγα. Ἐξ ἄλλου, ὁ Ἐπιφάνιος Δημητριάδης, ὁ Σκιάθιος, ἀναφέρει στὴν αὐταβιογραφία του ὅτι εἶχε μυηθεῖ στ' Ἀμπελάκια, κατὰ τὸ 1777 (ὅταν ὁ Ρήγας ἦταν 20 ἐτῶν) ἀπὸ τὸν μαθητὴ τοῦ Εὐγενίου Βουλγάρεως, Γεώργιο Τριανταφύλλου, σχολάρχη τῶν Ἀμπελακίων ἐπὶ 30 χρόνια.

Ἀνοίγοντας ἐδῶ μιὰ παρένθεσι, σημειώνομε ὅτι ὁ «κλεινὸς» Βούλγαρις ἦταν πρωτοπόρος στὴν ἐπέκτασι τῆς ἐποχῆς τοῦ Διαφωτισμοῦ στὴν Ἑλλάδα. Κοσμοπολίτης, εἶχε γυρίσει τὴ δυτικὴ Εὐρώπη, τὰ Βαλκάνια καὶ τὴν Ἀνατολή, φθάνοντας καὶ στὴν αὐλὴ τῆς Μεγάλης Αἰκατερίνης. Δὲν ἔχομε στοιχεῖα γιὰ νὰ ὑποστηρίξωμε ὅτι συνεδέθη μὲ τὴ μυστικὴ ἑταιριστικὴ κίνησι τῆς ἐποχῆς, ἀλλὰ εἶναι ἀπίθανο νὰ μὴν ἐπηρεάσθηκε ἀπὸ τὴν αὖρα της. Θὰ μετέφραζε τὸν Βολταῖρο (πρωτοπόρο τοῦ Γαλλικοῦ διαφωτισμοῦ καὶ τέκτονα) τυχαίως; Θὰ ζοῦσε κοντὰ στὴν τσαρίνα, ἔμπιστος βιβλιοθηκάριος καὶ σύμβουλος, δίχως ν' ἀκούση γιὰ τὰ σχέδια ἑνώσεως ὅλων τῶν λαῶν τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας σὲ νέο ἐλεύθερο κράτος ἑλληνικό; Θὰ ἐκήρυττε τὴν ἀνεξιθρησκεία[16] τυχαίως καὶ ὄχι σὰν ἕνα ἀπαραίτητο μέσον

15 Bartholdy, Ἱστορία Ἑλλην. Ἐπαναστάσεως, σελ. 162—67. Ἀναφέρεται ὡς ἱδρυτὴς Στοᾶς ὁ προύχοντας Ἰω. Παπαθεοδώρου, κοσμογυρισμένος καὶ γλωσσομαθής.

16. «Ἐκ τῶν συγγραμματων Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως». Σχεδίασμα περὶ τῆς Ἀνεξιθρησκείας (1768). «Ἡ Ἀνεξιθρησκεια δὲν εἶναι παρὰ μία ἐπιεικὴς καὶ πραεῖα διάθεσις ψυχῆς εὐσεβοῦς.. Θέλομεν τὸν Ἀνεξίθρησκον ἐπιεικῆ καὶ πρᾶον, ὄχι τυραννικὸν καὶ βίαιον, συμπαθῆ καὶ φιλάνθρωπον, ὄχι ὠμὸν καὶ θηριώδη, ἀφορῶντα πρὸς οἰκοδομὴν καὶ πρὸς ἴασιν, ὄχι πρὸς ἀνατροπὴν καὶ ἐξώλειαν... Θέλομεν τὸν Ἀνεξίθρησκον, ζηλωτὴν ἐν ἐπιγνώσει... Πρῶτον ἔστω ζηλωτής, ἀλλὰ μὴ ζητητὴς ἐριστικὸς καὶ φιλόνικος. Δεύτερον ἔστω ζηλωτής, ἀλλὰ μὴ πικρός, καὶ ταραχώδης, καὶ ἐμπαθὴς ἐλεγκτής, ἂν τύχη τις μετὰ τοῦ ἑτεροφρονοῦντος διάλεξις... Τρίτον ἔστω ὁ πιστὸς ζηλωτής, ἀλλὰ μὴ λοίδορος τῆς ἀλλοτρίας θρησκείας καὶ δόξης».

σεις (γιατὶ τοῦ Θούριου εἶναι ἐξωτερικὲς) ὑπάρχουν στὸν «Ὕμνο πατριωτικὸ τῆς Ἑλλάδος καὶ ὅλης τῆς Γραικίας», ὁ ὁποῖος ἀπευθύνεται ἀποκλειστικὰ στοὺς ὀρθόδοξους χριστιανούς, μιλάει γιὰ τὴν «ξαναπόκτησιν τῆς αὐτῶν ἐλευθερίας» καὶ ὀνειδίζει τοὺς Τούρκους ὁμαδικὰ σὰν φυλή:

> **Αὐτοὺς ποὺ βλέπετ' ἀντικρύ,**
> **εἶναι Κονιάρηδες χονδροί.**
> **. . . . .**
> **Ντουντούμικα πλατιὰ φοροῦν,**
> **χωρὶς πιλάφι δὲν μποροῦν,**
> **μιὰ ὥρα δὲν προσμένουν,**
> **χωρὶς καφὲ πεθαίνουν.**
> **Λοιπόν, τί τοὺς φοβεῖσθε;**
> **Στὴ φωτιά, μπρὲ παιδιά!**
>
> (Στιχ. 85—86, 91—96)

ἀλλά, κι αὐτὲς οἱ ἀντιφάσεις ἐξηγοῦνται ἀπὸ τὸ φυσικὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Ρήγας ἀπευθυνόταν, κατὰ πρῶτο λόγο, στοὺς συνέλληνες καὶ ὁμόδοξους· εἶχε, λοιπόν, ἀνάγκη νὰ ἐρεθίσῃ κάθε εὐαίσθητη χορδή. Δὲν ἀνατρέπουν οἱ ἀντιφάσεις αὐτὲς τὴν βασικὴ πολιτικὴ τοῦ Ρήγα, ἡ ὁποία, περισσότερο παρὰ στὰ ποιητικά του ἔργα, θεμελιώνεται στὰ πολιτικά.

Αὐτὴ ἡ πολιτικὴ τοῦ Ρήγα, καθὼς ἀνεφέρθη προηγουμένως, διαμορφώθηκε οὐσιαστικὰ τὴν ἐποχὴ ποὺ ἔμεινε κοντα στὸν Ἀλέξανδρο Ὑψηλάντη. Εἶχε τὴν ἐξαιρετικὴ τύχη ὁ Ρήγας, ὅταν ἔφθασε καταδιωκόμενος ἀπὸ τὴν πατρίδα του στὴν Πόλι, νὰ εἰσαχθῇ σὲ ἕνα ἀπὸ τὰ μεγάλα «τζάκια» τοῦ Φαναρίου, ποὺ κυβερνοῦσαν, ὑπὸ τὴν Σουλτανικὴ ἐπικυριαρχία, τὶς Παρδουνάβειες ἡγεμονίες. Ὁ Ὑψηλάντης, καθὼς ἀναφέρει ὁ Φιλήμων, ἄνθρωπος τοῦ στενοῦ περιβάλλοντος τῶν Ὑψηλάντηδων, τὸν ἐξεπαίδευσε «μεθ' ὅλης τῆς πατρικῆς στοργῆς». Ἀλλά, ὁ Ὑψηλάντης ἦταν ἤδη ἐλεύθερος τέκτων, μυημένος στὴ στοὰ «Παλαιστίνη» τῆς Πετρουπόλεως. Ἦταν δηλ. ἕνας ἀγωγὸς τοῦ μυστικοῦ φιλελευθερισμοῦ τῆς ἐποχῆς, ποὺ εἶχε ὡς ἐμβλήματα τὴν ἐθνικὴ καὶ πολιτικὴ ἐλευθερία, τὴν ἀνεξιθρησκεία, τὴν ἀδελφότητα χωρὶς διακρίσεις φυλῆς καὶ τάξεως. Ἡ «πολιτικὴ κατάρτισις» τοῦ Ρήγα, ποὺ ἀναφέρει ὁ Φιλήμων, δὲν ἦταν παρὰ μιὰ προκαταρκτικὴ μύησις. Ἡ μύησις ἡ τυπικὴ θὰ γίνῃ ἀργότερα, ὅταν ὁ Ρήγας θὰ φθάσῃ στὴ Βλαχία. Ἡ συνάντησίς του μὲ τὸν Ὑψηλάντη τοποθετεῖται γύρω στὰ 1782—83, ὅταν ὁ Ρήγας ἦταν 25 ἐτῶν. Στὰ 1786 βρίσκεται στὴ Βλαχία, συγκεκριμένα στὸ Βουκουρέστι. Δὲν βρέθηκε σὲ ξένο περιβάλλον. Στὸ Βουκουρέστι, ἀπὸ τὰ 1780 λειτουργοῦσε τεκτονικὴ στοὰ μὲ τὸν τίτλο «Ἑταιρία τῶν φίλων», ποὺ εἶχε ἱδρυθῇ ἀπὸ Ἕλληνες, ἀλλὰ

περιελάμβανε καὶ ξένους, μὲ σκοπὸ τὴν ἀπελευθέρωσι ὅλων τῶν ὑπόδουλων στὴν Πύλη λαῶν τῆς Βαλκανικῆς.[17] Δὲν εἶναι ὁ Ρήγας ἀπὸ τοὺς ἱδρυτές, καθὼς ὑποστηρίζει ὁ Κορδᾶτος,[18] γιατὶ δὲν εἶχε φθάσει ἀκόμη ἐκεῖ. Εἶναι ὅμως πιθανὸν να ἐμυήθη ἐκεῖ ὁ Ρήγας. Ἂν ὄχι ἐκεῖ, θὰ ἐμυήθη στὸν «Φοίνικα», ποὺ εἶχε ἱδρύσει ὁ ἄλλος ἡγεμόνας τῆς Μολδαβίας, Ἀλέξανδρος Μαυροκορδᾶτος ὁ Φιραρῆς.[19] Πάντως, καθὼς δέχεται καὶ ὁ τελευταῖος μελετητὴς τοῦ Ρήγα, Λ. Βρανούσης[20]:

> «Μπορεῖ νὰ θεωρηθῇ μᾶλλον βέβαιο πὼς κάπου εἶχε μυηθῇ κι ὁ νεαρὸς «γραμματικὸς» τῶν Φαναριωτῶν, και ἴσως μαλιστα ἀρκετὰ νωρίς... Ὅλα ὅσα μᾶς παραδίδονται, ἔστω καὶ καπως ἀόριστα, συνηγοροῦν σ' αὐτὸ καὶ μᾶς βεβαιώνουν ὅτι ὁ Ρήγας ἔλαβε ἐνεργὸ μέρος κ' ἔπαιξε κάποιον σημαντικὸ ρόλο στὴν «ἑταιριστικὴ κίνηση» τῆς ἐποχῆς του».

Ἕως ἐδῶ, τὴν ὥρα ποὺ ὁ Ρήγας ἔχει συγκροτήσει τὴν πολιτική του κατάρτισι καὶ θεμελιώνει τὴν ἀντιτυραννική του ἐξόρμησι, δὲν ὑπάρχει ἡ Γαλλικὴ ἐπανάστασις. Θὰ τὸν ἐπηρεάση, ἀσφαλῶς, μετὰ τὸ ξέσπασμά της, θὰ ζητήση νὰ τοῦ στείλουν τὶς διακηρύξεις της καὶ θὰ προσαρμόση τὸ δικό του ἐπαναστατικὸ μανιφέστο, ἀλλά, τὴν ὥρα τῆς ἰδεολογικῆς οἰκοδομῆς, ὁ Ρήγας, γιὰ τὴν ἰδέα τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ἀντλεῖ ἀπὸ τὴ ἴδια πηγή, ποὺ ἐξασφάλισε τὴν πνευματικὴ ἄρδευσι πρὶν ἀπὸ τὴν συνταγματικὴ ἐπανάστασι τῆς Ἀγγλίας, τὸν ἀμερικανικὸν ἀγῶνα τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τὴ γαλλικὴ ἐπανάστασι: ἀπὸ τὴν πηγὴ τοῦ Τεκτονισμοῦ, πού, καθὼς ἀναφέραμε πιὸ πάνω, ἦταν στὰ χρόνια ἐκεῖνα ὁ πνευματικὸς πρόσκοπος τοῦ ἀνερχομένου προοδευτικοῦ ἀστικοῦ καθεστῶτος.

Ὑπάρχουν στοιχεῖα γιὰ τὶς κατευθύνσεις τοῦ Ρήγα, στὰ χρόνια τῆς παραμονῆς του στὴ Βλαχία, ποὺ ἐπιβεβαιώνουν τὴν ἔκτοτε χαραγμένη πολιτική του γιὰ τὴν χωρὶς διακρίσεις φυλῶν καὶ θρησκευμάτων συνένωσι ὅλων τῶν ὑποδούλων τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας γιὰ τὴν ἐλευθερία. Καὶ τὸ σπουδαιότερο εἶναι ἡ στάσις τοῦ Ρήγα ἀπέναντι στὸν Πασβάνογλου, τὸν πασᾶ τοῦ Βιδινίου, ποὺ βλέποντας ὁ Ρήγας, ὅτι εἶχε αἰσθήματα τελείως διαφορετικὰ τῶν ἄλλων Ὀθωμανῶν, «ἐνέκρινε νὰ τὸν ἀποσπάση, εἰ δυνατόν, ἀπὸ τῆς σουλτανικῆς κυριαρχίας, καὶ τὸν ἑλκύση μεθ' ἑαυτοῦ, ἀναγκαῖον ὄντα τὰ μέγιστα εἰς τοὺς σκοπούς του». Ὁ Περραιβὸς ἀνα-

17. A. Xenopol, Historie des Roumains, σ. 286.
18. Ι. Κορδάτου, Ρ. Φ καὶ ἡ Βαλκανικὴ Ὁμοσπονδία, σ. 57.
19. Στ. Σκοπετέα, Οἱ πρόδρομοι τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας, περ. «Ἑλληνικὴ Δημιουργία», 1952.
20. Βασ. Βιβλ. τομ. 10, σ. 69.

φέρει[21] τὴν συνομιλία τοῦ Ρήγα μὲ τὸν Πασβάνογλου, ποὺ πρέπει νὰ ἔγινε λίγο μετὰ τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1790:

«Ἐάν ἐγώ, Βέϊ, ἔσωσα τήν ζωήν σου ἀπό θάνατον, τοῦτο ἦτο χρέος μου, διότι δοξάζω ὅτι ἕνας Θεός ἔπλασεν ὅλον τόν κόσμον, ὥστε ὅλοι εἴμεθα πλάσματα καί τέκνα ἑνός πατρός, καί ἐπομένως ἀδελφοί· φέρω ὡς παράδειγμα τό ἑξῆς· ὅταν εἷς πατήρ γεννήσῃ καθ' ὑπόθεσιν πολλούς υἱούς, καί ὁ μέν ἐξ αὐτῶν γένῃ δερβίσης, ἄλλος μπεκτασής, ἄλλος πασᾶς, ἄλλος ούλεμάς, ἄλλος πραγματευτής, ἄλλος ψωμοπώλης, καί ἄλλοι μεταχειρισθῶσιν ἄλλα ἐπαγγέλματα, δύνανται οὗτοι ν' ἀρνηθῶσιν τόν πατέρα των, καί τήν ἀδελφοσύνη των ἕνεκα τῆς διαφορᾶς τῶν ἐπαγγελμάτων; Δικαιοῦνται ἄρα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ διά τοῦτο ν' ἀποστρέφεται καί κατατρέχῃ ὁ εἷς τόν ἄλλον ἐν ᾧ ὁ πατήρ αὐτῶν ἀγαπᾷ ὅλους ἐπίσης; Ἐάν σύ καυχᾶσαι ὅτι ἡ ὀθωμανική πίστις εἶναι καλυτέρα ἀφ' ὅλας τάς ἄλλας, καί ἐγώ πάλιν φρονῶ ὅτι ἡ ἰδική μου ὑπερβαίνει ὅλας, κατά τοῦτο σφάλλομεν καί οἱ δύο φιλονεικοῦντες, διότι ὁ Θεός, ὡς κοινός πατήρ, μᾶς διατάττει νά ἤμεθα εἰλικρινεῖς, δίκαιοι, φιλάνθρωποι, νά ἀγαπῶμεν τούς ὑπηκόους καί νά μή καταδικάζωμεν αὐτούς ἀνόμως ὡς τά ἄλογα ζῶα· καθ' ὅσον δέ ἀφορᾷ τά θρησκευτικά, ἡμεῖς δέν ἔχομεν ἐξουσίαν νά ἐξετάζωμεν καί νά διαφιλονεικῶμεν ὅσα ἀνήκουν εἰς τόν Θεόν' ἡμεῖς, οὔτε εἴδομεν, οὔτε ἠκούσαμε, οὔτε εἰς κανέν βιβλίον εὕρομεν γεγραμμένον ὅτι ὁ Θεός ἐπαίδευσε τόν δεῖνα διότι ἦτο Τοῦρκος, ἤ τόν δεῖνα διότι ἦτο χριστιανός, ἤ τόν δεῖνα διότι ἦτον ἡλιοσεληνολάτρης, κτλ. Βλέπομεν ὅμως, καί ἀκούομεν, καί εἰς τά βιβλία εὑρίσκομεν γεγραμμένον, ὅτι ὁ Θεός ἐπαίδευσε, καί παιδεύει πάντοτε τούς τυραννοῦντας τό πλάσμα του, τούς ἀδελφούς των».

Αὐτὴ ἡ ὁμιλία τοῦ Ρήγα μπορεῖ νὰ χαρακτηρισθῆ σὰν ὑπόδειγμα κατηχήσεως, πού, ἀσφαλῶς, θὰ χρησιμοποιοῦσε σὲ ὅμοιες περιστάσεις, γιὰ νὰ μυήσῃ Ὀθωμανοὺς στὴν Ἑταιρία του.

Γι' αὐτὴν τὴν Ἑταιρία τοῦ Ρήγα μιλάει στ' ἀπομνημονεύματά του ὁ πρίγκιψ Νικόλαος Ὑψηλάντης, ἀρχηγὸς τοῦ Ἱεροῦ Λόχου καὶ ἀπὸ τοὺς σπουδαιοτέρους Φιλικούς, ἐγγονὸς τοῦ Ὑψηλάντη, ποὺ εἶχε γραμματικὸ τὸν Ρήγα:

«...ἐπέτυχε, μέ τόν μαγνήτη τῆς ἀδελφότητος, πού εἶχε διαδώσει, ν' ἀποτραβήξῃ σιγά—σιγά ἀπό τά βάθη τῶν δασῶν καί τίς σπηλιές τῶν βράχων, πού τούς ἐχρησίμευσαν ὡς ἄσυλα, τούς συμπατριῶτες του καί νά τούς ἑνώσῃ κάτω ἀπό τόν ἴδιο ὅρκο μέ τούς μουσουλμάνους ἐπαναστάτες.. ὁρκίζοντάς τους στό εὐαγγέλιο νά ἀλληλοβοηθοῦνται μέχρι θανάτου καί ν' ἀποκαλοῦνται ἀμοιβαίως μέ τήν λέξι πού μαρτυροῦσε τόν στενό σύνδεσμό τους. Ἀδελφοποιτοί. Ἀπό τότε καί σήμερ' ἀκόμη βλέπουμε μέ μεγάλη ἔκπληξί μας Ἕλληνες νά φείδωνται τῆς ζωῆς σέ ἀδελφοποιτούς των Τούρκους, νά τούς προστατεύουν στήν κακοτυχία τους καί νά τούς παρέχουν τά μέσα νά ἐπιστρέψουν ἐλεύθεροι κοντά στούς δικούς τους, μάλιστα νά τούς συνοδεύουν γι' ἀσφάλεια καί παρόμοια διαγωγή νά δείχνουν ἀμοιβαῖα οἱ Τοῦρκοι ἀπέναντι σ' Ἕλληνες. Καί ἀπό τότε, λόγῳ τῆς μεγάλης ἐμπιστοσύνης πού βασίλευε ἀνάμεσά τους, Ἕλληνας ἄφηνε τήν

21 Χρ. Περραιβοῦ, Σύντομος βιογραφία τοῦ ἀοιδίμου Ρ. Φ. τοῦ Θετταλοῦ. Ἐκδ. Ἀπόντ. 1956, σ. 317

φρούρησι τοῦ σπιτιοῦ του καὶ τῆς οἰκογενείας του στὸν ἀδελφοποιτό του Τοῦρκο, ἐνῶ αὐτὸς δίχως καθόλου ν' ἀνησυχῆ μποροῦσε ν' ἀπουσιάζη ἑβδομάδες ὁλόκληρες, γιὰ νὰ καλλιεργήση τοὺς ἀγρούς του ἢ νὰ μαζέψη τὴ συγκομιδὴ καὶ νὰ ξαναβρῆ στὸ γυρισμὸ του τάξι καὶ εἰρήνη στὸ νοικοκυριό του. Μ' αὐτὴν τὴν τόσο φημισμένη ὡς 'Εταιρία τοῦ Ρήγα ἀδελφότητα, κατώρθωσε τότε νὰ ἀπαλύνη σὲ σύντομο χρόνο τὰ δεινὰ τῶν συμπατριωτῶν του καὶ σ' αὐτὴν εἶχε βασίσει τὶς μισές του ἐλπίδες». [22]

Μετὰ τὴν δημοσίευσι τῶν ἀπομνημονευμάτων, κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια,—ἀπὸ χειρόγραφο τῆς 'Εθνικῆς βιβλιοθήκης ποὺ βρῆκε ὁ Καμπούρογλου— ὁ καθηγητὴς Κ. Ἄμαντος, ὁ ὁποῖος εἶχε κατ' ἐπανάληψιν ἐκφράσει ἀμφιβολίες γιὰ τὴν ὕπαρξι ὠργανωμένης ἑταιρίας, ὅταν ὁ διευθυντής, σήμερα, τῆς 'Εθν. Βιβλιοθήκης Ε. Π. Φωτιάδης, τοῦ ἐπέστησε τὴν προσοχὴ στὰ 'Απομνημονεύματα τοῦ 'Υψηλάντη, βαθμηδὸν [23] παρεδέχθη καὶ τὴν ὕπαρξι τῆς 'Εταιρίας τοῦ Ρήγα καὶ τὸν τεκτονικό της χαρακτῆρα.

Εἶναι, πραγματικά, πολύτιμες οἱ πληροφορίες τοῦ 'Υψηλάντη, γιατί διαφωτίζουν ἕνα ἀπὸ τὰ σοβαρώτερα σημεῖα: Πῶς γινόταν ἡ εἰσδοχὴ τῶν Μουσουλμάνων στὴν 'Εταιρία. Μὲ «τὸν ἴδιο ὅρκο», λέει ὁ 'Υψηλάντης! 'Ο ὅρκος ἐπὶ τῆς Βίβλου (διότι περὶ Βίβλου ἐπρόκειτο καὶ ὄχι Εὐαγγελίων) συνηθιζόταν στὶς τεκτονικὲς στοὲς τῆς ἐποχῆς, δεδομένου ὅτι ἡ Βίβλος ἀπὸ τοὺς Τέκτονες θεωρεῖται [24] ὄχι ὡς ἔκφρασις δόγματος, ἀλλὰ «σύμβολον τῆς θείας θελήσεως τῆς ἀποκαλυφθείσης εἰς τὸν ἄνθρωπον». Καὶ εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι ἡ Βίβλος δὲν λείπει ἀπὸ καμμιὰ στοά, ἀσχέτως θρησκεύματος τῶν μελῶν της, μὲ τὴν προσθήκη τοῦ Κορανίου στο βωμὸ τῶν στοῶν, ποὺ ἀποτελοῦνται ἀποκλειστικὰ ἀπὸ Μωαμεθανούς, ἢ τῆς Βέδας στὶς ἀποκλειστικῶς 'Ινδικὲς στοές. Συνεπῶς, ἐφόσον ἡ στοὰ τοῦ Ρήγα περιελάμβανε Μωαμεθανοὺς καὶ Χριστιανούς, ἡ Βίβλος, σύμφωνα μὲ τὰ Τεκτονικὰ τυπικά, ἀρκοῦσε γιὰ τὴν ὁρκωμοσία. Καὶ αὐτὴν τὴν ἔννοια, δίχως ἄλλο, ἔχει ἡ βεβαίωσις τοῦ 'Υψηλάντη πὼς μουσουλμάνοι καὶ χριστιανοὶ ἔδιναν τὸν ἴδιον ὅρκο πάνω στὸ ἴδιο ἱερὸ βιβλίο. Ἄλλως τε, ἀπὸ τὴν πλευρὰ αὐτή, εἶναι διαφωτιστικὸ καὶ τὸ κείμενο τοῦ ὅρκου ποὺ ἔδιναν οἱ

22. Mémoires du Prince N. Ypsilantis, σ. 101 Στὸ γαλλικὸ κειμενο ἡ λέξις «'Αδελφοποιτοι» ἀναφέρεται ἑλληνικά.

23. περ. «'Ελληνικά», 1932, σ 60: «'Αν αἱ εἰδησεις αὐται εἶναι ἀκριβεῖς, ὁ Ρήγας ἵδρυσεν ἢ μετέσχε τεκτονικῆς στοᾶς διὰ τῆς ὁποιας ἐζήτει τὴν προσέγγισιν Τούρκων καὶ 'Ελλήνων 'Η λέξις Confrérie πιθανῶς ἀναφέρεται εἰς τοιαύτην στοάν» περ. «Νέα 'Εστια», 1948 'Απρ. «'Η πληροφορία τοῦ 'Υψ. εἶναι πολύτιμη καὶ πρέπει να εἶναι σωστή 'Ισως καὶ ἡ 'Εταιρία τῶν φίλων ἦτο εἰς τὴν ἀρχὴν τεκτονική»

24. 'Εγκυκλοπαιδεία 'Ελευθ. Τεκτονικῆς, 1934, Α τόμ. σ. 271.

πατριῶται «ὀρθοὶ καὶ ὑψώνοντες τάς χεῖρας πρὸς τὸν οὐρανόν» :

«Ὦ Βασιλεῦ τοῦ Κόσμου, ὁρκίζομαι σέ Σέ,
στὴν γνώμην τῶν Τυράννων νά μὴν ἔλθω ποτέ!
Μήτε νά τοὺς δουλεύσω, μήτε νά πλανηθῶ
εἰς τά ταξίματά τους, γιά νά παραδοθῶ.
Ἐν ὅσῳ ζῶ στόν κόσμον, ὁ μόνος μου σκοπός,
γιά νά τοὺς ἀφανίσω, θὲ νά 'ναι σταθερός».

(Στιχ 31—36)

Ἦταν ἕνας ὅρκος ποὺ μποροῦσε ἀνεμπόδιστα ἀπὸ θρησκευτικὲς διαφορὲς νά συνενώση τοὺς ἑταιριστές. Καὶ ἡ προσωνυμία «Βασιλεὺς τοῦ Κόσμου» εἶναι παρεμφερὴς μὲ τὴν τεκτονικὴ ὁρολογία «Μέγας Ἀρχιτέκτων τοῦ Σύμπαντος» γιά τὴν Θεότητα. Ἐπίσης ἡ ἰδιότης τοῦ «ἀδελφοποιτοῦ», ποὺ ἀποκτοῦσαν τά μέλη τῆς Ἑταιρίας, εἶναι τεκτονικῆς προελεύσεως καὶ συμβόλιζε τὴν ἀπόκτησι συνειδήσεως τοῦ φυσικοῦ γεγονότος τῆς ἀδελφότητος μὲ τὴν λειτουργία τῆς μυήσεως. Ἀδελφοποιτοί, δηλ. ποιημένοι ἀδελφοὶ ἀπεκαλοῦντο μεταξύ τους καὶ οἱ Καρμπονάροι. Ἀδελφοποιτοὶ ὠνομάζοντο ἀργότερα καὶ οἱ ἑταῖροι τῆς Φιλικῆς στὸν πρῶτο βαθμό.

Τέλος, περισσότερο φῶς ἔρριξε στὴν ὑπόθεσι τῆς Ἑταιρίας τοῦ Ρήγα ἡ δημοσίευσις χειρογράφων ποὺ βρέθηκαν στά χαρτιά τοῦ Καποδίστρια καὶ ποὺ ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς ἀμφιβόλου γνησιότητος «Τελευταίους ἀποχαιρετισμούς», ποὺ τάχα ἐπέτρεψαν οἱ δεσμοφύλακες ν' ἀπευθύνη ὁ Ρήγας πρὸς τοὺς συμπατριῶτες του, περιεῖχαν πληροφορίες ἑνὸς ἀκόμη αὐτόπτου τῆς συλλήψεως τοῦ ἐθνομάρτυρος ἀπὸ τὴν αὐστριακὴ ἀστυνομία τῆς Τεργέστης. Πρῶτος—καὶ μόνος ἕως τότε—αὐτόπτης ἦταν ὁ Χρ. Περραιβός, ὁ ὁποῖος ἰσχυρίζεται ὅτι μπόρεσε νά πετάξη στὴ θάλασσα ἕνα κιβώτιο ἐγγράφων, μαζὶ μὲ τὴν ἐθνικὴ σφραγίδα, «ἥτις εἶχε περιφέρειαν ἴσην ἑνὶ ταλήρῳ ἐν τῷ μέσῳ δὲ αὐτῆς ὑπῆρχον πλαγίως τρία ρόπαλα, ἐφ' ἑκάστῳ τούτων τρεῖς σταυροί, εἰς δὲ τὴν περιφέρειαν τά ἑξῆς : ὑπὲρ τῆς πίστεως, πατρίδος, νόμων καὶ ἐλευθερίας».

Τελείως διαφορετικὴ περιγραφὴ δίνει ὁ ἕτερος αὐτόπτης τῆς συλλήψεως τοῦ Ρήγα καὶ σύντροφός του, Γ. Καλαφάτης,[25] ὁ ὁποῖος ἰσχυρίζεται ὅτι, τὴν ὥρα ποὺ οἱ ἀστυνομικοὶ κατέγραφαν τά πράγματα γιά τὴν κατάσχεσι, ὁ Ρήγας τοῦ «ἐπάσσαρε» τὴν σφραγίδα, ποὺ τὴν εἶχε πάνω του. Καὶ ἡ σφραγίδα αὐτὴ ἀπεικόνιζε «τὸ ρόπαλον τοῦ Ἡρακλέους, ἄνωθεν τρεῖς σταυρούς, κάτωθεν τὴν ἡμισέληνο καὶ γύρωθεν τὶς λέξεις «Ἑλληνικὴ δημοκρατία, Ἰσότης καὶ Ἐλευθερία», ἑλληνικά». Ἡ περιγραφὴ τοῦ Καλαφάτη, ὅμως, εἶναι πιὸ βά-

25 Σπ. Θεοτόκη, Οἱ τελευταῖοι ἀποχαιρετισμοὶ τοῦ Ρήγα Παράρτ. Notizie intorno à Riga Velestinlı.

σιμη ἀπὸ τοῦ Περραιβοῦ, διότι ἕ ν α μόνο ρόπαλο μὲ τρεῖς σταυροὺς ἐπάνω εἶχε καθορίσει ὁ Ρήγας σὰν ἔμβλημα τῆς σημαίας· ἀπὸ τὴν ἀναμφισβήτητη αὐτὴ ἀνακρίβεια τοῦ Περραιβοῦ προχωροῦμε φυσιολογικὰ στὴν ἀμφισβήτησι τοῦ συνθήματος «Ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος», διότι ὁ Ρήγας δὲν ἔρριξε ποτὲ τέτοιο σύνθημα, ποὺ θὰ ἦταν ἀσυμβίβαστο μὲ τὴν προσπάθεια προσεταιρισμοῦ τῶν Τούρκων για μιὰ κοινὴ ἐπανάστασι, ἐνῶ τὸν Θούριο τὸν ἔθεσε ὑπὸ τὰ συνθήματα τῆς Ἐλευθερίας καὶ Ἰσότητος. Ἐπὶ πλέον, ἡ προσθήκη τῆς ἡμισελήνου ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν ἀπουσία συνθήματος ὑπὲρ τῆς χριστιανικῆς πίστεως, ἔρχεται σὲ πλήρη ἁρμονία μὲ τὴν Ἀνεξιθρησκεία ποὺ ἐπρέσβευε ὁ Ρήγας. Ἀκόμη, τὰ μικτὰ σύμβολα, ποὺ πρέπει να χρησιμοποιοῦσε καὶ μέσα στὴ μυστική του ὀργάνωσι, παρατηροῦμε ὅτι ἐπέζησαν καὶ μετὰ τὸν θάνατό του, ὥστε ὁ Θ. Κολοκοτρώνης, μετὰ δέκα χρόνια περίπου, νὰ μελετᾶ μαζὶ μὲ Γάλλους καὶ φιλελεύθερους Τουρκαλβανοὺς «περὶ συστάσεως ἑταιρίας ὑπὸ σημαιαν φέρουσαν Σταυρὸν ἐν ταυτῷ καὶ ἡμισέληνον, πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Ἠπείρου»[26] καὶ οἱ προύχοντες τοῦ Μωρηᾶ νὰ συστήσουν κιόλας μυστικὴ ἑταιρία μὲ μερικοὺς Τούρκους μπέηδες καὶ ἀγάδες τῆς Τριπολιτσᾶς καὶ νὰ δώσουν ὅλοι ὅρκο «οἱ μεν εἰς τὸ Κοράνι, οἱ δὲ εἰς τὸ Εὐαγγέλιον... μὲ τρομεροὺς ὅρκους ὅτι εἰς τὸ ἑξῆς θέλει θεωροῦνται ὅλοι ὡς ἀ δ ε λ φ ο ί» καὶ θὰ κινηθοῦν γιὰ τὴν ἀποτίναξι τῆς κυριαρχίας τοῦ Ἀλῆ πασᾶ καὶ τὴν ἐγκαθίδρυσι πολιτείας μὲ ἐγγυήσεις ἀνεξιθρησκείας καὶ δημοκρατίας.[27] Ἂν καὶ ὁ Ρήγας εἶχε ἐπαφὴ μὲ πολλοὺς ἁρματωλοὺς και προκρίτους καὶ στὸ Μωρηᾶ, δὲν μπορεῖ ν' ἀποδειχθῆ ὅτι τέτοιες ἐκδηλώσεις εἶχαν ἄμεση σχέσι μὲ τοῦ Ρήγα τὴν ὀ ρ γ α ν ω τ ι κ ὴ ἐργασία· ὡστόσο, ὅλ' αὐτά, ἂν μὴ τί ἄλλο, ἀποδεικνύουν ὅτι ἐπέζησαν ὄχι μόνον τὰ ἐθνεγερτικά του τραγούδια, ποὺ ἐπὶ τριάντα χρόνια ἐκραταίωναν τὶς ψυχὲς καὶ συνέβαλαν στὴν πνευματικὴ ἑτοιμασία τοῦ 21, ἀλλὰ καὶ τὰ καθαυτὸ πολιτικοκοινωνικά του συνθήματα, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἀπαύγασμα τῆς τεκτονικῆς μυήσεως τοῦ Ρήγα.

Βέβαια, μετὰ τὴ γαλλικὴ ἐπανάστασι καὶ προπαντὸς μετὰ τὶς Ναπολεόντειες ἐκστρατεῖες, ὁ Ρήγας γίνεται ἀναφανδὸν ὁ ἐκφραστὴς τοῦ νέου πνεύματος, ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ ξεχνοῦμε πὼς αὐτο τὸ πνεῦμα μόνον ἐ ξ ω τ ε ρ ι κ ὰ ἦταν γαλλικὸ καὶ πὼς ἦταν πολὺ νωρίτερα γνώριμο στὸ Ρήγα, σὰν τὸ πανανθρώπινο κήρυγμα τοῦ φιλελευθερισμοῦ, ποὺ διέδιδε—πνευματικὴ ἐμπροσθοφυλακη— ὁ Τεκτονισμός.

---

26. Μ. Οἰκονόμου, Ἱστορικὰ τῆς Ἑλλ. Παλιγγενεσιας Ἀπομν. Ἀγωνιστῶν τοῦ 21. Ἐκδ. Γ. Τσουκαλᾶ, σ. 39

27. Κανέλλου Δεληγιάννη, Ἀπομνημονεύματα, Ἐκδ. Τσουκαλᾶ, σ. 49-50.

Καὶ πολὺ σωστά γράφει ὁ Κορδᾶτος [28] ὅτι «ἂν δὲν περνοῦσε (ὁ Ρήγας) ἀπὸ τὸ σχολεῖο τοῦ μασονισμοῦ καὶ τοῦ καρμποναρισμοῦ, δὲ θὰ μποροῦσε νά 'ναι μπασμένος στὸ συνωμοτικὸ πνεῦμα τῆς τοτινῆς ἐποχῆς καὶ νά δράσει ὅπως ἔδρασε»

Τὸ θλιβερό, ὅμως, εἶναι ὅτι ἡ ἐπανάστασις τοῦ Ρήγα ἔμεινε ἡμιτελής. Θά μποροῦσε ἀκόμη καὶ σήμερα, ὅπως τότε, νὰ χαρακτηρισθῆ «ταραχοποιός», ἂν ἐπρόκειτο νά διαδοθῆ τὸ ἔργο του—ἀλλά, προτιμοῦν νά τὸ σκεπάσουν μέ τὴ σιωπή, ἀπόδειξις ὅτι γιά τὸν ἑορτασμὸ τῶν 200 χρόνων ἀπὸ τὴ γέννησί του δὲν ἔγινε καμμιὰ ἀξιόλογη προσπάθεια ἐκλαϊκεύσεως τοῦ ἔργου του ἀπὸ ἐπίσημη πλευρά.

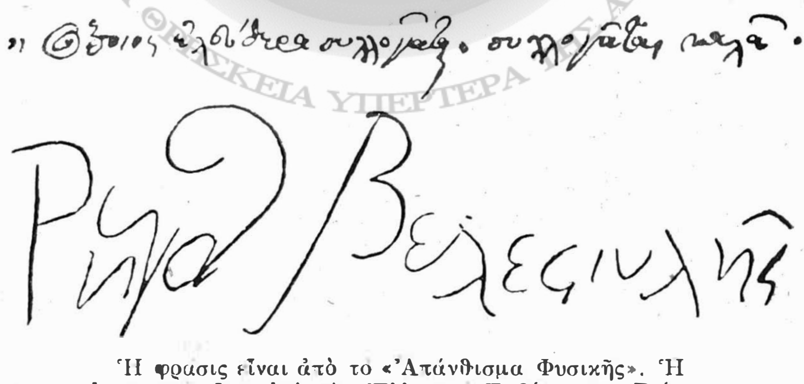
Ὁ Ρήγας εἶν' ἀκόμη καὶ σήμερα, δυστυχῶς, ἕνας ἐνοχλητικὸς πρωτοπόρος. Ἀντηχεῖ πάντα ὁ Θούριός του: Ὡς πότε, ἄνθρωποι, θὰ ζοῦμε κάτω ἀπὸ τὸν γκρίζον οὐρανὸ τῆς μισαλλοδοξίας;...

ΧΡ. Α. ΡΙΖΟΠΟΥΛΟΣ

---

28 Γ Κορδάτου, Ρ Φ καὶ Βαλκ. Ὁμοσπονδία, σ 118.

ΔΥΟ ΑΥΤΟΓΡΑΦΑ ΤΟΥ ΡΗΓΑ

Ἡ φρασις εἶναι ἀπὸ το «Ἀπάνθισμα Φυσικῆς». Ἡ ὑπογραφη εἶναι ἀπὸ τὴν Ἑλληνικη Ταβέρνα τῆς Βιέννης.

’Απ. Μαμμέλη

ΑΠΟ ΤΟΥΣ "ΣΤΑΘΜΟΥΣ„

Δὲ ξέρω
Τί γνωματεύει ὁ λατρεμένος μου γέρος
καὶ μεγαλογυιός τῆς αἰωνιότητας ’Αριστοτέλης,
οὔτε τί δογματίζουν
ὁ Κάντ, ὁ Νίτσε καὶ ὁ Βούντ,
τῆς ζωντανῆς λαλιᾶς του πού ἔζησα ἀγροικητής,
μά οὔτε ἀκόμα τί μέ διδάξανε
οἱ δυό πανυπέρτατοι ἐκπρόσωποι
τῆς πειραματικῆς ἀλήθειας
καὶ μεγάλοι μου διδάσκαλοι
’Ερνέστος Χέκελ καὶ Ροδόλφος Βίρχωβ,
στά χρόνια
πού πρωτόβγαλτο κι ἀνίδεο τό ἐγώ μου,
δαρμένο ἀπ’ τὶς θεωρίες,
μεθυσμένο ἀπ’ τό μάνα μιᾶς ἀταξινόμητης
ὑλιστικο—θεϊστικῆς γνώσης
καὶ συνεπαρμένο
ἀπ’ τή γλύκα τοῦ σοφοῦ λόγου
καὶ τοῦ μικροσκόπιου,
δέν πρόφταινε, αὐτοστόχαστο, νά μπῆ
καὶ νά μελετήση
τά κατάβαθα τῆς ἀνθρώπινης φύσης καὶ ψυχῆς.

Ξέρω μονάχα τώρα,
πού ἡ βαθειά τῶν ἀνθρώπινων γνώση μου
ἔγινε λυγμός,
ἡ ἐπιστήμη φτερό
κι’ ὁ μισεμός τραγούδι˙
τώρα, πού τό ’Εγώ τοῦ Μυστήριου,
προβάλλοντας μέσα ἀπ’ τούς αἰώνιους ρυθμούς
χαμογελᾶ με˙
τώρα πού ἡ ἐκτός τῆς ζωῆς ἀλήθεια,
ὕψωσε τόν ἐγκέφαλό μου ν’ ἀπειθαρχῆ
στούς δογματισμούς τῆς παλιᾶς καὶ σύγχρονης
πειραματικῆς ἔρευνας,

ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ζῶο σπονδυλωτό,
σὰν τρώη μόνο καὶ γεννᾶ,
σκουλήκι σὰ μισῆ,
κ' ἰσόθεος,
ὅταν ἐξωραΐζοντας τόν πόνο
κ' ὑψώνοντας τό ψυχοδυναμικό του ἀνάστημα
πάνω ἀπό τά πάθη καὶ νοοτροπίες,
ἀργοπλάθεται, καταλύτης τοῦ πρόσκαιρου,
σέ δημιουργὸ μιᾶς αἰώνιας ἀλήθειας
κι' ὅταν γονατισμένη κάποιες βαρειές νύχτες
ἡ ψυχή του στήν προσευχή,
ξεχνιέται—ἀναμμένο κερί—μπρός στό Θεό!

Ὀρθρινὰ Τελέσματα

Ἄχραντη ὁ στίχος δέηση στὰ χείλη μου ἀνεβαίνει
Εὐωδιαστὸς ἀνθός,
Σὰν Ἅρπας μουσικώτατης ποὺ ὅλο καὶ πιὸ γλυκαίνει
Ὁ μαγικὸς ὁ ἀχός.
Κι' ἀπ' τὰ φλογοπερίχυτα Χερουβικὰ πελάη
Τὸ μυστικὸ Ὡσαννὰ
Μιᾶς χρυσοβρύσης χύνεται στὴ γῆ, ποὺ ἀσπρολογάει,
«Τελέσματα Ὀρθρινὰ»
Κι' ἐκστατική—στ' ἀκρόφυλλο τοῦ ρόδου ὡς Χρυσαλλίδα
Ζυγιάζεται ἡ ψυχὴ
Ντυμένη στὴν πασίχαρη λυτρωτικὴ ἁλουργίδα
Νὰ πῆ μιὰ προσευχή.

ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ Ν. ΔΡΟΥΣΙΩΤΗΣ

Λεμεσός (Κύπρου)

Μορφαί-Ἰδιότητες-Νόμοι

Τοῦ ΔΗΜ. ΙΩΑΝΝΙΔΗ

Ο ἁπλοῦς ἄνθρωπος ἀντιλαμβάνεται, ὁ ἐπιστήμων καὶ ὁ φιλόσοφος σπουδάζει καὶ ἐρευνᾶ, ὁ δὲ σοφός, καθὼς λέγουν, γνωρίζει.

Ἡ κατ᾽ αἴσθησιν γνῶσις δὲν ἀρκεῖ διὰ νὰ παράσχῃ τὴν εἰκόνα τῆς πραγματικότητος, ἔστω καὶ ἐνισχυμένη μὲ τὰ μέσα ποὺ μᾶς δίδει ἡ ἐπιστήμη. Πάντοτε, λοιπόν, ὁ ἐπιστήμων καὶ ὁ φιλόσοφος προσέτρεξε καὶ εἰς τὸ λογικόν. Εἰς τὴν θαυμασίαν αὐτὴν ἱκανότητα τῆς ἀνθρωπίνης μορφῆς. Ἡ αἴσθησις καὶ τὸ λογικὸν μᾶς ἔδωσαν πολλά. Ὄχι, ὅμως, πάρα πολλά. Ὁ σοφός, ὅμως, καθὼς λέγουν, γνωρίζει. Γνωρίζει περισσότερα. Διαθέτει καὶ ἄλλας πηγάς.

***

Τὰς μορφὰς σπουδάζει καὶ ἐρευνᾶ ὁ φιλόσοφος καὶ ὁ ἐπιστήμων. Τὰς ἰδιότητάς των, τοὺς νόμους των.

Μορφαὶ τῆς ὕλης δὲν νοοῦνται χωρὶς ἰδιότητας. Ἀλλὰ καὶ ἰδιότητες δὲν νοοῦνται χωρὶς μορφάς. Πῶς ἠμπορεῖ νὰ νοηθῇ ὕλη χωρὶς ἔκτασιν καὶ χωρὶς κίνησιν; Ἀποτελοῦν βασικὰς ἰδιότητας τῆς ὕλης. Ἰδιότητας ἀκόμη καὶ τῶν ἀτόμων ποὺ τὴν ἀποτελοῦν. Εἶναι ὁ «ρυσμὸς» καὶ ἡ «τροπὴ» τοῦ Λευκίππου. Ἀντιθέτως, πῶς ἠμπορεῖ νὰ νοηθῇ ἔκτασις, κίνησις ἢ ἐνέργεια, ποὺ δὲν ἔχει ἐφαρμογὴν ἐπὶ μορφῶν;

Ἡ ὕλη δὲν μένει ποτὲ σταθερά, διαρκῶς μεταβάλλεται. «Πάντα ρεῖ, εἶναι δὲ παγίως οὐδὲν», καθὼς ἔλεγεν ὁ Ἐφέσιος. Τὰς μεταβολὰς αὐτὰς καὶ ὁ κοινὸς ἄνθρωπος ἀντιλαμβάνεται ἐν μέρει, ὁ δὲ ἐπιστήμων καὶ ὁ φιλόσοφος σπουδάζει.

Ἡ ἐπιφάνεια τοῦ πλανήτου μας διαρκῶς μεταβάλλεται. Μεταβάλλεται βραδέως. Τὸ μέγεθος καὶ τὸ εἶδος τῶν μεταβολῶν αὐτῶν, μέσα εἰς τὸν ἀπέραντον χρόνον, μελετοῦν αἱ ἁρμόδιαι ἐπιστῆμαι. Αἱ μεταβολαὶ αὐταὶ εἶναι χαρακτηριστικαὶ εἰς τὰς ὠργανωμένας μορφάς, τὰς μορφὰς τοῦ φυτικοῦ καὶ τοῦ ζωϊκοῦ κόσμου. Ὁ ροῦς τῶν μεταβολῶν αὐτῶν φέρει εἰς τὴν πρόοδον, εἰς τὴν ἐξέλιξιν. Ἀτελεῖς μορφαὶ ἐν ἀρχῇ, τελειοποιοῦνται βραδέως, κατὰ τὰς γεωλογικὰς ἐποχὰς καὶ αἰῶνας, διὰ νὰ φθάσουν αἱ ζωϊκαὶ εἰς τὴν ἀνθρωπίνην μορφήν. Εἰς τὴν περίφημον αὐτὴν μορφήν, διὰ τὴν ἐμφάνισιν τῆς ὁποίας ἐχρειάσθησαν ἑκατομμύρια ἔτη. Εἰς τὴν ἀνθρωπίνην μορφὴν ἡ ψυχὴ ἠμπορεῖ νὰ διανοῆται.

θὰ ἠμποροῦσε νὰ εἴπῃ κανείς, ὅτι σκοπὸς τῆς Φύσεως, εἰς τὸν πλανήτην μας τουλάχιστον, εἶναι ἡ δημιουργία τῆς ἀνθρωπίνης διανοήσεως. Ἀποτέλεσμα μακρᾶς προσπαθείας τῆς Φύσεως. Ἡ Φύσις, ἐν ἀρχῇ ἀπρόσωπος, δημιουργεῖ ἐν μακροτάτῳ χρόνῳ προσωπικότητας, διὰ νὰ καταλήξῃ, τό γε νῦν ἔχον τουλάχιστον, ἐπὶ τοῦ πλανήτου μας, εἰς τὴν ἀνθρωπίνην. Ἡ ἐμφάνισις διανοήσεως ἀποτελεῖ ὑπέροχον σταθμὸν τῶν ἀνελισσομένων οὐσιῶν τῆς Φύσεως. Ἀλλά, κατὰ τοὺς σοφούς, καὶ ἀφετηρίαν θειοτέρων ἀνελίξεων, πνευματικῶν.

Ἄλλη λοιπὸν ἰδιότης αὐτὴ τῆς ὕλης, τῶν ὠργανωμένων μορφῶν, τῶν ἐμψύχων: ἡ ἐξέλιξις. «Πάντα χωρεῖ, οὐδὲν μένει», κατὰ τὸν Ἡράκλειτον. Καὶ κατὰ τοὺς Πυθαγορείους «τὰ πάντα κατ' ἀριθμὸν γίνονται».

***

Αὐτὴ ἡ περίφημος ἰδιότης, ἡ ἐξέλιξις, πρέπει βεβαίως νὰ ἔχῃ αἴτια. Κανένα αἰτιατὸν χωρὶς αἴτιον. Ὁ ἄνθρωπος βλέπει, διαπιστώνει τὰ ἀποτελέσματα, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ πάντοτε τὰ αἴτια, ἐν ὅλῃ αὐτῶν τῇ ἐκτάσει. Μὲ τὰ μέσα ποὺ διαθέτομεν εἶναι βέβαια τὸ πρᾶγμα δύσκολον τὰς περισσοτέρας φοράς. Δὲν γνωρίζομεν τοὺς νόμους τῶν πραγμάτων, τοὺς νόμους τῶν μεταβολῶν, παρὰ εἰς πολὺ περιωρισμένην κλίμακα. Πρέπει ἴσως νὰ τὰ ἀναζητήσωμεν εἰς τὴν ὡριμότητα τῆς μορφῆς, εἰς τὴν ὡριμότητα τοῦ ψυχικοῦ παράγοντος, ὅταν ἡ μορφὴ εἶναι ἐμψυχωμένη, ἴσως συγχρόνως καὶ εἰς τὴν ἀμοιβαίαν ἐπίδρασιν τῶν μορφῶν μεταξύ των, ὅπως ὁ Λεύκιππος καὶ ὁ Δημόκριτος ἐσημείωσαν εἰς τὰς μεταξὺ τῶν ἀτόμων σχέσεις καὶ ἔδωσαν τὸν ὅρον «διαθιγὴ» (ἀμοιβαία ἐπίδρασις). Εἰς τὴν ἀμοιβαίαν ἐπίδρασιν τῶν μορφῶν, ὅπου ἡ δυναμικωτέρα ἐπιδρᾷ εὐεργετικῶς ἐπὶ τὴν μικροτέρας δυναμικότητος.

Καὶ ἐὰν ἀναζητήσωμεν τὸ πρᾶγμα εἰς κλίμακα εὐρυτέραν, διαπιστοῦμεν τὰς ἡλιακὰς ἐπιδράσεις ἐπὶ τοῦ πλανήτου μας. Τὰς ἐπιδράσεις τῆς ἡλιακῆς ἀκτινοβολίας. Χωρὶς αὐτάς, εἶναι ζήτημα ἐὰν θὰ ὑπῆρχεν ὠργανωμένος κόσμος ἐπὶ τῆς Γῆς. Ἀσφαλῶς δὲ οὐδέποτε εἰς τὴν ἔκτασιν ποὺ παρουσιάζεται σήμερον.

Οἱ πνευματόδοξοι φιλόσοφοι τῶν ἀρχαίων παραδόσεων, «οἱ σοφοί», ποὺ καθὼς φαίνεται ἐξήταζον τὰ πράγματα βαθύτερον, προχωροῦν ἐδῶ περισσότερον. Ἀντιλαμβάνονται σπουδαιοτέρας ἐπιδράσεις τοῦ Ἡλίου πρὸς τὴν Γῆν. Τοῦ πνεύματος πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου, πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ ἁγνοῦ καὶ σοφοῦ καὶ ἀκόμη πρὸς τὸ πέραν αὐτοῦ πνεῦμα τῆς Γῆς. Ἀλλὰ αὐτοὶ εἶχον προχωρήσει πολὺ μακράν.

Γενικώτερον ἡ ἐπιστήμη ἀπὸ καιροῦ ἔχει διαπιστώσει τὰς ἀμοιβαίας ἐπιδράσεις τῶν ὑλικῶν μαζῶν. Τὰς ἀμοιβαίας ἐπιδράσεις τῶν οὐρανίων σωμάτων. Καὶ διετύπωσε νόμους. Οἱ Στωϊκοὶ ἐδήλουν τὸ πρᾶγμα μὲ τὸν ὅρον «συμπάθεια». Οἱ δὲ φιλόσοφοι—ἀστρολόγοι ἔθετον τὰς βάσεις τῆς ἐπιστήμης των καὶ τῶν νόμων αὐτῆς. Καὶ οἱ Στωϊκοὶ ὅμως καὶ οἱ φιλόσοφοι—ἀστρολόγοι δὲν

περιωρίζοντο μόνον εἰς τὰ ὑλικά, διότι ἦσαν πνευματόδοξοι. Προχωροῦσαν περαιτέρω.

Ἄλλαι σχολαὶ ποιητικὰ ἔλεγον : Ὁ ναὸς τῆς γῆς φωτίζεται ἀπὸ τὸν ἥλιον, τὴν σελήνην καὶ τοὺς πλανήτας, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ δώδεκα ζωδιακά, ποὺ περιλαμβάνουν τοὺς λοιποὺς κόσμους. Καὶ ὅλα αὐτὰ συνέχονται μεταξύ τους σὰν ἀπὸ μία μαγικὴ ταινία...

***

Νομοτέλεια ἢ ἀβεβαιότης ; Αὐστηρὰ σχέσις αἰτίου πρὸς ἀποτέλεσμα ἢ πλείονα τοῦ ἑνὸς τὰ δυνατὰ ἀποτελέσματα ; Τὸ ζήτημα τελευταίως στασιάζεται ἐν τῇ ἐπιστήμῃ. Μήπως καὶ ἐν προκειμένῳ συμβαίνει ὅ,τι καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα ζητήματα ; Μήπως τὰ γνωστὰ δεδομένα δὲν ἀποτελοῦν κύκλον κλειστὸν καὶ πολλοὶ παράγοντες διαφεύγουν ; Λίαν πιθανόν, ὡς νομίζομεν. Οὐδεὶς σώφρων δύναται νὰ ἰσχυρισθῇ, ὅτι γνωρίζει πολλά.

***

Τί εἶναι ἐκεῖνο ποὺ συνέχει τὰς μορφάς ; Αἱ μοριακαὶ δυνάμεις συνοχῆς, λέγουν οἱ ἐπιστήμονες. Τί συγκρατεῖ τὰ συστατικὰ τὰ δομοῦντα τὸ χημικὸν ἄτομον ; Τὰ ἀντίθετα ἠλεκτρικὰ φορτία. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἔχει ἐφαρμογὴν διὰ πάσας τὰς περιπτώσεις. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι εὑρισκόμεθα μακράν.

Τί γίνεται κατὰ τὰς ἐνδοθέρμους καὶ ἐξωθέρμους ἀντιδράσεις ; Ποῦ εὑρίσκεται ἡ τεραστία ποσότης ἐνεργείας, ἡ ὁποία ἐκλύεται ὅταν τὸ χημικὸν ἄτομον διασπᾶται ἤ, εἰς ἄλλην περίπτωσιν, ὅταν γίνεται σύντηξις ; Ἡ ὕλη μετατρέπεται εἰς ἐνέργειαν. Ἀλλὰ πῶς νοεῖται μετατροπὴ τῆς οὐσίας εἰς ἰδιότητα ἢ ἀντιστρόφως ;

Τί εἶναι λοιπὸν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον πότε συγκροτεῖ καὶ συνέχει, πότε ἀποσυνθέτει τὰς μορφάς ; Εἶναι ἡ φιλότης καὶ τὸ νεῖκος τοῦ Ἐμπεδοκλέους ; Εἶναι ὁ Λόγος τῶν Ροδοσταύρων τοῦ μεσαίωνος καὶ τῆς ἀναγεννήσεως ;

Κάποτε θὰ στραφῇ καὶ πρὸς τὰ ἐκεῖ ἡ ἐπιστήμη..

***

Ὀλίγα τὰ γνωστά, πολλὰ τὰ ἄγνωστα.

Ἐκεῖνο, ὅμως, ποὺ δύναται νὰ λεχθῇ, ἐκεῖνο ποὺ παρατηρεῖται εἶναι τὸ ἐς ἀεὶ μεταβλητὸν τῶν μορφῶν, καθὼς μᾶς πληροφορεῖ ἡ μελέτη τοῦ παρελθόντος : ἡ ἐξέλιξις αὐτῶν. Τερματίζεται, ὅμως, αὕτη ἐδῶ ; Θετικὴ ἀπάντησις θὰ ἦτο αὐθαίρετος, διότι δὲν ἠμπορεῖ νὰ δικαιολογηθῇ ἀπὸ τὰ μέχρι τῆς σήμερον διαπιστούμενα

Ἀντιθέτως, σταθερότης εἰς τὰς ἰδιότητας, εἰς τοὺς νόμους τῶν μορφῶν. Ἔκτασις, κίνησις, δυναμισμός, ἀμοιβαία ἐπίδρασις, ἐξέλιξις.

Εἶναι μία ἀντίθεσις ἀξιοσημείωτος, ποὺ συνιστᾷ, καθὼς νομίζομεν, τὸ ἁρμονικὸν τῆς Φύσεως.

ΔΗΜ. Α. ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

Λάμπρου Πορφύρα

Φωνὲς τῆς Θάλασσας

12

Ἔχω μιὰ θύμηση παλιὰ καὶ σὰ μισοσβυσμένη:
πρὶν ζήσω τὴ ζωὴ ποὺ ζῶ μέσα σ' αὐτὴ τὴ χώρα,
ἤμουν ψυχὴ στὴ θάλασσα, στὸ κῦμα της ριγμένη,
πνεῦμα της ἤμουν στὴ βουβὴ γαλήνη καὶ στὴ μπόρα.

Στά ἐρημονήσια ἐγύριζα, ποὺ μέσα στὶς μεγάλες,
κρυφές τους ἄγνωστες σπηλιές οἱ φώκιες μόνο ἱάραζαν,
κι ἀπάνω ἐκεῖ μές στούς γκρεμούς, στῶν βράχων τὶς κουφάλες
μονάχ' ἀγριοπερίστερα θυμᾶμαι πῶς φωλιάζαν.

Γύριζ' ἀκόμα σέ γιαλούς, πού μές στά μεσημέρια
ὥς κάτω ἀστράφταν τὰ νερὰ κι ὥς ποὔβλεπες· κι ἀνάρια
ἔπεφταν μέσα στό βυθό, τ' ἀπόβραδο, τ' ἀστέρια,
καὶ τὰ χρυσᾶ τους κι ἄϋλα μ' ἀνάφτανε λυχνάρια.

Οἱ γερανοὶ μέ παίρνανε ψηλὰ στό τρίγωνό τους,
πανιὰ μ' ἐπαίρναν κάτασπρα, γιομᾶτα φῶς κι ἀγέρα,
τὰ σύννεφα μ' ἐσέρνανε κι αὐτὰ μές στόν καπνό τους,
κι ἔφευγα κι ἐταξίδευα κι ἔβγαινα ἀλάργα, πέρα,

Ἀλάργα, σ' ἕνα πέλαγο μακρυά, μακρυὰ ὁλοένα,
ἔβγαινα ἐκεῖ σέ μιά χαρὰ πού τέτοια δέν εἶδ' ἄλλη
ποτέ μου πιά· σὲ μιὰ χαρὰ τρελλή, ποὔταν γιὰ μένα
πλατειά κι ἐκείνη, πέλαγο μὲ δίχως ἀκρογιάλι.

Στενά τὰ σπίτια τους ἐδῶ πού μ' ἔχουνε θαμμένο,
θλιμμένα· κι ὅλο στὰ γυαλιὰ σκυφτός τοῦ παραθύρου,
ζητάω ἐκείνη τὴ χαρά στό κῦμα τ' ἀντρειωμένο,
ζητάω τά πρῶτα μου φτερά, τὸ φῶς ζητάω τοῦ ἀπείρου.

Ἆ! θάλασσά μου πάρε με σὰν πρὶν καὶ σκέπασέ με
τά πνεύματά σου σήμερα σὰν ἀδερφό μέ κράζουν,
πάρε με πάλι, μάννα μου γλυκειά, κι ἀγκάλιασέ με
ἔτσι πού οἱ μάννες ξέρουνε μονάχα ν' ἀγκαλιάζουν.

Ἄχ! βγάλε με ἀπ' τὰ σπίτια τους τὰ σκοτεινά, νὰ γίνω
ἐκεῖνο ποὔμουν μιά φορά, παιδὶ δικό σου, ἁγνό σου,
νά γίνω πάλι πνεῦμα σου, γιὰ πάντα πιὰ νὰ μείνω
ψυχὴ χαρούμενη, μακρυά, στό φῶς τὸ γαλανό σου.

Ὁ Προφήτης

ΤΟΤΕ ἡ Ἀλμίτα, ἡ ἱέρεια, τοῦ λέει:

«Μίλα μας γιὰ τὴν ἀγάπη».

Κι αὐτός, μ' ἄφταστη γαλήνη, τὸ κεφάλι σήκωσε καὶ κύτταξε τὸν κόσμο, κ' εἶπε μὲ τὴ δυνατή, τὴν ξάστερη φωνή του:

Σά θενα σ' ἀγγίξει ἡ Ἀγάπη ἀκολοῦθα την κι ἄς εἶναι δύσκολος κι ἀπότομος ὁ δρόμος της.

Καὶ σὰ θενα σ' ἀγκαλιάσουν τὰ φτερά της, δέξου το τ' ἀγκάλιασμα κι ἄς ἔχεις κίνδυνο νὰ σὲ κόψει τὸ σπαθί, πούχει στὶς φτεροῦγες της κρυμμένο.

Καὶ σὰ σοῦ μιλάει πίστεψέ τηνε, μ' ὅλο ποὺ ἡ λαλιά της ἠμπορεῖ νὰ σκορπίσει τὰ ὄνειρά σου, ὅπως κάνει ὁ παγωμένος ὁ βορριᾶς μὲ τὰ λούλουδα τοῦ κήπου τ' ἀνθισμένα.

Γιατὶ ὅπως σοῦ στολίζει ἡ ἀγάπη τὸ κεφάλι μὲ στεφάνι, ἔτσι καὶ μπορεῖ νὰ σέ σταυρώσει.

Ὅπως εἶναι γιὰ τὸ τράνεμα καὶ τ' ἄνθισμά σου, ἔτσι 'ναι καὶ γιὰ τὸ κλάδεμά σου.

Ὅπως ἀνεβαίνει στὶς κορφές σου, καὶ τὰ τρυφερὰ κλαδιά σου, ποὺ ἀνατριχιάζουνε στὸν Ἥλιο, τ' ἁπαλοχαϊδεύει, ἔτσι κατεβαίνει καὶ τραντάζει καὶ τὶς ρίζες σου, ποὺ λυγίζουνε καὶ χώνουνται στὴ γῆ.

Σὲ τραβᾶ κοντά της καί, ὡσὰν σταριοῦ δεμάτι, σὲ βαρεῖ γιὰ νὰ σὲ γδύσει.

Κι ὥσπου νὰ λευτερωθῆς ἀπὸ τὰ τσόφλια σου σέ δέρνει.

Σὲ ἀλέθει γιὰ νὰ σὲ λευκάνει.

Σέ ζυμώνει γιὰ νὰ γίνεις εὐκολόπλαστο ζυμάρι.

Κ' ἔπειτα σέ βάζει μέσ' στὴν ἱερὴ φωτιά της γιὰ νὰ γίνεις τὸ ψωμὶ τὸ εὐωδιαστό, τὸ ἱερό, γιὰ τὴ μεγάλη τὴ γιορτὴ τοῦ Θεοῦ τὴν ἅγια.

Ἡ Ἀγάπη σὲ γυμνάζει, μ' ὅλα τουταδά, ὅσο νὰ μάθεις τῆς δικῆς σου τῆς καρδιᾶς τὰ μυστικά, καὶ μ' αὐτὴ τὴ μάθηση νὰ γίνεις μιὰ χορδὴ τῆς ἅρπας ὅπου εἶναι τῆς Ζωῆς τῆς ἴδιας ἡ καρδιά.

Μὰ ἂν ὅλα τοῦτα σὲ φοβίζουν κι ἀπ' τὸ φόβο σου ζητήσεις μόνο τῆς ἀγάπης τὴν εἰρήνη καὶ τὴν ἡδονή, θἆναι τοτεδά, καλύτερα γιὰ σένα, τὴ δική σου γύμνια νὰ σκεπάσεις, κ' ἔξω ν' ἀποτραβηχτῆς, πέρ' ἀπ' τῆς Ἀγάπης τὸ κατώφλι.

Μέσα στὸν ἀτέλειωτο τὸ χρόνο θὰ γελάσεις, κι ὅμως ὅλο σου τὸ γέλιο δὲ θενἆναι αὐτοδά· καὶ θὰ κλάψεις, μὰ δὲ θἆναι τουτοδὰ ὅλο σου τὸ κλάμμα, ὅλα σου τὰ δάκρυα!

Ἡ Ἀγάπη τίποτα δὲ δίνει παρὰ μοναχὰ τὸν ἑαυτό της, τὸν ἑαυτό της ποὺ δὲν παίρνει τίποτα.

Ἡ Ἀγάπη δέν κρατεῖ τίποτα δικό της, κι οὔτε εἶναι χτῆμα κανενός, γιατὶ εἶναι ἀρκετὴ γιὰ τὴν Ἀγάπη, ἡ ἀγάπη μοναχά.

Ἂν στ' ἀλήθεια ἀγαπᾶς δὲ θὰ πεῖς ποτέ: «Ὁ Θεὸς εἶναι

μέσα στὴν καρδιά μου», θὰ πεῖς ὅμως: «εἶμαι μέσα στοῦ Θεοῦ τὴν ἀπέραντη καρδιά».

Μὴν περάσει ἀπὸ τὸ νοῦ σου πῶς μπορεῖς ἐσὺ τῆς Ἀγάπης τὸ δρόμο νὰ διευθύνεις, γιατὶ ἂν ἰδεῖ ἡ Ἀγάπη πὼς τ' ἀξίζεις, θὰ διευθύνει αὐτὴ τὸ δικό σου δρόμο.

Ἡ Ἀγάπη ἄλλη πιθυμιὰ δὲν ἔχει ἀπὸ τὴν ἀγάπη.

Μὰ ἂν ὅμως ἀγαπᾶς, ἀλλὰ δὲν μπορεῖς νὰ κάνεις χωρὶς νἄχεις πιθυμιές, νὰ ποιὲς πρέπει νἆναι οἱ πιθυμιές σου:

Νἆσαι ὡσὰν τὸ τρεχάμενο νερὸ ποὺ σκορπάει τὸ μελωδικὸ κελάρυσμά του μέσ' στὴ νύχτα.

Νὰ γνωρίζεις κειὸ τὸν πόνο ποὺ τὸν φέρνει ἡ στοργή, ἡ παραπολὺ μεγάλη.

Νὰ πληγωθῆς ἀπὸ τὴν κατανόηση τὴν ἴδια τῆς Ἀγάπης καὶ τὸ αἷμα σου νὰ τρέχει ἀπ' τὴν πληγὴ θεληματικὰ μὰ καὶ χαρούμενα.

Στ' αὐγινὸ τὸ ξύπνημα νἄχεις φτερωτὴ καρδιὰ καὶ νὰ φχαριστᾶς ποὖχεις μπροστά σου μιὰν ἀκόμα μέρα ν' ἀγαπᾶς.

Στὸ ξεκούρασμά σου τοῦ μεσημεριοῦ, τῆς Ἀγάπης τὴν ἔκσταση νὰ μελετᾶς.

Νὰ γυρίζεις σπίτι σου τὸ βράδυ μὲ καρδιὰ γεμάτη εὐγνωμοσύνη.

Τότε νὰ πλαγιάζεις ἔχοντας μέσ' στὴν καρδιά σου προσευχὴ θερμὴ γιὰ ὅλους τοὺς ἀγαπημένους σου, καὶ στὰ χείλια σου τραγοῦδι, τῆς Ἀγάπης ὕμνο.

. . . .

Τότε ἡ Ἀλμίτα, ἡ ἱέρεια, τοῦ λέει:

«Μίλησέ μας καὶ γιὰ τὴ θρησκεία».

Καὶ αὐτὸς τῆς εἶπε:

Ὅλη τουτηδὰ τὴν ὥρα μίλησα γιὰ τίποτ' ἄλλο;

Μὴ δὲν εἶναι ἡ θρησκεία ὅλα μας τὰ ἔργα κι ὅλοι οἱ συλλογισμοί μας;

Μὰ κι ἀκόμα κεῖνο ποὺ δὲν εἶναι οὔτε ἔργο, οὔτε καὶ συλλογισμός, ἀλλὰ εἶναι ἔκπληξη, εἶναι θαυμασμὸς ποὺ ξεπετιέται μέσα στὴν ψυχή, μὴ δὲν εἶν' κι αὐτὸ θρησκεία;

Κι ἀκόμα καὶ τὴν ὥρα ποὺ τὴν πέτρα τὴ σφυροκοποῦν τὰ χέρια, ἢ καὶ ποὺ χτυπολογοῦνε τὴ σαΐτα καὶ τὸ χτένι τ' ἀργαλειοῦ, ποιὸς τὴν πίστη του μπορεῖ νὰ ξεχωρίσει ἀπ' τὰ ἔργα του, καὶ τὸ μόχτο τῆς ζωῆς ἀπ τὴ Θρησκεία του.

Ποιὸς μπορεῖ ν' ἁπλώσει τὶς ὧρες του μπροστά του καὶ νὰ πεῖ: «Εἶν' αὐτὲς γιὰ τὸ Θεό, τοῦτες εἶν' γιὰ μένα, κεῖνες εἶν' γιὰ τὴν ψυχή μου καὶ γιὰ τὸ κορμί μου τουτεσδά;».

Εἶν' ὅλες οἱ ὧρες σου φτεροῦγες ποὺ φτεροκοποῦνε μέσ' στὸ χρόνο, ἀπὸ τὸ Ἐγὼ τὸ ἕνα στ' ἄλλο Ἐγώ.

KAHLIL GIBRAN

Διασκευὴ Τιμ. Τ. Βρατσάνου

Βαθειὲς ἀλήθειες
ἀπὸ στόμα ἁπλοϊκοῦ ἀνθρώπου

Τοῦ ΙΩ. Α. ΒΑΣΙΛΗ

ΣΥΝΗΘΙΖΑ, μετὰ τὴν ἐργασία τῆς ἡμέρας, νὰ πηγαίνω κατὰ τὸ δειλινὸ στὸν ψηλότερο λόφο τῶν Γιαννιτσῶν, πρὸς τὴ βόρεια πλευρὰ τῆς πόλεως. Ἐκεῖ εἶχα βρεῖ μιὰ πέτρα γιὰ κάθισμα, τοποθετημένη στὴν βάση μιᾶς πανύψηλης λεύκας, στὸν κορμὸ τῆς ὁποίας ἀκουμποῦσα ἀναπαυτικώτατα τὴν πλάτη μου. Μπροστά μου ἁπλωνότανε ὁ ἀπέραντος κάμπος, μὲ φόντο τὴ λίμνη. Τὸ πανόραμα αὐτὸ παρουσίαζε ἕνα μεγάλο ταμπλώ, ποὺ τὸ ἐσχημάτιζαν ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ ἡ ποικιλία τῶν χρωμάτων τῶν λειβαδιῶν καὶ τῶν κήπων καὶ ἀπὸ την ἄλλη οἱ φωτεινὲς ἀνταύγειες τοῦ ἡλιοβασιλέματος πάνω στὴν ἐπιφάνεια τῆς λίμνης.

Ἀπολάμβανα τὸ θέαμα αὐτό, ὅσο μοῦ τὸ ἐπέτρεπε τὸ ἀργὸ καὶ μεγαλόπρεπο βύθισμα τοῦ Ἥλιου στὸ ἄπειρο. Ἐκεῖ εὕρισκα ξεκούραση σωματικὴ καὶ ψυχικὸ γαλήνεμα.

Πρέπει νὰ γνωρίζῃ ὁ ἀναγνώστης μου ὅτι ἡ περιοχὴ ἐκείνη τότε ἦταν ἐμπόλεμη ζώνη. Σὲ ἀπόσταση 40—60 χιλ. ἦταν παρατεταγμένα τὰ ἑλληνοαγγλογαλλικὰ στρατεύματα ἐνάντια στὰ γερμανοβουλγαρικά, τὸ δὲ κανονίδι ἦταν συνεχὲς καὶ ὄχι πολὺ εὐχάριστο γιὰ μᾶς τραγούδι.

Γιὰ νὰ πάω στὸ λόφο ἔπρεπε νὰ περάσω τὸ γεφύρι. Ἕνα ἀπόγευμα σταμάτησα στὴ μέση τοῦ γεφυριοῦ, γιατὶ ἐκείνη τὴν ὥρα γύριζαν ἀπὸ τὰ βοσκοτόπια τὰ κοπάδια τῶν βουβαλιῶν. Τὰ κατοικίδια αὐτὰ ζῶα, τὸ μὲν πρωῒ ὁ κάτοχός τους τὰ ξεπροβάλλει ἕως τὸ δρόμο καὶ μόνα των συγκεντρώνονται στὸ χῶρο πρὸ τοῦ γεφυριοῦ, ὅπου ὁ κοινοτικὸς βουκόλος, ποὺ πληρωνόταν τὸ χρόνο ἕνα ναπολεόνι κατὰ κεφαλή, τὰ ὁδηγοῦσε γιὰ βοσκή. Τὸ βράδυ πάλι τὰ ἔφερνε ἕως τὸ γεφύρι καὶ μὲ διάφορα παραγγέλματα διέτασσε τὴν κατ᾽ οἶκον διανομὴν καὶ τότε τὸ κάθε βουβάλι μὲ τὸ ἀργοκίνητο βῆμα του ἐγύριζε χορτάτο καὶ εὐχαριστημένο στὸ σταῦλο, μοναχό του.

Τὴν στιγμὴ ἐκείνη ἀντίκρυσα τὴν ἑξῆς σκηνή: Ἕνας Γάλλος στρατιώτης εἶχε ξιφουλκήσει καὶ προσπαθοῦσε νὰ ἐρεθίσῃ καὶ νὰ ἐξαγριώσῃ ἕνα πελώριο βουβάλι, τρυπῶντας τὰ ρουθούνια τοῦ ἀμέριμνου ζώου. Τὸ ζῶο ἀνεκτικώτατα προσπαθοῦσε ν᾽ ἀποφύγῃ τὰ τρυπήματα μὲ διάφορες κινήσεις. Ἀλλὰ ὁ στρατιώτης, ποὺ

τοῦ ἐκάπνισε νὰ παραστήση τὸν ταυρομάχο, ἐπέμενε στὸ ἐνοχλητικό του ἔργο καὶ ἄρχισε τώρα νὰ τρυπᾶ τοὺς γαλακτοφόρους μαστοὺς τοῦ ζώου. Φαίνεται ὅτι τοῦτο πόνεσε πολύ, γιατὶ μὲ μυκηθμοὺς καὶ δυὸ κουτουλιὲς ὁρμᾶ καὶ ἀνατρέπει τὸν αὐτοσχέδιο ταυρομάχο, ὁ ὁποῖος γιὰ νὰ σωθῆ πηδᾶ ἀπὸ τὸ γεφύρι στὸ ξεροπόταμο.

Μπροστὰ στὴν κωμικὴ ἐκείνη σκηνὴ δὲν μπόρεσα νὰ κρατήσω τὰ γέλια.

Τὴ στιγμὴ ἐκείνη προβάλλει ἀπὸ τὴν ἀπέναντι παράγκα ἕνας γέρος, μὲ κεφάλι καὶ πρόσωπο ρωμαίου συγκλητικοῦ, μὲ τὴν πέτσινη ποδιὰ τῆς δουλειᾶς καὶ μὲ μιὰ βράκα μὲ πολλὰ μπαλώματα, ποὺ εἶχε τὰ χρώματα τῆς ἴριδος.

Μὲ καλησπέρισε, μὲ κοίταξε καλὰ μὲ τὰ γεμᾶτα ἀγαθότητα μεγάλα γαλανὰ καὶ ἐρευνητικὰ μάτια του καὶ μοῦ εἶπε μὲ ἤρεμη φωνὴ τὰ ἑξῆς: «Γελᾶτε, κύριε, ποὺ βλέπετε ἕναν ἄνθρωπο νὰ γίνεται κατώτερος τοῦ ζώου. Παρακολουθοῦσα καὶ ἐγὼ τὴ σκηνὴ καὶ μέσα μου ἔκλαψα γιὰ τὸ κατάντημα τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ λέμε ὅτι ἔχει λογικὸ καὶ ψυχή, νὰ τρυπᾶ ἕνα ζῶο, ποὺ λέμε ὅτι εἶναι ἄλογο καὶ τὸ ὀνομάζομε κτῆνος. Κτῆνος στὴν περίσταση αὐτὴ εἶναι ὁ ἄνθρωπος. Σὲ τί τοῦ ἔφταιξε, σὲ παρακαλῶ, τὸ βουβάλι, Ἐκεῖνο γύριζε ἀπὸ τὴ βοσκή, ἕτοιμο νὰ δώση τὸ ἄφθονο γάλα του γιὰ νὰ κάμη τὸ βούτυρο καὶ τὸ τυρὶ τὸ ἀφεντικό του. Τὸ βουβάλι εἶναι ὁ βοηθὸς τοῦ γεωργοῦ, γιατὶ ὀργώνει τὸ χωράφι καὶ σέρνει τὸ ἁμάξι. Εἶναι ὁ πολύτιμος σύντροφος στὴ δουλειὰ καὶ εὐεργέτης τοῦ φτωχοῦ γεωργοῦ. Καὶ ἔρχεται ὁ πολιτισμένος Γάλλος νὰ κακομεταχειρισθῆ ἔτσι τὸ ζῶο μας... Βλέπω μὲ κοιτᾶτε μὲ ἀπορία. Μήπως δὲν εἶναι σωστὰ τὰ ὅσα λέγω,».

«Πολὺ σωστά, τοῦ ἀπάντησα. Ἀλλὰ τί νὰ σοῦ πῶ, τὰ πράγματα στὴ ζωὴ ἔχουν δύο ὄψεις, τὴν κωμικὴ καὶ τὴν τραγική. Ἐγὼ στὴν περίπτωση αὐτὴ πῆρα τὴν κωμικὴ καὶ γέλασα, ἐσὺ πῆρες τὴν τραγικὴ καὶ ἔκλαψες. Σ' εὐχαριστῶ, πάντως, γιὰ τὸ μάθημα ποὺ μοῦ ἔδωσες. Ἀκούω πάντα καὶ προσέχω κάθε λόγο ποὺ βγαίνει ἀπὸ τὸ στόμα ἑνὸς μεγαλυτέρου μου».

Τὰ λόγια μου αὐτὰ ἱκανοποίησαν φαίνεται τὸν ἄγνωστο συνομιλητή μου, ὁ ὁποῖος μὲ κάποια συστολὴ μὲ προσεκάλεσε νὰ περάσω στὸ μαγαζί του. Ἐμπῆκα στὴν παράγκα, μοῦ προσέφερε κάθισμα κα. παρήγγειλε νὰ μοῦ φέρουν καφέ.

Ἡ παράγκα εἶναι τὸ ἐργαστήρι ἑνὸς γέρου μπαλωματή. Ὅπως περιεργαζόμουν τὸ περιβάλλον, ἀντίκρυσα δυὸ ἐπιγραφές. Ἡ μιὰ ἔλεγε «Δὸς ἡμῖν σήμερον» καὶ ἡ ἄλλη «Ὁ πανταχοῦ παρὼν καὶ τὰ πάντα πληρῶν» καὶ δίπλα δυὸ βιβλία.

Ἡ ἐκεῖ ἀτμόσφαιρα ἦταν μεστὴ ἀπὸ γαλήνη. Τὰ ρητὰ καὶ τὰ βιβλία ἔδιναν μιὰ ὤθηση, ἕναν τόνο ψυχικὸ πρὸς κάποιαν ἀνάταση.

Ἤμουν ἕτοιμος νὰ τὸν ρωτήσω γιὰ τὰ ρητὰ καὶ τὰ βιβλία, γιὰ ν' ἀρχίση ἡ κουβέντα, γιατὶ ἀντελήφθηκα, ὅτι ὑπὸ τὸν μπαλωματὴ κρύβεται κάποιο ἀνή-

συχο πνεῦμα, ἐρευνητικὸ καὶ ἐλεύθερο. Ὅταν, σηκώνεται ἀπότομα, ἕτοιμος νὰ τρέξη ἔξω καὶ μοῦ λέει: «Καθῆστε, κύριε, μιὰ στιγμὴ μόνος σας. Μὲ συγχωρεῖτε, παρέλειψα κάτι. Πρέπει νὰ δῶ τί ἔγινε ὁ στρατιώτης. Μήπως πέφτοντας στὸ ποτάμι ἐκτύπησε τὸ παιδὶ καὶ ἔχει ἀνάγκη νὰ τὸ βοηθήσω. Γιατί, ἄλλο πρᾶγμα εἶναι οἱ κακὲς πράξεις τοῦ ἀνθρώπου τὶς ὁποῖες κατέκρινα, καὶ ἄλλο πρᾶγμα εἶναι ὁ ἄνθρωπος ποὺ πάντα πρέπει νὰ τὸν ἀγαποῦμε καὶ νὰ τὸν συμπονοῦμε, εἴτε εἶναι καλός, εἴτε εἶναι κακός. Αὐτὰ τὰ πράγματα τὰ ξεχωρίζω».

Τὸν καθησύχασα λέγοντάς του ὅτι τὸν παρακολούθησα μετὰ τὸ πήδημά του στὸ ποτάμι καὶ τὸν εἶδα νὰ τρέχη, μέχρις ὅτου εὑρῆκε ἕνα δένδρο ὅπου σκαρφάλωσε καὶ ἀπ' ἐκεῖ κραδαίνοντας τὸ ξῖφος του φώναζε: Aux armes, aux armes compagnons! Συμπεραίνω ἀπ' αὐτὸ ὅτι δὲν ἔπαθε τίποτε.

Τὸ πρόσωπό του ἐπανέκτησε τὴ γαλήνη καὶ μὲ ἤρεμη φωνὴ μοῦ λέει: «Ναί, πρέπει νὰ εἴμαστε ἐπιεικεῖς γιὰ τοὺς ἄλλους, γιατὶ ποιὸς ξέρει ἐὰν τὸ παιδὶ εἶναι ὑπεύθυνο γι' αὐτὸ τὸ κακὸ ποὺ ἔκανε στὸ βουβάλι ἢ οἱ ἄλλοι π.χ. τὸ σχολεῖο, οἱ γονεῖς του, ἡ κοινωνία. Ἀλλ' ἀγκαλά, ἀφοῦ τὸν ὥπλισε τὸ Κράτος τὸν ἐδίδαξε νὰ σκοτώνη ἀνθρώπους, ἐσυνήθισε στὸ αἷμα καὶ στὸν φόνο. Τί φταίει τὸ κακόμοιρο τὸ παιδί, τί φταίει ὁ ἄνθρωπος, Ἐσεῖς τί λέτε γι' αὐτά;».

«Τί νὰ πῶ; Τὸ ὄνομά σου παρακαλῶ;»—«Μὲ λὲν Μπάρμπα — Δημήτρη». — «Λοιπόν, Μπάρμπα—Δημήτρη, σὲ ἀκούω μὲ πολλὴ προσοχὴ καὶ σεβασμό. Τὰ ὅσα ἄκουσα ἀπὸ τὸ στόμα σου καὶ αὐτὰ τὰ ρητὰ ποὺ διαβάζω ἐκεῖ στὸ ράφι, μοῦ γέννησαν μιὰ ἀπορία καὶ σὲ ρωτῶ: Ποῦ τὰ ἔμαθες καὶ ποιὸς σοῦ ἐδίδαξε τόσο ὑψηλὰ καὶ βαθειὰ πράγματα;».

Ὁ Μπάρμπα—Δημήτρης χαμογέλασε καὶ μοῦ ἀπάντησε μὲ σιγανὴ φωνή:

«Σᾶς ἔχω παρακολουθήσει, κύριε, ποὺ πηγαίνετε κάθε μέρα στὸ λόφο μὲ τὴ λεύκα καὶ κάθεστε μόνος σας στὴν πέτρα μου, βυθισμένος στὸν ἑαυτό σας. Φαίνεσθε σὰ νὰ μιλᾶτε μὲ τὸν ἑαυτό σας ἢ μὲ τὸ Θεό. Σεβάστηκα τὶς στιγμές σας αὐτὲς καὶ δὲν σᾶς ἐνόχλησα. Ἐκεῖ πηγαίνω καὶ ἐγὼ χρόνια πολλά. Ὅταν γαληνεύω ἀκούω νὰ βγαίνη ἀπὸ μέσα μου μιὰ φωνή, ποὺ μὲ διδάσκει καὶ μοῦ ἀπαντᾶ στὰ ἐρωτήματα καὶ τὶς ἀπορίες ποὺ στριφογυρίζουν καὶ βασανίζουν τὸ κεφάλι μου. Τί εἶναι αὐτὴ ἡ φωνή; Κάποτε ρώτησα τὸν Παπᾶ μας καὶ μοῦ εἶπε νὰ μοῦ περάση τὴν εὐχή, γιατὶ μπορεῖ νὰ εἶναι ὁ Ἐξαποδῶ καὶ πρέπει νὰ τὸν ξορκίση. Ἐγὼ τοῦ ἀπάντησα πὼς ἀκούω καλὰ πράγματα, σοφά. Μοῦ λέγει πάντα ν' ἀγαπάω ὅσο μπορῶ περισσότερο κάθε ἄνθρωπο, ἀδιάφορο ἐὰν μοῦ κάνει καλὸ ἢ κακό. Νὰ μὴ λέω ψέμματα ποτὲ καὶ νὰ κρατάω τὸ θυμό μου καὶ τὴ γλῶσσα μου καὶ νὰ εἶμαι πάντοτε γαλήνιος καὶ ἀτάραχος. Ἐσεῖς τί λέτε;».

«Ἡ γνώμη μου εἶναι ὅτι ἐφ' ὅσον ἀκοῦτε τόσα σοφὰ καὶ καλὰ

πράγματα, νὰ τὰ ἀκοῦτε καὶ νὰ τὰ ἐφαρμόζετε, χωρὶς νὰ λέτε στοὺς ἄλλους ἀπὸ ποῦ τ' ἀκοῦτε, γιατὶ οἱ ἄνθρωποι ποὺ δὲν γνωρίζουν αὐτὲς τὶς πηγὲς τῆς γνώσεως θὰ σᾶς περάσουν γιὰ δαιμονισμένο ἢ ψυχοπαθῆ».

«Ἔχετε δίκηο, κύριε, γιατὶ καὶ ἡ φωνή μου εἶπε κάποτε: «Λέγε στοὺς ἄλλους ὅσα μποροῦν νὰ καταλάβουν. Νὰ σιγᾶς μπροστὰ στοὺς πολλοὺς καὶ νὰ διδάσκης περισσότερο μὲ τὰ ἔργα καὶ τὸ παράδειγμά σου». Σεῖς μοῦ ἐμπνέετε ἐμπιστοσύνη καὶ σᾶς τὰ λέω. Εἶμαι σίγουρος πὼς δὲν θὰ μὲ παρεξηγήσετε. Αἰσθάνομαι ἀγαλλίαση μέσα μου ποὺ μοῦ κάνετε συντροφιά. Λοιπὸν νὰ πηγαίνετε στὴ λεύκα. Εἶναι ὁ τόπος αὐτὸς ἁγιασμένος».

Τὸν ἐρώτησα τί ἐννοεῖ μὲ τὸ «ἁγιασμένος».

«Ἐὰν προσέξετε, στὸν κορμὸ τῆς λεύκας ἔχω σκαλίσει ἕνα σταυρὸ μὲ ἀκτῖνες καὶ πάνω του ἕνα ψάρι». —«Καὶ μὲ αὐτὰ ἁγίασε ὁ τόπος,» τοῦ ἀπάντησα, ἐνῶ μέσα μου ἄρχισα νὰ δυσπιστῶ γιὰ τὴν σοβαρότητα τοῦ μπαλωματῆ. «Ὄχι, μοῦ ἀπάντησε μὲ ἔμφαση. Αὐτὸ εἶναι ἕνα σύμβολο καὶ μιὰ ἀνάμνηση γιὰ κάτι μεγάλο ποὺ μοῦ συνέβη ἐκεῖ ἀπάνω. Ἀλλὰ γι' αὐτὸ θὰ μιλήσουμε ἄλλη φορά. Σήμερα εἴπαμε ἀρκετά, ἴσως σᾶς κούρασα».

«Αὐτὲς οἱ κουβέντες δὲν μὲ κουράζουν, ἀλλὰ πρέπει νὰ φύγω, γιατὶ βλέπω ὅτι ἡ πελατεία περιμένει τόσην ὥρα καὶ μαζεύτηκε ἀρκετή». Τὸν καληνύχτισα καὶ συνέχισα τὸ δρόμο μου

Τὰ ὅσα ἄκουσα καὶ εἶδα μέσα σὲ λίγη ὥρα ἦταν ἀρκετὰ γιὰ νὰ ἀπασχολήσουν τὸ μυαλό μου γιὰ πολλὲς μέρες. Προσπάθησα νὰ ἀνακεφαλαιώσω τὶς ἐντυπώσεις μου.

Ἀντίκρυσα ἕναν μπαλωματὴ ποὺ πόνεσε τὸν πόνο τοῦ ζώου. Εἶχε τὴν ἱκανότητα νὰ ξεχωρίση τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὶς κακές του πράξεις. Τὶς κακὲς πράξεις τὶς κατέκρινε, τὸν ἄνθρωπο ὅμως τὸν συνεχώρει, δὲν τὸν περιφρονοῦσε, δὲ τὸν μισοῦσε. Τὸν ἀγαπᾶ πάντα, εἴτε εἶναι καλός, εἴτε εἶναι κακός, κι' ἔτρεξε νὰ δῆ μήπως τὸ παιδὶ ἔπαθε τίποτε ὅταν ἔπεσε στὸ ξεροπόταμο. Δὲν ἐζήτησε κυρώσεις καὶ ἀνταπόδοση τοῦ κακοῦ. Ὄχι, ἐζήτησε νὰ τὸν βοηθήση, νὰ τὸν περιθάλψη, εἶχε ἕτοιμη τὴν ἐπιείκεια γιὰ νὰ καλύψη τὰ σφάλματα καὶ τὶς ἀνοησίες τοῦ ἀνθρώπου.

Αὐτὸ φανερώνει ἀνωτερότητα ἠθική, ἀνωτερότητα πνευματική, ἀνθρωπιστικὴ καλλιέργεια ἀξιοθαύμαστη. Ἔπειτα ἡ ὁμολογία του ὅτι κατώρθωσε νὰ μιλάη μὲ τὸν ἑαυτό του καὶ νὰ ἀκούη φωνὴ ἐκ τῶν ἔνδον, ποὺ τοῦ ὑπαγόρευαν κανόνες ἀρετῆς καὶ ἀγάπης ἄνευ ὁρίων, μοῦ παρουσίασε ἀνάγλυφη καὶ ἔντονη τὴν ψυχική του ὡριμότητα καὶ δύναμη. Εἶχε ἀνακαλύψει τὴν πηγὴ τῆς γνώσεως, ποὺ μόνο ἁγνὲς καὶ ὥριμες ψυχὲς κατορθώνουν καὶ πετυχαίνουν νὰ ἀρδεύωνται ἐκεῖ, γιὰ νὰ κορέσουν τὴν δίψα τους. Ποιὸς ξέρει, ποιὰ ψυχὴ βρίσκεται στὸ κουφάρι τοῦ μπαλωματῆ. Εἶναι ἀπ' αὐτὲς τὶς ψυχές, ποὺ σὰν πεταλοῦδες τριγυρίζουν στὴ γῆ καὶ προσπαθοῦν νὰ φύγουν ἀπὸ τὸ στενὸ περιβάλλον τους γιὰ νὰ πετάξουν πιὸ ψηλὰ καὶ

νὰ βροῦν ἐκεῖ νέο τόπο ἐλεύθερο ποὺ νὰ τρέφωνται καὶ νὰ χορταίνουν μὲ ἀγάπη, μὲ χαρά, μὲ φῶς.

Ἡ φυσιογνωμία τοῦ Μπάρμπα—Δημήτρη ἀπασχολοῦσε τώρα ὁλοκληρωτικὰ τὴ σκέψη μου. Ἀναντίρρητα ἦταν μιὰ ἐνδιαφέρουσα προσωπικότης, τὴν ὁποία ἔπρεπε νὰ προσέξω καὶ νὰ μελετήσω. Ἀπεφάσισα ὅπως στὴν πρώτη μας συνάντηση ἐξετάσω πῶς ἔφθασε ἕνας ἀγράμματος ἄνθρωπος νὰ διατυπώνη ἀλήθειες καὶ ἐκδηλώνη αἰσθήματα ποὺ σπάνια συναντᾶ κανεὶς καὶ μεταξὺ τῶν ἀνεπτυγμένων καὶ διανοουμένων ἀκόμη κύκλων. Τὴν ἑπομένη ἔφυγα νωρίτερα ἀπὸ τὸ γραφεῖο μου, γιὰ νὰ τὸν ἐπισκεφθῶ στὴν παράγκα του.

Τὸν εὐρῆκα νὰ μὴν ἐργάζεται, ἀλλὰ νὰ ἔχη ἀνοίξει ἕνα βιβλίο καὶ νὰ διαβάζη μεγαλοφώνως.

—Τί διαβάζεις ἐκεῖ, Μπάρμπα—Δημήτρη; τὸν ρωτάω. —Δὲν θἄχεις δουλειά;

—Ἀ, κύριέ μου. Ἡ δουλειὰ εἶναι τὸ πρωΐ. Ἐκεῖνοι ποὺ μποροῦν καὶ πληρώνουν 20—50 λεπτὰ ἢ καὶ μιὰ δραχμὴ ἔρχονται τὸ πρωΐ. Τὸ ἀπόγευμα ἔρχονται οἱ πτωχοὶ ποὺ πληρώνουν μιὰ πεντάρα ἢ τίποτε. Γιατὶ ἅμα μαζεύω 5—6 δρχ. τὴν ἡμέρα, δὲν θέλω ἄλλα λεπτά, μοῦ ἀρκοῦν καὶ ἔπειτα δουλεύω δωρεὰν γιὰ τοὺς πτωχούς. «Δὸς ἡμῖν σήμερον». Δὲν θέλω νἄχω κομπόδεμα. Γιατὶ πιστεύω, ὅτι ἐκεῖνο ποὺ μᾶς περισσεύει εἶναι ἄχρηστο γιὰ μᾶς καὶ τὸ κρατᾶμε ἀπὸ τοὺς ἄλλους.

Οἱ δημοσιονομικὲς ἀπόψεις καὶ οἱ περὶ οἰκονομίας θεωρίες τοῦ μπαλωματὴ εἶχαν μιὰ πρωτοτυπία ποὺ μὲ ξάφνιασαν.

—Καλά, τοῦ ἀπαντῶ, ἅμα δὲν ἔχῃς δουλειὰ ἢ ἅμα ἀρρωστήσῃς τί γίνεται, Δὲν πρέπει νὰ ἔχῃς ἕνα μικρὸ ἀποταμίευμα;

—Ὄχι, δὲν μοῦ χρειάζεται τὸ παραπανίσιο. Τὸ παραπανίσιο εἶναι κλοπή, τὸ ἀφαιρῶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Ὄχι, δὲν εἶμαι δειλός, δὲν φοβοῦμαι τί θὰ γίνω αὔριο. «Δὸς ἡμῖν σήμερον». Κάποτε εἶχα μαζέψει πέντε ναπολεόνια καὶ δὲν μποροῦσα νὰ ἡσυχάσω. Τὸ μυαλό μου ἐπήγαινε ὅλο ἐκεῖ. Τὰ ἔδωσα σ᾽ ἕνα γεωργὸ ν᾽ ἀγοράση ἕνα βουβάλι καὶ μοὔδινε τὸ βούτυρο καὶ τὸν τραχανὰ τῆς χρονιᾶς. Ἔτσι ἡσύχασα.

—Ἤθελα, Μπάρμπα—Δημήτρη, νὰ μοῦ ἔλεγες τὴν ἱστορία σου καὶ τί σ᾽ ἔκανε νὰ σκέφτεσαι ὅπως σκέφτεσαι.

—Πολὺ εὐχαρίστως. Ἐὰν ἡ ἀφεντιά σου θέλει νὰ πᾶμε νὰ τὰ ποῦμε στὴ λεύκα

Ἔτσι ἐκλείδωσε τὴν παράγκα καὶ τραβήξαμε γιὰ τὸ λόφο. Στὸ δρόμο ἀντελήφθηκα ὅτι ὁ Μπάρμπα—Δημήτρης ἦταν δημοφιλέστατος. Ἕλληνες, Τοῦρκοι καὶ Βούλγαροι τὸν χαιρετοῦσαν μὲ σεβασμό. Ὅταν φθάσαμε στὴ λεύκα ὁ Μπάρμπα — Δημήτρης ἔκανε σὰν μικρὸ παιδί. Μοῦ λέει:

—Κύριε, ἐὰν δὲν σᾶς ἐντρεπόμουνα θὰ χόρευα, πρᾶγμα ποὺ κάνω ὅταν εἶμαι μόνος μου. Πόσο χαίρομαι ὅταν βρίσκωμαι ἐδῶ ἀπάνω. Νομίζω ὅτι δὲν εἶμαι στὴ γῆ. Πετῶ, πετῶ. Ἐδῶ δὲν ἔρχεται κανείς, μόνο ἐσὺ καὶ ἐγὼ καὶ καμμιὰ φορὰ ἡ δασκάλα. Τώρα καθῆστε στὴν πέτρα καὶ ἐγὼ θὰ φέρω ἄλλη νὰ καθήσω κοντά σου.

—Μά, αὐτὴ ἡ θέση σοῦ ἀνή-

κει, τὴν ἔχεις ἐσὺ τοποθετήσει τὴν πέτρα.

—Ὄχι, κύριε, δεν ἔχει καμμιὰ σημασία αὐτό. Δὲν ἀπέκτησα ἰδιοκτησία. Ὁ Δημιουργὸς τὰ ἔκανε ὅλα τὰ πράγματα γιὰ νὰ τὰ ἀπολαμβάνουν ὅλοι. Ἀλλὰ ὁ ἄνθρωπος μὲ τὸν ἐγωϊσμό του καὶ τὴν δειλία του χωρίζει τὴ γῆ, βάζει φράκτες, καὶ λέει «αὐτὸ εἶναι δικό μου». Καὶ ἔτσι ἀρχίζουν οἱ καυγάδες καὶ τὰ μαλώματα καὶ οἱ φόνοι.

—Βλέπω, Μπάρμπα — Δημήτρη, ὅτι ἔχεις καὶ σοσιαλιστικὲς ἰδέες, τοῦ λέω.

—Δὲν ξέρω πῶς τὶς λέτε ἐσεῖς τὶς ἰδέες αὐτές, ἀλλὰ ἐγὼ πιστεύω ὅτι ὅλα ἔγιναν γιὰ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους καὶ ὅλοι δικαιοῦνται ν' ἀπολαμβάνουν καὶ νὰ καλλιεργοῦν τὴ γῆ γιὰ νὰ τρέφωνται μὲ τὰ γεννήματά της.

—Τώρα, Μπάρμπα – Δημήτρη, ἐὰν δὲν εἶμαι ἀδιάκριτος, θέλω ν' ἀκούσω τὴν ἱστορία τῆς ζωῆς σου.

—Πολὺ εὐχαρίστως. Ὁ πατέρας μου ἦταν ἕνας πτωχὸς γεωργός. Ἐκεῖνο ποὺ θυμᾶμαι εἶναι ὅτι εἴχαμε μιὰ βουβάλα, ποὺ ἡ ἀδελφή μου καὶ ἐγὼ τὴν φέρναμε καὶ βοσκοῦσε κοντὰ στὴ λίμνη. Ἤμουν εἴκοσι χρονῶν ὅταν μιὰ μέρα πετιέται ἀπὸ τὶς καλαμιὲς τῆς λίμνης ἕνας κύριος ποὺ μᾶς πλησίασε καὶ μᾶς ἔκαμε διάφορες ἐρωτήσεις. Ἀπὸ τὴν ὁμιλία του κατάλαβα ὅτι δὲν ἦταν ντόπιος, γιατὶ μιλοῦσε καθαρὰ Ἑλληνικά. Σὲ μιὰ στιγμὴ μὲ ρωτάει ἐὰν ξέρω γράμματα καὶ σὲ πιὰ τάξη ἐπῆγα. Τοῦ ἀπάντησα ὅτι δὲν πῆγα σχολεῖο, γιατὶ ὁ πατέρας μου εἶναι πτωχὸς καὶ τὸν βοηθάω στὶς δουλειές. Καλά, ἐσὺ Ἑλληνόπουλο, καὶ νὰ μὴ ξέρῃς τὴ γλώσσα σου! Ἀπὸ αὔριο νὰ ἔλθῃς στὸ σχολεῖο. Εἶμαι ὁ καινούργιος δάσκαλος. Τὰ λοιπὰ θὰ τὰ κανονίσω ἐγὼ μὲ τὸν πατέρα σου.

Ἐπετοῦσα ἀπὸ χαρὰ γιατὶ θὰ μάθαινα γράμματα. Ἐγυρίσαμε ὅλοι μαζὶ στὸ χωριὸ καὶ τὸ βράδυ ἐδήλωσα στὸν πατέρα μου ὅτι ἀπὸ αὔριο ἀρχίζω νέα δουλειά. Θὰ πάω στὸ σχολεῖο. Ὁ πατέρας ἐγέλασε καὶ μοῦ λέει. «Ἀμ' αὐτὴ δὲν εἶναι δουλειὰ ποὺ βγάζει λεπτὰ κανείς, εἶναι δουλειὰ ποὺ ξοδεύει λεπτά. Ποῦ νὰ βρῶ, παιδί μου, λεπτὰ γιὰ τὸ σχολεῖο σου, τώρα στὰ γεράματα». «Ἐγὼ θὰ πάω νὰ βρῶ τὸ δάσκαλο καὶ ἔπειτα τὰ λέμε», τοῦ ἀπαντῶ.

Τὸ πρωί, ἀφοῦ φόρεσα τὰ γιορτινά μου, ἐπῆγα νὰ συναντήσω τὸ δάσκαλο. Μὲ ὑποδέχτηκε μὲ χαρά. Μὲ πῆρε στὸ γραφεῖο του, μοῦ ἔδειξε ἕνα ἀλφαβητάριο, ἀλλὰ ἐγὼ δὲν μποροῦσα νὰ διαβάσω. Τότε ἄρχισε νὰ μοῦ λέει: «Πρέπει νὰ μάθῃς γράμματα, γιὰ νὰ μάθῃς τὴν ἱστορία τοῦ τόπου αὐτοῦ. Ὅλος αὐτὸς ὁ τόπος πρὶν ἀπὸ 3000 χρόνια ἦταν ἑλληνικός, πάρα κάτω σὲ μιὰν ὥρα ἀπόστασι εἶναι ἡ Πέλλα, ἡ πατρίδα τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Πέρασαν ἀπὸ δῶ πολλὲς φυλὲς βαρβαρικές, ἀλλὰ, μὲ τὸν καιρὸ, τοὺς πέταξε μακρυὰ ὁ τόπος αὐτός. Τώρα εἶναι οἱ Τοῦρκοι καὶ οἱ Βούλγαροι ποὺ θέλουν νὰ μᾶς τὰ πάρουν. Ἀλλὰ πάλι δικά μας θἆναι μιὰ μέρα. Πρέπει νὰ μάθῃς γράμματα γιὰ νὰ μελετήσῃς τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας συγγραφεῖς. Ἐκεῖ θὰ δῇς ὅτι ἡ

χώρα αὐτὴ ἐγέννησε σοφοὺς ἀνθρώπους, ποὺ ἐδίδαξαν πῶς ἔγινε ὁ Κόσμος καὶ τὸ κάθε τι ποὺ βλέπουμε. Τί εἶναι ὁ Θεός, τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ποῦ πάει ὁ ἄνθρωπος ὅταν πεθάνη. Ὅλα αὐτὰ θὰ τὰ μάθης ἅμα ἔλθης στὸ σχολεῖο καὶ γίνης καλὸς μαθητὴς καὶ μπορέσης καὶ διαβάσης τὰ συγγράμματα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ποὺ εἶναι καὶ μεταφρασμένα στὴν καθομιλουμένη». Τὰ λόγια αὐτὰ μ᾽ ἔκαναν ἄνω κάτω. Μέσα μου σηκώθηκε ἕνας σίφουνας. Ἡ χαρὰ καὶ ἡ σκέψη ὅτι θὰ μάθω γράμματα καὶ μ᾽ αὐτὰ τόσα πράγματα, κυριολεκτικὰ μ᾽ ἐζάλισαν καὶ δὲν μπόρεσα νὰ βγάλω λέξη. Ἐκύτταζα μόνο τὸ δάσκαλο καὶ σιωποῦσα. Ἐνῶ ἤθελα νὰ μιλήσω, δὲν μποροῦσα. Ὅταν μὲ ρώτησε. «Ἔ! τί λές; Δὲν μιλᾶς;». Τότε τοῦ ἐδήλωσα. «Ναί, κύριε, θέλω νὰ γίνω Ἕλληνας, νὰ γίνω σοφός». «Νὰ γίνης, παιδί μου, φτάνει νὰ τὸ θέλης. Ἔλα μὴ χάνουμε καιρό. Εἶσαι λίγο μεγάλος καὶ πρέπει νὰ βιαστοῦμε».

Ἔτσι ἄρχισα τὸ ἀλφάβητο καὶ σὲ δυὸ μῆνες ἐδιάβαζα, χωρὶς ὅμως νὰ καταλαβαίνω πολλὲς λέξεις. Τὴν ἄλλη μέρα ὁ δάσκαλος εὐρῆκε τὸν πατέρα μου. Τοῦ εἶπε ὅτι θὰ σπουδάσω δωρεάν, ὅτι θὰ μὲ βάλη σὲ δουλειὰ νὰ βγάζω καὶ γρόσια.

Πράγματι μ᾽ ἔβαλε σ᾽ ἕνα τσαγγαράδικο, ἔμαθα τὴν τέχνη καὶ ἔφθασα νὰ παίρνω ἕνα μετζῆτι τὴν ἑβδομάδα. Μετὰ ἕνα χρόνο μ᾽ ἔβαλε ὁ δάσκαλος βοηθὸ τοῦ ψάλτη στὴν ἐκκλησία καὶ ἔτσι κάθε Κυριακὴ καὶ γιορτὴ ἔπαιρνα κάτι κι᾽ ἀπ᾽ ἐκεῖ.

Δυὸ χρόνια κατόπιν ἔλεγα καὶ τὸν Ἀπόστολο, χωρὶς νὰ καταλαβαίνω τὶς περισσότερες λέξεις. Ἐζητοῦσα νὰ μοῦ τὶς ἐξηγήσουν ὁ ψάλτης ἢ ὁ παπᾶς, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ δὲν καταλάβαιναν περισσότερα ἀπὸ μένα, κι᾽ ἔτσι κατέφευγα στὸ δάσκαλο, ποὺ εἶχε τὴν ὑπομονὴ νὰ μοῦ τὰ ἐξηγῆ καὶ νὰ τὰ καταλαβαίνω. Ὅταν τοῦ φορτωνόμουνα τοῦ παπά—Λάζαρου νὰ μοῦ τὰ ἐξηγῆ, μοῦλεγε μὲ αὐστηρὸ ὕφος: «Τί θέλεις νὰ μάθης αὐτὰ τὰ πράγματα; Θεολόγος θὰ γίνης; Ἀφοῦ δὲν τὰ καταλαβαίνω ἐγὼ καλά—καλά, θέλεις νὰ τὰ καταλάβης τοῦ λόγου σου, ποὺ χθὲς μπῆκες στὸ σχολεῖο; Πίστευε καὶ μὴ ἐρεύνα. Τί τὰ θέλεις καὶ τὰ ψιλοκοσκινίζεις; Κύττα τὴ δουλειά σου, νὰ γίνης καλόφωνος ψάλτης καὶ ἄφησε αὐτὲς τὶς ἐρωτήσεις».

—Μὰ γιὰ νὰ τὰ πιστεύω, πρέπει νὰ τὰ καταλαβαίνω, παπά—Λάζαρε.

—Μωρὲ τί μοῦ λές! Ἀλούτηρος (Λούθηρος) ἔγινες; Γιὰ μάζεψε τὰ μυαλά σου καὶ μὴ γένεσαι ὄργανο τοῦ Σατανᾶ, γιατὶ ἐγὼ δὲν σηκώνω πολλὰ λόγια στὰ πράγματα τῆς θρησκείας μας.

Ἐπὶ ἕνα χρονικὸ διάστημα τὸν ἄφησα ἥσυχο καὶ ρωτοῦσα μόνο τὸ δάσκαλο.

Πόσα χρωστάω στὸν ἄνθρωπο ἐκεῖνον! Ἦταν μεγάλη καρδιά. Ἀλλά, δυστυχῶς ἔχασα τὴν προστασία του ξαφνικά. Ἕνα πρωῒ βρέθηκε νεκρὸς στὸ κρεββάτι του. Τὸν σκότωσαν οἱ Βούλγαροι κομιτατζῆδες. Τότε ἔμαθα ὅτι ἤτανε ἀξιωματικὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ ἔκανε

τὸ δάσκαλο στὰ Γιαννιτσά. Ὁ Θεὸς νὰ τὸν συγχωρέσῃ. Ἦταν ὁ εὐεργέτης μου. Πάντα τὸν θυμᾶμαι στὴν προσευχή μου.

Ὁ νέος δάσκαλος ποὺ ἀνέλαβε μοῦ εἶπε μιὰ μέρα «εἶσαι μεγάλος στὴν ἡλικία. Ὅ,τι εἶχες νὰ μάθης τἄμαθες ἕως ἐδῶ. Πήγαινε τώρα νὰ δουλέψης στὸ τσαγγαράδικο». Ἔτσι καὶ ἔγινε. Ἀλλὰ τὸ βιβλίο δὲν τἄφινα ἀπὸ τὸ χέρι. Ἐπίσης ἔγινα καὶ ἀριστερὸς ψάλτης, τὰ δὲ οἰκονομικά μου ἦσαν τέτοια ποὺ βοηθοῦσα καὶ ἀνακούφιζα τὸν πατέρα μου.

Οἱ ἀπορίες ὅμως καὶ τὰ ἐρωτήματα, ποὺ χοροπηδοῦσαν στὸ μυαλό μου, δὲν μἄφιναν ἥσυχο. Ἤθελα πάντα νὰ ξέρω τὴν αἰτία καὶ τὸ σκοπὸ τοῦ κάθε πράγματος...

Μιὰ ἡμέρα ποὺ ἤμουν πολὺ στενοχωρημένος ἀπὸ τὴν κακία τῶν ἀνθρώπων, ἦρθα καὶ κάθησα στὴν πέτρα αὐτή. Ἤθελα νὰ προσευχηθῶ, ἀλλὰ εἶπα στὸν ἑαυτό μου: Ὄχι, θ' ἀφήσω τὴν ψυχή μου νὰ μιλήση μόνη της, ὅπως ξέρει αὐτή, στὸ Θεό. Εἶμαι εἰλικρινής. Δὲν σκέφτηκα ποτὲ τὸ κακό, οὔτε τὸ ψέμμα. Ζητάω τὴν ἀλήθεια. Ἀγαπῶ κάθε ἄνθρωπο καὶ ὅσο μπορῶ κάνω τὸ καλό. Ἀπευθύνομαι μὲ ὅλη τὴ δύναμη τῆς ψυχῆς μου στὴν Ἀλήθεια, στὴν Καλωσύνη, στὴ Δικαιοσύνη, στὸ Θεό, ποὺ πρέπει νὰ ὑπάρχουν—Βοηθήσατε, βοηθήσατέ με, ἅγια πράγματα». Λέγοντας αὐτὰ ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὴν ψυχή μου ἀποκοιμήθηκα. Αὐτὸς ὅμως δὲν ἦταν ὕπνος. Γιατὶ ἐνῶ τὰ μάτια μου ἦταν κλειστά, ἔβλεπα καὶ ἄκουγα αὐτὰ ποὺ θὰ σοῦ ἐξιστορήσω. Ἀλλὰ προτοῦ σοῦ ἐκμυστηρεφτῶ, θὰ μοῦ δώσης τὸ λόγο τῆς τιμῆς σου ὅτι δὲν θὰ τὰ μεταδώσης σὲ κανέναν ἄνθρωπο ὅσο ἐγὼ ζῶ.

Στὸ σημεῖο αὐτὸ ὁ Μπάρμπα—Δημήτρης βγάζει ἀπὸ τὸν κόρφο του μιὰ δερμάτινη θήκη ποὺ εἶχε μέσα σ' αὐτὴν βάλει τὰ χειρόγραφα, ποὺ θὰ σᾶς ἀνακοινώσω. Ὡς ἐπικεφαλίδα εἶχε «Χρυσοῖ Λόγοι». Μοῦ τὰ ἔδωσε καὶ διάβασα:

«Ἦταν ἡμέρα Κυριακή, μήνας Ἰούνιος. Ὅταν ἔκλεισα τὰ μάτια μου εἶδα μιὰ φωτεινὴ νεφέλη στὴν κορυφὴ τῆς λεύκας. Ἡ νεφέλη αὐτὴ ἄρχισε καὶ ἔπαιρνε ἀνθρώπινη μορφὴ καὶ στὸ τέλος εἶδα ἕνα πρόσωπο σὰν τὴν μορφὴ τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ μᾶλλον ἔμοιαζε μὲ Ἀρχαῖο Ἕλληνα, ποὺ μοῦ χαμογελοῦσε. Μοῦβαλε τὸ χέρι του στὴν κεφαλή μου καὶ μοῦ εἶπε μὲ γλυκειὰ καὶ ἤρεμη φωνή, ποὺ δὲν θὰ τὴν ξεχάσω ποτέ:

—Ἀδελφέ μου καὶ παιδί μου. Νὰ εἰρηνεύσῃ ἡ ψυχή σου, νὰ ἠρεμήσῃ ἡ σκέψη σου καὶ νὰ γαληνεύσῃ τὸ πνεῦμα σου, γιὰ νὰ ἀκούσης καὶ νὰ θυμᾶσαι πάντοτε τὰ ὅσα θὰ σοῦ πῶ.

Μὲ ἐξέλαβες ὡς τὸν Ἰησοῦν τὸν Ναζαρηνόν. Ὄχι, δὲν εἶμαι ὁ Χριστός, ἀλλὰ καὶ ἐγὼ ὑπηρετῶ τὸ Μέγα Ἔργον τοῦ Αὐτοῦ Πατρός. Ὑπηρετῶ τὴν ἴδια Πνευματικὴ Ἀρχή. Ὑπῆρξα πρὸ δυόμισυ χιλιάδων ἐτῶν εἰς τὸν τόπον αὐτόν, υἱὸς ἀνθρώπου. Ἐμπῆκα στοὺς Ὀρφικοὺς κύκλους ὅπου ἐφωτίσθηκα καὶ ἔγινα υἱὸς Θεοῦ. Ἐν συνεχείᾳ ὁ οὐρανὸς μὲ ἀνεγνώρισε ὡς συνεργάτη του καὶ ὅταν ἦλθα ἐδῶ, ἐλεύθε-

ρος καὶ φωτεινός, μοῦ ἀνέθεσε τὸν χειρισμὸν ὡρισμένων Νόμων Φυσικῶν καὶ Πνευματικῶν, διὰ τῶν ὁποίων βοηθῶ τὴν ἐξέλιξι, τὴν πρόοδο, τὴ λύτρωσι τῶν ἀδελφῶν μου ἀνθρώπων. Σὲ ἀδίκησαν. Ἐπικαλέσθηκες μὲ δύναμη ψυχική, τὴν Καλωσύνη, τὴν Δικαιοσύνη, τὸν Θεό. Ἡ ἐπίκλησή σου εἰσακούσθηκε. Τί ζητᾶς;

—Ζητῶ νὰ ἔχω πάντοτε γαλήνη μέσα στὴν ψυχή μου, νὰ γνωρίσω τὴν ἀλήθεια καὶ τὰ μυστήρια.

—Καὶ τὰ δύο θὰ τὰ ἀποκτήσῃς μὲ τὸν καιρό, φθάνει ἡ θέλησή σου νὰ ἐνισχύῃ σταθερὰ αὐτὸν τὸν πόθο σου. Ὁ πόθος εἶναι ἡ ἰσχυροτέρα δύναμις ποὺ διαθέτει ὁ ἄνθρωπος. Ὅταν ὁ πόθος σου εἶναι ἁγνός, θὰ βρῇ ἀνταπόκριση καὶ σὺ θὰ ἔχῃς τὴν συμπαράσταση τοῦ οὐρανοῦ. Ἀλλὰ πρόσεξε νὰ ποθῇς κάτι ἀνώτερο, ὄχι μόνον γιὰ τὸν ἑαυτό σου, ἀλλὰ καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Ἐκεῖνος ποὺ ζητᾷ μόνο γιὰ τὸν ἑαυτό του κάτι εἶναι ἐγωϊστὴς καὶ ἀφίνεται στὶς ἴδιες του δυνάμεις. Ἐκεῖνος ποὺ ζητᾷ κάτι καλὸ γιὰ τοὺς πολλούς, ἐνισχύεται καὶ βοηθεῖται μὲ κάθε τρόπο.

Ζητᾶς νὰ γνωρίσῃς κάτι ποὺ οἱ ἄνθρωποι τὸ ὀνομάζουν μυστήρια. Ἐφ' ὅσον βασιλεύουν στὴ γῆ ἡ ἄγνοια καὶ ἡ κακία, θὰ ὑπάρχουν μυστήρια. Ὅταν αὐτὰ τὰ δύο τὰ ἐξαλείψετε ἀπὸ τὸ μυαλό σας καὶ ἀπὸ τὴν καρδιά σας, τότε θὰ ὑπάρχουν μόνο Νόμοι. Νόμοι φυσικοί, Νόμοι πνευματικοί. Κανεὶς ὅμως δὲν θὰ μπορέσῃ νὰ τοὺς γνωρίσῃ, ἐὰν δὲν ἔχῃ πρωτήτερα ξεριζώσει ἀπὸ μέσα του τὸν ἐγωϊσμό, τὸ ψεῦδος, τὴν ὑποκρισία, τὴν κακία, τὸν φανατισμό, τὴν μισαλλοδοξία, τὸν φόβο, κάθε ταπεινὴ ἀδυναμία καὶ κάθε πάθος. Κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ ἀντικρύσῃ καὶ νὰ συλλάβῃ τὴν ἀλήθεια, ἐὰν δὲν ἔχῃ ἁγνὸ νοῦ καὶ καθαρὴ καρδιά. Πρέπει νὰ προηγηθῇ ὁ ἐξαγνισμὸς γιὰ νὰ ζητήσῃ ὁ ἄνθρωπος νὰ κατακτήσῃ τὴ Γνώση.

Ἡ Γνώση εἶναι μέσον, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπιτυγχάνεται ἡ πρόοδος, ἡ ἀπελευθέρωση τοῦ ἀνθρώπου καὶ μ' αὐτὴ ἀποβαίνει αὐτὸς χειριστὴς ἀποκρύφων νόμων τῆς φύσεως. Ἀλλοίμονον ἐὰν ἡ γνώση περιέλθῃ σὲ ψυχὲς ποὺ στὸ βάθος των φωλιάζει ὁ ἐγωϊσμὸς καὶ ἡ ἐπιθυμία τοῦ κορεσμοῦ ἀδυναμιῶν καὶ παθῶν. Αὐτὲς οἱ ψυχὲς θὰ γινόντουσαν Πνευματικοὶ Δεσπόται καὶ τύραννοι. Καὶ ἀντὶ νὰ βοηθήσουν τὴν πρόοδο καὶ τὴν ἀπελευθέρωση τῶν κατωτέρων συνειδήσεων, θὰ τὶς κρατοῦσαν στὴ στασιμότητα γιὰ νὰ ἄρχουν καὶ νὰ ἀκολασταίνουν πάνω σ' αὐτές. Γι' αὐτὸ ἰσχύει αὐστηρὸς Πνευματικὸς Νόμος, ὁ ὁποῖος ἀξιοῖ ὅπως ἡ γνώση μεταδίδεται μόνο στοὺς τελείως κεκαθαρμένους στὸ νοῦ καὶ τὴν καρδιά. Ἡ εὐθύνη τοῦ μεταδίδοντος καὶ αὐτοῦ ποὺ δέχεται τὴν γνώση εἶναι τεράστια.

Σὲ ἀποκάλεσα Ἀδελφόν μου. Εἶσαι πράγματι ἀδελφός μου, γιατὶ προήλθαμε καὶ οἱ δυὸ ἀπὸ τὴν ἴδια πηγή, ἀποτελούμεθα ἀπὸ τὶς ἴδιες οὐσίες καὶ ἔχουμε κοινὸ τὸν Πατέρα, ὁ ὁποῖος διέπει τὸ Πᾶν, συνέχει, διευθετεῖ, ἀγαπᾷ, γονιμοποιεῖ καὶ ἐξελίσσει τὸ Πᾶν. Εἶναι ὁ Πανταχοῦ πα-

ρῶν καὶ τὰ πάντα πληρῶν.

Αὐτὰ τὰ ἐπαναλαμβάνουν καὶ τὰ λέγουν συχνὰ οἱ ἄνθρωποι. Ἀλλά, δυστυχῶς, ἐλάχιστοι τὰ πιστεύουν. Γιατί, ἂν τὰ πίστευαν, ἡ ἠθικὴ καὶ ἡ πνευματικὴ πορεία των θὰ ἦταν πολὺ διαφορετική. Ναί, δὲν πιστεύουν ὅτι ἡ ὑπερτάτη Δύναμις τῶν Κόσμων, τὴν ὁποίαν μὲ τὴν ἀτελῆ γλῶσσα τους οἱ ἄνθρωποι τὴν ἀποκαλοῦν Θεὸ (ἐνῶ ἔπρεπε νὰ μένη ἄφατον τὸ ὄνομά της), εἶναι κάθε στιγμὴ καὶ παντοῦ μπροστά μας. Τὴν δύναμη αὐτή, τὴν ὑπερτάτη θεία αὐτὴ Οὐσία, τὴν ἔχουμε μέσα μας καὶ αὐτὴ εἶναι ποὺ μᾶς ἑνώνει μὲ τὸ Πᾶν καὶ μᾶς βοηθάει νὰ γνωρίσουμε τὸ Ἄπειρο, γιατὶ αὐτὴ πλάθει κάθε μορφὴ καὶ κάθε συνείδηση. Ἐὰν ἐπίστευαν οἱ ἄνθρωποι, θὰ σεβόντουσαν τοὺς ἑαυτούς των καὶ τοὺς ἄλλους. Δὲν θὰ ἐψεύδοντο, δὲν θὰ ὑπεκρίνοντο, δὲν θὰ ἀδικοῦσαν, δὲν θὰ φοβόντουσαν, δὲν θὰ ὑποτιμοῦσαν κανένα, δὲν θὰ περιφρονοῦσαν, δὲν θὰ μισοῦσαν καὶ δὲν θὰ ἐφόνευαν κανένα. Ἀλλὰ τὸ Πᾶν, κάθε μορφή, κάθε πνοή, κάθε συνείδηση, σὲ ὁποιαδήποτε κατάσταση καὶ ἂν βρίσκεται αὐτή, θὰ τὴν ἀγαποῦσαν καὶ θὰ τὴν ἐσέβοντο, γιατὶ στὸ Πᾶν βρίσκεται Ἐκεῖνος. Ὁ Πατὴρ τῶν πάντων. Ὁ ὁποῖος μὲ τὴν Ἀγάπη Του ὠθεῖ τὸ πᾶν ἀπὸ τὴν ἀτέλεια στὴν Τελειότητα καὶ ὁδηγεῖ ἀπὸ τὸ σκοτάδι στὸ Φῶς κάθε συνείδησή που ἔφθασε διὰ τῆς δοκιμασίας καὶ τοῦ πόνου καὶ διὰ τῶν ἰδίων προσπαθειῶν στὴν ὡριμότητα.

Μελέτησε, λοιπόν, σὺ Ἀδελφέ μου, τὴν ἀλήθεια αὐτή, καὶ ἀφοῦ τὴν πιστεύσης καὶ τὴν ἀφομοιώσης, τότε νὰ τὴν διδάξης καὶ στοὺς ἄλλους, μὲ τὸ λόγο καὶ μὲ τὰ ἔργα σου. Διότι ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἄλλα πιστεύουν, ἄλλα διδάσκουν, καὶ ἄλλα κάνουν, στὰ μάτια ἐμᾶς τῶν Μεγάλων Σας Ἀδελφῶν θεωροῦνται μηδαμινοὶ καὶ χωρὶς τιμή. Βεβαίως, δὲν τοὺς περιφρονοῦμε, ἀλλὰ τοὺς ἀγαποῦμε καὶ τοὺς βοηθοῦμε κι᾽ αὐτοὺς γιὰ ν᾽ ἀνανήψουν, κι ὁ χρόνος καὶ ὁ Πατέρας τῶν Πάντων θὰ συντελέσουν ὥστε καὶ αὐτοὶ νὰ ἐναρμονισθοῦν πρὸς τὴν Ἀλήθεια.

Σὲ ἀπεκάλεσα καὶ τέκνο μου. Ναί, διότι ἤθελα νὰ σοῦ ἐκφράσω ἔτσι τὴν στοργή μου. Σὲ παρακολουθῶ ἀπὸ χρόνια πολλά, ἀπὸ αἰῶνες. Παρακολουθῶ τὶς προσπάθειές σου, τοὺς ἀγῶνες σου, τὶς δόξες καὶ τὶς πτώσεις σου. Ἡ Εἱμαρμένη, τὴν ὁποία διακρίνει Σοφία καὶ Δικαιοσύνη, σ᾽ ἐτοποθέτησε σὲ διάφορες κοινωνικὲς τάξεις κατὰ τὶς ἀλλεπάλληλές σου ἐνσαρκώσεις στὴ γῆ, γιὰ νὰ σ᾽ ἐκπαιδεύση. Ἔτσι ἀποκτᾶται ἡ πεῖρα τῆς ζωῆς, ἡ πεῖρα τῶν αἰώνων. Νὰ εἶσαι σταθερὸς στὶς ἐπιδιώξεις σου. Ζήτησε πάντοτε νὰ γίνης καλύτερος ἀπ᾽ ὅ,τι εἶσαι, ἀγαθώτερος, συνετώτερος καὶ θαρραλέος. Στερεῖσαι βέβαια γραμματικῶν γνώσεων καὶ δὲν μπορεῖς νὰ διατυπώνης τοὺς στοχασμούς σου καὶ τὶς ἐμπνεύσεις σου. Αὐτὸ σὲ λυπεῖ. Κάποτε κατεῖχες πολλὲς γνώσεις, εἶχες μεγάλη μόρφωση καὶ θεωροῦσες τὸν ἑαυτό σου Σοφό. Καλλιέργησες ἔτσι τὸν ἐγωϊσμό, ὁ ὁποῖος σ᾽ ἐτύφλωσε

καὶ ἡ παιδεία σου ἔγινε ὁ δεσμώτης σου καὶ ὁ ὄλεθρός σου. Τώρα στρέψε πρὸς τὰ ἔνδον τὴν προσοχή σου καὶ καλλιέργησε τὸν ἑαυτό σου. Γαλήνιος καὶ ἤρεμος πάντοτε νὰ ἐλέγχης διαρκῶς τὶς σκέψεις σου, τοὺς λόγους σου, τὰ συναισθήματά σου, τὶς πράξεις σου. Ὅσο συχνότερα στρέφεις πρὸς τὰ ἔσω τὴν μέριμνά σου, τόσο ἡ πηγὴ αὐτὴ τῶν ἐμπνεύσεων θὰ σὲ καταστήση σοφὸ καὶ ἱκανὸ ν' ἀποκτήσης τὴν πραγματικὴ Γνώση, τὴν Σοφία τῶν αἰώνων. Ἔτσι θὰ γίνης ἱκανὸς νὰ βοηθῆς καὶ τοὺς ἄλλους. Καὶ ὅταν προσπαθῆς νὰ βοηθῆς τοὺς ἄλλους, οἱ Μεγάλοι σου Ἀδελφοὶ θὰ σ' ἐνισχύουν μὲ τὸν τρόπο ποὺ γνωρίζουν αὐτοί, νὰ ἐπιτύχης τοὺς εὐγενεῖς σου σκοπούς.

Χάραξε στὴ μνήμη σου τὰ ὅσα σοῦ εἶπα, μελέτησέ τα, ἀκολούθησέ τα μὲ πίστη καὶ δίδαξέ τα σὲ ὅσους νομίσης ὅτι μποροῦν νὰ τὰ καταλάβουν.

Σὲ ἀφίνω τώρα, μὲ τὴν εὐχή μου ὅπως ἡ εἰρήνη καὶ ἡ γαλήνη βασιλεύσουν στὴν καρδιά σου καὶ ἡ Σοφία φωτίζει πάντα τὸ νοῦ σου.

Ἐὰν ἀφομοιώσῃς τὰ ὅσα σήμερα σοῦ εἶπα, θὰ ὑποστῇς μεταμόρφωση ἰδεολογικὴ καὶ συναισθηματική. Εὔχομαι νὰ μοῦ δώσῃς τὴν εὐκαιρία νὰ συνομιλήσουμε καὶ στὸ μέλλον. Ἂς εἶσαι εὐτυχής, Ἀδελφέ μου».

Ἐπέστρεψα μὲ συγκίνηση τὸ πολύτιμο αὐτὸ χειρόγραφο στὸν Μπάρμπα—Δημήτρη καὶ τὸν παρακάλεσα νὰ μοῦ δώση ἕνα ἀντίγραφο. Μοῦ τὸ ὑποσχέθηκε καὶ ἐτήρησε τὴν ὑπόσχεσή του, ἀφοῦ καὶ πάλι μοῦ ἐζήτησε νὰ μὴ τὸ ἀνακοινώσω, παρὰ μετὰ τὸν θάνατό του. (Ἔτσι καὶ ἔγινε). Καὶ συνέχισε:

«Ὅταν βγῆκα ἀπ' αὐτὴ τὴ νάρκη, γιατὶ δὲν ἦταν ὕπνος αὐτός, ἤμουν ἄλλος ἄνθρωπος. Τὸ μυαλό μου ἦταν καθαρό. Μέσα μου πλημμύρησα ἀπὸ χαρά, γαλήνη καὶ ἀγάπη. Αἰσθανόμουν τὸν ἑαυτό μου δυνατό. Γεννήθηκε μέσα μου μιὰ πεποίθηση μιὰ σιγουριά, μιὰ πίστη. Γιατὶ ἔμαθα πὼς κάποια δύναμη μεγάλη μὲ προστατεύει καὶ μὲ παρακολουθεῖ. Δὲν ἤμουν μόνος μὲ τὶς ἰδέες μου καὶ τὶς φαντασίες μου. Δὲν μ' ἔλυωνε ἡ ἀμφιβολία πιά. Ἐπίστεψα, καὶ ἡ πίστη εἶναι μεγάλη δύναμη καὶ ἐφόδιο γιὰ τὴ ζωή. Τότε χάραξα στὸν κορμὸ τῆς λεύκας αὐτὰ ἐδῶ τὰ σύμβολα γιὰ ἀνάμνηση.

Αἰσθανόμουν νὰ ξεχειλίζῃ μιὰ δύναμη ἀπὸ μέσα μου, νὰ μὲ συνεπαίρνῃ μιὰ θέληση καὶ ἕνας οἶστρος γιὰ νὰ βοηθήσω καὶ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους νὰ γίνουν ὥριμοι, ἀγαθοὶ καὶ νὰ μελετήσουν τὸν ἑαυτό τους.

Ἀπεφάσισα νὰ κάνω μιὰ παρέα ἀπὸ φίλους μου καὶ γνωστούς μου καὶ νὰ συζητοῦμε τὶς ἰδέες ποὺ μοῦ'ρχόντουσαν στὸ μυαλό.

Αὐτὲς τὶς μέρες εἶχε περάσει ἀπὸ τὴν πόλη μας ὁ Καλαποθάκης τῆς Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας. Πήγαμε, τὸν ἀκούσαμε μὲ τοὺς φίλους μου καὶ εὐχαριστηθήκαμε γιατὶ τὰ ἔλεγε σὲ ἁπλῆ γλῶσσα κι' ἔτσι τὰ καταλαβαίναμε. Μᾶς ἔδωσε καὶ βιβλία ποὺ τὰ διαβάζαμε εὔκολα καὶ τὰ καταλαβαίναμε. Τὸν ἀκούσαμε καμ-

μιὰ δεκαριὰ μέρες. Ὅταν ἔφυγε ἀνέλαβα ἐγὼ νὰ διδάσκω.

Μαζευόμαστε καμμιὰ εἰκοσαριὰ ἄνδρες καὶ γυναῖκες σ' ἕνα δωμάτιο κάθε Κυριακή. Τὸ δωμάτιο τὸ ὀνομάσαμε «Οἶκο Προσευχῆς». Μόλις μπαίναμε τοὺς ἔλεγα νὰ βγάλουν ἀπὸ τὸ μυαλό τους κάθε σκέψη ποὺ τοὺς ἀπασχολεῖ γιὰ νὰ εἰρηνεύσουν καὶ νὰ γαληνεύσουν. Νὰ πλημμυρήση ἀπὸ ἀγάπη ἡ καρδιά τους καὶ νὰ πιασθοῦμε ὅλοι ἀπὸ τὰ χέρια κάνοντας ἕνα κύκλο. Τότε ὅλοι μαζὶ λέγαμε: «Ἡ ἀγάπη ἂς μᾶς ἑνώνη καὶ ἡ ἀλήθεια ἂς μᾶς φωτίζη. Ὁ Θεὸς καὶ οἱ ἄγγελοί του ἂς μᾶς εὐλογοῦν καὶ ἂς μᾶς ὁδηγοῦν στὸ καλὸ πάντοτε». Καθόμαστε συγκεντρωμένοι στὸν ἑαυτό μας ἐπὶ δέκα λεπτὰ τῆς ὥρας, ἐξετάζοντας καὶ ἐλέγχοντας τὶς σκέψεις ποὺ περνοῦσαν ἀπὸ τὴ φαντασία μας, τὰ λόγια ποὺ εἴπαμε καὶ τὰ ἔργα ποὺ κάναμε ὅλη τὴν ἑβδομάδα. Κατόπιν ἐδιάβαζα ἕνα κομμάτι ἀπὸ τὴν Ἁγία Γραφὴ ἢ ἀπὸ ἀρχαίους Ἕλληνας καὶ ξένους συγγραφεῖς καὶ τὰ ἐξηγοῦσα ὅπως μποροῦσα στὴν μακεδονικὴ διάλεκτο.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν φίλων ἔφθασε τοὺς πενῆντα. Εἶναι ὅλοι τους καλοὶ ἄνθρωποι καὶ ἐργατικοί. Εἶναι ἐλεύθεροι νὰ πηγαίνουν στὴν ἐκκλησία, δὲν τοὺς ἐμποδίζω. Ἦρθαν ὅμως οἱ πόλεμοι καὶ μᾶς σκόρπισαν. Εὔχομαι καὶ αὐτὴ ἡ μεγάλη κατάρα, ὁ σημερινὸς πόλεμος, νὰ τελειώση γιὰ νὰ ἡσυχάσουμε καὶ νὰ ξαναρχίσουμε πάλι τὶς συγκεντρώσεις μας. Ἐγὼ ἔρχομαι συχνὰ στὴ λεύκα καὶ παίρνω δύναμη καὶ θάρρος. Αὐτὴ εἶναι ἡ ζωή μου, ἀγαπητὲ κύριε..

Μὲ κατηγοροῦν οἱ δικοί μου, γιατὶ ἂν κύτταζα τὴ δουλειά μου θὰ εἶχα μεγάλο ὑποδηματοποιεῖο σήμερα καὶ θὰ ἤμουν πλούσιος. Γιὰ μένα θησαυρὸς εἶναι ἡ ἔρευνα τῆς ἀλήθειας. Ἡ ψυχικὴ γαλήνη καὶ ἡ βοήθεια νὰ γίνουν καλύτεροι καὶ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι ποὺ ζοῦμε στὴν ἴδια κοινωνία, ποὺ συχνὰ μὲ τὶς διάφορες ἰδέες ποὺ ἔχουν δὲν μποροῦνε νὰ συνεννοηθοῦνε μεταξύ τους.

Δὲν ἔχω μετανοιώσει γιὰ τὸ δρόμο ποὺ διάλεξα σ' αὐτὴ τὴ ζωή. Πάντα ἔκανα ἐκεῖνο ποὺ ἔβγαινε ἀπὸ μέσα μου. Δὲν φοβήθηκα, οὔτε ντράπηκα ποτὲ κανένα καὶ σὲ κανένα δὲν ὑποδουλώθηκα. Εἶμαι ἐλεύθερος καὶ πάντα χαρούμενος. Μόνο μιὰ λύπη, πότε πότε μὲ κυριεύει, ποὺ δὲν ἔμαθα γράμματα γιὰ νὰ βοηθῶ καὶ νὰ φωτίζω τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Αὐτὰ εἶχα νὰ σοῦ πῶ, φίλε κύριε...».

Καὶ ὁ Μπάρμπα—Δημήτρης ἐσίγησε. Τὸν εὐχαρίστησα, τὸν συνεχάρην καὶ τοῦ εἶπα :

«Φαίνεται πὼς σὲ κάθε ζωὴ ποὺ ἔρχεται ἐδῶ κάτω ὁ ἄνθρωπος ἔχει νὰ ἐκπληρώση ἕνα σκοπό. Ὁ ἕνας δοκιμάζεται μὲ λύπες καὶ ἀποτυχίες, ἐνῶ εἶναι ἀγαθὸς καὶ δραστήριος, ὁ ἄλλος θέλει νὰ δράση πνευματικῶς καὶ κοινωνικῶς, ἀλλὰ στερεῖται ἐφοδίων καὶ μέσων. Οἱ ἄλλοι ἔχουν πλούτη, ἀλλὰ στεροῦνται ὑγείας καὶ ψυχικῆς γαλήνης. Πάντως, στὸν τομέα ποὺ ἐτάχθη ἀπὸ τὴν εἱμαρμένη του ὁ καθένας, πρέπει νὰ κάνη ὅ,τι μπορεῖ γιὰ νὰ πληρώση τὸ σκοπὸ γιὰ τὸν ὁποῖο

ἦλθε ἐδῶ κάτω στὴ γῆ. Καὶ ὡς γνώμονα τῶν πράξεών του ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ ἔχη ἐκεῖνο ποὺ τοῦ ὑπαγορεύει ἡ συνείδησή του.

Ἡ φωνὴ τῆς συνειδήσεως εἶναι ὁ ὑπέρτατος Κριτὴς γιὰ κάθε ἄνθρωπο. Ἡ φωνὴ τῆς συνειδήσεως εἶναι ἡ φωνὴ τῆς Φύσεως. Εἶναι ὁ ἀντίλαλος τῆς φωνῆς τοῦ Θεοῦ, ποὺ ὁδηγεῖ κάθε ἄνθρωπο νὰ διαγράψη τὸν κύκλο τῆς δραστηριότητός του, τῆς ἐνεργείας του, ποὺ μπορεῖ νὰ ἐκπληρώση σὲ κάθε διαβίωσή του γιὰ νὰ φθάση κάποτε στὸν προορισμό του. Καί, κατ' ἐμέ, ὁ τελικὸς σκοπὸς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ ἀπόκτησις μιᾶς σταθερῆς ἐσωτερικῆς γαλήνης καὶ ἡ ἀπόκτησις τῆς ἱκανότητος νὰ γνωρίζη καὶ νὰ δίνη ἐξηγήσεις ὅλων τῶν πνευματικῶν καὶ τῶν φυσικῶν φαινομένων τοῦ γύρω του κόσμου».

Ἡ συντροφιὰ μὲ τὸν Μπάρμπα —Δημήτρη ἦταν γιὰ μένα μιὰ ὄασις μέσα στὴν πνευματικὴ στειρότητα μιᾶς ἐμπολέμου ζωῆς, μὲ τοὺς περιορισμοὺς καὶ τοὺς κινδύνους της. Ἔτσι πέρασα τοὺς ὀκτὼ μῆνες στὰ Γιαννιτσά...

Ἀγαπητὲ ἀναγνώστα! Προσπάθησα νὰ σκιαγραφήσω τὴν ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ προσωπικότητα ἑνὸς ἁπλοϊκοῦ μπαλωματῆ χωρὶς τὴν πρόθεση νὰ ἐξιδανικεύσω μιὰ ἀτομικότητα καὶ νὰ τὴν στολίσω μὲ στολίδια φανταστικὰ ἢ ὑποκειμενικά. Ὁ ἥρως μου δὲν εἶναι πλάσμα τῆς φαντασίας μου. Εἶναι πραγματικός. Δηλώνω μάλιστα ὅτι παρέλειψα πολλὰ ἄλλα, ποὺ θὰ παρουσίαζαν ἀνάγλυφη τὴν τόλμη καὶ τὴν πηγαία ἠθικὴ δύναμη μιᾶς ἰσχυρῆς ἀτομικότητος.

Σκοπὸς τῆς ἀφηγήσεώς μου εἶναι, ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ βοηθήσω ἐκείνους ποὺ θέλουν νὰ κατανοήσουν καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ καταδείξω ὅτι τὰ φαινόμενα αὐτὰ τῆς ἠθικῆς ἀνωτερότητος καὶ τῆς πνευματικῆς ἀκτινοβολίας ἀπὸ ἁπλοϊκοὺς καὶ ἀγράμματους ἀνθρώπους δὲν ἔχουν ὡς αἰτία τὴν ἀγωγή, τὴ μόρφωση, τὸ κοινωνικὸ καὶ οἰκογενειακὸ περιβάλλον, ἀλλὰ τὴν ψυχικὴ ὡριμότητα ἡ ὁποία πάλιν ἀποκτᾶται διὰ τῶν πολλαπλῶν ἐνσαρκώσεων καὶ διὰ τοῦ πόνου καὶ τῆς δοκιμασίας ποὺ μᾶς πλουτίζουν τὴν ψυχική μας ἐμπειρία.

Ὁ μελετητὴς ποὺ ἔχει ἀδούλωτη σκέψη, ἂς ἐρευνήση αὐτὲς τὶς ἀπόψεις. Πιστεύω ὅτι θὰ μπορέση ἔτσι νὰ ἐξηγήση ὡρισμένα ἀνθρώπινα φαινόμενα, ποὺ μένουν, ἀλλιῶς, ἀνεξήγητα καὶ μυστηριώδη.

Ἡ ἐσωτερικὴ φιλοσοφία δίνει τὴν λύσι πολλῶν προβλημάτων, τὰ ὁποῖα ἡ ἐξ ἀντικειμένου γνῶσις, ἡ κατ' αἴσθησιν γνῶσις θεωρεῖ ἄλυτα καὶ αἰνιγματώδη ἢ δίνει λύσεις πολυτραβηγμένες, ποὺ δὲν ἱκανοποιοῦν. Γιὰ τὴν ἐλεύθερη σκέψι τίποτε δὲν πρέπει νὰ εἶναι αἰνιγματῶδες ἢ μυστηριῶδες. Διότι ἡ φύσις καὶ τὰ φαινόμενά της βασίζονται σὲ νόμους σταθεροὺς καὶ ἀναλλοίωτους.

Τοὺς νόμους αὐτοὺς πρέπει νὰ μελετήση καὶ νὰ γνωρίση κάθε σοβαρὸς ἐρευνητής.

Ἡ θετικὴ φιλοσοφία μᾶς βοηθάει νὰ γνωρίσουμε μέρος τῆς ἀληθείας μέσῳ τῶν αἰσθήσεων καὶ τῆς νοήσεως. Ἡ Ἐσωτερικὴ φιλοσοφία, διὰ τῶν ψυχικῶν αἰσθη-

τηρίων καὶ τῆς ἀποκαλύψεως, μᾶς ὁδηγεῖ στὴν Γνώση μὲ τὴν ὁποία πλησιάζουμε περισσότερο τὴν ἀλήθεια, ὅσο, βέβαια, τὸ ἐπιτρέπουν οἱ ἀνθρώπινες ἱκανότητές μας.

Ὁ σοφὸς ἐρευνητὴς χωρὶς μονομέρεια καὶ μ᾽ ἐλεύθερη σκέψι ἂς μεταχειρισθῆ καὶ τὰ δύο συστήματα θὰ ἔχῃ πάντα κάτι νὰ ὠφεληθῆ. Γι᾽ αὐτό, ὅμως, ἐπιβάλλεται προηγουμένως νὰ σπάση τὰ δεσμὰ τοῦ δογματισμοῦ καὶ τῶν οἱωνδήποτε προλήψεων καὶ νὰ τολμήση, μεταχειριζόμενος ὅλα τὰ μέσα ποὺ ἔθεσε στὴν διάθεσή του ἡ φύσις, νὰ γνωρίση τὴν ἀλήθεια. Καὶ ἡ ἀλήθεια θὰ τοῦ ἀποκαλυφθῆ, ἐὰν εἶναι εἰλικρινής, ἄδολος, ἁγνός, τολμηρός.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΣΙΛΗΣ

ΛΟΓΙΑ ΜΕΓΑΛΩΝ

῞Οταν μία χώρα εἶναι σὲ κατάστασι νὰ πῆ στὸν κόσμο·

«Οἱ φτωχοί μου εἶν᾽ εὐτυχισμένοι, κι᾽ οὔτε ἀγραμματωσύνη, οὔτε ἀπελπισιὰ βρίσκεται ἀνάμεσό τους.

Τὰ κελιὰ στὶς φυλακές μου δὲν ἔχουνε πιὰ κρατουμένους, καὶ οἱ δρόμοι μου εἶν᾽ ἄδειοι ἀπὸ ζητιάνους.

Τίποτα δὲ λείπει ἀπὸ τοὺς γερόντους μου. Δὲν εἶναι βαρεῖς οἱ φόροι μου.

Εἶν᾽ ὁ κόσμος ὅλος φίλος μου, γιατὶ κι᾽ ἐγὼ εἶμαι φίλη τῆς δικῆς τους εὐτυχίας.»

῞Οταν εἶναι δυνατὸ ὅλ᾽ αὐτὰ νὰ εἰπωθοῦν, τότε ἐκείν᾽ ἡ χώρα θὰ μπορῆ νὰ περηφανεύεται καὶ γιὰ τὸ Σύνταγμα καὶ γιὰ τὴν Κυβέρνησί της

*

Χώρα μου εἶν᾽ ὁ κόσμος καὶ θρησκεία μου νὰ κάνω τὸ καλό.

Thomas Paine
(29 Ἰανουαρίου 1737—8 Ἰουνίου 1809)

*

Τὸ νὰ θέλης νἄχης ἕνα φίλο, εἶναι κάτι ἐντελῶς διαφορετικὸ ἀπὸ τὸ νὰ θέλης νάσαι φίλος. Εἶν᾽ τὸ πρῶτο μιὰ ἁπλῆ τάσι φυσική, μὰ τὸ δεύτερο εἶναι ἡ ζωὴ ἡ ἴδια τοῦ Χριστοῦ μέσα στὴν ψυχή σου.

J. R. Miller

'Από τούς «Παπύρους
τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης»

Ἐγχειρίδιον Πειθαρχίας τοῦ Τάγματος τῶν Ἐσσαίων

Τό πλῆρες κείμενον

μὲ σημειώσεις τοῦ καθ. Πανεπιστημίου Κολούμπια Theodor H. Gaster

Περὶ ἀναρμόστου διαγωγῆς εἰς δημοσίας συνεδριάσεις (*)

Ὁ διακόπτων τὸν πλησίον του εἰς δημοσίαν συνεδρίασιν τιμωρεῖται μὲ 10 ἡμέρας.

Ὁ ἐξαπλούμενος καὶ κοιμώμενος εἰς δημοσίαν συνεδρίασιν τιμωρεῖται μὲ 30 ἡμέρας.

Ὁ ἐγκαταλείπων δημοσίαν συνεδρίασιν δωρεὰν καὶ ἄνευ ἀποχρῶντος λόγου ἐπὶ τρεῖς φοράς διαρκούσης μιᾶς συνεδριάσεως τιμωρεῖται μὲ 10 ἡμέρας. Ἐάν ἤθελε διαταχθῆ νά παραμείνῃ καὶ ἐπιμείνῃ νά φύγῃ, τιμωρεῖται μὲ 30 ἡμέρας.

Περὶ ἀσέμνων πράξεων

Ἐξαιρέσει τῆς περιπτώσεως περιορισμοῦ [1], ἐάν τις βαδίσῃ γυμνὸς πρὸ τοῦ πλησίον του, τιμωρεῖται μὲ 6 μῆνας.

Ἐάν τις πτύσῃ εἰς τὸ μέσον δημοσίας συνεδριάσεως, τιμωρεῖται μὲ 30 ἡμέρας.

Ἐάν τις ἐξαγάγῃ τὴν χεῖρα του ἐκ τοῦ χιτῶνος του καὶ οὕτω καταστήσῃ ὁρατά τά ἰδιαίτερα μέλη του, τιμωρεῖται μὲ 30 ἡμέρας.

Ἐάν τις παρακινήσῃ εἰς βραχνὸν καὶ ἀνόητον γέλωτα, τιμωρεῖται μὲ 30 ἡμέρας.

Ἐάν τις τείνῃ τὴν ἀριστεράν του χεῖρα [2] καὶ χειρονομήσῃ κατά συζήτησιν, τιμωρεῖται μὲ 10 ἡμέρας.

Περὶ συκοφαντίας καὶ φιλοκατηγορίας

Ἐάν τις συκοφαντήσῃ τὸν πλησίον του, θέλει θεωρηθῆ ὡς ἐκτὸς τῆς κοινοτικῆς καταστάσεως ἁγνότητος ἐπὶ ἓν ἔτος καὶ ἐπίσης θέλει τοῦ ἐπιβληθῆ πρόστιμον. Ἐάν διαβάλῃ ὅλην τὴν ὁμάδα, θ' ἀποβληθῇ διά παντός.

Ἐάν τις παραπονῆται διά τὴν ὅλην βάσιν τῆς κοινότητος, ἀποβάλλεται ἀνεκκλήτως.

Ἐάν τις διαβάλῃ τὸν πλησίον του ἄνευ νομίμου αἰτίας, τιμωρεῖται μὲ ἓξ μῆνας.

Περὶ χαλαρώσεως

Ἐάν τὸ πνεῦμα τινὸς ταλαντευθῇ μακράν τῆς βάσεως τῆς κοινότητος ὥστε νά προδίδῃ τὴν ἀλήθειαν καὶ νά βαδίζῃ κατά τὸ δοκοῦν, κατόπιν ὅμως μετανοῇ, τοῦ ἐπιβάλλεται ποινὴ δύο ἐτῶν. Κατά τὸ πρῶτον, θά θεωρῆται ὡς ἐκτὸς τῆς κοινοτικῆς καταστάσεως ἁγνότητος ἐν γένει. Κατά τὸ δεύτερον, ἀποκλείεται μόνον ἀπὸ τὸ κοινὸν

---

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 164 τοῦ 6ου τεύχους.

1. Ἡ λέξις εἶναι ἠλλοιωμένη καὶ τὸ νόημα παραμένει σκοτεινόν.
2. Ἐπειδὴ εἰς τὴν Ἐγγὺς Ἀνατολὴν ἡ ἀριστερὰ χεὶρ χρησιμοποιεῖται εἰς ὅλους τοὺς ἀκαθάρτους σκοπούς.

γεῦμα, κατέχων θέσιν ὄπισθεν τῶν ἄλλων μελῶν. Ἐπὶ τῇ συμπληρώσει τῶν δύο ἐτῶν, ἡ ἀδελφότης διεξάγει ἔρευναν περὶ αὐτοῦ. Ἐὰν ἤθελεν ἀποφασίσει τὴν ἐκ νέου εἰσδοχήν του, οὗτος θὰ καταγραφῇ ἐκ νέου μετὰ τῆς προσηκούσης θέσεως καὶ κατόπιν θὰ καλῆται ὅπως ἐκφέρῃ τὴν γνώμην του κατὰ τὰς συζητήσεις βάσει τῶν κανονισμῶν.

Ἐάν τις ὑπῆρξε μέλος τῆς κοινότητος ἐπὶ δέκα ἔτη, ἀλλὰ μετὰ ταῦτα, συνεπείᾳ πνευματικῆς χαλαρώσεως, προδώσῃ τὰς ἀρχὰς τῆς κοινότητος καὶ ἐγκαταλείψῃ τὸ σῶμα ἵνα βαδίσῃ κατὰ τὴν σκληράν του καρδίαν, οὐδέποτε ἐπανέρχεται εἰς τὴν ἀδελφότητα τῆς κοινότητος. Δὲν ἐπιτρέπεται εἰς τὰ μέλη τῆς κοινότητος νὰ συνεργάζωνται μετ' αὐτοῦ ἢ νὰ τὸν ἀναγνωρίζουν ὡς μετέχοντα τῆς ἀγνότητος αὐτῶν. Οἱ παραβάται ὑπόκεινται εἰς τὴν ἰδίαν ποινήν: θέλουν ἀποβληθῇ [3].

Περὶ τῶν καθηκόντων τῶν «πρεσβυτέρων»

Εἰς τὴν συναγωγὴν τῆς κοινότητος δέον νὰ ὑπάρχουν δώδεκα λαϊκοὶ καὶ τρεῖς ἱερεῖς ἐκπαιδευμένοι εἰς πᾶν ὅ,τι ἀπεκαλύφθη περὶ τοῦ πλήρους Νόμου. [4] Καθῆκον των εἶναι νὰ καθορίζουν τὸν κανόνα διὰ τὴν ἄσκησιν τῆς ἀληθείας, ὀρθότητος καὶ δικαιοσύνης, ὡς καὶ τὴν ἄσκησιν τοῦ ἐλέους καὶ τῆς ταπεινότητος εἰς τὰς ἀνθρωπίνας σχέσεις, διὰ νὰ καταδεικνύουν πῶς, διὰ τοῦ ἐλέγχου τῶν ὁρμῶν καὶ συντριβῆς τοῦ πνεύματος, δύναται νὰ διατηρηθῇ ἐπὶ τῆς γῆς ἡ πίστις· πῶς, διὰ τῆς ἐνεργοῦ ἐφαρμογῆς τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς παθητικῆς ὑποταγῆς εἰς τὰς ἀποφάσεις κολασμοῦ, δύναται νὰ ἐκκαθαρισθῇ ἡ ἀδικία, καὶ πῶς δύναταί τις νὰ βαδίζῃ μετὰ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἐν πνεύματι ἀληθείας καὶ μὲ προσηρμοσμένην εἰς πᾶσαν περίστασιν διαγωγήν.

Ἐνόσῳ τοιοῦτοι ἄνδρες θὰ ὑπάρχουν εἰς τὸ Ἰσραήλ, ἡ συναγωγὴ τῆς κοινότητος θὰ βασίζεται ἀσφαλῶς ἐπὶ τῆς ἀληθείας. Θὰ εἶναι διαρκῶς πράσινον φυτόν. Καθόσον ἀφορᾷ τοὺς λαϊκούς, θὰ εἶναι πράγματι ἓν ἱερόν, καὶ καθόσον ἀφορᾷ τοὺς ἱερεῖς, θ' ἀποτελῇ τὴν βάσιν δι' ἓν ἀληθὲς «ἅγιον τῶν ἁγίων». Τὰ μέλη τῆς κοινότητος θὰ εἶναι οἱ μάρτυρες περὶ τῆς ἀληθείας τοῦ Θεοῦ καὶ οἱ ἐκλεκτοὶ [5] τῆς εὐνοίας Του, πραγματοποιοῦντες τὸν ἐξιλασμὸν διὰ τὴν γῆν καὶ ἐξασφαλίζοντες τὴν ἀνταπόδοσιν διὰ τοὺς φαύλους. Θὰ εἶναι, πράγματι, «δεδοκιμασμένον προπύργιον» καὶ «πολύτιμος ἀκρογωνιαῖος λίθος» (Ἡσαΐα 28.16), [6] ὅστις οὐδέποτε θὰ κλονισθῇ ἢ μετακινηθῇ ἐκ τῆς θέσεώς του. Οἱ ἱερεῖς θὰ εἶναι ἡ ἕδρα διὰ τὸ ἅγιον τῶν ἁγίων, οἱ δὲ λαϊκοὶ οἶκος ἀκεραιότητος καὶ ἀληθείας, ἱκανοὶ νὰ διατηρήσουν τὴν Συνθήκην ὡς σύμφωνον διαρκές.

Ὅταν οἱ ἄνδρες αὐτοὶ ἀναδειχθοῦν, κατόπιν ἀψόγου διετοῦς διαγωγῆς καὶ παρασκευῆς εἰς τὰ θεμελιώδη τῆς κοινότητος, διαχωρίζονται ὡς εἰδικῶς ἱεροὶ μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς κοινότητος. Πᾶσα γνῶσις τὴν ὁποίαν δύναται νὰ κατέχῃ ὁ ἐκφράζων τὸν νόμον, ἀλλὰ ἡ ὁποία ἐπιβάλλεται νὰ μένῃ μυστικὴ διὰ τοὺς συνήθεις λαϊκούς, δὲν πρέπει νὰ ἀποκρυβῇ ἀπὸ αὐτούς, διότι εἰς τὴν περίπτωσιν

---

3. Κατὰ τὸν Ἰώσηπον, ἡ ἀποβολὴ ἦτο διὰ τοὺς Ἐσσαίους ποινὴ διὰ μιαρὰ ἁμαρτήματα.
4. Ὑπενθυμίζεται ἐνταῦθα ἀνάλογος διάταξις ἐκ τῆς Κ. Διαθήκης. Τρεῖς «στύλοι» τῆς Ἐκκλησίας (Γαλ. 2.9) καὶ Δώδεκα Ἀπόστολοι.
5. Ἡσαΐα 65.9, Ψαλμ. 105.43, Β' Ἰωάννου 1, Α' Πέτρου 2.9, Ἀποκ. 17.14.
6. Ὑπὸ τὸ αὐτὸ πνεῦμα ἀναφέρεται εἰς Α' Πέτρου 2.6.

των δὲν ὑπάρχει φόβος ἀποστασίας.[7]

Ὅταν οἱ ἄνδρες αὐτοὶ ὑπάρχουν εἰς τὸ Ἰσραήλ, πρέπει νὰ μένουν μακρὰν τῶν ἀγροίκων, ἵνα δυνηθοῦν νὰ «βαδίζουν ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ νὰ προετοιμάζουν τὴν ὁδὸν» δηλ. νὰ πράξουν ὅ,τι ἐννοοῦν αἱ Γραφαί, ὅταν λέγουν: «Ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους τοῦ Θεοῦ ἡμῶν». (Ἡσαΐα 40.3).[8]

Οὐδὲν μέλος τῆς κοινότητος, ἤτοι οὐδὲν μέλος μὴ δεόντως συμβεβλημένον — τὸ ὁποῖον ἀνοήτως παραβιάζει καθ' οἱονδήποτε τρόπον τὰς ἐντολὰς — ἐπιτρέπεται νὰ ἔρχεται εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῶν ἁγίων τούτων ἀνδρῶν ἢ νὰ ἀπολαύῃ τῶν συμβουλῶν των, μέχρις ὅτου ἐμπράκτως ἀπελευθερωθῇ ἀπὸ πᾶσαν διαφθορὰν καὶ δι' ἀποφάσεως τοῦ συμβουλίου ἀποκατασταθῇ εἰς τὸν βαθμόν του.

Περὶ τῆς διαγωγῆς τῶν «πρεσβυτέρων»

Αὐτοὶ εἶναι οἱ κανόνες διαγωγῆς δι' ἄνδρας «τελείας ἁγιότητος» εἰς τὰς μεταξύ των σχέσεις:

Ἐὰν εἷς ἐξ ἐκείνων, οἵτινες ἔγιναν δεκτοὶ εἰς τὸν βαθμὸν τῆς εἰδικῆς ἁγιότητος (ἤτοι εἰς τὸν βαθμὸν τῶν ἀκολουθούντων ἀψόγως τὴν ὁδόν, τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς ἐνετείλατο) παραβῇ ἔστω καὶ μίαν λέξιν τοῦ Νόμου τοῦ Μωϋσέως εἴτε ἀνοήτως εἴτε πονηρῶς, ἀποβάλλεται καὶ οὐδέποτε ἐπανέρχεται. Οὐδεὶς ἐκ τῶν κατεχόντων τὸν βαθμὸν ἐπιτρέπεται νὰ ἔχῃ μετ' αὐτοῦ σχέσιν τινά, συμμετοχὴν εἰς ἰδιοκτησίαν ἢ συμβουλήν. Ἐὰν ὅμως ἐγένετο παραβάτης ἄνευ προθέσεως, ἀποστερεῖται μόνον τοῦ ἰδιαιτέρου βαθμοῦ ἁγνότητος καὶ συμμετοχῆς εἰς τὸ συμβούλιον, ἤτοι δὲν τοῦ ἐπιτρέπεται νὰ ἐκφέρῃ οἱανδήποτε κρίσιν ἢ νὰ καλῆται εἰς τὸ συμβούλιον ἐπὶ μίαν πλήρη διετίαν. Μετὰ τὴν ἔκτισιν ταύτης, ἡ στάσις του ἀναθεωρεῖται, ἀλλὰ ἡ ποινὴ τῶν δύο ἐτῶν ἰσχύει μόνον ἐὰν τὸ λάθος ἦτο ἐξ ἀπροσεξίας, ἐνῷ ἐὰν προήρχετο ἐξ ἀνοησίας, ὁ παραβάτης οὐδέποτε ἀποκαθίσταται.

Μόνον ὅταν τηροῦνται οἱ ὅροι αὐτοὶ εἰς τὸ Ἰσραήλ, τὸ Ἅγιον Πνεῦμα θὰ ἔχῃ στερεὰ θεμέλια, ἡ ἀλήθεια θὰ νικᾷ διαρκῶς, ἡ ἐνοχὴ τῆς παραβάσεως καὶ τῆς ἁμαρτίας θὰ συντρίβεται καὶ θὰ ἐπέρχεται διὰ τὴν γῆν ἐξιλασμὸς περισσότερον ἀποτελεσματικὸς ἢ διὰ προσφορᾶς σαρκίνων θυσιῶν.

Περὶ τῆς ἰδιοκτησίας τῶν «πρεσβυτέρων»

Ἡ ἰδιοκτησία τῶν «εἰδικῶς ἁγίων ἀνδρῶν» — ἤτοι «τῶν βαδιζόντων ἀψόγως» — δὲν τίθεται ὁμοῦ μὲ ἐκείνην τῶν εἰσέτι ὑποκειμένων εἰς δοκιμασίαν καὶ μὴ συμπληρωσάντων τὴν ἀπαιτουμένην ἁγνότητα διαγωγῆς.

Μέχρι τῆς ἐλεύσεως τοῦ Προφήτου (κατὰ τὸ Δευτερονόμιον, 18.18) καὶ κληρικοῦ καὶ λαϊκοῦ Μεσσία,[9] οἱ ἄνδρες αὐτοὶ δὲν πρέπει νὰ ἀποστοῦν τοῦ καθαροῦ πνεύματος τοῦ Νόμου. Καὶ αὐτοὶ θὰ κρίνουν τὰ μέλη τῆς κοινότητος βάσει τῶν ἀρχικῶν νόμων.

Περὶ θρησκευτικῶν συζητήσεων

Οὐδεὶς ἐπιτρέπεται νὰ ἔρχεται εἰς συζήτησιν ἢ ρῆξιν μὲ ἀνθρώπους κακῆς φήμης, πρέπει δὲ πάντες, ἐπὶ παρουσίᾳ ἀγροίκων, νὰ μὴ συζητοῦν περὶ τῆς ἐννοίας τοῦ Νόμου (Τορά). Ἀλλὰ μετ' ἐκείνων οἵτινες ἐξέλεξαν τὴν ὀρθὴν ὁδόν, ἐπιβάλλεται

7. Ὁ Φίλων λέγει ὅτι, ὅταν αἱ Γραφαὶ ἀνεγινώσκοντο δημοσίᾳ μεταξὺ τῶν Ἐσσαίων κατὰ τὰ Σάββατα, ὁ «Ἔμπειρος», ὅστις ἀνεγίνωσκε, «παρέλιπε ὅ,τι δὲν εἶναι γενικῶς γνωστόν», ἤτοι ἐντὸς τοῦ οἰκείου βαθμοῦ.

8. Ἡ αὐτὴ μνεία καὶ ὑπὸ τὸ αὐτὸ πνεῦμα γίνεται ἀπὸ τὸν Ἰωάννην τὸν Βαπτιστήν. Ματθ. 3.3, Ἰωάν. 1.23.

9. Κυριολεκτικῶς οἱ «Μεσσίαι» (οἱ κεχρισμένοι) τοῦ Ἀαρὼν καὶ Ἰσραήλ».

ἕκαστος νὰ συζητῇ ἐπὶ θεμάτων τῆς γνώσεως τῆς ἀληθείας τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς δικαίας Του κρίσεως. Ὁ σκοπὸς τοιούτων συζητήσεων εἶναι ἡ καθοδήγησις τοῦ πνεύματος τῶν μελῶν τῆς κοινότητος, πρὸς ἀντίληψιν τῶν ἀνεξερευνήτων θαυμάτων καὶ τῆς ἀληθείας τοῦ Θεοῦ, καὶ πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ἀψόγου βαδίσματος μετὰ τῶν γειτόνων ἑκάστου.

Περὶ ἀγάπης καὶ μίσους τῶν ἀνθρώπων καὶ καθηκόντων πρὸς τὸν Θεόν

Αὐτοὶ εἶναι οἱ κανόνες διὰ πάντα ἄνθρωπον ὅστις ἤθελεν ἀναζητήσει τὴν ἐσωτερικὴν ὅρασιν κατ' αὐτοὺς τοὺς καιρούς, ὡς πρὸς τὶ πρέπει ν' ἀγαπᾷ καὶ τὶ πρέπει νὰ μισῇ:

Πρέπει νὰ τρέφῃ μῖσος πρὸς ὅλους τοὺς κακῆς φήμης ἀνθρώπους καὶ νὰ τοὺς κρατᾷ εἰς ἀπομόνωσιν.

Πρέπει νὰ ἐκτελῇ μετὰ ζήλου καὶ ἐπακριβῶς πᾶσαν ἐντολήν, μέχρι τῆς Ἡμέρας τῆς Ἀνταποδόσεως.[10]

Εἰς πᾶσαν ἐνέργειάν του καὶ εἰς πᾶσαν ὑπὸ τὸν ἔλεγχόν του ὑπόθεσιν πρέπει νὰ πράττῃ κατὰ τρόπον ἀποδεκτὸν παρὰ τοῦ Θεοῦ, βάσει τῶν ἐντολῶν Του.

Πρέπει ν' ἀποδέχεται προθύμως πᾶν ὅ,τι τοῦ συμβαίνει καὶ νὰ εὐχαριστῆται μόνον μὲ τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ.

Αἱ ἐκ τοῦ στόματός του ἐξερχόμεναι λέξεις πρέπει νὰ εἶναι ἀποδεκταὶ καὶ νὰ μὴ ποθῇ τίποτε ἐκ τῶν μὴ παραγγελθέντων παρὰ τοῦ Θεοῦ.

Νὰ ἀποβλέπῃ πάντοτε εἰς τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ καὶ εἰς πᾶσαν κακοτυχίαν τῆς ὑπάρξεώς του νὰ εὐλογῇ τὸν Πλάστην του. Εἰς πᾶν συμβὰν νὰ δοξάζῃ τὸν Θεὸν καὶ εἰς εὐλογίαν νὰ κινοῦνται τὰ χείλη του.

10. Η ἔκφρασις ἀνάγεται εἰς τὸ Δευτερονόμιον 32.35 κατὰ τὸ ἑλληνικὸν κείμενον τῶν Ο΄ καὶ εὑρέθη εἰς ἀπόσπασμα χειρογράφων τοῦ Κουμράν. Ἀναφέρεται καὶ εἰς Ἡσ. 34.8, 61.2 καὶ 63.4, εἶναι δὲ τυπικὸς ὅρος μεταξὺ τῶν Σαμαριτῶν διὰ τὴν Δευτέραν Παρουσίαν.

ΚΙΝΕΖΙΚΕΣ ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ

Πλήρωνε τὴν κάθε προσβολὴ μὲ καλωσύνη.

Ὅποιος ξέρει τί εἶναι οἱ ἄλλοι, εἶναι σοφός. Ὅποιος ξέρει τί εἶν' ὁ ἑαυτός του εἶναι δυνατός, κι' αὐτός ποὺ κατανικάει τὸν ἑαυτό του εἶναι παντοδύναμος.

Ἐκεῖνος ποὺ ξέρει πότε ἔχει ἀρκετά, εἶναι πλούσιος.

Μεγαλύτερη ἁμαρτία δὲν ὑπάρχει ἀπὸ τὸ νὰ δίνης λευτεριὰ στὴν ἐπιθυμία, δὲν ὑπάρχει πιὸ μεγάλη ἀθλιότητα ἀπ' τὴ δυσαρέσκεια, δὲν ὑπάρχει συμφορὰ σκληρότερη ἀπὸ τὴν ἀχορτασιὰ στὰ κέρδη.

Τρία πράγματα θεωρῶ πολύτιμα, τρία πράγματα ἐκτιμῶ: Πρῶτο τὴν εὐσπλαχνία, δεύτερο τὴ μετριοπάθεια, τρίτο τὴ σεμνότητα.

Τὰ πράγματα, τὰ πιὸ ἀδύναμα τοῦ κόσμου, σκλαβώνουν τὰ πιὸ δυνατά. Τίποτα δὲν εἶναι, κάτ' ἀπὸ τὸν οὐρανό, πιὸ ἀδύναμο καὶ πιὸ μαλακὸ ἀπ' τὸ νερό. Κι' ὅμως, τρώει, τὸ νερό, ὅλα τὰ πράγματα τὰ σκληρότερα καὶ τὰ δυνατώτερα

Ἡ ὄψη ἡ ἀνώτατη τῆς καλωσύνης εἶναι ὅμοια μὲ τὸ νερό, ποὺ εἶναι τόσο εὐεργετικὸ γιὰ κάθε πρᾶγμα καὶ ποὺ πάει ἐμπρὸς τόσο ἁπαλά, χωρὶς τὸν παραμικρὸν ἀγῶνα.

ΛΑΟ—ΤΣΕ

Ἐπίσημη κατάκτησις
τῆς ἀποκρύφου Γνώσεως

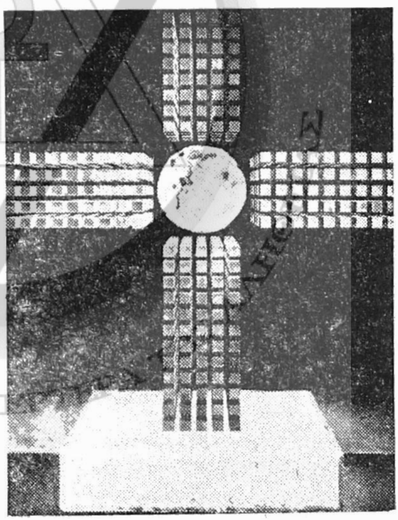
Η ΑΤΟΜΙΚΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑ Στὰ χέρια τοῦ Ἀνθρώπου

Γιὰ ὄλεθρο ἢ γιὰ εὐδαιμονία

Τοῦ GEOFFREY HODSON
Προέδρου Θεοσ. Ἑτ. Ν. Ζηλανδίας

Η ΕΚΡΗΞΙΣ τῆς πρώτης ἀτομικῆς βόμβας ὑπῆρξε ἡ πρώτη ἐξωεργαστηριακὴ πρακτικὴ ἀπόδειξις τῆς θεωρίας τοῦ Ἀϊνστάϊν γιὰ τὴν σχετικότητα ὕλης, ἐνεργείας καὶ ταχύτητος φωτός. Ταυτόχρονα ὑπῆρξε ἡ ἀποκάλυψις ἑνὸς σημαντικοῦ μυστικοῦ τῆς Φύσεως γιὰ τὴν δομὴ τοῦ ἐσχάτου φυσικοῦ Ἀτόμου, ποὺ πολὺ πρὶν ἀπὸ τοὺς «θύραθεν» ἐπιστήμονες τὴν εἶχαν διαπιστώσει οἱ Ἀποκρυφισταί.

Ὁ λόρδος Ράδερφορδ τοῦ Νέλσων ἀνεκάλυψε πρῶτος ὅτι ἡ ραδιενέργεια, ποὺ τὴν εἶχε προηγουμένως ἀνακαλύψει καὶ ἀποδείξει ὁ Κρούξ, ὠφείλετο στὴν φυσικὴ ἔκλυσι ραδιενεργῶν οὐσιῶν ἀπὸ τὸ ἄτομον π.χ. τοῦ οὐρανίου, καὶ ὅτι, σὰν συνέπεια, ἐπηκολούθει συνεχὴς μεταστοιχείωσις. Ὁ Ράδερφορδ εἶχε ἀνακαλύψει στὴ Φύσι τὸν μεγάλο ἀλχημιστή. Κατόπιν ἀνήγγειλε ὅτι τὸ ἄτομον ἦταν στὴν πραγματικότητα μιὰ μικρογραφία Ἡλιακοῦ Συστήματος καὶ ὅτι τὸ ἄπειρα μικρὸ ἀκολουθοῦσε τοὺς ἴδιους νόμους τοῦ ἄπειρα μεγάλου. Κατέδειξε ὅτι ὁ κεντρικὸς πυρὴν τοῦ ἀτόμου συνεκράτει δορυφόρους σὲ ἀνάλογη ἀπόστασι μ' ἐκείνη τοῦ ὁ Ἥλιος κρατάει

ΠΥΡΗΝΙΚΟΣ ΣΤΑΥΡΟΣ
Μὲ τὴν ὑδρόγειο στὴ μέση.

Συμβολικὸ γιὰ τὴν ἀγωνία τῆς σημερινῆς ἀνθρωπότητος ἔργο τοῦ διασήμου ζωγράφου Σαλβατὸρ Νταλί.

τοὺς πλανῆτες. Ἡ τρίτη μεγάλη του ἀνακάλυψις ἦταν ὅτι τὸ ἄτομον μποροῦσε νὰ διασπασθῆ τ ε χ ν η τ ὰ μὲ συγκεντρωτικὸ βομβαρδισμὸ δι' ὡρισμένων ἀκτίνων. Κατὰ τὴν συνέχεια τῶν πειραμάτων πάνω σ' αὐτὲς τὶς βάσεις ἐπετεύχθη ὁ βομβαρδισμὸς τοῦ ἀτόμου καὶ ἡ μετατροπὴ τῆς ἀφάνταστα μικροσκοπικῆς ὕλης σὲ τρομερὰ δυνατὴ ἐνέργεια.

Μὲ τὸν κίνδυνο ὑπερ—ἀπλουστεύσεως, θὰ προσπαθήσωμε νὰ δώσωμε μιὰ ἰδέα γιὰ τὸ ἄτομον. Οἱ ἐπιστήμονες δὲν ἐπιχειροῦν νὰ «δρατοποιήσουν» τὸ ἄτομον, διότι εἶναι μᾶλλον σύμβολο, παρὰ σῶμα κατανοητὸ μὲ ψηλαφητὴ ὕπαρξι. Εἶναι ἕνας τύπος, ποὺ ἀντιπροσωπεύει τὴν δίνη κυμάτων ἢ τὴν συνδυασμένη ἀντίληψι ἑνὸς μορίου καὶ κυμάτων ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας. Ἐν τούτοις, ὁ μεγάλος φυσικὸς Σρέντιγκερ περιέγραψε τὸ ἄτομον ὡς «μιὰ ὀπὴ μὲ αὖρα τριγύρω της». Καὶ ὁ κόσμος φαντάζεται τὸ μόριον σὰν μιὰ μικροσκοπικὴ σφαιρικὴ τρύπα στὸν αἰθέρα, μὲ ἕνα κεντρικὸ πρωτόνιον ἢ συγκεντρωμένη ἀτομικὴ μᾶζα θ ε τ ι κ ο ῦ ἠλεκτρισμοῦ ἐγκατεστημένη στὸ κέντρον τῆς τρύπας. Αὐτὸ τὸ σωματίδιον θετικῆς ἐνεργείας περιβάλλεται ἀπὸ ἕνα εἶδος παλλομένης ὁμίχλης ταχέως κινουμένων σωμάτων. Αὐτὰ τὰ σώματα εἶναι τὰ ἠλεκτρόνια ἢ συγκεντρώσεις ἀ ρ ν η τ ι κ ο ῦ ἠλεκτρισμοῦ, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἔχει δύο κινήσεις. Στρέφεται ἀφ' ἑνὸς περὶ τὸν ἄξονά του καὶ ἀφ' ἑτέρου ταξιδεύει μὲ ἐξαιρετικὴ ταχύτητα στὴν τροχιά του γύρω ἀπὸ τὸ πρωτόνιον. Εἶναι ἀκριβῶς ἡ εἰκόνα ποὺ μᾶς παρουσιάζει τὸ Ἡλιακὸν Σύστημα. Ὁ Ράδερφορδ ἀπέδειξε ὅτι ἡ δομὴ τοῦ Ἡλιακοῦ Συστήματος μὲ τὸν κεντρικὸ Ἥλιο καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν πλανῆτες, ἀναπαράγεται καθ' ὅλην τὴν Φύσι.

Τὶ ἀξιοσημείωτο ποὺ εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι σὲ κάθε ἐλάχιστο σῶμα, καθὼς τὸ φυσικὸ ἄτομον, ἀνευρίσκεται μιὰ μικρογραφία τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος. Ἂς πάρουμε σὰν παράδειγμα, τὸ ἄτομον τοῦ σιδήρου. Μέσα του, γύρω ἀπὸ τὸ πρωτόνιον περιστρέφονται εἴκοσι—ἕξ ἠλεκτρόνια σὲ τέσσαρες τροχιές. Αὐτὰ τὰ ἠλεκτρόνια γυρίζουν στὸν ἄξονά τους, ὅπως οἱ πλανῆτες, ἀνευρίσκονται δὲ καὶ ἠλεκτρόνια μὲ ἀνάστροφη φορὰ στὴν ἴδια τροχιά. Σὲ ἕνα ἰδεωδῶς σταθερὸ ἄτομο, πολλὰ ἠλεκτρόνια στρέφουν πρὸς τὴ μιὰ ἢ τὴν ἄλλη κατεύθυνσι. Ἀλλά, στὴν τρίτη τροχιὰ τοῦ σιδήρου ὑπάρχουν πέντε ἠλεκτρόνια θετικῆς περιδινίσεως καὶ ἕνα ἀρνητικῆς. Λόγῳ αὐτῆς τῆς ἐξαιρετικῆς ὁμοιότητος μεταξὺ τοῦ ἀτόμου σιδήρου καὶ τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος, οἱ διαδρομὲς τῶν ἰσημεριῶν τοῦ ἡμερολογίου μας ἀνὰ τοὺς αἰῶνες ἀναπαράγονται σ' ἕνα τόσο ἐλάχιστο σῶμα σὰν τὸ ἄτομον σιδήρου. Ἕνα τέτοιο σῶμα, τόσο δυναμικὰ δραστήριο καὶ τόσο λεπτὰ ἰσορροπημένο, σὰν βομβαρδισθῆ ἀπὸ ἄλλο ἄτομο ραδιενεργοῦ οὐσίας θὰ χάση τὴν ἰσορροπία του καὶ τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι ἡ ἔκλυσις ἢ διασκορπισμὸς ἐνεργείας, ποὺ ἐπαναλαμβάνεται διαδοχικὰ καὶ σχηματίζει τὴν λεγόμενη «ἀλυσσιδωτὴ» πυρηνικὴ

ἀντίδρασι. Ἔτσι φθάνουμε στὴν τρομακτικὴ ἔκρηξι.

Ἡ σύγχρονη φυσικὴ ἐπιστήμη μελετάει τὴ φύσι τῆς δυνάμεως, ἡ ὁποία συγκρατεῖ τὴν «τρύπα στὸν αἰθέρα»· πολλὰ χρόνια νωρίτερα, ὅμως, εἶχαν ἀπασχοληθῆ μ᾿ αὐτὴ τὴ μελέτη οἱ σπουδασταὶ τῶν ἀποκρύφων ἐπιστημῶν. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοί, πρὶν ἀπὸ αἰῶνες, εἶχαν ὑποβάλλει τοὺς ἑαυτούς των στὴν ἀναγκαία αὐτο—πειθαρχία καὶ αὐτο—ἐκγύμνασι ὥστε ν᾿ ἀφυπνίσουν τὶς ἐσωτερικὲς δυνάμεις ἀντιλήψεως, μὲ τὴν βοήθεια τῶν ὁποίων εἶναι δυνατὸν νὰ ἐρευνηθοῦν οἱ συνήθως ἀόρατες δυνάμεις, ἀντιλήψεις καὶ καταστάσεις τῆς ὕλης τοῦ Σύμπαντος. Ἔτσι ἐσχηματίσθηκε ἕνα σῶμα ἐρευνητῶν, στοὺς ὁποίους, λόγῳ τῆς ἀνεκκλήτου ἀφιερώσεως στὴν αὐτοθυσία καὶ τὴν ὑπηρεσία πρὸς τὴ Θεία Βούλησι, ἐπετράπη νὰ ἀποκτήσουν βαθμηδὸν τὴ μυστικὴ γνῶσι.

Παρὰ τὸν κίνδυνο, ποὺ δὲν ἀπεφεύχθη ὁλοτελῶς, νὰ χρησιμοποιηθῆ ἡ γνῶσις γιὰ σκοποὺς ὀλέθρου, μερικοὶ ἐκ τῶν μεμυημένων ἄρχισαν πρὸ πολλοῦ νὰ ἐπηρεάζουν ὡρισμένους ἐπιστήμονες, εἰδικὰ τὸν Κροὺξ («Ἐπιστολαὶ Διδασκάλων» πρὸς τὸν Α.Π. Σίννετ, σ. 272) ὡς πρὸς τὴν δυνατότητα αἰθερικῶν καὶ ὑπεραιθερικῶν καταστάσεων τῆς ὕλης. Ἀσφαλῶς διεῖδαν τὴν δυνατότητα καταχρήσεως, ἔκριναν ὅμως ὅτι τὰ τελικὰ πλεονεκτήματα ὑπερτεροῦσαν τοὺς κινδύνους. Οἱ φύλακες αὐτοὶ τοῦ μυστικοῦ φωτὸς ἐπεκρίθησαν διὰ μέσου τῶν αἰώνων γιὰ τὴν μυστικότητά τους. Ἡ ἀποκάλυψις τῆς καταστρεπτικῆς δυνάμεως τοῦ ἀτόμου δικαιολογεῖ τὴν ἕως τώρα ἐπιφυλακτικότητα καὶ ἴσως ἐπιτρέπει τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ ἀνθρωπότης ἐκρίθη ἄξια νὰ διαχειρισθῆ μία ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες δυνάμεις τῆς Φύσεως

Ἀλλά, θὰ ἐρωτήσουν πολλοί : Ποιὰ εἶναι ἡ ὑπεροχὴ τῶν ἀποκρυφιστῶν στὸν τομέα τῶν φυσικῶν ἐρευνῶν καὶ πῶς προκύπτει αὐτὴ χρονολογικὰ καὶ οὐσιαστικά ; Σ᾿ αὐτὸ τὸ ἐρώτημα θ᾿ ἀπαντήσουμε ἀμέσως. Ἀνεφέραμε τὶς ἀντιλήψεις τῶν φυσικῶν γιὰ τὴν ἀτομικὴ ἐνέργεια. Στρεφόμεθα τώρα στοὺς μεταφυσικούς. Ἕνας ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους συγχρόνους ἀποκρυφιστάς, ὁ Κάρολος Λήντμπῆτερ, σὲ συνεργασία μὲ τὴν ἐπίσης ἀποκρυφίστρια Ἄννα Μπέζαντ, στὸ βιβλίο τους «Ἀπόκρυφη Χημεία»[1] ἔγραφαν :

«Αὐτὲς οἱ μονάδες (τὰ ἔσχατα φυσικὰ ἄτομα) εἶναι ὅλα τους ὅμοια, σφαιρικὰ καὶ ἀπολύτως ἁπλῆς δομῆς Καίτοι ἀποτελοῦν τὴ βασι πάσης ὕλης, αὐτὲς δὲν εἶναι ὕλη, δὲν εἶναι ὄγκοι, ἀλλὰ φυσαλλίδες. Δὲν μοιάζουν μὲ τὶς φυσαλλίδες ποὺ πλεουν στὸν ἀέρα καὶ εἶναι λεπτὸ στρῶμα ὕδατος ποὺ διαχωρίζει τὸν ἐντὸς ἀπὸ τὸν ἐκτὸς ἀέρα, ὥστε τὸ στρῶμα αὐτὸ νὰ ἔχῃ ἐπιφάνεια καὶ ἐξωτερικὴ καὶ ἐσωτερική Ἔχουν μᾶλλον τὴν ἀναλογία τῶν φυσαλλίδων ποὺ βλεπουμε ν᾿ ἀνεβαίνουν ἀπὸ τὸ νερό, πρὶν φθάσουν στὴν ἐπιφάνεια καὶ ἔχουν μία μόνον ἐπιφάνεια —ἐκείνη τοῦ νεροῦ ποὺ ὠθεῖται ἀπὸ τὸν περιεχόμενο ἀέρα. Ἀκριβῶς δὲ καθὼς αὐτὲς οἱ φυσαλλίδες δὲν εἶναι

(1) An Besant et. Ch. Leadbeater: La Chimie occulte, Ed Rhéa, Paris, p. 151.

νερό, ἀλλα εἶναι στίγματα ἀπὸ τα ὁποῖα ἀπουσιάζει τὸ νερό, ἔτσι καὶ αὐτὲς οἱ μονάδες δὲν εἶναι Κοῖλον,[2] ἀλλά ἡ ἀπουσία του—τὰ μόνα στίγματα ὅπου δεν ἀνευρίσκεται—κόκκοι τοῦ μηδενὸς ἐπιπλέοντες, διότι τὸ ἐσωτερικὸ αὐτῶν τῶν φυσαλλίδων φαίνεται ἀπόλυτα κενόν.

Αὐτὸ εἶναι τὸ ἐκπληκτικό, τὸ σχεδὸν ἀπίστευτο γεγονός. Ἡ Ὕλη εἶναι τὸ μηδέν, ὁ χῶρος ποὺ σχηματίζεται ἀπὸ τὴν ἀπώθησι μιᾶς ἀπείρως πυκνῆς οὐσίας. Τὸ Fohat[3] ἀληθινὰ «ἀνοίγει τρύπες στὸ διάστημα» καὶ αὐτες οἱ τρύπες εἶναι τὸ ἀέρινο μηδέν, οἱ φυσαλλίδες, ἀπὸ τὶς ὁποῖες συγκροτεῖται τὸ «στερεὸ» σύμπαν.

Τι εἶναι λοιπὸν αὐτὲς οἱ φυσαλλίδες, Ἠ μᾶλλον ποιὸ εἶναι τὸ περιεχόμενό τους, ποιὰ εἶναι ἡ δύναμις ποὺ μπορεῖ νὰ προκαλῇ φυσαλλίδες σε μιὰ οὐσία ἄπειρης πυκνότητος; Οἱ ἀρχαῖοι ἀπεκαλουν αὐτὴ τὴ δύναμι «Π ν ο ή», γραφικὸ σύμβολο ποὺ φαινεται νὰ δείχνη ὅτι ἐκεῖνοι ποὺ τὸ ἐχρησιμοποίησαν εἶχαν προΐδει τὴν κ ο σ μ ι κ ὴ διαδικασία, εἶχαν ἴδῃ τὸν ΛΟΓΟ. ὅταν ἔπνευσε «ἐπι τὰ ὕδατα τοῦ διαστηματος» καὶ παρήγαγε τις φυσαλλίδες ποὺ ἔχτισαν τοὺς κόσμους. Οἱ ἐπιστήμονες μποροῦν νὰ ὀνομαζουν ὅπως θελουν αὐτὴ τὴ «Δύναμι»—τὰ ὀνόματα δὲν εἶναι τίποτε. Γιὰ μᾶς, τοὺς θεοσόφους, εἶναι ἡ πνοὴ τοῦ ΛΟΓΟΥ...».

Ἐκεῖνο, ποὺ ἀξίζει νὰ σημειωθῇ εἶναι ὅτι τὸ βιβλίο, ἀπὸ τὸ ὁποῖο προέρχεται αὐτὴ ἡ περικοπή, ἐδημοσιεύθη τὸν Νοέμβριο τοῦ 1895, πολλὰ χρόνια πρὶν ἀναπτυχθῇ ἡ σύγχρονη ἠλεκτρονικὴ θεωρία!

Γιὰ νὰ ἐκφρασθοῦμε ἁπλᾶ, τὰ εὑρήματα τῆς ἀπόκρυφης ἐπιστήμης ἀποκαλύπτουν ὅτι ἡ οὐσία—ρίζα τοῦ Χώρου, ἀπὸ τὴν ὁποία εἶναι κατασκευασμένοι οἱ Κόσμοι, λειτουργεῖ ὡς δοχεῖον, ὄχημα ἢ μήτρα. Ἐνεργοποιὸς καὶ γονιμοποιὸς δύναμις εἶναι τὸ Πνεῦμα, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐκπορεύεται συνεχῶς ἀνυπολόγιστος ὄγκος ἀσυλλήπτου ἰσχύος ἠλεκτρικῆς δημιουργικῆς δυνάμεως. Αὐτὴ ἡ «Δύναμις» τρέχει ἀπὸ ἄπειρη Κοσμικὴ Πηγή. Κατὰ τὴν δημιουργικὴ Νύκτα, αὐτὴ ἡ Πηγὴ εἶναι σχετικὰ ἥσυχη. Οἱ Κοσμικὲς «γεννήτριες» δὲν κινοῦνται. Κατὰ τὴν δημιουργικὴ αὐγή, ἡ πελώρια Κοσμικὴ «ἐγκατάστασις» σκιρτᾶ ἀπὸ δραστηριότητα. Ὁ Δημιουργὸς Λόγος, σὰν ἕνας Κοσμικὸς Μηχανικός, συμβολικὰ γυρίζει τὸν διακόπτη. Ἡ μέχρι τότε παρθένος, ἀλλὰ τώρα ἐνεργοποιημένη οὐσία τοῦ Χώρου ἀρχίζει νὰ γίνεται Μητέρα Φύσις σὲ ὅλη της τὴ γονιμότητα. Πρῶτοι καρποί της εἶναι τὰ πρωταρχικὰ ἄτομα, ποὺ ἀποτελοῦν τὴν οὐσία — ρίζα ἢ πρωτύλη τοῦ Σύμπαντος. Σὲ ἕναν ἐπελεγμένο χῶρο τοῦ ἀπέραντου διαστήματος, τὰ πρῶτα ἄτομα σχηματίζονται διὰ τῆς πιέσεως ἐπὶ τῆς Κοσμικῆς οὐ-

(2) Ἡ ονομασια «Κοῖλον» τῶν ἀποκρυφιστῶν ἀνταποκρινεται στον «Αἰθέρα» τῶν φυσικῶν, ἐπισης στην «Πρακριτι», την πρωταρχικη οὐσια τῶν Ἰνδῶν. Κατα τοὺς συγγραφεῖς τῆς «Ἀπόκρυφης Χημείας», ὁ Αἰθηρ η φυσικη ὕλη διακρινεται σε τέσσαρες καταστασεις: Αἰθηρ 1 ἡ ἀτομικός, Αἰθηρ II ἡ ὑπερ—στοιχειωδης, Αἰθηρ III ἡ μετα—στοιχειωδης και Αἰθηρ IV ἡ πρωτο—στοιχειώδης. Πέμπτη κατάστασις θεωρεῖται ἡ ἀερωδης, ἕκτη ἡ ὑγρα καὶ ἑβδόμη κατάστασις τῆς ὕλης ἡ στερεά.

(3) Κατα τοὺς ἀποκρυφιστας, ἡ παγκοσμιος ἐνέργεια, πηγη παντὸς ὑπαρχοντος στο σύμπαν.

σίας τοῦ Κοσμικοῦ Ἠλεκτρισμοῦ. Αὐτὰ τὰ πρῶτα ἄτομα ἀποβαίνουν οἱ γονεῖς ὅλων τῶν ἑπομένων ἀτόμων. Τὸ Σύμπαν, πρῶτα συνελήφθη νοητικά, ἔπειτα πυκνώνεται πεδίον πρὸς πεδίον μέχρις ὅτου φθάση τὴν πυκνότερη ἢ φυσικὴ κατάστασι.

Φθάσαμε τώρα στὴν καρδιὰ τοῦ θέματος τῆς ἀτομικῆς δυνάμεως. Σὲ κάθε διαδοχικὴ πύκνωσι, αὐξάνει ἡ συμπίεσις καὶ σύνθλιψις τῆς πρωταρχικῆς ἰσχυρᾶς δυνάμεως. Συνεπῶς, στὸ φυσικὸ ἄτομον, ὁ Κοσμικὸς Ἠλεκτρισμὸς ὑφίσταται στὸν μέγιστο βαθμὸ συγκεντρώσεως καὶ συμπιέσεως. Κατὰ τὴν διάρκεια τῆς περιόδου ἐκδηλώσεως, κρατιέται σ᾽ αὐτὴν τὴν κατάστασι ἀπὸ τὴν ἀκάθεκτη Βούλησι, τὸν παντογνώστη Νοῦ, τὸν ἀπρόσωπο Νόμο. Ὁ σὲρ Ὄλιβερ Λότζ ἔδωσε μιὰ πολὺ χαρακτηριστικὴ περιγραφὴ τῆς συγκεντρωμένης στὸ Ἄτομον ἐσωτερικῆς δυνάμεως. Εἶπε : «Σὲ κάθε κυβικὸ χιλιοστόμετρο τοῦ Χώρου περικλείεται, ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀπρόσιτη, ἐνέργεια ἴση μὲ τὴν συνολικὴ παραγωγὴ ἠλεκτρικοῦ ἐργοστασίου ἑνὸς ἑκατομμυρίου κιλοβὰτ λειτουργοῦντος ἀδιάκοπα ἐπὶ 30.000.000 χρόνια» [4] Τὸ ἀπρόσιτον, κατελύθη ἀπὸ τοὺς διαδόχους τοῦ σὲρ Ὄλιβερ Λότζ. Ὑπὸ ὡρισμένες συνθῆκες, ποὺ τώρα ἀνεκαλύφθησαν, οἱ τοῖχοι συγκρατήσεως τοῦ ἀτόμου μπορεῖ νὰ σπάσουν ἀπ᾽ ἔξω. Καὶ τότε ἐλευθερώνεται ἡ συγκεντρωμένη καὶ συμπιεσμένη δύναμις. Αὐτὸ ἀκριβῶς ἐπέτυχαν οἱ ἐπιστήμονες. Ὁ ἀποκρυφιστὴς ἐπιστήμων εἶχεν ἐπιτύχει ἀνάλογα θήματα μόνον μὲ τὴ δύναμι τῆς θελήσεως. Ὅλα τὰ λεγόμενα θαύματα τῶν μεγάλων Σοφῶν τῆς ἱστορίας, δὲν εἶναι θαύματα στὴν πραγματικότητα, ὅπως δὲν εἶναι οὔτε τὸ ἀεροπλάνο, τὸ ραντάρ, τὸ ραδιόφωνο καὶ ἡ ἀτομοβόμβα. Τὰ ἀποκρυφιστικὰ κατορθώματα τῆς ἄλλοτε, ὅπως καὶ τὰ ἐπιστημονικὰ κατορθώματα τῆς σήμερον, συνετελέσθησαν σύμφωνα μὲ τοὺς φυσικοὺς νόμους μὲ τὴν εὐφυᾶ ἐφαρμογὴ τῆς γνώσεώς των.

Μποροῦμε νὰ κάμουμε ἕνα βῆμα περαιτέρω πρὸς τὸ μυστήριο τῆς Ὑπάρξεως ; Μποροῦμε νὰ σχηματίσουμε κάποια νοητικὴ εἰκόνα περὶ αὐτῶν τῶν ἐσχάτων ἀτόμων ἢ φυσαλλίδων στὸ Χῶρο, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἔχουν δομηθῆ τὰ μόρια καὶ χημικὰ στοιχεῖα ; Μάλιστα, μποροῦμε. Ὁ μεγάλος ἀποκρυφιστὴς Ληντμπῆτερ περιέγραψε τὸ ἔσχατο ἄτομον ὡς ἑξῆς :

«Τὸ ἄτομον ἔχει τὸ ἀδρὸ σχῆμα καρδιᾶς καὶ μοιάζει σὰν κλουβὶ πουλιοῦ ἀπὸ σύρματα. Κάθε σῦρμα εἶναι ἑλικοειδές, ἀποτελούμενο μὲ τὴ σειρά του ἀπὸ λεπτότερα σύρματα, τὰ ὁποῖα ἂς ὀνομάσουμε σπειρώματα. Τὸ ἄτομον εἶναι πραγματικὰ ἕνας στρόβιλος, σχηματισμένος ἀπὸ τὸ ρεῦμα τῆς θειας θελήσεως--δυνάμεως. Ἐὰν αὐτὴ ἡ δύναμις ἀπεσύρετο, τὸ ἄτομο θα ἐξηφανίζετο παραυτα, θα ἔπαυε νὰ ὑπάρχῃ, ἀκριβῶς ὅπως μία μικρὴ στήλη σκόνης καὶ φύλλων στροβιλίζοντας σ᾽ ἕνα σταυροδρόμι θα χανόταν ὅταν ἔπεφτε ὁ ἀέρας.

Εἶναι μια κατασκευη σχήματος καρδιᾶς, ποὺ φαινεται σὰν

(4) Στὸ ἔργο του «Η πυκνοτης τοῦ αἰθέρος» μνημονευόμενον στην «Ἀπόκρυφη Χημεια», γαλλ. ἐκδ. σ. 155

ν' ἀποτελῆται ἀπὸ δέκα σειρὲς σπειρωμάτων, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ τρεῖς εἶναι παχύτερες ἀπὸ τὶς ἄλλες. Τιθέμενον ὑπὸ παρατήρησιν, τὸ ἄτομον φαίνεται νὰ εἶναι ἐξαιρετικὰ ἐνεργό, με τρεῖς κύριες κινήσεις: πρώτη, στρέφεται γρήγορα περὶ τὸν ἄξονά του· δεύτερη, κινεῖται γρήγορα γύρω ἀπὸ μια μικρὴ τροχιά· τρίτη, ἐπεκτείνεται ὁλόκληρο καὶ κινεῖται σὰν μιὰ πάλλόμενη καρδια. "Ολα τὰ λεγόμενα χημικὰ στοιχεῖα καὶ τὰ σύνθετά των κατασκευάζονται ἀπὸ γεωμετρικὰ διευθετημενες ὁμάδες τέτοιων ἐσχάτων ἀτόμων». [5]

Προβάλλουν ἀναπόφευκτα δυὸ ἐρωτήματα, μετὰ αὐτὴν τὴν ἀπόκρυφη ἀποκάλυψι. Πρῶτον, ποιὰ εἶναι ἡ φύσις τῆς Θείας Πηγῆς ἢ Ὑπάρξεως, μὲ ὅποιο ὄνομα κι' ἂν τὴν ἀποκαλέσουμε, ἀπὸ τὴν ὁποία ἀπορρέει τόσο ἰσχυρὴ δύναμι. Δεύτερον, πῶς μποροῦμε ἐμεῖς οἱ ἄνθρωποι νὰ γίνουμε ἄξιοι τῆς διαχειρίσεως τέτοιας δυνάμεως. Ἡ Κοσμικὴ Δύναμις, ποὺ ἔφερε σὲ ὕπαρξι καὶ συνεχῶς συντηρεῖ τὰ Σύμπαντα καὶ τοὺς Κόσμους, πρέπει νὰ εἶναι ἀσύλληπτα ἰσχυρή. Διότι, μὴ ξεχνοῦμε ὅτι, ὁ Κοσμικὸς Ἠλεκτρισμὸς δὲν εἶναι μόνον ἡ δύναμις παραγωγῆς ἀτόμων. Εἶναι ἐπίσης ἡ δύναμις ποὺ τροφοδοτεῖ τὸ φυσικὸ κέντρο τοῦ δικοῦ μας Σύμπαντος, τοῦ γνωστοῦ ὡς Ἥλιος. Εἶναι αὐτὴ ἡ ἀπεριόριστη, πάντα ἀνανεούμενη ἐνέργεια, ποὺ ἀκατάπαυστα ἐκπέμπεται στὸ Σύστημά μας ἀπὸ τὸν Ἥλιο, χάρι στὴν ὁποία ἐνέργεια ζοῦν οἱ πλανῆτες καὶ οἱ κάτοικοί τους. Πόσο δυνατὴ πρέπει νὰ εἶναι αὐτὴ ἡ Θεία Ἀντίληψις, διὰ τῆς ὁποίας, μία ἀπὸ τὶς πολλὲς ὄψεις της, ὁ «Θεός», ἀρχίζει τώρα νὰ ἐκδηλώνεται! Ὁ Θεὸς μπορεῖ νὰ γίνῃ καταληπτὸς ὡς Μέγας Μηχανικὸς καὶ Μέγας Σχεδιαστὴς τοῦ ἠλεκτρικοῦ ἐργοστασίου, ποὺ εἶναι τὸ Ἡλιακό μας Σύστημα. Δὲν ταιριάζει ἀνθρώπινο σχέδιο γι' αὐτὸ τὸ Θεῖο Ὄν, τὸν ἀμετάβλητο Νόμο, τὴν ἄπειρη Ἀντίληψι, ποὺ θεωρεῖται ὅτι βρίσκεται στὴν καρδιὰ ὅλης τῆς δημιουργίας. Τώρα ἐννοοῦμε γιατὶ οἱ Σοφοὶ καὶ Διδάσκαλοι τῆς ἀρχαιότητος καὶ οἱ ἀποκρυφισταὶ ἐπιστήμονες ὅλων τῶν ἐποχῶν, προειδοποιοῦσαν πάντα ἐναντίον τοῦ περιορισμοῦ τῆς Θείας Ἀρχῆς σὲ ἀνθρωπόμορφο Θεό, σὲ θεότητα μὲ ἀνθρώπινη μεταμφίεσι. Τέτοια προσωποποίησις ἀναπόφευκτα βεβηλώνει καὶ σμικρύνει τὴν Δύναμι, ποὺ εἶναι ὑπεράνω κάθε ὀνόματος καὶ κάθε ἀνθρώπινης μορφῆς, καὶ ποὺ εἶναι:

«Πανταχοῦ, σε κάθε ἄτομον τοῦ ὁρατοῦ καὶ τοῦ ἀοράτου Κόσμου· ὑπεράνω καὶ πέριξ κάθε ἀοράτου ἀτόμου καὶ ὁρατοῦ μορίου· διότι ΑΥΤΗ εἶναι ἡ μυστηριώδης δύναμις τῆς ἐξελίξεως καὶ ἀνελίξεως, πανταχοῦ παροῦσα, παντοδύναμη, καὶ πάνσοφη δημιουργικὴ ἰσχύς—διότι εἶναι ὁ ἕνας Νόμος, ποὺ δίνει τὴν ὤθησι πρὸς τὴν ἐκδήλωσι τῶν αἰώνιων καὶ ἀναλλοίωτων Νόμων». [6]

Ἐνώπιον αὐτῆς τῆς Παρουσίας ἐπιβάλλεται ὁ πιὸ βαθὺς σεβασμὸς καὶ ταπεινοφροσύνη. Ἐπίσης, ἐνώπιον τῆς ἰσχυρᾶς δυνάμεως, ποὺ ἕνα κομμάτι της ἔχει

---

(5) The Science of the Sacraments, p. p. 643—644.

(6) H. P. Blavatsky The key to Theosophy p.p. 44—45

τεθῆ τώρα στὰ χέρια μας, βαθειὰ συναίσθησι εὐθύνης ἁρμόζει. Ἡ ἀνακάλυψις τῆς ἀτομικῆς ἐνεργείας ἔθεσε στοὺς ὤμους μας ἕνα βαρὺ ἠθικὸ φορτίο.

Μπορεῖ ν' ἀλλάξῃ τὸν πολιτισμό μας καὶ τὴ ζωή μας. Ἂς ρίξουμε ἕνα βλέμμα στὸ μέλλον, καθὼς τὸ προλέγει ὁ Ληντμπῆτερ στὸ βιβλίο του «Ὁ Ἄνθρωπος: πόθεν, πῶς, ποῦ», τὸ ὁποῖο ἐξέδωσε τὸ 1913, πρὶν ἀρχίσουν οἱ σύγχρονοι ἄνθρωποι νὰ συζητοῦν γιὰ τὶς πρακτικὲς δυνατότητες τῆς ἀτομικῆς ἐνεργείας. Ὁ Ληντμπῆτερ, γράφοντας γιὰ ἕνα κέντρον προχωρημένου πολιτισμοῦ, ποὺ τὸν ἐπροφήτευσε γιὰ 700 χρόνια ἀπὸ τότε, ἔλεγε:

«Θὰ ὑπάρχη τεραστία διαφορὰ στὸν τρόπο προμηθείας τῆς ἐνεργείας. Δὲν ὑπάρχουν πιὰ φωτιὲς πουθενά, ἑπομένως οὔτε ζέστη, οὔτε μουτζοῦρα, οὔτε καπνός, ἀκόμα οὔτε καὶ σκόνη. Ὁ κόσμος ἔχει ξεπεράσει τὴν χρῆσι τοῦ ἀτμοῦ καὶ κάθε ἄλλης μορφῆς ἐνεργείας, ποὺ χρειάζεται τὴ θερμότητα ὡς γεννήτρια. Ὑπῆρξε μιὰ μεταβατικὴ περίοδος, ὅπου ἀνεκαλύφθη νέα μέθοδος μεταφορᾶς ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας χωρὶς ἀπώλεια σὲ τεράστιες ἀποστάσεις καὶ ὅλη ἡ ὑδάτινη ἐνέργεια τῆς γῆς συνελέγη καὶ ὠργανώθηκε. Ἡ νέα μέθοδος παραγωγῆς ἐνεργείας εἶναι ἡ ἐκμετάλλευσις τῆς δυνάμεως ποὺ κλείνεται σὲ κάθε ἄτομον φυσικῆς ὕλης. Αὐτὴ ἡ δύναμις δὲν εἶναι πλέον ἀπρόσιτη καὶ ἀπεριόριστη ἐνέργεια παρέχεται σ' ὅλον τὸν κόσμο ἐλεύθερα. Ὅπως ἄλλοτε τὸ γκάζι καὶ τὸ νερό, εἶναι προσιτὴ σὲ κάθε σπίτι καὶ σὲ κάθε ἐργοστάσιο καὶ χρησιμοποιεῖται γιὰ κάθε σκοπό. Κάθε εἶδος ἐργασίας σ' ὅλον τὸν κόσμο τώρα γίνεται μ' αὐτὸν τὸν τρόπο. Ἡ θέρμανσις καὶ ὁ φωτισμὸς εἶναι οἱ ἁπλούστερες χρήσεις της. Παραδείγματος χάριν, ὁποτεδήποτε ἀπαιτεῖται θερμότης, κανένας ἄνθρωπος στὶς πολιτισμένες χῶρες δὲν διανοεῖται τὴν κουραστικὴ καὶ βάναυση διαδικασία τοῦ ἀνάμματος φωτιᾶς. Μὲ ἕνα μικρὸ μηχανηματάκι, ποὺ τὸ ἔχει στὴν τσέπη του, παράγει τὴν θερμότητα ὅπου τὴν θέλει καὶ στὸν βαθμὸ ποὺ τὴν θέλει. Θερμοκρασία πολλῶν χιλιάδων βαθμῶν μπορεῖ νὰ παραχθῆ στιγμιαίως ὅπου χρειασθῆ, ἀκόμη καὶ σὲ περιοχὴ τόσο μικρή, ὅσο τὸ κεφάλι τῆς καρφίτσας...».

Τὸ ἀπόσπασμα αὐτὸ εἶναι ἐπίσης ἀπὸ τὴν «Ἀπόκρυφη Χημεία», τὸ ἔργο ποὺ ἐξεδόθη τὸ 1895. Πόσο μεγάλο καὶ διαυγὲς ἦταν τὸ ὅραμα τοῦ Ληντμπῆτερ, ποὺ ἀπὸ τότε προεῖδε καὶ περιέγραψε τὴν ἀνακάλυψι καὶ χρησιμοποίησι τῆς δυνάμεως τοῦ ἀτόμου!

Οἱ σύγχρονοι ἀποκρυφισταὶ ὑποστηρίζουν ὅτι οἱ Πρεσβύτεροι Ἀδελφοὶ εὔλογα ἐπέτρεψαν στοὺς ἀνθρώπους νὰ κάμουν κτῆμα τους αὐτὴ τὴν ἀνακάλυψι. Πρῶτα, ἐμπόδισαν τὸ προβάδισμα τῶν Χιτλερικῶν, γιατὶ δὲν ἔπρεπε τέτοιο ὅπλο νὰ πέσῃ στὰ χέρια τῶν Δυνάμεων τοῦ Σκότους. Ὕστερα ἀπὸ τὸ συντόμευμα καὶ τὸ κέρδισμα τοῦ πολέμου, ἡ ἀτομικὴ ἐνέργεια θὰ ἀπέτρεπε καινούργιους πολέμους, διότι δὲν θὰ τολμοῦσε καὶ ὁ πιὸ ἀδίστακτος πολεμοκάπηλος νὰ προχωρήσῃ σὲ πόλεμο, ξέροντας τί σημαίνει ὁ ἀτομικὸς πόλεμος.

Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι ὅτι τώρα ἡ ἀνθρωπότης κατέχει τὴ δύναμι, ποὺ καὶ ἄλλοι λαοὶ πολὺ ἀρχαῖοι ὑπὸ τὴν ἡγεσία Μυστῶν

τὴν κατεῖχαν. Ἡ τωρινὴ ἀνθρωπότης, ἐμπνευσμένη ἀπὸ τοὺς Μύστας, ἀλλὰ αὐτοδιευθυνόμενη, ἐκρίθη ἄξια καὶ ἱκανὴ νὰ βαστάξῃ τὴν εὐθύνη γιὰ τὴν ὀρθὴ καὶ συνειδητὴ χρῆσι τῆς δυνάμεως αὐτῆς. Ριψοκινδυνεύω τὴν ὑπόθεσι ὅτι ἡ ἀποκάλυψις τῆς κρυμμένης μέσα στὸ ἄτομον ἐνεργείας μοιάζει σὰν θεία κάθοδος μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Ὄχι σὰν ἔλευσις ὑπεράνθρωπου ὄντος τῆς θείας βουλήσεως καὶ ἀγάπης, ἀλλὰ σὰν ἀπρόσωπο φώτισμα τῶν ἐπιστημονικῶν διανοήσεων. Εἶναι σὰ νὰ κατέβηκε στὴ γῆ ἕνας σύγχρονος Μεσσίας νὰ βοηθήσῃ τὸν ἄνθρωπο.

Τώρα τὰ ἔθνη φέρουν τὴν βαρειὰ εὐθύνη τῆς δικαιώσεως τῆς ἐμπιστοσύνης γιὰ τὴ δύναμι ποὺ τοὺς ἐμπιστεύθηκαν. «Θυσία τοῦ ἐγὼ καὶ ζωὴ σὲ ἑνότητα», εἶναι τὸ μήνυμα ποὺ φέρνει αὐτὴ ἡ Μεσσιανικὴ Δύναμι, ποὺ ἀπεκαλύφθη στοὺς ἀνθρώπους. Ἡ θυσία καὶ ἡ ἑνότης ζωῆς πρέπει νὰ εἶναι τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς νέας τάξεως πραγμάτων, ποὺ μόνον μ' αὐτὰ θὰ μπορέσῃ ἡ ἀνθρωπότης νὰ σωθῇ ἀπὸ τὴν καταστροφὴ καὶ νὰ προχωρήσῃ σὲ νέο ἐπίπεδο συνειδήσεως καὶ ζωῆς.

Ζοῦμε τώρα στὰ πρόθυρα καινούργιας ἐποχῆς, ποὺ θὰ μποροῦσε ν' ἀποβῇ ὁ Αἰὼν τῆς ἐπὶ τοῦ Ὄρους Ὁμιλίας. Τὰ λόγια τοῦ Χριστοῦ εἶναι ὁ οὐσιώδης ὁδηγὸς γι' αὐτὴ τὴν καινούργια ἐποχή. Τὸ κήρυγμα τῶν παλαιῶν ἐποχῶν «Ὁ καθένας γιὰ τὸν ἑαυτό του καὶ ὁ διάβολος νὰ πάρῃ τοὺς ἄλλους» πρέπει ν' ἀντικατασταθῇ μὲ τὸ εὐαγγελικὸ κήρυγμα «Μακάριοι οἱ καθαροὶ τὴν καρδίαν, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται. Μακάριοι οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν».

Ἡ ἀληθινὴ ἔννοια αὐτῶν τῶν λόγων τῆς ἁγνότερης σοφίας πρέπει νὰ ἀνακαλυφθῇ καὶ νὰ ἐφαρμοσθῇ ἀπὸ τὸν σύγχρονο ἄνθρωπο, ἂν πρόκειται νὰ περάσῃ σῶος ἀπὸ τὴν καταστρεπτικὴ χρῆσι τῆς ἀτομικῆς ἐνεργείας πρὸς τὴν ἐποικοδομητική της ἀξιοποίησι, γιὰ τὴν εὐημερία τῆς ἀνθρωπότητος.

ΑΠΟ ΤΟΝ «ΚΗΠΟΥΡΟ» ΤΟΥ ΡΑΜΠΙΤΡΑΝΑΘ ΤΑΓΚΟΡ

Γιατὶ ἔσβησε τὸ λυχνάρι;

Τὸ ἔκρυψα κάτω ἀπ' τὸ μαντύα μου γιὰ νὰ τὸ φυλάξω ἀπὸ τὸν ἀέρα· γι' αὐτὸ ἔσβησε τὸ λυχνάρι.

Γιατὶ ἐμαράθηκε τὸ λουλούδι;

Τὸ ἔσφιξα στὴν καρδιά μου μὲ πολυέγνοιαστη ἀγάπη· γι' αὐτὸ ἐμαράθηκε τὸ λουλούδι.

Γιατὶ ἐξεράθηκε τὸ ποτάμι;

Τοῦ ἔχτισα ἕνα φράχτη γιὰ νὰ τὸ ἔχω ὁλάκερο γιὰ μένα· γι' αὐτὸ ἐξεράθηκε τὸ ποτάμι.

Ἀρχαῖα Μυστήρια

Ἐλευσίνια

Κωστῆ Μελισσαροπούλου

ΤΑ «ΜΥΣΤΗΡΙΑ» εἶναι θεσμός, ἐντὸς τοῦ ὁποίου καλλιεργεῖται ἡ «Μυστηριακὴ Σοφία».

Οὔτε ἡ κατ' αἴσθησιν γνῶσις, ἡ λεγομένη «ἐμπειρία», οὔτε ἡ λογική, εἶναι ἱκαναὶ πρὸς σύλληψιν τῆς Ἀληθείας. Αἱ πρῶται ἀρχαὶ καὶ οἱ ἔσχατοι σκοποὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συλληφθοῦν ὑπὸ τῆς ἐμπειρίας ἢ τῆς λογικῆς. Ἀποτελοῦν τὸ περιεχόμενον τῆς «Μεταφυσικῆς», ἡ ὁποία μελετᾶται εἰς τὰ Μυστήρια. Συνεπῶς τὰ Μυστήρια εἶναι σχολεῖα μελέτης τῆς Μεταφυσικῆς. Εἶναι θεσμός, εἰς τὸν ὁποῖον, διὰ μυστικῶν συμβολικῶν τελετουργιῶν, παρέχεται εἰς τοὺς μετέχοντας αὐτῶν ὑψηλὴ διδασκαλία Μεταφυσικῆς, δηλαδὴ διδασκαλία περὶ τῶν πρώτων ἀρχῶν καὶ τῶν ἐσχάτων σκοπῶν, διὰ τῆς ὁποίας οἱ μυούμενοι δύνανται νὰ ἐπιτύχουν τὴν πνευματικὴν καὶ ψυχικήν των τελειοποίησιν. Καὶ ὄχι μόνον τὴν τελειοποίησιν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἄμεσον κοινωνίαν μετὰ τῆς Θεότητος.

Ἡ συμβολικὴ ἁρπαγὴ τῆς Περσεφόνης

Ἡ καταγωγὴ τῶν Μυστηρίων χάνεται εἰς τὰ βάθη τῶν αἰώνων. Ἀπαντῶνται ὑπὸ διαφόρους μορφὰς καὶ ὀνομασίας εἰς ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς ἀρχαιότητος, καθὼς καὶ εἰς τοὺς νεωτέρους. Ἔχουν ὡρισμένα κοινὰ χαρακτηριστικά, μολονότι ἡ ἐξωτερική των μορφὴ δυνατὸν νὰ ποικίλῃ, ἀναλόγως τῶν λαῶν καὶ τῶν ἐποχῶν.

Ὡς ἀρχαιότατα Μυστήρια ἀναφέρονται τὰ Αἰγυπτιακά, τὰ Ἰουδαϊκά, τὰ Κρητικὰ ἢ Μινωϊκά, τὰ Καβείρια ἐν Σαμοθράκῃ, τὰ τῶν Λυκομιδῶν ἐν Ἀττικῇ, τὰ Δρυϊδικά, τὰ Θρακικὰ ἢ Ὀρφικά, τὰ Μυστήρια τοῦ Σαβαζίου, τὰ Ἄττιος καὶ Κυβέλης, τὰ Μιθραϊκά.

Ἐκεῖνα ὅμως περὶ τῶν ὁποίων ἔχει γίνει ὁ περισσότερος λόγος καὶ τὰ ὁποῖα εἶναι τὰ ἐνδοξότερα ὅλων εἶναι τὰ Ἐλευσίνια, τὰ ὁποῖα ἐτέλουν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς ἐνδοξοτέρας ἑλληνικῆς πόλεως, τῶν Ἀθηνῶν.

Ἡ ἐξέτασις τῶν Ἐλευσινίων Μυστηρίων ἀποτελεῖ τὸ θέμα τῆς παρούσης μελέτης.

Ὅπως ἤδη εἴπομεν, τὰ Μυστήρια δὲν ἀπευθύνονται εἰς τὴν ἐμπειρίαν ἢ εἰς τὴν λογικήν, ἀλλὰ εἰς τὸ ψυχικὸν Εἶναι τοῦ ἀνθρώπου. Δὲν γίνεται, λοιπόν, κατ' αὐτὰ διδασκαλία ἀπευθυνομένη πρὸς τὴν διάνοιαν, ἀλλὰ τελοῦνται ὡρισμέναι συμβολικαὶ πράξεις, δυνάμεναι νὰ ὑποβάλουν τὸν μυούμενον καὶ νὰ συγκλονίσουν τὸν ψυχικόν του κόσμον, οὕτως ὥστε νὰ δυνηθῇ νὰ συλλάβῃ τὴν προσφερομένην εἰς τὴν ἀνακάλυψίν του Μυστηριακὴν Σοφίαν. Πᾶν ὅ,τι ἀπευθύνεται πρὸς μόνην τὴν διάνοιαν ἀποτελεῖ ἁπλῶς παροχὴν πληροφοριῶν. Ἐνῷ ὅ,τι ἀπευθύνεται πρὸς τὴν ψυχήν, μόνον αὐτὸ δύναται νὰ μετουσιωθῇ εἰς πραγματικὴν Γνῶσιν (μὲ κεφαλαῖον Γάμμα).

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἀριστοτέλης, ὁμιλῶν περὶ τῶν Μυστηρίων, λέγει ὅτι ἡ Μύησις «ἀξιοῖ τοὺς τελουμένους οὐ μαθεῖν τι δεῖ, ἀλλὰ παθεῖν καὶ διατεθῆναι».

Ἡ σημασία τὴν ὁποίαν οἱ σοφοὶ τῆς ἀρχαιότητος ἀπέδιδον εἰς τὰ Μυστήρια, καταφαίνεται ἐκ πολλῶν περικοπῶν τῶν ἔργων των.

Ὁ Πίνδαρος γράφει: **«Ὄλβιος ὅστις ἰδὼν κεῖν' εἶσ' ἐπὶ χθον', οἶδε μὲν βίου τελευτάν, οἶδε δὲ διόσδοτον ἀρχάν».**

Ὁ Σοφοκλῆς λέγει ὅτι εἶναι τρὶς εὐδαίμονες οἱ θνητοί, οἱ ὁποῖοι, ἀφοῦ ἴδουν τὰ Μυστήρια, κατέρχονται εἰς τὸ βασίλειον τοῦ Ἅδου. Μόνον αὐτοὶ θὰ εὕρουν ἐκεῖ ζωὴν ἀληθινήν, διὰ τοὺς λοιποὺς δὲν ὑπάρχουν παρὰ πόνοι.

Ὁ Εὐριπίδης λέγει ὅτι οἱ Μύσται περιέρχονται εἰς ἔκτακτον κατάστασιν εὐδαιμονίας, ἄγνωστον εἰς τοὺς ἀμυήτους.

Ὁ Πλάτων λέγει ὅτι οἱ θεσπίσαντες τὰ Μυστήρια δὲν ἦσαν ἄμοιροι πνευματικοῦ φωτὸς καὶ ὅτι ἐγνώριζον τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν· ὅτι ὁ μυούμενος θὰ εὕρῃ μετὰ θάνατον θέσιν εἰς τὴν κατοικίαν τῶν Θεῶν, ἐνῷ βόρβορος θὰ περικυκλώνῃ τὰς ἀμυήτους ψυχάς· ὅτι σκοπὸς τῶν Μυστηρίων εἶναι νὰ φέρουν τὰς ψυχὰς τῶν μεμυημένων εἰς ἐπικοινωνίαν καὶ ἕνωσιν μετὰ τοῦ Θείου.

Ὁ Ἰσοκράτης λέγει ὅτι τὰ Μυστήρια εἶναι πᾶν ὅ,τι πρὸ παντὸς ἔχει ἀνάγκην ἡ ἀνθρωπίνη φύσις καὶ ὅτι τὰ Μυστήρια ἔδωσαν τὰς γλυκυτέρας ἐλπίδας διὰ τὴν τελευτὴν τοῦ βίου.

Ὁ Κικέρων λέγει ὅτι ἐξ ὅσων ἀγαθῶν ἐπετέλεσαν αἱ Ἀθῆναι διὰ τὴν κοινωνίαν τῶν ἀνθρώπων, οὐδὲν εἶναι σπουδαιότερον τῶν Ἐλευσινίων Μυστηρίων.

Ὁ Πρόκλος λέγει ὅτι τὰ ἱερώτατα Μυστήρια τῆς Ἐλευσῖνος ἐξασφαλίζουν εἰς τοὺς Μύστας των τὰς καλὰς ὑπηρεσίας τῆς Περσεφόνης, ὅταν λυτρωθοῦν ἀπὸ τὰ σώματά των.

Ὁ Πλούταρχος λέγει ὅτι ἐκ τῶν Μυστηρίων ἐγνώριζεν ὅτι ἡ ψυχὴ μετὰ θάνατον ἐξακολουθεῖ νὰ ζῇ καὶ νὰ αἰσθάνεται, καὶ ὅτι ἡ μετὰ τὴν Μύησιν ζωὴ ἀποτελεῖ μίαν νέαν γέννησιν.

Ὁ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης λέγει ὅτι οἱ κοινωνήσαντες εἰς τὰ Μυστήρια γίνονται εὐσεβέστεροι καὶ δικαιότεροι καὶ «κατὰ πᾶν βελτίονες ἑαυτῶν».

Βλέπομεν μετὰ πόσου σεβασμοῦ οἱ ἀρχαῖοι σοφοὶ ὁμιλοῦν διὰ τὰ Ἐλευσίνια Μυστήρια, ἀνεξαρτήτως τοῦ σεβασμοῦ τὸν ὁποῖον ἐπεδείκνυε πρὸς αὐτὰ ὁλόκληρος ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν.

Βεβαίως, ὑπῆρχον καὶ οἱ τὰ ἀντίθετα φρονοῦντες. Ὁ Ἀλκιβιάδης ἐνέπαιζε τὰ Ἐλευσίνια καὶ τοῦτο ἦτο ἡ αἰτία δι' ἣν ἐδικάσθη καὶ κατεδικάσθη μετὰ τῶν Ἑρμοκοπιδῶν. Ἀργότερον ὅμως, ὅτε ἀνεκλήθη ἐκ τῆς ἐξορίας, ἐθεώρησεν ὑψίστην τιμήν του νὰ προστατεύσῃ τὴν πομπὴν τῶν Ἐλευσινίων, καθ' ὅλην τὴν διαδρομήν των εἰς τὴν Ἱερὰν ὁδόν, ἀπὸ τοῦ στρατοῦ τῶν Λακεδαιμονίων.

Ὁ κυνικὸς Διογένης, ἀρνούμενος τὴν ἀποτελεσματικὴν ἐπίδρασιν τῶν Μυστηρίων εἰς τὴν ψυχικὴν καλλιέργειαν καὶ εἰς

τὴν μεταθανάτιον εὐδαιμονίαν, ἔλεγε: «Θὰ ἔχῃ, λοιπόν, καλυτέραν τύχην ὁ κλέπτης Παταικίων, ἀπὸ τὸν Ἐπαμεινώνδα;». Ὀρθὸν τὸ ἐρώτημα. Ἀλλ' ἀπαντῶμεν: Ἀσφαλῶς δὲν θὰ ἔχῃ. Ἀλλὰ ὁ κλέπτης Παταικίων δὲν ἦτο μεμυημένος. Τὸ ὅτι παρευρίσκετο εἰς τὰ Μυστήρια—κακῶς εἰσχωρήσας—δὲν σημαίνει τίποτε. Εἰς τὰ Μυστήρια δὲν λέγονται μυστικά. Τὸ μυστικὸν ἐξάγει ὁ μυούμενος ἐκ τῶν τελουμένων. Ἡ μύησις ἀπευθύνεται πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ἀνθρώπου. Ἐὰν αἱ θύραι τοῦ ἐσωτερικοῦ ναοῦ παραμένουν κλεισταί, ὁ μυούμενος σταματᾷ ἐκτὸς τῶν θυρῶν τῶν Μυστηρίων. Συνεπῶς ὁ κλέπτης Παταικίων δὲν εἶχε πραγματικῶς μυηθῆ. Φρονοῦμεν ὅμως ἀκόμη ὅτι κακῶς ὁ Ἐπαμεινώνδας ἀναφέρεται ὡς μὴ μεμυημένος. Πιθανὸν νὰ μὴ εἶχεν εἰσαχθῆ εἰς τὰ Ἐλευσίνια. Ἀλλ' ὁ Ἐπαμεινώνδας, μὲ τὸ ἦθος τὸ ὁποῖον εἶχε, καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι εἶχε διδάσκαλον τὸν Πυθαγόρειον Λῦσιν, εἶναι φανερὸν ὅτι δὲν ἦτο ἄμοιρος τῆς Πυθαγορείου Μυήσεως.

Τὰ Ἐλευσίνια Μυστήρια τὰ κατηγόρησαν καὶ οἱ Χριστιανοί. Δὲν γνωρίζομεν κατὰ πόσον τὰ ὑπ' αὐτῶν λεγόμενα δὲν ἀπετέλουν ὑπερβολὰς ἐξ ἀντιδράσεως. Πάντως, ὅμως, εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι ἐπὶ τῶν Χριστιανικῶν χρόνων τὰ Ἐλευσίνια εἶχον ἐκπέσει καὶ διαφθαρῆ.

Ἤδη ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν διαδόχων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ὁ Δημήτριος ὁ Πολιορκητὴς ἀπήτησε νὰ μυηθῆ καὶ ἐμυήθη ἀντικανονικῶς, μὲ τὴν ἐξωφρενικὴν πρότασιν τοῦ δημαγωγοῦ Στρατοκλῆ περὶ ἀλλεπαλλήλου μετονομασίας τῶν μηνῶν. Ἡ ἱστορία εἶναι πολὺ ἀστεία καὶ ἀξίζει νὰ τὴν διηγηθῶμεν λεπτομερέστερον.

Ἐπειδὴ ὁ Ἀνθεστηριών, καθ' ὃν ἐτελοῦντο τὰ Μικρὰ Ἐλευσίνια, εἶχε παρέλθει καὶ διέτρεχον τὸν Μουνυχιῶνα μῆνα, ὁ Στρατοκλῆς ἐπρότεινε νὰ μετονομάσουν τὸν Μουνυχιῶνα εἰς Ἀνθεστηριῶνα καὶ νὰ μυήσουν τὸν Δημήτριον εἰς τὰ Μικρὰ Ἐλευσίνια. Ἀκολούθως νὰ μετονομάσουν ἐκ νέου τὸν μῆνα εἰς Βοηδρομιῶνα καὶ νὰ μυήσουν τὸν Δημήτριον εἰς τὰ Μεγάλα Ἐλευσίνια. Καὶ τέλος νὰ μετονομάσουν ἐκ τρίτου τὸν μῆνα Μουνυχιῶνα, ἐπαναφέροντες αὐτὸν εἰς τὴν κανονικήν του ὀνομασίαν. Τοῦτο καὶ ἐγένετο, ἀνθισταμένου μόνον τοῦ δαδούχου Πυθοδώρου. Τοιαῦτα συμβαίνουν ὅταν κυριαρχοῦν οἱ δικτάτορες.

Κατόπιν ἐπέρασεν ὁ Ρωμαϊκὸς ὁδοστρωτήρ. Οἱ Ρωμαῖοι στρατηγοὶ καὶ αὐτοκράτορες ἀπαιτοῦσαν νὰ μυηθοῦν. Καὶ ὅπως χαρακτηριστικῶς ἐλέχθη: «Δὲν χωρεῖ συζήτησις μὲ τὸν κύριον τριάκοντα λεγεώνων». Μολονότι λέγεται ὅτι κατὰ τὰς ἀναγκαστικὰς αὐτὰς μυήσεις περιεκόπτοντο ὡρισμένα μέρη τῆς τελετῆς τῆς μυήσεως. Ἐν τούτοις ὁ Νέρων, μητροκτόνος ὤν, δὲν ἐτόλμησε νὰ ζητήσῃ νὰ μυηθῆ, σεβασθεὶς τὰ Μυστήρια. Βεβαίως, πολλοὶ Ρωμαῖοι αὐτοκράτορες, ὅπως ὁ Ἀδριανὸς καὶ ὁ Αὐρήλιος, ἦσαν καταλληλότατοι πρὸς μύησιν.

Ὅλα τὰ πράγματα, οἱ ἄνθρωποι, αἱ κινήσεις, οἱ θεσμοὶ ἔχουν ἀκμὴν καὶ παρακμήν. Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τὰ Ἐλευσίνια εἶχον παρακμάσει. Εἶχεν ἐπέλθει καὶ αὐτῶν τὸ φυσιολογικὸν τέλος. Δὲν μᾶς ἐνδιαφέρει ἡ ἐποχὴ τῆς παρακμῆς των. Ἂς τὰ προσέξωμεν κατὰ τοὺς μακροὺς χρόνους τῆς ὡραίας ἀκμῆς των.

Τὰ Ἐλευσίνια ἦσαν ἀφιερωμένα εἰς τὴν λατρείαν τῶν Μεγάλων Θεαινῶν, τῆς Δήμητρος καὶ τῆς Κόρης.

Δημήτηρ εἶναι ἡ μήτηρ Γῆ, ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς καὶ ὁ κοινὸς ὅλων τάφος. Περσεφόνη εἶναι ἡ βλάστησις, ἀλλὰ συγχρόνως εἶναι καὶ χθονία Θεότης. Ἡ λατρεία τῆς Δήμητρος καὶ τῆς

Κόρης εἶναι ἡ λατρεία τῆς Φύσεως. Τὰ Ἐλευσίνια ἀρχικῶς ἐτελοῦντο κατὰ 5ετίαν, ἀργότερον ἀνὰ 3ετίαν, διετίαν, καὶ τέλος κατ' ἔτος.

Η ἀρχαιοτέρα γραπτὴ μαρτυρία ἀναφερομένη εἰς τὰ Ἐλευσίνια εἶναι ὁ Ὁμηρικὸς ὕμνος πρὸς τὴν Δήμητρα, εἰς τὸ τέλος τοῦ ὁποίου ἀναφέρεται ὅτι ἡ Δημήτηρ ἦτο ἱδρύτρια τῶν Μυστηρίων της. Ὁ Παυσανίας ὅμως ἀναφέρει ὡς ἱδρυτὴν τῶν Ἐλευσινίων Μυστηρίων τὸν Θρᾶκα Εὔμολπον, ὁ ὁποῖος τὰ παρέλαβεν ἐκ τῶν Ὀρφικῶν, γενόμενος ὁ πρῶτος Ἱεροφάντης των. Κατὰ δὲ τὸν Διόδωρον τὸν Σικελιώτην ἱδρυτὴς τῶν Ἐλευσινίων Μυστηρίων ἦτο ὁ Ἐριχθόνιος Ἐρεχθεύς, δ' βασιλεὺς τῶν Ἀθηνῶν (α' ἦτο ὁ Κέκροψ), παραλαβὼν αὐτὰ ἐκ τῆς Αἰγύπτου.

Ἡ τέλεσις τῶν Ἐλευσινίων ἀπετέλει προνόμιον τῶν δύο ἱερατικῶν οἰκογενειῶν, τῶν Εὐμολπιδῶν καὶ τῶν Κηρύκων. Τὰ κυριώτερα ἀξιώματα τῶν τελούντων τὰ Μυστήρια ἦσαν τοῦ Ἱεροφάντου, τοῦ Δαδούχου, τοῦ Κήρυκος καὶ τοῦ Ἱερέως τοῦ Βωμοῦ. Ὑπῆρχον ἐπίσης βοηθοὶ Ἱεροφάντιδες.

Εἰς τὰ Ἐλευσίνια Μυστήρια ἀρχικῶς ἠδύναντο νὰ μυηθοῦν μόνον Ἀθηναῖοι πολῖται, ἐφ' ὅσον ἐξεπλήρουν ὡρισμένας προϋποθέσεις ἠθικοῦ χαρακτῆρος. Ἀργότερον τὸ προνόμιον αὐτὸ ἐπεξετάθη εἰς ὅλους τοὺς Ἕλληνας. Δὲν ἠδύναντο ὅμως νὰ προσέλθουν πρὸς μύησιν «οἱ τὰς χεῖρας μὴ καθαροί», δηλαδὴ οἱ πατροκτόνοι καὶ γενικῶς δολοφόνοι, καὶ «οἱ τὴν φωνὴν ἀξύνετοι» δηλαδὴ οἱ ξενόγλωσσοι, οἱ μὴ Ἕλληνες, οἱ βάρβαροι. Ἐν τούτοις, μετὰ τὴν Ρωμαϊκὴν κυριαρχίαν καὶ τοῦτο δὲν ἴσχυε.

Τὸ τί ἀκριβῶς ἐτελεῖτο κατὰ τὰ Μυστήρια παρέμεινεν ἄγνωστον. Διότι ὄχι μόνον ὑπῆρχον βαρεῖς ὅρκοι τῶν μυουμένων νὰ μὴ ἀποκαλύψουν τίποτε περὶ τῶν τελουμένων εἰς αὐτά, ἀλλὰ ὑπῆρχον καὶ βαρεῖαι ποιναὶ διὰ νὰ ὑποχρεώσουν εἰς τὴν τήρησιν τῶν ὅρκων. Καὶ ἀναφέρονται θανατικαὶ καταδίκαι ὑπὸ τῆς Ἀθηναϊκῆς πολιτείας μεμυημένων καταγγελθέντων ἐπὶ ἀκριτομυθίᾳ.

Ὁ Αἰσχύλος διὰ τῆς τριλογίας του «Προμηθεὺς πυρφόρος —Προμηθεὺς δεσμώτης—Προμηθεὺς λυόμενος», ἐκ τῆς ὁποίας σώζεται μόνον ὁ «Προμηθεὺς Δεσμώτης», κατηγγέλθη ὅτι ἀπεκάλυψε μυστικὰ τῶν Ἐλευσινίων Μυστηρίων καὶ θὰ κατεδικάζετο εἰς θάνατον, ἂν δὲν ἤρχετο αὐτὸς οὗτος ὁ Ἱεροφάντης ὡς μάρτυς ὑπερασπίσεως, νὰ μαρτυρήσῃ ὅτι ὁ Αἰσχύλος δὲν ἦτο μεμυημένος εἰς τὰ Ἐλευσίνια, ὥστε νὰ ἀποκαλύψῃ μυστικὰ των γράφων τὸν Προμηθέα. Φαίνεται ὅτι ἡ μεγαλοφυΐα τοῦ Αἰσχύλου ἐκοινώνησε τῆς Μυστηριακῆς Σοφίας, ἄνευ μυήσεως. Οὐδὲν τὸ παράδοξον. Ἡ Μυστηριακὴ Σοφία δὲν παρέχεται ὑπὸ τῶν Μυστηρίων. Τὰ Μυστήρια βοηθοῦν ἁπλῶς διὰ τὴν σύλληψίν της.

Δὲν γνωρίζομεν, λοιπόν, τί ἀκριβῶς ἐτελεῖτο κατὰ τὰ Ἐλευσίνια. Ἐκ διαφόρων ὅμως πληροφοριῶν ἔχει γίνει μία ἀνασύνδεσις τῆς ἐξωτερικῆς τοὐλάχιστον μορφῆς των, μετεχούσης ἐνδεχομένως καὶ πολλῆς φαντασίας. Θὰ ἐκθέσωμεν πᾶν ὅ,τι λέγεται περὶ τῶν Ἐλευσινίων Μυστηρίων, μὲ πᾶσαν ἐπιφύλαξιν.

Τὰ Ἐλευσίνια διεκρίνοντο εἰς «Μικρὰ ἢ Ὀλείζω» καὶ εἰς «Μεγάλα».

Τὰ Μικρὰ ἢ Ὀλείζω ἐτελοῦντο κατὰ τὸν Ἀνθεστηριῶνα (ἀντιστοιχοῦντα πρὸς τὸν Φεβρουάριον—Μάρτιον) ἐν Ἄγραις, εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Ἰλισοῦ, εἰς τὸν Ναὸν τῆς Δήμητρος. Οἱ ὑποψήφιοι προσήρχοντο λευκοφοροῦντες (σημεῖον τῆς ἁγνότητος τῆς ψυχικῆς των διαθέσεως) καὶ σιωπηλοὶ (ἔχοντες συνείδησιν τῆς σπουδαιότητος τῆς μυήσεως). Ὁ Ἱεροκήρυξ ἐκαλοῦσε τοὺς ὑποψηφίους εἰς τὸ ἱερὸν ἄλσος,

ποὺ ἀπετέλει περίβολον τοῦ Ναοῦ, καὶ εἰς τὸν βωμὸν τῆς Θεᾶς ἐδίδετο ὁ ὅρκος τῆς μυστικότητος. Ἀκολούθως ἐλάμβανον χώραν τελετουργικοὶ καθαρμοί. Λευκοφορεμέναι ἱέρειαι ἐσκέπαζον μὲ πέπλα τοὺς ὑποψηφίους καὶ τοὺς ἀνέμιζον μὲ ριπίδια. Χορευταί, παριστῶντες τοὺς κορύβαντας, ἐκυμβάλιζον. Ἡ νὺξ διήρχετο ὑπὸ σκηνὰς εἰς τὸ ἄλσος. Ἐψάλλοντο διάφοροι Ὀρφικοὶ ὕμνοι. Τὴν ἑπομένην ἑσπέραν ἐγίνετο τελετὴ μὲ βάσιν τὸν μῦθον τοῦ διαμελισμοῦ τοῦ Διονύσου Ζαγρέως ὑπὸ τῶν Τιτάνων.

Ὁ Διόνυσος εἶναι ἡ Θεία Οὐσία, ἡ ψυχὴ τοῦ Σύμπαντος, καταμεριζομένη διὰ νὰ ζωογονήσῃ τὴν ἄψυχον ὕλην εἰς τὰς διαφόρους αὐτῆς μορφάς. Εἶναι τὸ Θεῖον Πνεῦμα, κατατυραννούμενον ἀπὸ τοὺς Τιτάνας τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν, μέχις ὅτου ὁ Ζεὺς κεραυνοβολεῖ τοὺς Τιτάνας καί, μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ἀθηνᾶς, ἐπαναφέρει τὸν Διόνυσον εἰς τὴν οὐρανίαν σφαῖραν.

Οἱ Μύσται περιεφέροντο μὲ δᾶδας εἰς τὸ δάσος, ἔτρωγον ἐπὶ τυμπάνου καὶ ἔπινον ὕδωρ ἐκ χαλκίνου δοχείου. Ἡ βρῶσις καὶ ἡ πόσις αὕτη φαίνεται ὅτι ἀπετέλει τῦπον τῆς τελετῆς τῶν Μυστηρίων, διότι διεσώθη τὸ ρητόν :

Ἐκ τυμπάνου βέβρωκα,
ἐκ κυμβάλου πέπωκα,
γέγονα Μυστικός.

Τὰ Ὀλείζω Μυστήρια, τὰ ἐν Ἄγραις, ἀπετέλουν τὸν πρῶτον βαθμὸν τῆς Μυήσεως καὶ τὴν προπαρασκευὴν διὰ τὰ Μεγάλα, τὰ ὁποῖα ἐτελοῦντο εἰς τὴν Ἐλευσῖνα κατὰ τὸ φθινόπωρον, ὅτε ὡριμάζουν οἱ καρποί, κατὰ τὸν Βοηδρομιῶνα μῆνα.

Ἡ τελετὴ ἤρχιζεν εἰς Ἀθήνας, μὲ συμμετοχὴν ὁλοκλήρου τοῦ Ἀθηναϊκοῦ λαοῦ.

Τὴν 14ην Βοηδρομιῶνος ἔφθανεν ἐξ Ἐλευσῖνος πομπὴ ἐφήβων, φέρουσα τὰ ἱερὰ ἀντικείμενα, τὰ ὁποῖα ἔβλεπον μόνον οἱ μεμυημένοι, τὰ ὁποῖα ἐναπέθετον εἰς τὸ Ἐλευσίνιον, ὅπου ἐναπετίθετο καὶ τὸ ἀγαλμάτιον τοῦ Ἰάκχου.

Τὴν 15ην Βοηδρομιῶνος συνηθροίζοντο οἱ Μύσται ὑπὸ τὰς Στοὰς τοῦ Ἐλευσινίου καὶ ἐκαλοῦντο νὰ ἀπομακρυνθοῦν «οἱ χεῖρας μὴ καθαροὶ» ἢ «οἱ τὴν φωνὴν ἀξύνετοι».

Τὴν 16ην Βοηδρομιῶνος ὁ Κήρυξ ἐφώναζε «Ἅλαδε Μύσται» καὶ οἱ Μύσται κατήρχοντο εἰς τὸ Φάληρον διὰ νὰ λουσθοῦν, φέροντες μεθ' ἑαυτῶν καὶ χοιρίδιον πρὸς θυσίαν.

Τὴν 17ην καὶ 18ην οἱ Μύσται ἀνεπαύοντο νηστεύοντες ἀπὸ ὡρισμένας τροφάς.

Τὴν 19ην Βοηδρομιῶνος ἡ μεγάλη πομπὴ ἐκινοῦσεν ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως, μὲ ᾄσματα πρὸς τιμὴν τοῦ Ἰάκχου Ἀρχηγέτου καὶ μὲ φωνὰς «Ἰὼ Ἴακχε». Οἱ Μύσται ἐβάδιζον στεφανωμένοι μὲ μυρσίνας. Ἡ πομπὴ διήρχετο τὸν Κεραμεικόν, ἀκολουθοῦσε τὴν Ἱερὰν ὁδόν. ἐστάθμευε πρὸ τοῦ Ναοῦ τοῦ Φυτάλου, διήρχετο τὴν γέφυραν τοῦ Κηφισοῦ, ὅπου ὑπῆρχον ἱερεῖς μὲ τρομακτικὰ προσωπεῖα, καὶ ὅπου κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν ἐλάμβανον χώραν οἱ «γεφυρισμοί». Ἐκεῖ ἐγκατελείποντο αἱ ἅμαξαι, συμβολιζομένης ἴσως διὰ τούτου τῆς ἐγκαταλείψεως ὑπὸ τῆς ψυχῆς τοῦ σώματος, ὡς καὶ τοῦ φόρτου γενικῶς τῶν γηΐνων ἀπασχολήσεων, κατὰ τὴν ἑσπέραν δὲ ἔφθανον εἰς Ἐλευσῖνα, μὲ ἀναμμένας δᾶδας.

Τὴν 20ὴν Βοηδρομιῶνος ὁ Ἱεροφάντης ἐφώναζεν «Ἑκὰς οἱ βέβηλοι», ἀποδιώκων πάντα ξένον πρὸς τὰ Μυστήρια, καὶ οἱ μεμυημένοι εἰς τὰ Ἐλευσίνια, καθὼς καὶ οἱ ὑποψήφιοι πρὸς μύησιν, εἰσήρχοντο εἰς τὸν ἱερὸν χῶρον τῆς Ἐλευσῖνος. Τὸ ἑσπέρας ἐλάμβανε χώραν ἡ κυρίως τελετὴ τῆς Μυήσεως ἢ τὸ «Μυστικὸν δρᾶμα», ὅπως τὸ

ὠνόμασεν ὁ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεύς.

Τί ἐλάμβανε χώραν κατὰ τὴν τελετὴν τῆς Μυήσεως εἶναι ἄγνωστον.

Γνωρίζομεν ὅμως ὅτι διεκρίνοντο, τὰ τελούμενα εἰς «δρώμενα, δεικνύμενα, λεγόμενα». Ἐπεδεικνύοντο τὰ «ἀθύρματα τοῦ Βάκχου». δηλαδὴ κύβος, σβοῦρα, σφαῖρα, καθρέπτης, ὡς καὶ κουκουναριά, ὄφις, ὠόν. Ἐπίσης στάχυς, περὶ οὗ ἐλέγετο ὅτι «ἐθερίσθη ἐν σιγῇ». Οἱ Μύσται ἐκρατοῦσαν θύρσον. Ἐγίνετο συμβολικὴ βρῶσις καὶ πόσις, ὅπως δεικνύει ἡ περισωθεῖσα φράσις, ἀποτελοῦσα ἴσως σημεῖον ἀναγνωρίσεως: **«Ἐνήστευσα, ἔπιον τὸν κυκεῶνα, ἔλαβον ἐκ κίστης, ἐγευσάμενος ἀπεθέμην εἰς κάλαθον καὶ ἐκ καλάθου εἰς κίστην».**

Ὁ Πορφύριος ἀναφέρει ὅτι ἐγίνετο ἀνάγνωσις ἐκ λιθίνου βιβλίου, τοῦ ὁποίου τὸ περιεχόμενον ἀπηγορεύετο νὰ γνωσθῇ, ἐπὶ ποινῇ θανάτου. Εἰς ἓν σημεῖον τῆς τελετῆς ὁ Ἱεροφάντης ἐφώνει: **«Ἱερὸν ἔτεκε πότνια κοῦρον, βριμὼ βριμή»,** δηλ. «Τὸν ἱερὸν ἐγέννησεν ἡ σεβασμία νέον, τὸν ἰσχυρὸν ἡ ἰσχυρά».

Κατὰ τὸ τέλος τῆς τελετῆς τῆς μυήσεως, ὁ Ἱεροφάντης ἀναφωνοῦσε: **«Κὸγξ ὂμ πάξ»,** τὸ ὁποῖον λέγεται ὅτι ἐσήμαινεν «Εἴθε ὁ ὕψιστος πόθος σου νὰ ἐκπληρωθῇ» ἢ «Ἐπάνελθε εἰς τὴν παγκόσμιον ψυχήν», ἀνετρέποντο δὲ δύο πήλινα δοχεῖα, τοποθετημένα τὸ ἓν πρὸς ἀνατολὰς καὶ τὸ ἕτερον πρὸς δυσμάς.

Περὶ τοῦ μύθου τῆς τελετῆς καὶ τῆς διεξαγωγῆς της ὑπάρχουν διάφοροι ἀφηγήσεις, βασιζόμεναι μᾶλλον εἰς ὑποθέσεις.

Παρίστατο εἴσοδος σπηλαίου, εἰς τὴν ὁποίαν ἐκάθητο ἡ Περσεφόνη. Ἡ Δημήτηρ, ὀρθία, κρατοῦσα σκῆπτρον καὶ ἔχουσα κάλαθον εἰς τὴν κεφαλήν, τὴν συνεβούλευε νὰ μὴ καταστρέψῃ τὴν οὐράνιον εὐτυχίαν της. Νὰ ὑφαίνῃ καὶ νὰ παίζῃ, ἀλλά νὰ μὴ βγῇ ἀπὸ τὸ σπήλαιον καὶ νὰ μὴ ποθήσῃ νὰ κόψῃ λουλούδια τῆς γῆς καὶ δὴ νάρκισσον. Τὸ ἄρωμά του θὰ ἐγίνετο αἰτία νὰ χάσῃ τὸ φῶς τοῦ οὐρανοῦ καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν ἀνάμνησίν του.

Ἡ Δημήτηρ, ἀφοῦ ἔδωσε τὰς συμβουλάς της, φεύγει, αἱ δὲ νύμφαι χορεύουν καὶ τραγουδοῦν.

Ἡ Περσεφόνη ἀναμιγνύεται μετὰ τῶν νυμφῶν, χορεύει μαζί τους, δρέπει λουλούδια. Μεταξὺ αὐτῶν διακρίνει ἕνα νάρκισσον. Παρὰ τὰς ὁδηγίας τῆς μητρός της τὸν κόβει, ὅπως παρὰ τὰς ὁδηγίας τοῦ Ἐλωΐ ἡ Εὕα ἔκοψε τὸ μῆλον ἐκ τοῦ δένδρου τῆς Γνώσεως τοῦ Καλοῦ καὶ τοῦ Κακοῦ. Μόλις ἡ Περσεφόνη κόβει τὸν νάρκισσον, ὁ οὐρανὸς σκοτεινιάζει, ἐμφανίζεται ὁ Πλούτων ἢ Ἀϊδωνεὺς ἐπὶ χρυσοῦ ἅρματος καὶ ἁρπάζει τὴν Περσεφόνην, ἡ ὁποία φωνάζει «Μητέρα μου, λύτρωσέ με»!

Ποία εἶναι ἡ συμβολικὴ σημασία τῆς ἁρπαγῆς τῆς Κόρης;

Ἡ Περσεφόνη ἐζοῦσεν ἐν τῷ πνευματικῷ κόσμῳ. Ἀλλ' ἡ τάσις πρὸς ἐκδήλωσιν τὴν ὠθεῖ πρὸς τὴν ὑλικὴν ζωήν, καὶ τότε τὸ πνεῦμα ἐμφανίζεται εἰς τὸν κόσμον ἐνδεδυμένον ὑλικὴν μορφήν.

Ἡ συνέχεια τῆς ἱστορίας εἶναι γνωστὴ ἐκ τῆς λαϊκῆς μυθολογίας. Ἡ Δημήτηρ ἀναζητοῦσα τὴν ἁρπαγεῖσαν κόρην της φθάνει εἰς Ἐλευσῖνα καὶ κάθεται κουρασμένη εἰς τὸ Καλλίχορον ἢ Παρθένιον φρέαρ. Ἐκεῖ ἔρχονται αἱ κόραι τοῦ Κελεοῦ, βασιλέως τῆς Ἐλευσῖνος, ἵνα ἀντλήσουν ὕδωρ. Εὑρίσκουν τὴν Δήμητρα καὶ τὴν ὁδηγοῦν εἰς τὸ ἀνάκτορον τοῦ πατρός των. Ἀλλὰ ἡ Δημήτηρ εἶναι κατηφής, δὲν δέχεται τροφήν, καὶ τότε διὰ νὰ τὴν διασκεδάσῃ ἡ νεαρὰ Ἰάμβη κάνει διαφόρους ἀστειότητας. Ἡ Δημήτηρ ἀναλαμβάνει τὴν ἀνατροφὴν τοῦ υἱοῦ τοῦ Κελεοῦ Δημοφῶντος, τὸν ὁποῖον κατὰ τὴν νύκτα ἀλείφει μὲ νέκταρ καὶ ἀμβροσίαν καὶ τὸν θέτει ἐπὶ τῆς πυρᾶς, διὰ νὰ καοῦν τὰ γήϊνα αὐτοῦ στοιχεῖα. Κάποτε ὅμως τὴν βλέπει ἡ μήτηρ τοῦ

παιδιοῦ Μετάνειρα καὶ τότε ἡ Δημήτηρ ἀναγκάζεται νὰ ἀποκαλύψῃ τὴν ταυτότητά της, ἀργότερον δὲ ἱδρύει τὰ Μυστήρια τῆς Ἐλευσῖνος καὶ θέτει ὡς πρῶτον Ἱεροφάντην τὸν Δημοφῶντα, μετονομαζόμενον εἰς Τριπτόλεμον.

Ὁ παντεπόπτης Ἥλιος ἔχει ἀποκαλύψει εἰς τὴν Δήμητρα ποῖος εἶναι ὁ ἅρπαξ τῆς κόρης της, ἡ δὲ Δημήτηρ ἔχει ξηράνει τοὺς καρπούς, ὥστε νὰ μὴ φυτρώνουν πλέον φυτὰ εἰς τὴν γῆν. Οἱ ἄνθρωποι ὑποφέρουν. Ἐπεμβαίνει ὁ Ζεὺς καὶ γίνεται μία συμφωνία νὰ μένῃ ἡ Περσεφόνη 6 μῆνας εἰς τὰ βασίλεια τοῦ Ἅδου καὶ 6 μῆνας εἰς τὸν Οὐρανόν, ἢ κατ' ἄλλην ἐκδοχὴν 4 μῆνας εἰς τὸν Ἅδην καὶ 8 εἰς τὸν Οὐρανόν.

Ἂς ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν τελετὴν τῶν Ἐλευσινίων. Μετὰ τὴν ἁρπαγὴν τῆς Κόρης, οἱ Μύσται εἰσέρχονται εἰς τὸν Ναόν, πίνουν ἕνα ποτόν, βλέπουν μορφὰς ὡραίας καὶ τρομεράς. Περνοῦν ἀπὸ σκοτεινοὺς διαδρόμους, ὑφίστανται διαφόρους δοκιμασίας. Περνοῦν ἀπὸ τοὺς Κριτὰς τοῦ Ἅδου, Μίνωα, Αἰακόν, Ραδάμανθυν. Βλέπουν τὸν Πλούτωνα καὶ τὴν Περσεφόνην, μαυροντυμένην καὶ θλιμμένην, διότι γνωρίζει πλέον τὴν πίκραν τῆς ὑλικῆς ζωῆς. Ἡ εὐγενὴς μορφή της ὅμως δεικνύει τὴν οὐρανίαν καταγωγήν της. Εἶναι καὶ ἐδῶ βασίλισσα, ἀλλὰ βασίλισσα νεκρῶν καὶ περιμένει τὴν λύτρωσίν της.

Ἔξαφνα ἀντηχοῦν κύμβαλα καὶ ἀκούγονται φωναί: «Ὁ θάνατος εἶναι ἀναγέννησις. Ὁ Ἴακχος ἐπανῆλθε. Ἐγεννήθη ὁ δυνατός. Ἡ Δημήτηρ περιμένει τὴν κόρην της».

Αἱ ἱέρειαι ραντίζουν τοὺς Μύστας, τοὺς ἐνδύουν λευκὰ ἐνδύματα, τοὺς στεφανώνουν μὲ μύρτα. Τοιουτοτρόπως ἀναγεννημένους τοὺς εἰσάγουν εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ Τελεστηρίου. Ὁ Ἱεροφάντης ἵσταται παρὰ τὸν βωμόν. Δίδεται ἐκεῖ ὑπὸ τῶν μυουμένων ὅρκος μυστικότητος «ἐπὶ ποινῇ θανάτου» καὶ ἀναγινώσκονται διδασκαλίαι ἐκ λιθίνου βιβλίου. Ὁ Ἱεροφάντης δεικνύει εἰς τοὺς μύστας τὰ ἀθύρματα τοῦ Βάκχου καὶ τὸν «συλλεγέντα ἐν σιγῇ» στάχυν καὶ τοὺς δίδει νὰ φάγουν ἐκ κίστης. Τέλος ἀναφωνεῖ «Κὸγξ ὂμ πάξ» καὶ ἡ τελετὴ τῆς Μυήσεως εἰς τὰ Μεγάλα Ἐλευσίνια τελειώνει.

Πολλοί, ὅμως, κρατοῦν τὸν θύρσον καὶ τὴν δᾶδα, ἀλλ' ὀλίγοι εἶναι Μύσται. «Πολλοὶ μὲν ναρθηκοφόροι, παῦροι δέ τε Βάκχοι». Δὲν ἔχει καμμίαν σημασίαν ἡ ἐξωτερικὴ συμμετοχὴ εἰς τὰ Μυστήρια. Ὅ,τι ὑφίσταται τὴν πραγματικὴν Μύησιν εἶναι ἡ ἀνθρωπίνη ψυχή. Καὶ ποία ψυχὴ ἔχει ἢ δὲν ἔχει μυηθῇ, δὲν προκύπτει ἀπὸ τὴν συμμετοχὴν ἢ τὴν μὴ συμμετοχὴν εἰς καμμίαν τελετήν. Ἡ διαγωγή, ὁ τρόπος συμπεριφορᾶς κατὰ τὴν καθημερινὴν ζωήν, αὐτὸς καὶ μόνος ἀποτελεῖ τὸν πραγματικὸν γνώμονα τοῦ βαθμοῦ τῆς μυήσεως ἑκάστου.

Πέραν τῶν Μεγάλων Μυστηρίων φαίνεται ὅτι ὑπῆρχε καὶ τρίτος βαθμὸς Μυήσεως, ὁ βαθμὸς τοῦ «Ἐπόπτου». Περὶ τῆς μυήσεως αὐτῆς δὲν γίνεται πολὺς λόγος. Ἐὰν ὄντως ὑπῆρχεν ἰδιαιτέρα Μύησις, φαίνεται ὅτι ἐτηρεῖτο αὐστηρῶς μυστική. Ἐκεῖ παρείχετο ὑψίστη σοφία, ἐκτυφλωτικὸν φῶς. Καὶ ὅλοι οἱ ὀφθαλμοὶ δὲν ἀντέχουν εἰς τὸ ἐκτυφλωτικὸν φῶς.

Ἡ Μύησις εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ Ἐπόπτου ἐγίνετο τουλάχιστον ἓν ἔτος μετὰ τὴν μύησιν εἰς τὰ Μεγάλα Ἐλευσίνια. Ὅσοι ἐνεστερνίζοντο πλήρως τὴν Μυστηριακὴν ἰδεολογίαν καὶ ἐξήσκουν τὴν Μυστηριακὴν ἀρετήν, ἐκαλοῦντο μυστικὰ εἰς τὸ Ἱερὸν τῆς Ἐλευσῖνος καὶ μετὰ νέους καθαρμοὺς καὶ ὅρκους ὡδηγοῦντο εἰς τὰ ὑπόγεια τῶν ἱερῶν, ὅπου ἐλάμβανε χώραν ἡ μύησις εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ Ἐπόπτου, ἀναφερομένη εἰς τὸν κόσμον τῶν ἰδεῶν, εἰς τὰς πρώτας ἀρχὰς καὶ

τοὺς ἐσχάτους σκοπούς, εἰς τὴν ὑπόστασιν καὶ τὴν λειτουργίαν τοῦ Θείου.

Ἡ διδασκαλία τῶν Ἐλευσινίων Μυστηρίων εἶναι ἡ διδασκαλία περὶ τῆς ἐξελίξεως τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. Ἡ Περσεφόνη, κόρη τοῦ Διὸς καὶ τῆς Δήμητρος, δηλαδὴ τοῦ Αἰθέρος καὶ τῆς Γῆς, εἶναι ἡ ἀνθρωπίνη ψυχή. Ἐρᾶται τοῦ ναρκίσσου, δηλαδὴ ἐπιθυμεῖ τὴν ἐκδήλωσίν της εἰς τὸν ὑλικὸν κόσμον καὶ ἁρπάζεται ἀπὸ τὸν Πλούτωνα εἰς τὸν Ἅδην, διαμένουσα ἐναλλὰξ εἰς τὸν Ἅδην καὶ τὸν Οὐρανόν, μέχρις ὅτου ἐπανέλθῃ ὁριστικῶς εἰς τὸν Οὐρανόν.

Ἀποτελεῖ πράγματι ἔργον τῶν Μυστηρίων ἡ ἐξέτασις τοῦ ὀντολογικοῦ προβλήματος καὶ τῆς ἐξελίξεως τῆς ψυχῆς; Ἀναμφιβόλως, ναί. Καὶ τὸ ἔργον τοῦτο ἐπετέλουν ἐπιτυχῶς τὰ Ἐλευσίνια Μυστήρια. Δὲν εἶναι δυνατὸν ἡ σοφία τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων νὰ ἔπαιζε μὲ σβοῦρες καὶ μὲ καθρεπτάκια. Εἰς τὰ Μυστήρια εὕρισκον ἀπάντησιν τὰ φιλοσοφικὰ προβλήματα καὶ αἱ ψυχικαὶ ἀνησυχίαι. Ἐκαλλιεργοῦντο ἤθη καὶ ἐσφυρηλατοῦντο χαρακτῆρες. Δὲν ἦσαν ἀρκεταὶ αἱ ἐξωτερικαὶ διδασκαλίαι τῶν φιλοσόφων. Ἡ Μυστηριακὴ Σοφία, ὅπως ἐν ἀρχῇ εἴπομεν, δὲν ἀπευθύνεται πρὸς τὴν διάνοιαν. Πρόκειται, ὅπως εἶπεν, ὁ Ἀριστοτέλης, «Οὐ μαθεῖν τι δεῖ, ἀλλὰ παθεῖν καὶ διατεθῆναι».

ΚΩΣΤΗΣ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΝΤΩΝΙΟΣ Γ. ΑΔΡΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

Πλήρης ἡμερῶν μετέστη ἠρέμα εἰς τὸν πνευματικὸν κόσμον ὁ σεβαστὸς καὶ ἀγαπητὸς εἰς ὅλους τοὺς πολυαρίθμους φίλους καὶ θαυμαστάς του Ἀντώνιος Γ. Ἀδριανόπουλος, ὁμότιμος καθηγητὴς τῆς Ἀνωτάτης Γεωπονικῆς Σχολῆς καὶ ἐνδελεχὴς μελετητὴς τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ζωῆς.

Ὅσοι εἶχον τὴν εὐτυχίαν νὰ τὸν γνωρίσουν καὶ νὰ λουσθοῦν εἰς τὰ νάματα τῶν σοφῶν διδασκαλιῶν του, θὰ διατηρήσουν ζωηρὰν τὴν μνήμην τοῦ ἀνδρός, τὸν ὁποῖον διέκρινεν ὀξὺ καὶ παρατηρητικὸν πνεῦμα, εὐθεῖα καὶ ἀκριβὴς κρίσις, ἀδαμάντινος χαρακτὴρ καὶ ἀνώτερον ἦθος, ἀπέραντος ἀνεκτικότης καὶ καλωσύνη, γαληνιαία καὶ ἐλευθέρα σκέψις. Λάτρης τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος ἐγνώριζε κατὰ βάθος τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς καὶ μετέδιδε τὴν οὐσίαν τῶν διδασκαλιῶν των διὰ τῶν ἀλησμονήτων ὁμιλιῶν του, τὰς ὁποίας παρηκολούθουν πάντοτε πολυάριθμοι ἀκροαταὶ καὶ θαυμασταί.

Πλὴν τῶν πολλῶν ἄρθρων του εἰς παλαιοτέρας ἐφημερίδας καὶ περιοδικά, καθὼς καὶ τῶν ἐπιστημονικῶν ἐργασιῶν του, ἐξέδωσε τὰ πολυτιμότατα βιβλία «Τί εἶναι ὁ Τεκτονισμός» καὶ «Ὁ ἄνθρωπος καὶ ἡ Ζωή».

Ὁ «ΙΛΙΣΟΣ» θ' ἀφιερώσῃ ἀρκετὰς σελίδας τοῦ ἐπομένου τεύχους του εἰς τὸν σεβαστὸν διδάσκαλον καὶ τὸ ἔργον του.

Ὁ "Μαγεμένος Αὐλὸς"

Τὸ ἔργο τοῦ Μότσαρτ γιὰ πρώτη φορὰ στὴν Ἑλλάδα

Ἀπὸ τὴν «Theosophia» τοῦ Ἄμστερνταμ

Λίγες ὄπερες περιέχουν τόσο συμβολισμό, ὅσο «Ὁ Μαγεμένος Αὐλὸς» τοῦ Μότσαρτ. Ὁ ἥρως τῆς ἱστορίας, ὁ νεαρὸς πρίγκιψ Ταμίνο, πρέπει νὰ περάσῃ ἀπὸ δοκιμασίες, μαζὶ μὲ τὴν ἀγαπημένη του, προτοῦ δυνηθῇ νὰ μυηθῇ στὴν λατρεία τοῦ Ἡλίου ἀπὸ τὸν Μεγάλον ἱερέα Σαράστρο. Ἡ Βασίλισσα τῆς Νύχτας, συμβολίζοντας τὶς Σκοτεινὲς δυνάμεις, ἔρχεται νὰ τοὺς ἀποτρέψῃ μὲ τὸν πειρασμὸ ἀπὸ τὴν μύησι. Τελικὰ νικοῦνε ὅλους τοὺς πειρασμοὺς καὶ ὑφίστανται τὸν καθαρμὸ διὰ τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ ὕδατος.

Τὸ πῦρ εἶναι τὸ σύμβολο τοῦ θείου πνεύματος. «Τὸ πῦρ τῆς γνώσεως κατακαίει κάθε δρᾶσι στὸ πεδίον τῆς αὐταπάτης», λέει ἡ Μυστικὴ Διδασκαλία. Τὸ ὕδωρ συμβολίζει τὰ αἰσθήματα, τὶς συγκινήσεις. Πῦρ συμβολίζει τὴν ἁγνότητα ἐπὶ τοῦ νοητικοῦ πεδίου καὶ ὕδωρ τὴν ἁγνότητα ἐπὶ τοῦ ἀστρικοῦ πεδίου.

Στὶς 14 Δεκεμβρίου 1784, ὁ Μότσαρτ ἐμυήθη στὸν Ἐλευθεροτεκτονισμό, στὴ Στοὰ τῆς Βιέννης «Φιλανθρωπία» καὶ στὶς 7 Ἰανουαρίου 1785 μυεῖται ὡς Διδάσκαλος στὴ Στοὰ «Ὁμόνοια». Σεβάσμιος τῆς Στοᾶς αὐτῆς ἦταν ὁ Ἰγνάτιος Ἔντλερ φὸν Μπόρν, διάσημος φυσιοδίφης καὶ γεωλόγος. Ὁ φὸν Μπόρν εἶχε κάμει εἰδικὴ μελέτη τῶν Αἰγυπτιακῶν μυστηρίων καὶ ἀνεκάλυψε ὁμοιότητες μεταξὺ τοῦ Τεκτονικοῦ τυπικοῦ καὶ τῶν Μυστηρίων. Συχνὰ μιλοῦσε γι' αὐτὸ τὸ θέμα στὴ Στοὰ καὶ αὐτὸ ἔδωσε στὸν Μότσαρτ τὴν ἔμπνευσι νὰ συνθέσῃ τὸν «Μαγεμένο Αὐλό», πάνω σὲ λιμπρέττο τοῦ Σικανέντερ, μέλους τῆς ἴδιας Στοᾶς. Ὁ Μότσαρτ ἔτρεφε μεγάλο θαυμασμὸ γιὰ τὸν φὸν Μπόρν, ποὺ ἦταν ἄνθρωπος μεγάλης ἀγωγῆς, ὥστε τὸν ἀπηθανάτισε στὸν ρόλο τοῦ Μεγάλου ἱερέως Σαράστρο. Περίφημο εἶναι τὸ ᾆσμα τοῦ Σαράστρο:

Στὸν ἅγιο τοῦτο μέσα τὸν Ναό,
ποὺ κάθε ἐκδίκηση καὶ πόνος σβύνει,
ποὺ ἀμφιβολία κι' ἔννοια ἐδῶ σκορποῦν
κι' ἡ πολυτάραχη καρδιὰ βρίσκει γαλήνη,
τὸν πλανεμένο, τοῦ ἀδελφοῦ τὸ χέρι
σ' εὔτυχους τόπους, ὁδηγός, θὰ φέρει.

Στύλος σου τ' ἁγιασμένο τὸ Ἱερὸ
στὸν κᾶθε φόβο καὶ στὴν προδοσία.
Μιὰ ἀγάπη ἀδελφικὴ σὲ ὁδηγᾶ,
διώχνει μακρυὰ τὴν κᾶθε ἀπελπισία.
Ὅποιου ἡ ψυχὴ γιὰ δόξα πλημμυρίζει,
τὸ δῶρο τῆς Ζωῆς δὲν τοῦ ἀξίζει.

Ἐπίσης, ὄμορφη εἶναι ἡ τελικὴ ἐπωδὸς πρὸς τοὺς Μυημένους:

Ὦ σεῖς Πιστοί! μὲ τὴν ἀγάπη νικητές!
τὸν Ὄσιρι ἱκετέψτε καὶ τὴν Ἶσι,
ὁ Οὐρανὸς θριαμβικὰ νὰ ἐνισχύσει
τὸ Κάλλος στεφανώνοντας καὶ τὴ Σοφία.
Αἰώνια δόξα καὶ τιμὴ ἂς ἀντηχήσει!

ΧΡΟΝΙΚΑ

"ΣΧΟΛΕΙΟΝ ΑΝΟΧΗΣ"

Τὸ πρόβλημα τῆς ἑνοποιήσεως τῆς Εὐρώπης, ποὺ ἀσπρίζει τὰ μαλλιὰ πολλῶν μεγάλων πολιτικῶν, «ἐλύθη» ἀπὸ μιὰ ὁμάδα ἐκπαιδευτικῶν τῆς Βαυαρίας, οἱ ὁποῖοι ἵδρυσαν στὸ Μόναχο—Λούντβιχσφελδ ἕνα «Σχολεῖον ἀνοχῆς». Ἐκεῖ σπουδάζουν ὀκτακόσιοι φοιτηταὶ ἀπὸ τὴν Ρωσσία, Οὐκρανία, Πολωνία, Ἐσθονία, Λιθουανία, Λεττονία, Ἰσραήλ, Γιουγκοσλαβία, Ἀρμενία, Τουρκία, Οὐγγαρία, Τουρκεστάν, Σιβηρία καὶ Γερμανία, εὐτυχισμένοι οἱ μὲν πλάϊ στοὺς δέ. Οἱ φοιτηταὶ αὐτοὶ δὲν προέρχονται μόνον ἀπὸ διάφορες ἐθνότητες, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ διάφορα θρησκεύματα. Σχεδὸν ὅλες οἱ μεγάλες θρησκεῖες ἀντιπροσωπεύονται στὸ «Σχολεῖον ἀνοχῆς». Ὅλοι τους ἀνέχονται τῶν ἄλλων τὶς ἰδέες, τὰ ἔθιμα καὶ τὴ λατρεία. Γιὰ νὰ φοιτήσῃ κανεὶς σ' αὐτὸ τὸ σχολεῖο ὀφείλει νὰ γνωρίζῃ τουλάχιστον δύο γλῶσσες, γιὰ νὰ μπορῇ νὰ διδάσκῃ σὲ μιὰ ἀκόμη ξένη ὁμάδα καὶ ἔτσι νὰ ἐπιτυγχάνεται ὁ συγχρωτισμός. Ἕνα μεγάλο μέρος τῶν φοιτητῶν εἶναι πρόσφυγες καὶ ὀρφανοί, ἀλλὰ ἐπετεύχθη ἡ φοίτησις καὶ νέων ἀπὸ τὶς γερμανικὲς οἰκογένειες γιὰ νὰ μὴ παρουσιάζῃ τὸ σχολεῖο κανένα ψυχολογικὸ μειονέκτημα.

ΚΙΤΡΙΝΟΙ ΚΑΙ ΛΕΥΚΟΙ

Ὁ γνωστὸς Ἄγγλος μαθηματικὸς καὶ φιλόσοφος Μπέρτραντ Ράσσελ, σὲ συνέντευξί του πρὸς ἀγγλικὴ ἐφημερίδα, («Ἐλευθερία» 17—5—57) εἶπε μερικὰ πολὺ ἐνδιαφέροντα πράγματα, π.χ. ὅτι τὸ Ὁμοσπονδιακὸν Παγκόσμιον Κράτος εἶναι ἡ μόνη πραγματικὴ ὁδὸς πρὸς τὴν εἰρήνη, ὅτι ἡ βόμβα ὑδρογόνου ἀποτελεῖ, ἐν τῷ μεταξύ, εἰρηνοποιὸ δύναμι, διότι ἐξασφαλίζει τὴν ἰσορροπία ἐξοπλισμῶν καὶ παραλύει ἀμφοτέρους τοὺς συνασπισμοὺς ἀπὸ τὸν φόβο ὁλοκληρωτικῆς καταστροφῆς, ὅτι ὁ ἀφοπλισμὸς καὶ ἡ εἰρήνη πρέπει νὰ προέλθουν ἀπὸ τὰ αἰσθήματα τῶν ἀνθρώπων. Ἀλλά, ὁ Ράσσελ ἔχει καὶ μερικὲς περίεργες ἀντιλήψεις γιὰ τὴν ἐξασφάλισι τῆς εἰρήνης στὸν δυτικὸ κόσμο, μὲ τὴν ὑποκίνησι πολέμου μεταξύ... Ρωσσίας καὶ Κίνας. Ἐπειδή, λέγει, οἱ Ρῶσσοι ἐκμεταλλεύονται φυλετικὰ τὰ αἰσθήματα τῶν Κινέζων κατὰ τῶν δυτικῶν, ποὺ ἐκυριαρχοῦσαν ἄλλοτε στὴν πατρίδα τους, θὰ ἔπρεπε νὰ ριφθοῦν ἑκατομμύρια προκηρύξεων σὲ ὅλη τὴν Ἀσία μὲ τέσσαρες μόνον λέξεις : «Οἱ Ρῶσσοι εἰ-

ναι Λευκοί !». Γιατί ὅμως νὰ μὴ ριφθοῦν προκηρύξεις μὲ δέκα λέξεις: «Ἀσχέτως χρώματος ἐπιδερμίδος, ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι μέλη μιᾶς οἰκογενείας»;

ΗΛΙΟΣ ΚΑΙ ΓΗ

Κατὰ τὴν εἰσδοχὴ τοῦ ἀστρονόμου κ. Ξανθάκη στὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, ὁ νέος ἀκαδημαϊκὸς ἀφιέρωσε τὴν «παρθενική» του ὁμιλία στὸν Ἥλιο, τὸν βασιλιᾶ τοῦ πλανητικοῦ μας συστήματος, ὁ ὁποῖος ὑπερβαίνει κατὰ 1.302.200 φορὲς τὸν ὄγκο τῆς γῆς. Γιὰ νὰ δώση μιὰ ἰδέα τῆς μικρότητός μας ἀπέναντι τοῦ μεγαλείου του, μετεχειρίσθη μιὰ εἰκόνα μαθηματική:

«Ἐάν παραστήσωμεν τὸν ἥλιον — εἶπε — διὰ μιᾶς σφαίρας ἀκτῖνος ἑνὸς μέτρου καὶ βάρους ἑνὸς τόννου, τότε ἡ γῆ δέον νὰ παρασταθῆ δι' ἑνὸς σφαιριδίου ἀκτῖνος μικροτέρου τοῦ ἑκατοστομέτρου καὶ βάρους τριῶν γραμμαρίων».

Καὶ ὅμως αὐτὸς ὁ Γίγας εἶναι ἕνας Νᾶνος μπροστὰ σὲ ἄλλα ἀστέρια καὶ στὰ ἄπειρα ἑκατομμύρια ἡλίων τοῦ Γαλαξία...

Ὁ Φλαμμαριόν, σ' ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ δυνατὰ ἔργα του, τὰ «Ἀστερόεντα Ὄνειρα», φαντάζεται πὼς ἀποκοιμήθηκε στὸ παράθυρο βενετσιάνικου παλατιοῦ καὶ ἀνεβαίνει στὴν ἀχανῆ πολιτεία τῶν ἄστρων. Σὲ ἀπόσταση 100 ἑκατομμυρίων δισεκατομμυρίων χιλιομέτρων (!), πέραν τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος Ἄλφα τοῦ Κενταύρου, προχωρώντας πρὸς τὰ ἀστρικὰ βάθη τοῦ Σταυροῦ τοῦ Νότου, μάταια προσπαθοῦσε νὰ ἰδῆ ἀκόμη καὶ τὸν ἥλιο μας!

...Ὅλη ἡ περιοχὴ τοῦ διαστήματος ὅπου κινεῖται ἡ νῆσος μας, ἦταν — γράφει — πρὸ πολλοῦ σβυσμένη σάν ἀσήμαντη κουκίδα στὰ βάθη τοῦ ἀπείρου...

ΠΡΟΣΤΑΤΑΙ ΑΓΙΟΙ

Μεταφέρουμε τὴν εἴδησι ποὺ ἔρχεται ἀπὸ τὴν Ρώμη, ὅτι τὸ Βατικανὸν ἔχει, μέχρι στιγμῆς, ἀξιοποιήσει 151 ἁγίους, τοποθετώντας τους ὡς προστάτες διαφόρων ἐπαγγελμάτων.

Ἡ Παναγία κατέχει ἀποφασιστικὰ τὴν πρώτη θέσι, γιατὶ ἔχει ὁρισθῆ ἀπὸ τὸν Πάπα προστάτις 83 πόλεων καὶ χωριῶν στὶς 5 ἠπείρους. Ἡ Μαντόνα εἶναι προστᾶτις τῶν Ἱσπανῶν σπηλαιολόγων καὶ τῶν Βέλγων δρομέων, τῶν Ἰταλῶν ποδηλατιστῶν καὶ μοτοσυκλεττιστῶν καὶ τέλος ἀκόμη καὶ τῶν καραμπινιέρων.

Ἀνάμεσα στοὺς ἄλλους ἁγίους ποὺ ἐδιάλεξε ὁ Πάπας, ὁ Ἀρχάγγελος Γαβριὴλ ἀνέλαβε τὴν προστασία τῶν ὑπαλλήλων τῶν ταχυδρομείων καὶ τηλεγραφείων διότι ὑπῆρξε καὶ αὐτὸς ταχυδρόμος. Οἱ ὑπηρέτριες ἔχουν κι' αὐτὲς τὴν προστάτιδα ἁγία τους, τὴν ἁγία Ζίτα, ἡ ὁποία ἦταν ὑπηρέτρια σὲ μιὰ οἰκογένεια ἐμπόρων τῆς Λούκκα στὴν Κεντρικὴ Ἰταλία, τὸν 13ον αἰῶνα. Ὑπηρέτησε πιστὰ τὰ ἀφεντικά της ἐπὶ 18 χρόνια καὶ ἀνακηρύχθηκε ἁγία.

Ὁ «Φτωχούλης τοῦ Θεοῦ», ὁ ἅγιος Φραγκῖσκος τῆς Ἀσίζης, εἶναι προστάτης ἅγιος τῆς Ἰταλίας, ἀλλὰ καὶ τῶν Ἰταλῶν ἐμπόρων. Ὁ ἅγιος Κασιανὸς πάλιν εἶναι προστάτης τῶν... στενοδακτυλογράφων. Σύμφωνα μὲ τὸ καθολικὸ μαρτυρολόγιο, ὁ ἅγιος Κασιανός, ὁ ὁποῖος ἦταν δάσκα-

λος στὴν Ἰμόλα κατὰ τὸν 3ον αἰῶνα, ἀρνήθηκε νὰ προσφέρῃ θυσία στὸν Δία. Οἱ Ρωμαῖοι στρατιῶτες τὸν ἔδεσαν σ' ἕνα παλούκι καὶ ἐκάλεσαν ὅλα τὰ μαθητούδια ποὺ εἶχαν «μαρτυρήσει» στὰ χέρια του νὰ βγάλουν τὸ ἄχτι τους. Οἱ πιτσιρίκοι τὸν σκότωσαν... καρφώνοντάς τον μὲ τὶς σιδερένιες πέννες τους!

Ὁ Ματθαῖος ὁ Εὐαγγελιστής, ὁ πρώην τελώνης, ἀνακηρύχθηκε προστάτης ἅγιος τῶν λογιστῶν, ἐνῶ ὁ ἅγιος Βερναρδῖνος τῆς Σιέννας, ἕνας λαμπρὸς ρήτορας τοῦ 13ου αἰῶνος, ὡρίσθηκε προστάτης τῶν... διαφημιστῶν, γιατὶ πάντοτε μιλοῦσε γιὰ τὸν Χριστὸ μὲ ἁπλᾶ λόγια καὶ χαρακτηριστικὲς παρομοιώσεις ἀπὸ τὴν καθημερινὴ ζωή.

Γιὰ κάθε ἐπάγγελμα πρέπει νὰ ὑπάρχῃ ἕνας προστάτης ἅγιος, ὥστε, κατὰ κάποιον τρόπο, «τὰ ἄνω νὰ εἶναι ὅπως καὶ τὰ κάτω».

Ἀλλὰ καὶ γιὰ κάθε ἀσθένεια, ὡς γνωστόν, ὑπάρχουν εἰδικότητες στὰ οὐράνια. Μάλιστα, ὁ Παπαδιαμάντης εἶχε γράψει γιὰ τὸν ἅγιο Ἀντύπα, προστάτη ἐκείνων ποὺ ὑποφέρουν ἀπό... πονόδοντο, χαριτωμένο τροπάριο.

"ΜΥΣΤΗΡΙΑΚΗ ΣΧΟΛΗ"

Στὸν «Παρατηρητὴ» τῆς Λεμεσοῦ εἴδαμε μιὰ μεγάλη κορνιζαρισμένη ρεκλάμα γιὰ κάποια «Μυστηριακὴ Σχολὴ» ἡ ὁποία, δι' ἀλληλογραφίας, ἔναντι διδάκτρων 9 λιρῶν στερλινῶν (μόνον!) ὑπόσχεται στοὺς ἐπιθυμοῦντας τήν... «ὁλόλαμπρη ἐσθῆτα τοῦ θεουργοῦ καὶ τοῦ Μύστη», ὥστε νὰ γίνουν κυρίαρχοι τῆς ζωῆς!

«Δὲν διδασκουμε θεωρίες—λεγει ἡ ρεκλάμα Σὲ μαθαίνουμε τὸν πρακτικὸ τρόπο νὰ δημιουργῇς ὅ,τι θελεις--πλοῦτο, εὐτυχία, ὑγεία, κι' ὅ,τι ἄλλο ἐπιθυμεῖς!»

Γιὰ τὴν ὑγεία, εἴμαστε ἐπιφυλακτικοί. Ἀλλά, γιὰ τὴν δημιουργία πλούτου, δὲν ἀμφιβάλλομε ὅτι ὑπάρχουν πολλοὶ πρακτικοὶ τρόποι κι' ἕνας εἶναι, ἀσφαλῶς, ἡ ἵδρυσις «μυστηριακῶν σχολῶν» μὲ δίδακτρα φθηνά, διότι «ἡ φθήνεια τρώει τὸν παρᾶ»...

Ο ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΟΣ

Ἐπιστολαί

Ὑπενθυμίζομεν εἰς ὅλους τοὺς φίλους μας, ὅτι τὰ τεύχη τοῦ Α΄ ἔτους 1956 τοῦ «Ἰλισοῦ» ἐκυκλοφόρησαν εἰς κομψὸν τόμον 288 σελίδων, ἀντὶ 30 δρχ. Ὁ πλοῦτος καὶ ἡ ποικιλία τῆς ὕλης τοῦ τόμου αὐτοῦ, τὸν καθιστοῦν ἀπαραίτητον διὰ κάθε πνευματικὸν ἄνθρωπον. Εἰς τοὺς ἐγγραφομένους νέους συνδρομητάς, ἀποστέλλεται ὁ τόμος αὐτός, ἐπὶ καταβολῇ 30 δρ. ἐλεύθερος ταχ. τελῶν.

Ὑπενθυμίζομεν ἐπίσης τὴν ἀποστολὴν τῆς συνδρομῆς 1957 εἰς ὅσους φίλους μας, δι' οἱονδήποτε λόγον, τὴν καθυστεροῦν εἰσέτι. Παρὰ τὴν αὔξησιν τῶν σελίδων καὶ τῶν λοιπῶν ἐξόδων, ἡ συνδρομὴ παρέμεινε καὶ διὰ τὸ 1957 ἀμετάβλητος, ἵνα καταστῇ δυνατὴ ἡ εὐρυτέρα διάδοσις τοῦ περιοδικοῦ, τὸ ὁποῖον ἔχει νὰ ἐπιτελέσῃ πνευματικὴν ἀποστολήν. Συνεπῶς, οἱ φίλοι μας πρέπει νὰ ἐμβάσουν ἄνευ ἄλλης καθυστερήσεως τὴν τρέχουσαν συνδρομήν των, νὰ συστήσουν δὲ τὸ περιοδικὸν καὶ εἰς ἄλλους. Ὅσοι τὸ διαβάζουν μένουν ἱκανοποιημένοι. Δῶστε στοὺς φίλους σας αὐτὴν τὴν εὐκαιρίαν.

κ. Κ. Πετμ. Ν. Ὑόρκη, Ἐλάβαμε καὶ σᾶς εὐχαριστοῦμε. **κ. Α. Στυλ. Λεμεσόν.** Σᾶς εὐχαριστοῦμε γιὰ τὴν ἐνημέρωσι. Ἐλάβαμε τὰ ἐπιστραφέντα ἀπὸ τὴν ἁρμοδία ὑπηρεσία. Ἡ σκέψις μας εἶναι κοντά σας. **κ. Δαμ. Μαυροβ. Καστοριά.** Ἐλάβαμε τὴν ἐπιταγὴν καὶ ἐνεγράψαμεν τὸν ἀδελφόν σας εἰς Νέαν Ὑερσέην. Εὐχαριστοῦμε. **κ. Παν. Βλαχ. Ζάκυνθον.** Εὐχαριστοῦμε γιὰ τὰ καλά σας λόγια. Συνιστοῦμε τὴν ἐγγραφὴ τῶν φίλων σας ὡς συνδρομητῶν, ὥστε νὰ λαμβάνουν τὸ τεῦχος ἀπ' εὐθείας. Αὐτὸ ἀποτελεῖ πολλαπλῆν ἐξυπηρέτησιν τοῦ περιοδικοῦ. **κ. Π. Μακρυγ. Μοσχᾶτο.** Σᾶς εὐχαριστοῦμε. Βρήκατε στὸν «Ἰλισὸ» ὅ,τι ζητούσατε, μᾶς γράφετε. Ἴσως καὶ ἄλλοι ἔχουν ἀνάγκη νὰ κάμουν τὴν «ἀνακάλυψι». Βοηθῆστε τους, διαδίδοντας τὸ περιοδικό. **κ. Ἀπ. Θεοδ. Μελία Λαρίσης.** Καὶ ἄλλοι, μαζί σας, θὰ ἤθελαν συχνότερη ἔκδοσι τοῦ «Ἰλισοῦ». Ἐπὶ τοῦ παρόντος αὐτὸ εἶναι ἀδύνατο. Ἐργασθῆτε γιὰ τὴν αὔξησι τῶν συνδρομητῶν. Αὐτὸ εἶναι προϋπόθεσις γιὰ προσεχεῖς βελτιώσεις. **κ. Διον. Κουλεντ. Πειραιᾶ.** Ἐνδιαφέροντα ὅσα μᾶς γράφετε γιὰ τὸ δρᾶμα τῆς σημερινῆς νεότητος, ποὺ ἔχει ἀνησυχίες καὶ δὲν μπορεῖ νὰ τὶς ἱκανοποιήσῃ—«μὲ μιὰ ἐπιστήμη ποὺ ἀρνιέται τὴ θρησκεία, μὲ μιὰ θρησκεία ποὺ ἀρνιέται τὴν ὕλη»—καθὼς γράφετε. Πρέπει νὰ λυτρωθῇ κανεὶς ἀπὸ τοὺς δογματισμοὺς κάθε εἴδους καὶ τότε θ' ἀνακαλύψῃ ὅτι καὶ ἡ θρησκεία καὶ ἡ ἐπιστήμη τοῦ εἶναι ἁρμονικοὶ βοηθοί. **κ. Μαρ. Κουσουρ., Μίτσιγκαν.** Ἡ Ροδοσταυρικὴ διδασκαλία εἶναι, πράγματι, πάρα πολὺ ἐνδιαφέρουσα. Καθὼς ἐγράφαμε εἰς τὸ 5ον τεῦχος, τὸ «ἀρχαῖον Τάγμα τῶν Ἱπποτῶν Ροδοσταύρων» ἔπαυσεν ὑφιστάμενον ἀπὸ τοῦ 18ου αἰῶνος, οἱ δὲ Ροδόσταυροι, κατὰ τὸ πλεῖστον, ἀνεμίχθησαν εἰς τὰς στοὰς τῶν Ἐλευθεροτεκτόνων, ἱδρυθέντος ἰδίου βαθμοῦ διὰ τὴν διάδοσιν τῶν διδασκαλιῶν. Ὑπεστηρίξαμεν δὲ ὅτι αἱ διαφημιζόμεναι σήμερον Ροδοσταυρικαὶ ὀργανώσεις «καταχρῶνται μιᾶς παραδόσεως, χάριν εὐπίστων καὶ ὑστεροβούλων». Μᾶς ἀπαντᾶτε ὅτι εἰς τὴν Ἀμερικήν, ὡς καὶ εἰς ἄλλας χώρας, ὑπάρχουν διάφοροι ὀργανώσεις «Ροδοσταύρων», ἀλλὰ δι' αὐτὰς σιωπᾶτε καὶ μόνον δι' ἐκείνην εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκετε σεῖς, λέγετε ὅτι τὴν πιστεύετε «ὡς γνησίαν καὶ διευθυνομένην πάντοτε ὑπὸ τοῦ ἰδίου τοῦ διδασκάλου Χριστιανοῦ Ροζενκρόϋτς». Τί θὰ ἐλέγατε, ὅμως, ἐὰν ἀνήκοντες εἰς τὰς ἄλλας ὀργανώσεις διεξεδίκουν, ὡς εἶναι φυσικόν, ἕκαστος ὑπὲρ τῆς ἰδικῆς του ὀργανώσεως τὴν γνησιότητα; Ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ γραφόμενά σας, δικαιολογοῦνται ὅσα ἐγράψαμεν, τὰ ὁποῖα δὲν ἐστρέφοντο συγκεκριμένως ἐναντίον οἱασ-

δήποτε ὀργανώσεως. Ἀναμένομεν ἐπίσκεψιν σας εἰς Ἑλλάδα.

κ.κ. Ἀ. Γαλ.. Πατρας, Β.Βαρλ. Ἀθήνας, Στ. Σμίθ, Καναδᾶ. Ἐληφθησαν συνδρομαι 1957. Θα σταλοῦν αἱ ἀποδειξεις **κ. Ἡ. Καρ. Καβάλαν.** Ἐληφθη ἐπιστολη σας. Θα λαβωμεν ἐν καιρῷ. Εὐχαριστοῦμεν δια συγχαρητηρια και προσπαθειαν διαδοσεως ΙΛΙΣΟΥ. **κ.κ. Α. Αγκ., Γ. Γαλ., Π. Δρ., Ζ. Χαρ. Ἀ. Στ. Κύπρον.** Ἐλήφθησαν ἐπιστολαι. Γραφομεν ἰδιαιτερως **κ. Δ. Κλαυδ. Ζάκυνθον.** Εἰς τεῦχος 3ον ἐκτιθεται ἡ αποψις τοῦ Κ. Luntz. Ἡ Μετενσάρκωσις δεν ειναι αγνωστη στην Βιβλο. Ἀλλα ἡ Χριστιανικη Θρησκεια δεν δυναμεθα να ἰσχυρισθῶμεν ὅτι την διδασκει. **κ.κ. Ρ. Βαμβ. Καβάλαν, Π. Χιωτ. Μυτιλήνην, Π. Ἄνν. Βολον, Ν. Βοΐν. Καβάλαν, Σ. Στυλ. Καρλοβασι, Στ. Σταυρ. Λαρνακα.** Ἀναμενομεν απαντησεις σας εἰς ἐπιστολάς μας.

Ἀπηντήσαμεν ἰδιαιτερως εἰς **Ἀθ. Γεωργ. Μυτιλήνην** (5)8)57), **Γ. Κατσ. Ἰθακην** (22)4)57), **Κ. Φραγκ. Ν. Φάληρον** (22)4)57), **Εὐ. Ἀρτ. Αἴγυπτον** (22)4)57), **Β. Χατζ. Αἴγυπτον** (17)3)57), **Ἡρ. Παχ. Αἴγυπτον** (11)8)57), **Β. Σακ. Αἴγυπτον** (11)8)57), **Ἀρ. Μενδρ. Θεσ)κην** (5)8)57).

κ. Σ. Εὐαγ. Μυτιλήνην. Εὐχαριστοῦμεν δι' ἐπιστολην και συνδρομας. **Χρ. Πουγκ. Κομοτινήν.** Ἐληφθη ἀπαντησις. Εὐχαριστοῦμεν **κ. Χρ. Παρ. Καλαμας.** Ἐληφθησαν συνδρομαι. Ἀπεσταλη βιβλιον. **κ. Α. Γαΐτ. Λάρισα.** Εὐχαριστοῦμεν δι' ἐγγραφην συνδρομητῶν. **κ. Ν. Κρητ. Θεσ)νικη.** Ἐνεγράψαμεν και β' συνδρομην. Ἀπεστειλαμεν τευχη. Ἀπεστειλαμεν τομον 1956. Εὐχαριστοῦμεν **κ. Εὐ. Λαγ. Ἐνταῦθα.** Εὐχαριστουμεν δια διευθυνσεις φιλων σας ὡς συνδρομητῶν. Ἀπηντησαμεν 21)7)57. **κ. Α. Ζαγκ. Θεσ)νικη.** Ἀπεστειλαμεν τιμοκαταλογον βιβλιων δι' ἐπιστολης 21)7)57. **κ. Α. Χαρισ. Χαλκίδα.** Εὐχαριστοῦμεν δι' ἐπιστολην και συνδρομας. Ἀπηντησαμεν 23)6)57. Ἀπεστειλαμεν τεύχη και βιβλια. **κ. Σ. Κιμπ. Γιαννιτσά.** Εὐχαριστοῦμεν δια νέους συνδρομητας. Ἀπηντησαμεν 4)8)57. **κ. Α. Ἠλ. Ἀλεξ)πολιν.** Ἐλήφθη ἐπιστολη και συνδρομη. Εὐχαριστοῦμεν.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Ἀγγ. Γ. Προκοπίου: «Αἰσθητική και Τεχνη στὴν Εὐρώπη» 2 τομοι.

Π. Α. Μιχελῆ: «Διονύσιος Σολωμός, ὁ Ποιητὴς τοῦ Ἔθνους», διαλεξις.

Ἀθ. Γ. Γεωργιάδου: «Πρὸς νεας σκεψεις», Μυτιλήνη.

Βάσω Πουλίτση: «Φωνὴ βοῶντος», Ἀθῆναι 1957.

Δημ. Πουλίτση — Μπεζαντε: «Καλαμιες» Ποιήματα, Ἀθῆναι 1957.

Θεοδ. Κωστούρου: «Τὸ Παλαμῆδι» Εἰκονογραφησι Κ. Παππᾶ, Ἀναπλι 1957.

Ἀθαν. Ρουσσοπούλου: «Ἕνωσις ἀγάπης καὶ ἐργασίας».

Π. Α. Χρονοπούλου: «Ὑπάρχει προοπτικὴ γιά περισσότερη ἀνθρώπια...», διαλεξις.

Τακη Σιωμοπούλου: «Τά βιώματα στὴ νεοελληνικὴ ποίηση».

Δημ. Μελφου: «Ἱστορικὲς σελίδες», ἐπιμέλεια καὶ πρόλογος Εὐ. Ἀσπιώτη, Σερραι.

Πάνου Ἰωαννίδου: «Ἀνατάσεις», συλλογὴ ποιημάτων.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Κόσμος Ψυχῆς, Ἱστορία καὶ Ζωή, Ἐπιστημονικα Χρονικά, Ἑλληνισμός Ἀμερικῆς, Family Magazin—Μελβούρνης.

- Εὑρίσκετε ὅτι ὁ «ΙΛΙΣΟΣ» ἐπιτελεῖ ἀξίαν λόγου πνευματικὴν προσπάθειαν ;
- ΓΙΝΕΤΕ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΗΣ ἐὰν μέχρι τοῦδε τὸν ἀγοράζετε κατὰ τεῦχος.
- ΕΜΒΑΣΑΤΕ ΤΗΝ ΣΥΝΔΡΟΜΗΝ ΣΑΣ ΔΙΑ ΤΟ 1957 ἐάν, τυχόν, τὴν καθυστερεῖτε.
- ΕΓΓΡΑΨΑΤΕ ΚΑΙ ΑΛΛΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΣ διὰ νὰ τοὺς φέρετε πλησιέστερα πρὸς αὐτὴν τὴν ἀκτῖνα πνευματικοῦ φωτός.

ΠΡΟΣΟΧΗ: Ἐμβάσματα διὰ τὸ περιοδικὸν δέον ν' ἀπευθύνωνται :
ΚΩΣΤΗΝ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΝ
ΕΘΝΙΚΗΝ ΤΡΑΠΕΖΑΝ
ΑΘΗΝΑΣ

- Ἡ συνδρομὴ διὰ τὸ 1957 παραμένει ἀμετάβλητος ἤτοι δρχ. 30,—(διὰ τὸ ἐξωτερικὸν δολλάρια 2.—) παρὰ τὴν ἐν τῷ μεταξὺ αὔξησιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν σελίδων.
- ΔΙΑΔΩΣΑΤΕ ΤΟΝ «ΙΛΙΣΟΝ».

Τόμοι 1953 καὶ μεμονωμένα προηγούμενα τεύχη εἰς τὰ κάτωθι ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ : «ΕΣΤΙΑΣ» Ι. ΚΟΛΛΑΡΟΥ, Σταδίου 38, Μ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Σταδίου 40, Χ. ΚΟΡΝΑΡΟΥ, Σταδίου 34β, «ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ» Σταδίου 41, «ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΚΟΒΟΣΤΗ», Πεσμαζόγλου 9, Δ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ, Μητροπόλεως 3.

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΕΙΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ :

Εὐδοκ. Μουράδογλου ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, Λάμπης Ἀντωνόπουλος ΠΑΤΡΑΙ, Χρ. Παρασκευόπουλος ΚΑΛΑΜΑΙ, Ρένος Βαμβακούσης ΚΑΒΑΛΑ, Χρῖστος Πανκακιώτης, ΚΟΜΟΤΙΝΗ, Ἀντ. Ἡλιόπουλος, ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΙΣ, Πολ. Χιωτέλλης, ΜΥΤΙΛΗΝΗ, Κων. Στεφανίδης, ΧΑΝΙΑ, Π. Ἄννινος, ΒΟΛΟΣ, Ἀντ. Στυλιανοῦ, ΛΕΜΕΣΟΣ—ΚΥΠΡΟΥ. Ζητοῦνται ἀντιπρόσωποι καὶ δι' ἄλλας πόλεις.
Εἰς τὰς ἐπαρχίας ὁ «ΙΛΙΣΟΣ» κυκλοφορεῖ διὰ τοῦ Πρακτορείου Ἀθηναϊκοῦ Τύπου.

Τιμὴ τεύχους δρχ. .50